ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ЧЕТИРИ ЛАПИ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА ОКОЛНА СРЕДА

План за действие за опазване на кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758) в България 2024 -2033 г.

Проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (*Ursus arctos* Linnaeus, 1758)“ с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз, чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

Ръководител на проекта: Мирослав Иванов
Автори: Николай Спасов, Руслан Сербезов, Александър Дуцов, Кирил Георгиев, Боряна Михова, Асен Игнатов
Рисунка: Асен Игнатов
Консултанти: Силвия Горанова, Владимир Тодоров
Изпълнител: Фондация Четири лапи
Възложител: МОСВ

1. РЕЗЮМЕ 8
2. УВОД 9
2.1. Основание за разработване на плана 9
2.2. Процес на разработване на плана 10
2.3. Цели на плана за действие 11
2.3.1. Основна цел 11
2.3.2. Специфични цели 11
3. ПРИРОДОЗАЩИТЕН И ЗАКОНОВ СТАТУС 12
3.1. Природозащитен статус 12
3.1.1. Състояние на кафявата мечката в глобалния ѝ ареал съгласно световния Червен списък на IUCN 12
3.1.2. Състояние на кафявата мечката в Европейския и ареал 13
3.1.3. Балкански популации 14
3.1.4. Природозащитен статус на кафявата мечка в национален мащаб 15
3.1.5. Съвременен природозащитен статус на мечката в България. Сравнителен анализ на природозащитния статус в двете издания на Червената книга на България (1985 и 2015) 16

3.2. Законов статус на мечката в България 17
3.2.1. Международно законодателство 17
3.2.2. Законодателство на Европейския съюз 19
3.2.3. Национално законодателство 21
4. ОСНОВНИ СВЕДЕНИЯ ЗА ВИДА В СТРАНАТА 26
4.1. Таксономия и номенклатура 26
4.2. Биология на вида 26
4.2.1. Храна, хранително и ловно поведение: 27
4.2.2. Бърлоги и леговища. Размножаване, развитие и оцеляемост на малките: 33
4.3.Разпространение 34
4.3.1. Исторически преглед. 34
4.3.2. Съвременно разпространение. 34
4.3.3. Разпространението на вида в и извън Натура 2000. 36
4.3.4. Балканската популация на мечката. Трансгранични локални популации, свързани с българската популация. 37
4.3.5. Численост на мечката в България. Исторически преглед. 38
4.4. Състояние на популацията 42
4.5. Екология на вида (вж. и по-горе: Биология) 43
4.5.1 Изисквания към местообитанията 43
4.5.2. Сезонна и денонощна активност, индивидуални територии, летаргия: 44
4.5.3. Вътревидови и междувидови взаимоотношения 45
4.6. “Тесни места” в жизнения цикъл на ида. 46
4.7. Данни за отглеждане на вида на затворено 48
5. ЗАПЛАХИ И ЛИМИТИРАЩИ ФАКТОРИ 52
5.1. Неподлежащи на управление фактори 53
5.1.1. Популационно-биологични фактори: естествени заплахи (преживяемост на мечетата до двегодишна възраст) 53
5.1.2. Конкуренция от страна на други видове 53
5.1.3. Климатични промени – уязвимост на вида 53
5.1.4. Съществени социално-икономически промени 54

5.2. Подлежащи на управление фактори 54

5.2.1. Влошаване и разрушаване на местообитания 54

5.2.2. Пряко унищожаване и преследване. 58

1. 5.2.2.1. Бракониерство 58

2. 5.2.2.2. Режим за ползване на изключения при отстраняване на „проблемни“ мечки 59

5.2.3. Безпокойство 61

5.2.4. Въздействие на социално икономически фактори от управляем характер 62

5.2.5. Фрагментация на местообитанията (включително разрушаване на биокоридори) 63

5.2.6. Случайни фактори 63

5.3. Оценка на заплахите 64

6. ПРЕДПРИЕТИ МЕРКИ ЗА ОПАЗВАНЕ 67

6.1. Защитени територии и зони от националната екологична мрежа от значение за опазването на вида 67

6.2. Капацитет на всяка от защитените зони за опазването на вида 73

6.3. Опазване в специализирани стопанисващи дивеча структури на Министерството на земеделието 77

6.4. Преки природозащитни мерки, изследователски мерки и мониторинг 80

6.5. Повишаване осведомеността за вида и необходимостта от опазването му 83

7. НЕОБХОДИМИ ПРИРОДОЗАЩИТНИ ДЕЙСТВИЯ 86

7. 1. Законодателни и управленски мерки 86

7.2. Преки природозащитни мерки 89

7.3. Изследвания и мониторинг на популацията 98

Мярка 7.3.1: Разработване на протоколи и внедряване на генетични методи за установяване и мониторинг на вида кафява мечка 98

Мярка 7.3.2: Поддържане на национална база данни за регистрирано присъствие на вида в и извън постоянните местообитания. 98

Мярка 7.3.3: Актуализация на софтуера за мониторинг 99

Мярка 7.3.4: Верификация на утвърдената методика за национален мониторинг 99

Мярка 7.3.5: Изготвяне и поддържане на интерактивна карта на разпространението на вида и ключовите размножителни местообитания..... 99

Мярка 7.3.6: Интегриране на модул за кафявата мечка към съществуващи платформи за събиране на данни чрез „Гражданска наука“..... 100

Мярка 7.3.7: Продължаване на ежегодното провеждане на мониторинга на състоянието на популацията по стандартизирана методика..... 100

7.4. Повишаване осведомеността, природозащитната култура и уменията за опазване на вида 100

Мярка 7.4.1: Повишаване на осведомеността сред представители на изпълнителната и правораздавателната власт 100

Мярка 7.4.2: Изготвяне и поддържане на информационен модул за мечката на интернет страницата на МОСВ 101

Мярка 7.4.3: Изготвяне на печатно издание с настоящия План за действие. .. 101

Мярка 7.4.4: Повишаване на природозащитната култура и информираност сред широката публика 101

Мярка 7.4.5: Поддържане и финансиране на съществуващите образователни центрове, свързани с опазването на мечката 101

Мярка 7.4.6: Подготвяне на наръчник с инструкции за предотвратяване на щетите от кафявата мечка 102

Мярка 7.4.7: Изготвяне на наръчник с инструкции за поведение в планината при среща с диви животни за ползване от туристи 102

Мярка 7.4.8: Възстановяване и поддържане на туристическата инфраструктура 102

Мярка 7.4.9: Въвеждане на предупредителна система..... 102

7.5. Адаптивни и смекчаващи мерки 103

8. МОНИТОРИНГ И ОЦЕНКА НА ПЛАНА 103

8.1. Идентифициране на областите на наблюдение на ефекта и резултатите от изпълнение на Плана..... 103

8.2. Идентифициране на основни проблеми 103

8.3. Определяне на индикатор..... 103

8.4. Критерии за оценка и подбор на показателите 103

8.5. Честота на наблюденията 103

8.6. Определяне на начални стойности на параметрите..... 104

В началото на изпълнение на плана МОСВ и ИАОС ще зададат начални стойности на основните параметри, които ще се следят: състояние на мечата популация (численост и плътност), консервационен статус на хабитатите (на базата на докладванията по чл. 17 на Директивата за местообитанията), регистрирани щети (на базата на подадени в РИОСВ заявления към 2023 г.), за да могат да се следят индикаторите. 104

9. ВРЕМЕВА РАМКА И БЮДЖЕТ ЗА ПРИРОДОЗАЩИТНИТЕ ДЕЙНОСТИ 123

10. ПРИЛОЖЕНИЯ 142

Приложение 1: Списък на използваните съкращения. 142

Приложение 2: Библиография 144

Приложение 3: Карти на минало и съвременното разпространението на вида 154

Приложение 4: Карти на разпространението на трансграничните популации на кафявата мечка между България и съседните с нея държави 159

Приложение 5: Снимки на местообитания на вида в България. 160

Приложение 6: Кратки отчети по научни изследвания и проучвания, извършени в хода на разработване на плана за действие. 165

***Бележки:* Екипът изготвил плана използва данните от мониторинга на кафявата мечка, който се провежда всяка година в цялата страна от ИАОС със съдействието на ИАГ, РИОСВ, РДГ и др. Ние изследвахме проблемни райони, които не влизат в мониторинговите площи: Предбалкана, на север от Стара планина и Западни Родопи, в близост границата с Гърция. 166**

Приложение 7: Получена информация по ЗДОИ за изпълнението на мерки от предходния план 166

МОНИТОРИНГ НА ПОПУЛАЦИЯТА 166

ДЕЙНОСТИ, ВЛИЯЕЩИ ДИРЕКТНО НА ПОПУЛАЦИЯТА 167

ОПАЗВАНЕ НА МЕСТООБИТАНИЯТА 173

Приложение 8: Дефиниция и степенуване на признаците, категоризиращи една мечка като проблемна 194

Приложение 9: Парк за мечки Белица 195

Приложение 10: Методика за оценка популацията на кафявата мечка 199

Приложение 11: Програмен продукт: „Оценка на състоянието на популацията на кафявата мечка в България на базата на математически, статистически и биологични анализи на данни от национален мониторинг“ 201

Приложение 12: Предложение за структура и ред за функциониране на Национална Комисия за кафявата мечка, комисии за проверка и определяне на щети (регионални

групи) и спешни екипи. 204

Приложение 13: Анализ на вероятните отрицателни въздействия на интервенциите и дейностите от Стратегическия план за развитие на земеделието и селските райони за периода 2023 – 2027 г. (СПРЗСР) върху 1352 Кафявата мечка Ursus arctos L. 1758. 211

Приложение 14 Регистрирани и изплатени сигнали за щети от кафява мечка по структури на МОСВ за периода 2008-2022 година 221

1. РЕЗЮМЕ

Настоящият План за действие е съобразен със съвременните данни, събрани през последните години, относно биологията и състоянието на вида, консервационния му статус в страната и този на другите европейски популации, числеността му и нейните тенденции, днешното разпространение и състояние на местообитанията, както и съвременните заплахи за вида.

Планът за действие е рамков документ, който описва заплахите и отрицателните за вида фактори на територията на страната. В него се прави оценка на степента на въздействието им, предлага се рамка на природозащитните дейности и мерки, необходими за опазването на вида. Същевременно, планът подпомага стратегическото планиране на дейностите за опазване и подобряване на ключовите му местообитания. В настоящия план са степенувани природозащитните мерки на национално ниво. Той следва да служи за подпомагане на дейността на регионалните структури на МОСВ и ИАГ по отношение на вида и оценката на заплахите за него, както и за определяне на важността и спешността на мерките за опазване и управление на популацията на кафявата мечка на национално и регионално ниво.

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

2. УВОД

2.1. Основание за разработване на плана

Кафявата мечка е един от емблематичните видове животни за България. За разлика от много други страни в Европа, в които видът е изчезнал или е в много ниска численост, България все още поддържа популация от няколко стотин индивида, обитаваща основно големите планини, където са съхранени големите горски масиви и стари гори на страната, значителна част от които – в националните паркове. Като вид, нуждаещ се от големи индивидуални територии на обитание, в които контактът с човека е неминуем и като „участник“ в изконния конфликт хищник – човек, мечката е подложена на силно антропогенно въздействие и множество заплахи като бракониерство, деградация на местообитанията и безпокойство. Не случайно мечката е включена в Червената книга на България (2015) със статут на застрашен вид и е защитена със Закона за биологичното разнообразие. Същевременно видът е приоритетен за опазване в Европейския съюз. Като член на ЕС страната ни е задължена да вземе необходимите мерки за опазване на вида и неговите местообитания. Всичко това налага да бъдат взети мерки за опазването на вида, за което отговорността се пада на съответните държавни институции. Плановете за действие са задължение на страните членки на Европейския съюз и представляват такъв механизъм за предприемане на дейности и поемане на отговорности с цел опазване и управление на популациите на видове и техните местообитания, уязвими от човешката дейност.

С влизането на България в Европейския съюз, нашата страна поема редица ангажименти по отношение на природозащитата, но получава и някои привилегии. Един от поетите ангажименти е опазването на видовете и местообитанията от дивата флора и фауна, които да не станат жертва на икономическия растеж. Общо становище е, че мечката трябва да бъде по- добре оценена, но различните заинтересовани страни демонстрират различни ценности за постигането на тази цел. Цялостната визия за опазването и управлението на вида в България трябва да отразява съгласието на групи с различни интереси. Управлението на вида кафява мечка изисква компромиси от различните групи. Общото задължение, за в бъдеще, е да се осигури оцеляването на мечките в естествените им местообитания в България, в съжителство с местното население, включително запазване живота и здравето на хората и личното им имущество, както и хуманното отношение към мечките, в съответствие с европейските тенденции и съобразно интегритета на нашата страна в това общество. Целта на този план за действие е да предостави рамката, на която ще стъпят бъдещите решения за управлението на мечите популации. Ефективния план за действие се основава на дейности свързани с проучване и мониторинг на разпространението, числеността и тенденциите в популацията на мечката, но също така и на познания за екологията, поведението, качеството на местообитанията и степента на човешките въздействия. Този план за действие следователно ще формулира основните принципи за събирането на тази информация и за програмата за мониторинг. Също ще формулира критериите за взимането на фундаментални решения на въпроси като контролиране на числеността и компенсациите.

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

Планът за действие е не просто план за управлението на мечката, а и документ, посочващ проблемите и нуждите на населението, обитаващо райони с постоянно присъствие на мечки. Само чрез сътрудничество и в съгласие с всички заинтересовани страни е възможно определянето конкретните дейности нужни за ефективно опазване на кафявата мечка.

Основанието за разработване на плана се определя от НАРЕДБА № 5 от 1.08.2003 г. за условията и реда за разработване на планове за действие за растителни и животински видове, издадена от министъра на околната среда и водите и министъра на земеделието и горите, обн., ДВ, бр. 73 от 19.08.2003 г. (Наредба № 5). Планът за действие за вида се разработва задължително, съгласно чл. 52, т. 1 и 2 от ЗБР и чл. 2. ал. 1, т. 1 и 2 от Наредба № 5, тъй като видът е застрашен в международен мащаб и за опазването му са необходими мерки в цялата територия на неговото естествено разпространение и състоянието на популацията на вида в Република България не е благоприятно. С предимство се разработват планове за действие за видовете от Приложение № 3, какъвто е вида кафява мечка, според разпоредбите на чл. 53, т. 2 от ЗБР и чл. 2. ал. 2, т. 2 от Наредба № 5.

Видът е с приоритетно значение и се намира Приложение II и Приложение IV от ДИРЕКТИВА 92/43/ЕИО НА СЪВЕТА от 21 май 1992 година за опазване на естествените местообитания и на дивата флора и фауна. Той е от интерес за Европейската общност, който се нуждае от строга защита. Държавите-членки на Европейския съюз, каквато е и България, определят необходимите консервационни мерки, които се включват в планове за управление, съгласно чл. 6 от директивата.

Основание за разработване на плана са и целите и препоръките, залегнали в Конвенцията за опазване на дивите животни и природните местообитания в Европа (Бернска конвенция). Всяка договаряща страна, каквато е България се задължава да планира своята политика по отношение запазването на дивата флора и фауна, според чл. 3, т. 2 и чл. 4, т. 2.

Планът се основава на приложимите мерки от Европейския план за действие за опазване на вида (Swenson et al. 2000) и е в съответствие със Заданието за разработване на план за действие за вида, подготвено от МОСВ.

2.2. Процес на разработване на плана

Настоящият план е разработен по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (*Ursus arctos* Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие. Бенефициент по проекта е Фондация „ЧЕТИРИ ЛАПИ“.

За разработване на документа е привлечен екип от учени включващ: Проф. Николай Спасов (НПМ-БАН) Руслан Сербезов (НПМ-БАН) Александър Дуцов (СДП. Балкани), Кирил Георгиев и Боряна Михова (BioSphere Ltd.), Асен Игнатов (НПМ-БАН).

Отделните глави са написани от посочените автори, след което са разгледани и

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

редактирани от екипа. Извършен е преглед на налични документи и данни, вкл. постигнатото в резултат на плана за действие за вида за периода 2008-2018 г. За целите на разработване на плана са проведени теренни проучвания от екип в съств: проф. Николай Спасов, Руслан Сербезов, Асен Игнатов и Кирил Георгиев и е извършен анализ на събраните данни.

За да се гарантира възможно най-високо качество на подготвения документ е организирано обществено обсъждане в съответствие с изискванията на Наредба № 5 от 1.08.2003 г. за условията и реда за разработване на планове за действие за растителни и животински видове, издадена от министъра на околната среда и водите и министъра на земеделието и горите (обн. ДВ. бр.73 от 19.08.2003 г.). Общественото обсъждане отразява вижданията на основните заинтересовани страни по отношение на вида на национално ниво, вкл. компетентни ведомства, научни и академични организации, неправителствени организации.

2.3. Цели на плана за действие

2.3.1. Основна цел

Набелязването на ефективни действия за възстановяване и поддържане на оптимална популация на вида кафява мечка и на неговите местообитания в България.

2.3.2. Специфични цели

- Прекратяване на бракониерския отстрел;
- Намаляване на безпокойството чрез по-добро планиране и регламентиране на човешките дейности в типичните местообитания на вида;
- Осигуряване на безопасността на населението и неговия поминак, в районите които са в контакт с местообитанията на вида и установяване на баланс между взаимоотношенията “мечка - човек”;
- Установяване на числеността на популацията на вида в страната с използване на съвременни научни методи;
- Предотвратяване на продължаващата фрагментация на основните местообитания на вида;
- Подобряване на състоянието на основните местообитания;
- Намаляване на конфликта мечка-човек и ограничаване на щетите от кафява мечка;
- Въвеждане на подходящи агроекологични мерки;
- Въвеждане на компенсаторни мерки;
- Повишаване на осведомеността и природозащитната култура на населението и повишаване на чувствителността на обществото към проблемите, свързани с вида.

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

3. ПРИРОДОЗАЩИТЕН И ЗАКОНОВ СТАТУС

3.1. Природозащитен статус

3.1.1. Състояние на кафявата мечката в глобалния ѝ ареал съгласно световния Червен списък на IUCN

На световно ниво през годините са направени четири последователни оценки на състоянието вида, които определят природозащитния му статус:

- 1996 - нисък риск/ слабо засегнат - Lower Risk/ Least Concern (LR/LC)
- 2008 - слабо засегнат - Least Concern (LC)
- 2016 - слабо засегнат - Least Concern (LC)
- 2017 - слабо засегнат - Least Concern (LC)

Съгласно последните данни (от февруари 2016, публикувана през 2017), включени в световния Червен списък на IUCN (https://www.iucnredlist.org/species/41688/121229971), видът в световен мащаб е поставен в категория „слабо засегнат“ (Least Concern LC). Според тази оценка ареалът на кафявата мечка исторически е намалял в Северна Америка, Европа и Азия, а видът е унищожен отдавна в Северна Африка. Въпреки това, той остава широко разпространен на три континента и все още е един от най-широко разпространените сухоземни едри бозайници. Числеността му възлиза на около 110 000 полово зрели индивида (общ брой над 200 000 индивида) и е със стабилна тенденция на популацията. В световен мащаб популацията остава голяма, не намалява значително и може да се увеличава в някои области (Swenson et al. 1998; 2000; Schwartz et al. 2006; Mace et al. 2012; Proctor et al. 2010; 2012; Kaczensky et al. 2013, Chapron et al. 2014, , Mowat et al. 2013). Има обаче значителен брой, малки, изолирани локални популации, които са застрашени от изчезване, макар че други, по-добре защитени и управлявани, увеличават разпространението си. Русия има най-голям брой кафяви мечки, за които се смята, че надхвърлят 100 000, докато оценките в САЩ (главно в Аляска) са за около 33 000, Канада 25 000 и Европа (без Русия) 15 400. Видът е относително широко разпространен в по-северните части на ареала си, а южните части от неговия ареал са силно фрагментирани, представени от много малки субпопулации.

Според посочените източници, в световен мащаб са идентифицирани 44 субпопулации на кафявата мечка; повечето се срещат в южните части на нейния ареал. Тъй като много от тези субпопулации са малки, изолирани и се нуждаят от консервационно внимание, те са оценени индивидуално, като се използват критериите от Червения списък на IUCN за изолирани субпопулации, следвайки указанията на Gärdenfors et al. (2001) и IUCN (2012). Между тези популации са и няколкото изолирани субпопулации в Близкия изток, включително в планините Елбурз и Загрос в Иран и в граничния район на Ирак (Кюрдистан), както и няколко , смятани за изолирани, субпопулации в Турция, Азербайджан, Армения и Грузия.

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

3.1.2. Състояние на кафявата мечката в Европейския и ареал

Според световния Червен списък на IUCN, в Европа кафявата мечка се среща в 22 държави - въз основа на съществуващите данни за разпространението, както и на набор от географски, екологични, социално-политически фактори, могат да бъдат обособени 10 субпопулации (Chapron et al. 2014), освен руската: Скандинавска, Карелска, Балтийска, Карпатска, Динаро-Пиндска, Източнобалканска (главно в България), Алпийска, Абруцо, Кантабрийска и Пиренейска. Според докладвани съвременни данни от преброяване, най-голямата популация е тази в Карпатите (над 8 000 мечки), следвана от популациите в Скандинавия и Динаро-Пиндската (над 3 400 и над 3 000 мечки), съответно - числеността на Динаро- Пиндската популация изглежда завишена, особено имайки предвид обитаваната площ (вж. Spassov 2003). Останалите субпопулации са много по-малки, вариращи от няколкостотин (напр. Балтийската - около 700, Кантабрийската - около 200) до по-малко от сто (напр. в Алпите - 37 мечки). В сравнение с предпоследното проучване, което е включвало данни до 2005 г. (Bear Online Information System for Europe, BOIS), Скандинавската, Динаро-Пиндската и Кантабрийската популации отбелязват явен прираст. Останалите популации остават стабилни. Сегашната оценка за намаляване на субпопулацията в Източните Балкани (България) вероятно се дължи на възприетите нови техники за мониторинг (има обаче и нови данни за реално намаляване на числеността (Вж. т. 4.4). Счита се, че ареалите на всички субпопулации са относително стабилни или леко се разширяват. Загубата на централно австрийския сегмент в Алпийската субпопулация през последното десетилетие е компенсирано от разширяването на северноиталианския сегмент в Трентино (чрез транслокации от Словения). Субпопулацията в Пиренеите също нараства чрез транслокации от Словения (Kaczensky et al. 2013). Доколко последните споменати транслокации са оправдани от гледна точка на опазването на автохтонния генофонд е въпрос, заслужаващ отделна преценка (бел. авт.).

На Европейско ниво през годините са направени две оценки:

- 2018 - слабо засегната - Least Concern (LC)
- 2007 - слабо засегната - Least Concern (LC)

Според последната оценка (от май 2018, коригирана версия от 2019), европейската популация на мечката (включително тази в Западна Русия) е сравнително голяма (около 55 000 индивида), заема голям ареал и като цяло се смята, че тенденцията и е стабилна.

Природозащитен статус на вида (2019) на Европейско ниво: слабо засегнат Least Concern (LC)

- Оценка на ниво EU 28: почти застрашен - Near Threatened (NT).

Според тази оценка в 28-те държави-членки на ЕС има по-малко от 10 000 полово зрели мечки. В миналото видът е бил широко разпространен, но през последните няколко века е изчезнал в голяма част от Западна и Централна Европа. Много от остатъчните популации са малки и фрагментирани. Ако дейностите за опазване на вида бъдат прекратени,

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

се очаква видът да намалее с такава скорост, че в близко бъдеще ще отговаря на критерий С1. Поради това се оценява като почти застрашен - Near Threatened (NT). Необходима е непрекъсната защита, за да се осигури продължаващото му възстановяване.

Популациите на кафявата мечка в части от североизточна Европа (Карелия и Балтика) са свързани с голямата популация в Северна Евразия (около 100 000 индивида), която се разпростира в Русия. Другите популации са по-малки и изолирани. Всички популации с изключение на две (Централни Апенини - Абруци и Кантабрийската) се споделят между две или повече държави. Трансграничното управление на популациите е общоприето, но прилагането на тази концепция не е задоволително, особено в страните, които не изпълняват собствените си национални планове. Споразуменията между държавите включват различни степени на координирано управление (Франция с Испания, Гърция с България, Словения с Хърватия, Швеция с Норвегия), споделяне на информация (Швеция и Норвегия, Хърватия, Словения, Италия и Австрия) или най-често установени работни групи от учени или мениджъри. В нито един случай обаче, както е посочено в Linnell et al. (2008), няма официален план за управление на ниво популация.

Категориите и критериите от Червения списък на IUCN са приложени за изолираните популации на кафява мечка, следвайки указанията на Gärdenfors et al. (2001) и IUCN (2012).

3.1.3. Балкански популации

- **Източнобалканска популация**

Най-вече в България, в три сегмента с около 420 мечки (според цитираните източници), но също така и в Гърция и Сърбия, съответно с 42 (25 - 98) и 3 - 5 мечки, тази популация заема около 39 000 кв. км. Популацията се счита за стабилна с 613 (468 - 665) мечки, въпреки че оценките се колебаят (например тези от България, в една или друга степен, с подобряването на методите за оценка: Министерство на околната среда и водите 2008, Златанова и др. 2009) (Съществуват и по-нови оценки, бел. авт., вж. т. 4.4.). Гръцката част от сегмента Рила-Родопи е близо до Динаро-Пиндската популация и наскоро бяха демонстрирани първите доказателства за възможна връзка между тези две популации (Pylidis 2015). На северозапад от Старопланинския сегмент има потенциална, но недоказана връзка с Карпатската популация. Основното предизвикателство в рамките на Източнобалканската популация е да се поддържат връзките между трите и сегмента. България има план за управление за мечката от 2008 г. (вж. Дуцов и др. 2008). В Гърция фрагментацията на местообитанията, дължаща се главно на магистрали, остава като заплаха за опазването на вида.

Категория според Червения списък: VU. Критерии: D1.

- **Динаро-Пиндска популация**

Тази популация с около 3 940 мечки (виж по-горе) се споделя от девет държави, на площ от 115 300 кв. км: Словения (564), Хърватия (937), Босна и Херцеговина (1 000), Черна гора (378), Северна Македония (375), Албания (190), Сърбия (120), Косово (неизвестно) и Гърция (450-500). Тези цифри, обаче, считаме за значително завишени, както можем да

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

преценим при сравняване на хабитатите и числеността в България през последните десетилетия, (бел. авт.). Северната част на тази популация е близо до Алпийската популация; мечките в Италианските Алпи и Словения са слабо свързани от скитащи мъжки. Въпреки това, няма непрекъснато разпространение на женски мечки в Алпите. Историческите връзки с Карпатската популация през Сърбия и с Източнобалканската популация през Северна Македония са прекъснати. В Словения конфликтът човек-мечка поставя предизвикателство пред това да се позволи разпространението на популацията в Алпите. Статутът на мечката в Хърватия (след влизането ѝ в ЕС) беше променен от „ловен вид“ на „защитен“. Понастоящем ловът там се нарича „подборен“ и е регулиран съгласно регламента за дерогация на ЕС, което намали подкрепата на ловците за управлението на вида (Директива за местообитанията). Като цяло, липсва информация от Босна и Херцеговина, Черна гора, Албания, Косово и Северна Македония. В тези страни няма мониторинг и планове за управление. Изглежда, че има ограничена или дори липсваща свързаност между частите на тази популация в Черна гора, Албания, Косово и Северна Македония, което води до разделяне на популацията на вероятни субпопулации, някои от които продължават да намаляват. Има голяма вероятност от увеличаване на разпокъсването на тази популация и продължаващ спад във важни части от нея.

Категория според Червения списък: VU. Критерии: C2a (i).

Мечката не е отразена конкретно в документа „Статус и разпространението на европейските бозайници“ на Европейската общност (2007)

3.1.4. Природозащитен статус на кафявата мечка в национален мащаб

Според Червената книга на Република България (2015) (Електронно издание 2011 (http://e-ecodb.bas.bg/rdb/bg/vol2/Urarctos.html)) мечката е Застрашен вид EN (Endangered) - критерий C2a(i) според категориите и критериите на IUCN.

Основания за повишаване природозащитния статус на Южноевропейската, балканската и българската популация на мечката на основата на съвременните научни изследвания

Съвременните генетически изследвания показват, че две различни в генетично отношение групи на кафявата мечка, различаващи се по своята митохондриална ДНК се срещат в Европа; едната е ограничена в Южна Европа (клад = хаплогрупа 1), наречена Западна линия (или по-скоро Южноевропейска линия), а другата (наречена източна линия), обитаваща обширната по-северна и източна част на континента (Централна, Северна и Източна Европа: клад 3) (Taberlet et al., 1994). Това разделяне е потвърдено и от новото палеогенетично проучване (Mizumachi et al. 2020), което показва също, че тази линия (клад 1) присъства като единствена в България от края на плейстоцена. Наскоро бе установено, че популацията на мечките, принадлежащи към клад 1, са открити в Западна Анадола и достигат Кавказ (Hirata et al., 2014; Çilingir et al., 2015; Çilingir et al., 2016), където вероятно има

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

хибридизация с други популации. Западната линия е била изглежда исторически по-широко разпространена от сега и изолацията и е започнала, вероятно на границата на плейстоцен - холоцен, с отварянето на Босфора (Спасов 1997). Специфична характеристика на средиземноморската популация (Спасов 1990, 2003; 2015), включително тази от Мала Азия, е присъствието на много голям процент мечки със светъл (златист) цвят, окраска доминираща при женските индивиди. Данните от палеогенетично изследване на разпространението и еволюцията на кафявата мечка в Европа през късния плейстоцен до холоцена (Ersmark et al. 2029), показват, че това е основната група мечки в Централна, Западна и Южна Европа за последните повече от 25 000 години и единствената по европейското средиземноморие от началото на холоцена насам. Логично е да се предложи, на основание на генетичната диференциация на европейските мечки, съвпадаща и с посочените морфологични разлики в оцветяването, че в таксономично отношение те би трябвало да се обособят като отделни подвидове (Spassov 1997; 2003). Посочените в последно време значими разлики между средиземноморската европейска мечка и мечката от останалите европейски територии дават основание за повишаване консервационния статут на южноевропейската (вкл. и на българската) популация от гледна точка на опазването на биоразнообразието на вида. В това отношение е важно да се изтъкне и ограничената численост на южноевропейската популация, която едва ли надхвърля 4000 индивида. Трябва да се отбележи също, че Балканската мечка е идентична по митохондриалната си ДНК с популацията от Абруцо (Италия), с която принадлежи към клад 1b (Mizumachi et al. 2020), което означава, че балкано-апенинската популация е специфична и уникална по своя генофонд и заслужава специално внимание от гледна точка на опазването на биоразнообразието на вида в Европа и като цяло. През 70те – 80те години се извършва развъждане в Кормисош и интродукция в природата на карпатски мечки (чиято митохондриална ДНК е от клад 3) с цел мечката да стане ловен вид. Автохтонният генофонд на българската популация е, за съжаление, повлиян на места, макар и слабо, от тази интродукция (вж. Nowak et al. 2014).

3.1.5. Съвременен природозащитен статус на мечката в България. Сравнителен анализ на природозащитния статус в двете издания на Червената книга на България (1985 и 2015)

Според Спиридонов, Спасов 1985 (Червена книга на България, 1985), мечката е рядък вид, уязвим от антропогенни въздействия. Както беше посочено по-горе, според Червена книга на Република България от 2015 (Том 2. Животни. БАН & МОСВ, София) мечката е Застрашен вид EN (Endangered)- критерий C2a(i). Трябва да се отбележи, че в първото издание на Червената книга използваните категории не следват тези на IUCN (които, впрочем, по това време не са и така детайлно уточнени, както са днес). По тази причина сравняването на категориите в двете издания не е релевантно.

И двете издания на Червената книга показват сходно разпространение основно в Централна Стара планина и Рило-Родопския масив, с единични скитащи екземпляри в съседни, по-малки планини. Информацията от 2015 е по-прецизна поради използвани по-съвременни методи за мониторинг, картиране и анализ.

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

Данните за **разпространението** в двете издания отразяват малките временни пулсации на ареала на вида в страната, но показват като цяло стабилност на разпространението на вида за последните поне 30 години, дължащо се на доброто състояние на основните местообитания. Като цяло, с годините има известно, макар и слабо разширяване на областта на разпространение, отразявано в редица други източници (Spassov, Spiridonov 1999; Spassov 2003; 2007). Същевременно картата от 2015 г. отразява и по-подробните и прецизни данни, натрупани през годините. Разширяването на ареала към южната ни граница в Западни Родопи, видимо при сравняване на картите от 1985 и 2015, се дължи не толкова, и не само на реално разширяване, колкото на липса на информация за тези местообитания в началото на 80-те години. Натрупаните в най-последно време данни показват рядко присъствие на вида по границата в Родопите още през 60-те год. на миналия век.

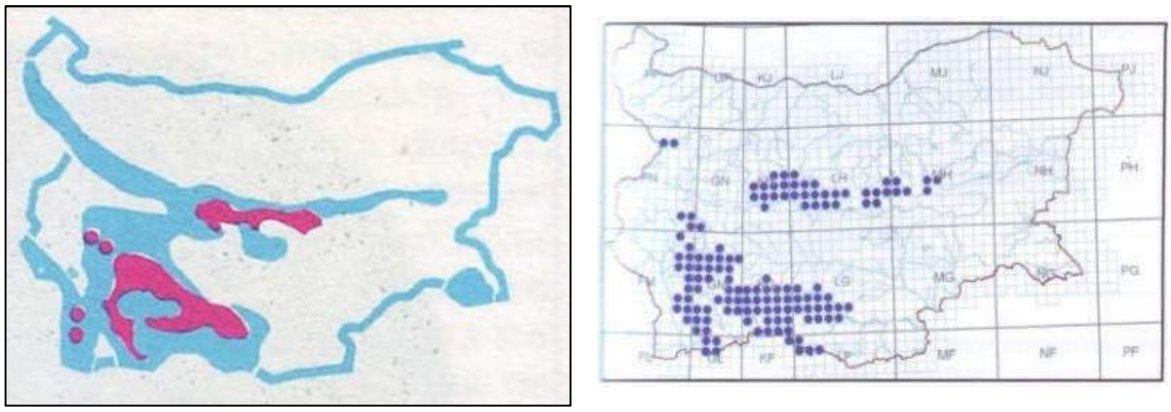

Фиг. 1. Данни за разпространението на кафявата мечка в България според Червената книга (1985; 2015)

Числеността, отразена в изданието от 1985 (450-500 възр. животни) не е прецизна. Отбелязано е постепенно увеличение на числеността на вида от 30-те до началото на 80-те години, поради взетите мерки за защита. Числеността на вида в изданието от 2015 г. е оценена на около 520-530 мечки (средно) в началото на нашия век, преди 2010 г. Тази експертна оценка се основава на съществуващите данни за плътността на вида в различни месообитанията и оценката на качеството на местообитанията в територията на разпространение на мечката в страната. Сравнението на данните от двете издания не е особено релевантно като се има предвид доста по-грубата оценка, направена в първото издание. Все пак може да се предположи една тенденция (данни за това по отношение на 90-те години има събрани: Spassov et al. 2000) към намаляване на числеността от 80-те години до това време (въпросът е специално разгледан в гл. 4.4).

3.2. Законов статус на мечката в България
3.2.1. Международно законодателство

Бернска конвенция. "Основната цел на Конвенцията е опазването и устойчивото

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

използване на биологичното разнообразие, включително и мечката, като част от това биоразнообразие. Предпоставка е опазването на екосистемите, естествените местообитания и дивите популации на видове от дивата фауна и флора. За да се постигне тази цел, трябва да се предприемат следните действия: идентифициране на специално защитени зони; засилване на защитата на екосистемите и запазване на естествените местообитания на жизнеспособни популации; трябва да се възстановят деградиралите екосистеми и да се насърчава възстановяването на застрашени видове. Трябва да се насърчават изследвания за идентифициране, защита и разпространение на информация за състоянието на биологичното разнообразие; защитните измервания трябва да бъдат включени в планирането и разработването. Кафявата мечка сама по себе си не се споменава конкретно в тази конвенция."

Мечката е включена в Приложение II (Строго защитени видове от фауната) на Конвенцията за опазване на дивата европейска флора и фауна и природните местообитания (Бернска конвенция (https://www.coe.int/en/web/bern-convention)).

Конвенцията е Ратифицирана от Великото народно събрание с Решение от 25.01.1991 г. / ДВ бр. 13 от 1991 г. , обнародвана е в Държавен вестник бр. 23/10.03.1995 г., и е в сила за Република България от 1.05.1991 г. Целите на тази конвенция са запазването на дивата флора и фауна и техните местообитания и по- специално на тези видове и местообитания, чието запазване изисква сътрудничеството на няколко държави, както и подпомагането на това сътрудничество. Специално внимание се отделя на застрашените и уязвими видове, включително застрашените и уязвими мигриращи видове. На основание на ратифицирането на конвенцията от българска страна, България поема ангажимент за защита на кафявата мечка. България е задължена да планира своята политика по отношение запазването на дивата флора и фауна, според чл. 3, т. 2 и чл. 4, т. 2.

"На основание чл. 22, § 1 от Конвенцията за опазване на дивата европейска флора и фауна и природните местообитания от 1979 г. Република България си запазва правото да не прилага разпоредбите на конвенцията по отношение на някои видове, вкл. кафявата мечка. От българска страна се приема, че Защитата на тези видове, вкл. мечката, в Република България не се налага, „тъй като техните популации на територията ѝ са многочислени". **Очевидно е, че тенденцията за намаляване на числеността на мечката (вж. т. 4.4.) трябва да доведе до преразглеждане на това твърдение.**

CITES. Мечката е включена в Приложение II на CITES (https://cites.org/eng) от 11.06.1992 г. Приложение II включва видове, които не са непременно застрашени от изчезване, но при които търговията трябва да бъде контролирана, за да се избегне използване, несъвместимо с тяхното оцеляване (https://cites.org/sites/default/files/eng/app/2021/E-Appendices-2021-06-22.pdf).

Конвенция за биологичното разнообразие (https://www.cbd.int/) ратифицирана със закон, приет от 37-то Народно събрание на 29.02.1996 г./ДВ, бр. 22 от 15.03.1996 г. Издадена от министъра на околната среда и водите, обн., ДВ, бр. 19 от 02.03.1999 г., в сила от 16.07.1996 г.

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

Основната цел на Конвенцията е опазването и устойчивото използване на биологичното разнообразие, включително и мечката, като част от това биоразнообразие. Предпоставка е опазването на екосистемите, естествените местообитания и дивите популации на видове от дивата фауна и флора. За да се постигне тази цел, трябва да се предприемат следните действия: идентифициране на специално защитени зони; засилване на защитата на екосистемите и запазване на естествените местообитания на жизнеспособни популации; трябва да се възстановят деградиралите екосистеми и да се насърчава възстановяването на застрашени видове. Трябва да се насърчават изследвания за идентифициране, защита и разпространение на информация за състоянието на биологичното разнообразие; защитните измервания трябва да бъдат включени в планирането и разработването. Кафявата мечка сама по себе си не се споменава конкретно в тази конвенция.

3.2.2. Законодателство на Европейския съюз

Кафявата мечка е включена в:

- **Приложение II** (растителни и животински видове от значение за Общността, чието съхраняване изисква обявяването на специални защитени зони), и

- **Приложение IV** (растителни и животински видове от интерес за Общността, които се нуждаят от строга защита),

на **Европейската директива за опазване на естествените местообитания и на дивата флора и фауна (Директива 92/43)**, която изисква строга защита на вида и обявяването на територии със специален режим на защита (мрежата Натура 2000).
(https://eur-lex.europa.eu/legal content/BG/TXT/?uri=CELEX%3A31992L0043).

Включена е и в **РЕГЛАМЕНТ (ЕО) № 338/97 на СЪВЕТА** от 9 декември 1996 относно защитата на видовете от дивата флора и фауна чрез регулиране на търговията с тях.
(https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/ALL/?uri=CELEX%3A31997R0338)
(Последно изменение: Регламент (ЕС) 2019/2117 на КОМИСИЯТА от 29 ноември 2019 за 36промяна на приложенията), със следните допълнителни регламенти:

- **РЕГЛАМЕНТ № 865/2006 на КОМИСИЯТА** от 4 Май 2006 установяващ подробни правила за прилагане на **Регламент № 338/97** от 9 декември 1996 г. за защита на видовете от дивата флора и фауна чрез регулиране на търговията с тях.
(https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=celex%3A32006R0865);

- **РЕГЛАМЕНТ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ (ЕС) № 792/2012 на КОМИСИЯТА** от 23 август 2012 за определяне на правила във връзка с формата на разрешителните, сертификатите и другите документи, предвидени в **Регламент (ЕО) № 338/97** на Съвета относно защитата на видовете от дивата фауна и флора чрез регулиране на търговията с тях, и за изменение на Регламент (ЕО) № 865/2006 на Комисията (изменен януари 2015)
(https://eur-lex.europa.eu/eli/reg_impl/2012/79 2/oj/bul);

- **РЕГЛАМЕНТ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ (ЕС) 2019/1587 на КОМИСИЯТА** от 24

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

септември 2019 г. относно забрана за въвеждането в Съюза на екземпляри от някои видове от дивата фауна и флора в съответствие с Регламент (ЕО) № 338/97 на Съвета относно защитата на видовете от дивата фауна и флора чрез регулиране на търговията с тях (https://op.europa.eu/bg/publication-detail/-/publication/41fccba4-e0fb-11e9-9c4e- 01aa75ed71a1).

Европейски план за действие за кафявата мечка Съвета на Европа, октомври 2000 г. (Action Plan for the conservation of the Brown Bear (*Ursus arctos*) in Europe) (https://www.researchgate.net/publication/235845137_Action_Plan_for_Conservation_of_the_Brown_Bear_in_Europe_Ursus_arctos).

Този план е един от поредицата от общоевропейски планове за действие, разработени за пет вида - мечка, вълк, рис, иберийски рис и росомаха. Той надхвърля подробния анализ на нуждите на местните популации и се фокусира върху конкретния въпрос за управлението на вида в цяла Европа, подчертавайки необходимостта от континентален подход и координирани национални усилия.

Планът препоръчва следните дейности за България, някои от които вече са реализирани, а върху други се работи:

- Действие 4.1.1: Приемане на план за действие от Бернската конвенция.
- Действие 4.1.2: Създаване на национални групи за управление на мечката и планове за управление (страните, споделящи популации, изготвят планове за управление в сътрудничество).
- Действие 4.1.4: Защита на мечката със закон и използването и като ловен вид само когато е доказана жизнеспособността на популацията и ловът се използва за постигане на целите на популацията, определени от плановете за управление (на този етап ловът не е актуален за България, тъй като видът е строго защитен).
- Действие 4.1.5: Засилване на правоприлагането и налагането на подходящи наказания при популации, при които бракониерството е ограничаващ фактор.
- Действие 4.3.1: Класификация на районите в рамките на настоящия и възможния ареал на мечката според тяхната пригодност и значение като местообитание при управление на мечката.
- Действие 4.3.2: Идентифициране и поддържане или възстановяване на свързващите зони във фрагментирани популации.
- Действие 4.3.3: Оценка на въздействието на съществуваща и планирана инфраструктура върху местообитанието на мечката и смекчаване на отрицателното въздействие.
- Действие 4.3.4: Контрол или забрана на вредни човешки дейности в сърцевините зони и в зоните за свързване на популациите.
- Действие 4.4.1: Създаване на системи за компенсации.
- Действие 4.4.2: Връзка на системата за компенсация с използването на превантивни мерки от страна на земеделците/ животновъдите.
- Действие 4.4.3: Недостъпност на сметищата и човешките отпадъци за кафяви мечки.
- Действие 4.4.4: Преустановяване на подхранване, което може да създаде

мечки, привикнали към такава храна или загубили страх от човека.

- Действие 4.5.1: Минимизиране на създаването на проблемни мечки чрез Действие 4.4.1 до 4.4.5 и Действие 4.7.1.
- Действие 4.5.2: Премахване на проблемни мечки в жизнеспособни популации, ако превантивните усилия са неуспешни.
- Действие 4.5.3: Оценка на разходите и ползите преди отстраняване на проблемните мечки в застрашените популации.
- Действие 4.6.1: Идентифициране и участие на лидери на общественото мнение и заинтересовани страни в управлението на мечката.
- Действие 4.6.2: Създаване на постоянен протокол за консултации с местните жители относно техните нужди и необходимите действия по управление на вида.
- Действие 4.7.1: Иницииране на информационни кампании, предназначени за различни целеви групи.
- Действие 4.8.1: Координирани научни изследвания на мечката в Европа.
- Действие 4.8.2: Координация за събиране на необходимите данни за наблюдение на управлението и биологичните условия на мечката в европейските страни.

Допълнително предложени действия:

- Координиране на обществени кампании за осведоменост, образование и информация на регионално и европейско ниво и координиране на обмена на идеи и материали.
- Решаване на проблемите с мечките, отглеждани на затворено (Вж. т. 4.7).

3.2.3. Национално законодателство

Според **Закона за биологичното разнообразие** (Чл. 37, Приложение № 3), **мечката е защитен вид**. Видът е означен и със „*" в приложение 3 на ЗБР и за него се прилагат разпоредбите на чл. 278д от Наказателния кодекс - Който противозаконно унищожи, повреди, държи, придобие или отчужди екземпляр от европейски или световно застрашени диви гръбначни животни или екземпляр от вид по Приложение № 3 към Закона за биологичното разнообразие, обозначен със знак (*), се наказва с лишаване от свобода до пет години, както и с глоба от пет хиляди до двадесет хиляди лева (https://www.moew.government.bg/static/media/ups/tiny/filebase/Nature/Legislation/Zakoni/Biodive rsityAct_Rev2018.pdf).

За животинските видове от Приложение № 3 се забраняват (Чл. 38 (*), ал.1): всички форми на умишлено улавяне или убиване на екземпляри с каквито и да е уреди, средства и методи;

преследване и обезпокояване, особено през периодите на размножаване, отглеждане на малките, презимуване и миграция;

1. унищожаване или вземане на яйца, включително в случаите, когато те са изоставени; разрушаване, увреждане или преместване на гнезда;

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)", с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

2. увреждане или унищожаване на места за размножаване, почивка и струпване по време на миграция;

3. вземане на намерени мъртви екземпляри;

4. (доп. - ДВ, бр. 94 от 2007 г.) притежаване, отглеждане, пренасяне, превозване, изнасяне зад граница, търговия и предлагане за продажба или размяна на взети от природата екземпляри;

5. препариране, притежаване, излагане на публични места, пренасяне, превозване, изнасяне зад граница, търговия и предлагане за продажба или размяна на препарирани екземпляри.

Забраните по ал. 1, т. 1, 2, 6 и 7 са валидни за всички жизнени стадии от развитието на животните (Чл. 38, ал. 2).

Чл. 39 от ЗБР има следните изисквания:

“(1) (Изм. - ДВ, бр. 88 от 2005 г., изм. - ДВ, бр. 64 от 2007 г., изм. - ДВ, бр. 80 от 2009 г.) Лице, което е намерило екземпляр в безпомощно състояние или мъртъв екземпляр, без умисъл е ранило или убило екземпляр от животински вид от приложение № 3, е длъжно при спазване на разпоредбата на чл. 38, ал. 1, т. 5 да уведоми за това най-близкия регионален орган на Министерството на околната среда и водите или на Изпълнителната агенция по горите в срок до три дни.

(2) (Изм. - ДВ, бр. 88 от 2005 г.) По преценка на регионалния орган по ал. 1 и в зависимост от състоянието му екземплярът:
се пуска на свобода в подходящ район;

1. (доп. - ДВ, бр.88 от 2005 г.) се изпраща за лечение или отглеждане в спасителен център, ветеринарна клиника или зоологическа градина;

2. (изм. - ДВ, бр. 88 от 2005 г.) се предоставя на научна организация или училище или природонаучен музей за изследване или попълване на учебни сбирки;

3. се оставя на мястото, където е намерен или убит.

(3) (Доп. - ДВ, бр. 88 от 2005 г., изм. - ДВ, бр. 64 от 2007 г., изм. - ДВ, бр. 80 от 2009 г., изм. - ДВ, бр. 19 от 2011 г., в сила от 09.04.2011 г.) За разпореждането с екземпляра по ал. 2 се съставя протокол, който се изпраща в Министерството на околната среда и водите, в 10-дневен срок от датата на съставянето му, а в случаите, когато е съставен от регионалните структури на Изпълнителната агенция по горите - и копие, което се изпраща до регионалните

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

инспекции по околната среда и водите."

Изключения от забраните по чл. 38 (чл. 48, ал.1) се допускат само когато няма друго алтернативно решение и при условие, че популациите на засегнатия вид не са увредени в областта на естественото им разпространение и са в благоприятно състояние.

Изключенията по ал. 1 от Чл. 48, ал. 2 се допускат в следните случаи:

1. (изм. - ДВ, бр. 88 от 2005 г.) в интерес на защитата на видове от дивата флора и фауна и за запазване на природни местообитания;

(доп. - ДВ, бр. 88 от 2005 г.) за предпазване от сериозно увреждане на селскостопански култури, добитък, гори, води, рибарници, дивечовъдни ферми и други видове имоти;

2. (изм. - ДВ, бр. 88 от 2005 г., изм. - ДВ, бр. 94 от 2007 г.) в интерес на общественото здраве и безопасност;

3а. (нова - ДВ, бр. 94 от 2007 г.) по други причини от първостепенен обществен интерес, включително такива от социален или икономически характер или изразяващи се в изключително благоприятни последици за околната среда;

3. (предишна т. 4, доп. - ДВ, бр. 88 от 2005 г., изм. - ДВ, бр. 94 от 2007 г.) за целите на научните изследвания и обучението, при въвеждане или повторно въвеждане на видове и изкуственото размножаване на растения.

В случаите по чл. 48, ал.2, когато се засягат видове от приложение № 3, изключенията се допускат само за ограничен брой екземпляри (Чл. 48 (3)). Изключенията по чл. 48 се допускат с писмено разрешение на министъра на земеделието, храните и горите (Чл. 49, ал.1, т. 2).

Мечката, като застрашен от изчезване вид, е обявена за **приоритетен за опазване вид** – включена е в Приложение № 2 и е означена със знак (!) и знак (*) (Чл. 6 (3) и Приложение №2).

- Знакът (!) пред името на даден вид означава, че видът е включен в Приложението към Резолюция № 6 (1998) на Постоянния комитет на Бернската конвенция - видове, изискващи специфични мерки за опазване на местообитанията.
- Знакът (*) пред името на даден вид означава, че видът изисква приоритетно съхранение на неговите местообитания и включването им в Защитени зони в Националната екологична мрежа (която е част от Европейската мрежа НАТУРА 2000).

За приоритетните видове от Приложение № 2, какъвто е мечката, с предимство се разработват планове за действие (Чл. 52 и Чл. 53, т. 1)

Закона за лова и опазване на дивеча

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)", с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

Според чл. 54, ал. 6 (Нова - ДВ, бр. 89 от 2010 г., изм. - ДВ, бр. 102 от 2012 г.) се забранява лова на мечката.

(https://www.moew.government.bg/static/media/ups/tiny/filebase/Nature/Legislation/Zakoni/ Hunting%20and%20Game%20Preservation%20Act_BG.pdf).

Същевременно чл. 54, ал.7 (Нова - ДВ, бр. 89 от 2010 г., изм. - ДВ, бр. 102 от 2012 г., изм. - ДВ, бр. 58 от 2017 г., в сила от 18.07.2017 г.) урежда изключенията от забраната по ал. 6, т. е. министърът на земеделието може да издаде разрешително за отстрел на кафява мечка като изключение от забраната по ал. 6 в особени случаи и при спазване разпоредбите на чл. 48 от Закона за биологичното разнообразие. Текстът на Чл. 54, ал. 7 от ЗЛОД е приложим само ако са изчерпани всички природозащитни дейности за опазване от проблемните екземпляри (мечки) като например прогонване, преместване в друг хабитат и са реализирани мерки по опазване на имущество, стопанство, домашни животни и др. Последните 15 години са издавани разрешителни по този член, без да са вземат достатъчно природозащитни мерки, което доведе до заплаха от наказателна процедура от ЕК.

Според чл. 78, ал.2 (Нова - ДВ, бр. 79 от 2002 г.), обезщетения за щети, нанесени от кафявата мечка, се заплащат от Министерството на околната среда и водите. Щетите, както и размерът на обезщетението, се установяват от комисия, назначена със заповед на директора на съответната регионална дирекция по горите при условия и по ред, определени в Правилника за прилагане на закона (чл. 82). Размерът на обезщетенията за щетите, се определя с наредба, приета от Министерския съвет (чл. 83).

Считано от 1 септември 2010 г. (§ 2 на Преходните и Заключителните разпоредби към Закона за допълнение на закона за лова и опазване на дивеча (Обн. - ДВ, бр. 89 от 2010 г.)) контролът по изпълнението на Плана за действие за кафявата мечка в България се възлага на министъра на околната среда и водите и на министъра на земеделието и храните.

С това се създава сериозно противоречие при опазване на вида, тъй като според ЗБР защитата на вида, управлението на популацията, грижата за местообитанията им и контролът по изпълнението на Плана за действие за кафявата мечка в България е поверено на Министерството на околната среда и водите, от друга страна по отношение на опазване на вида съответен принос имат стопаните и собствениците на горски територии, както и Изпълнителна агенция по горите (ИАГ) и нейните структури и министърът на земеделието и храните може да предприеме действия като изключение от забраната по ал. 6 в особени случаи и при спазване разпоредбите на чл. 48 от Закона за биологичното разнообразие. Това създава сериозни проблеми по отношение на координацията органите на МОСВ и МЗХ, забавяне действията при реагиране при проблемни ситуации и намаляване на ефективността на взетите мерки, ако изобщо се приложат.

Необходимо е да се изготви ясна и точна процедура по отношение обезщетяване за щети, нанесени от кафявата мечка. Това може да се реализира с изготвяне на специална наредба или друг подзаконов акт, който липсва в момента.

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

Опазване на вида кафява мечка извън естествената им среда (вж. и т. 4.7.)

Кафявите мечки извън естествената им среда в България може да се отглеждат в лицензирани от МОСВ зоологически градини, регистрирани от МОСВ центровете за отглеждане и размножаване на защитени видове животни и спасителни центрове посочени в заповед на министъра на околната среда и водите. Досега това се осъществява само в зоологически градини и центровете за отглеждане и размножаване на защитени видове животни.

Нормативната рамка за опазване на вида кафява мечка извън естествената им среда е уредена в:

- Раздел VIII. „Опазване на растителни и животински видове извън естествената им среда“ от Глава трета. на Закон за биологично разнообразие;
- Наредба № 1 от 9 май 2006 г. за условията и реда за лицензиране на зоологическите градини;
- Наредба № 6 от 23 октомври 2003 г. за минималните изисквания и условия за отглеждане на животни в зоологически градини и центрове за отглеждане и размножаване на защитени видове животни.

Дейността в зоологическите градини се извършва въз основа на лиценз, издаден от МОСВ, при условия и по ред, а центровете за отглеждане и размножаване на защитени видове животни подлежат на регистрация в МОСВ съгласно чл. 62, ал. 1 и чл. 62б от ЗБР.

ДИРЕКТИВА 1999/22/ЕО на СЪВЕТА от 29 март 1999 година относно държането на диви животни в зоологически градини е приета с цел да се насърчат защитата и опазването на видовете диви животни чрез укрепване на ролята на зоологическите градини в съхраняването на биологичното разнообразие включително и кафявата мечка, като се предвиди обща основа за законодателството на държавите-членки на Европейския съюз. Директива 1999/22 / ЕО на Съвета е приета през 1999 г. и влиза в сила през април 2002 г. Тогава ЕС се състои от 15 държави-членки. Всички държави-членки са задължени да транспонират изискванията на директивата в националното законодателство и от април 2005 г. България става член на Европейския съюз от 2007 г., като преди това е транспонирана директивата в ЗБР, Наредба № 1/9 май 2006 г. и Наредба № 6/23 октомври 2003 г. Основен недостатък на действащата нормативна база относно опазване на вида кафява мечка извън естествената им среда, както и на други животни, че дава възможност да се отглеждат при неподходящи условия, като във всеки следващ лиценз се залагат едни същи условия за определени видове животни, които не се изпълняват и не се санкционират нарушителите и се влиза в постоянен порочен кръг на отглеждане на животни в среда различна от естествената им. Въпреки че Директивата е сравнително добре транспонирана в действащата нормативна база, наблюденията показват, че повечето зоологически градини нямат капацитет и подходящи условия, близки до естествените за вида, за отглеждане на кафяви мечки.

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

4. ОСНОВНИ СВЕДЕНИЯ ЗА ВИДА В СТРАНАТА

4.1. Таксономия и номенклатура

Ursus arctos Linnaeus, 1758 Мечка, кафява мечка

Редица подвидове на Кафявата мечка *Ursus arctos* Linnaeus, 1758 са описани от Европа (вкл. *Ursus arctos bosniensis* Bolkay, 1925 от Босна), а Martino (1936) отнася популацията от Р. Сев. Македония към *U. arctos meridionalis* Middendorf, 1851, описана от Кавказ. Според проведените ревизии, обаче, отдавна е утвърдено становището, че в Европа обитава единствено номинатният подвид на кафявата мечка *U. arctos arctos* Linnaeus, 1758 (Ellerman & Morrison- Scott 1951; Corbet 1978; Wilson & Reeder 2005; Kitchener 2010). Това становище е прието като цяло и в българската литература по отношение на нашата популация (Ruskov, Markov, 1974) или въпросът с подвидовата принадлежност е оставен като неокончателно решен за момента (Пешев и др. 2004). Същевременно, морфологически (Spassov 1990; Spassov et al. 2015), генетически (Taberlet and Bouvet 1994) и палеогенетически (Mizumashi et al. 2020) изследвания сочат напоследък, че южноевропейската мечка от Испания до Балканите показва, още от късния плейстоцен, разлики от останалата европейска популация и има сходства с Малоазийската мечка. Посочените разлики с останалата меча популация от Европа дават основания за подвидово отделяне на южноевропейската популация (Spassov 1997; 2003).

4.2. Биология на вида

Подробни данни за общото описание на вида и на евразийските и европейски мечки могат да бъдат намерени в основни източници като Гептнер и др. (1967), Jakubiec (1993), Patitschniak-Arts (1993), а множество общи данни за биологията на вида и нейната географска изменчивост, освен в посочените по-горе източници, могат да бъдат намерени в Veisfeld & Chestin (eds.) (1993).

Мечките на Балканския п-ов показват видими разлики в своя хабитус, а в известно отношение и по поведение от карпатските мечки и от мечките обитаващи централна, северна и източна Европа, и същевременно имат сходство с другите европейски, средиземноморски популации, с които показват и много голяма генетична близост по отношение на митохондриалната ДНК (Taberlet and Bouvet 1994; Mizumashi et al. 2020; Spassov 2003 и включените в тях референции). Характерно за популацията е честото срещане на светли, златисти индивиди, които изглежда преобладават при женските (Spassov 1990; 2003; Spassov et al. 2015). В Стара планина възрастните женски имат тегло 90-130 кг и рядко превишават 150 кг; след 5-ата си година мъжките тежат 150-250 kg, а рекорден екземпляр е известен от 1939 г. – над 350 кг (Гънчев, 1987а; 1990). Данните от Родопите са сходни - 103 – 142 кг за женските и 141 – 249 кг за мъжките (Боян Киров дипл. работа). Дължината на следите от задна

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

лапа при възрастните женски обикновено варира между 19 и 22 см, а ширината – между 11-11.5 и 13 см. (последното е рядкост), (най-често 12 см); дължината на средите от задна лапа при мъжките е между 21-26 см но са измервани и следи с дължина 27-30 см, а ширината на следата от предна лапа варира обикновено между 14.5 и 16 см., но са измервани и следи с ширина 18 см (Gunchev, 1990; Spassov et al. 2000; 2016).

4.2.1. Храна, хранително и ловно поведение:

Кафявата мечка е всеяден хищник с изключително разнообразен хранителен спектър, а поради големия си размер и зимна хибернация, тя трябва да консумира големи количества храна и/или да избира високо хранителна храна за да задоволи енергийните си нужди (Bojarska & Selva 2012). Процентното съотношение на използваните храни се мени значително в зависимост от географските условия, сезона и биотопа. Повечето от изследванията върху храненето на мечката както у нас (Гънчев, 1989) така и в други европейски страни (вж. Bojarska & Selva, 2012 за обобщение) показват, че около 80-90 % от храната ѝ е от растителен произход, въпреки че отделните компоненти варират значително в зависимост от екологичните условия. В храната на този хищник в районите на тайгата на Русия през късното лято и есента ягодовите плодове имат първостепенна роля за изхранването на популацията (Гептнер и др., 1967). В Словашките Карпати са установени 96 в. растения в храната на вида, от тях основни - 25 – 30 вида. (Jakubiec, 1993). По ново изследване за този район, където условията са, общо взето, сходни с Българските, показва, че от около 90 % от храната на мечките е от растителен произход, а отделните видове варират в зависимост от сезона. След хибернацията, през периода март-май, преобладаващата храна са различни житни видове (~ 52 %), следвана от разнотревие и дървета (16 %) и плодове като шипки и трънки. Храната от животински произход е 3 %, също колкото са и отпадъците от антропогенен произход. През периода юни-август участието на тревите също е най-голямо (32 %), също и на разнотревието и дървесните видове (25 %) но се включват осезаемо и горскоплодни видове – боровинки (плодове), малини (плодове и летораст), ябълки, офика и др. – общо над 25 % (Rigg & Gorman, 2005).

Основно храната на мечката в България е също с растителен произход – тревна растителност, плодове и по-малко насекоми. Според данните от националния мониторинг на мечката (достъпни на официалното интернет страница на ИАОС), тревата съставлява 21% от храната на вида. Храната зависи основно от сезона – пролетно време се храни със стари жълъди, свежа трева и луковици на растения. При обилие от тревна храна екскрементите се оцветяват в зелено, а цветът потъмнява с времето. Лятото е период на обилие и основната храна до около 80% е растителна – горски плодове (жълъди от дъб и бук, малини и къпини, дренки). През късното лято и есента постепенно започва да се храни и с други плодове и тогава се наблюдават и хранителни миграции. Това е времето, когато много мечки слизат по-надолу от планината. В търсене на узрели плодове кафявата мечка започва до обикаля по големи територии, посещава околностите на планинските села в търсене на плодни дръвчета и при плодоносенето на овощните дървета мечките не само правят значителни премествания но много често се струпват на неголяма територия. Основна храна през късната есен, във връзка с угояването и подготовката за зимен сън са буковия и дъбов жълъд, които са храни с

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

по-богато съдържание на мазнини.

Таблица 1. Растителни видове, използвани за храна от мечката (по Спасов и др. 2022)

No	Вид	Част на растението	Използвани за храна		
			Основни	Често	Рядко
1.	*Equisetum sylvaticum*	Листа, стъбло			+
2.	*Equisetum arvense*	Листа, стъбло			+
3.	*Anthoxanthum odoratum*	Листа, стъбло, съцветие		+	
4.	*Millium effusum*	Листа, стъбло, съцветие	+	+	
5.	*Bromus mollis*	Листа, стебло		+	
6.	*Poa pratensis*	Листа, стъбло	+	+	
7.	*Festuca gigantea u F. drymeja*	Листа, стъбло		+	
8.	*Dactylis glomerata*	Листа, стъбло, съцветие		+	
9.	*Briza media*	Листа, стъбло, съцветие		+	
10.	*Phleum pratense*	Листа, стъбло	+	+	
11.	*Calamagrostis arundinacea*	Листа, стъбло		+	
12.	*Avena sativa*	Листа, стъбло, зърна	+		
13.	*Eriophorum sp.*	Листа, стъбло		+	
14.	*Juncus effusus*	Листа, стъбло, съцветие		+	
15.	*Luzula sylvatica*	Листа, стъбло, съцветие		+	
16.	*Luzula luzuloides*	Листа, стъбло, съцветие		+	
17.	*Rumex acetosella*	Листа, стъбло		+	
18.	*Rumex acetosa*	Листа, стъбло		+	
19.	*Stellaria holostea*	Листа, стъбло		+	
20.	*Stellaria nemorum*	Листа, стъбло		+	
21.	*Stellaria media*	Листа, стъбло		+	
22.	*Alchemilla sp.*	Листа, стъбло		+	
23.	*Fragaria vesca*	Плодове		+	
24.	*Geum rivale*	Листа, стъбло		+	
25.	*Geum montanum*	Листа, стъбло		+	
26.	*Sorbus aucuparia*	Плодове	+		
27.	*Rubus idaeus*	Млади летораси, плодове	+		
28.	*Pyrus pyraster*	Плодове	+		
29.	*Malus sylvestris*	Плодове	+		
30.	*Trifolium pratense*	Листа, стъбло, съцветие		+	
31.	*Trifolium repens*	Листа, стъбло, съцветие		+	
32.	*Lathyrus vernus*	Листа, стъбло, съцветие		+	
33.	*Oxalis acetosella*	Листа, стъбло		+	
34.	*Hypericum maculatum*	Листа, стъбло, съцветие		+	

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

No	Вид	Част на растението	Използвани за храна		
			Основни	Често	Рядко
35.	*Epilobium angustifolium*	Листа, стъбло, коренища	+		
36.	*Aegopodium podagraria*	Листа, стъбло	+		
37.	*Vaccinium myrtillus*	Плодове	+		
38.	*Vaccinium vitis-idaea*	Плодове	+		
39.	*Vaccinium uliginosum*	Плодове		+	
40.	*Pulmonaria sp.*	Листа, стъбло		+	
41.	*Fagus sylvatica*	Жълъди, листа	+		
42.	*Quercus spp.*	Жълъди	+		
43.	*Salix caprea*	Листа, кора		+	
44.	*Populus tremula*	Листа, кора	+		
45.	*Corylus avellana*	Листа, плодове (лешници)		+	

В табл. 1 е представен модифициран вариант на данните на Пажетнов (1990) за растителните видове, представляващи храна на мечката, класифицирани от него в три групи – основни, често използвани и рядко използвани. В таблицата са включени и други видове, имащи значение за нашите условия. Вижда се, че между основните компоненти от храната на мечката са житни растения, често от културни видове (овес, царевица, които мечката яде предимно, посещавайки ниви, но също по хранилките за дивеча - вж. по-долу) и горскоплодни видове (боровинки, малини, киселици, дива круша). Сезонна важна храна са жълъдите на дъба и бука и някои треви (тревите в наши условия са основна храна през пролетта – март – юни: до 76% по Гънчев, 1989).

Често мечката се храни с мравки и техните ларви, както и с други насекоми или безгръбначни и пътят на мечката, търсеща храна е осеян с разровени мравуняци, разбити гнили пънове, изровени дупки и обърнати камъни. Добре е да се знае, че много от мечките попадащи в ловни или горски стопанства се хранят редовно и с фуражи предназначени за копитните бозайници в района. Концентрираният фураж (пшеница, царевица) присъства по това време активно в екскрементите на индивидите, обитаващи такива стопанства. Такива екскременти, както и тези съдържащи месо и козина не са редки, а са оформени, както това е при другите хищници. Мечката не отказва и месна храна – не рядко мърша, но при липса на достатъчно храна има наблюдения да напада копитни бозайници. Това тя прави главно на пролет, поради недостатъчната храна или на есен, когато трябва да натрупа мазнини. Рядко може да стане стръвница, т. е. да започне да ловува активно други животни. Има редки случаи на наблюдавани мечки, които успешно ловуват диви свине на места за подхранване. Атаките над домашни животни, които изкушават отделни мечки, съвпадат и с пашуването във високата планина през лятото или началото на есента, като основно жертви са овце или говеда. Силният хищник убива дори и едрите жертви, обикновено с един или няколко удара в шията, гръбнака или главата, които често са счупени, а главата – раздробена. Често личат дълбоки следи от нокти по кожата. Мечката може да отнесе жертвата си, дори едри животни,

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

на значителни разстояния. Понякога жертвата е покривана с клони. При ядене на трупа, разкъсани са преди всичко гърдите или корема и са ядени вътрешностите (обобщението за храната на мечката в България е направено по: Гънчев, 1988б; 1989; Спиридонов, Милева, 1987; Genov, Wanev, 1992; Спасов 2007; Spassov et al., 2000; Spassov et al. 2015; Спасов и др. 2022).

Анализът на състава на храната на кафявата мечка е направен от ИАОС през 2021 г., въз основа на данни от пролетния и есенния мониторинг на кафявата мечка, чрез обобщаване на информацията от два параметъра: съдържание в екскременти и хранително поведение (таблица 2).

През пролетта са установени 25 екскремента, с преобладаване на растителна храна. През есента са регистрирани общо 95 екскремента, от които с преобладаване на растителната храна са 92 (основно трева, ябълки, шипки и царевица) и 3 броя екскременти с животински остатъци (козина и месо).

Табл. 2. Състав на храната определен в екскременти на кафява мечка

Състав	Брой екскременти пролет 2021 г.	Брой екскременти есен 2021 г.	Общ брой екскременти пролет и есен 2021 г.	Процент (%)
Трева	12	12	24	20
Ябълки		23	23	19.17
Шипки	2	10	12	10.00
Царевица	1	10	11	9.17
Плодове неопределени до вид	-	8	8	6.67
Сливи	1	6	7	5.83

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

Състав	Брой екскременти пролет 2021 г.	Брой екскременти есен 2021 г.	Общ брой екскременти пролет и есен 2021 г.	Процент (%)
Жълъд	-	4	4	3.33
Пшеница	-	3	3	2.50
Иглички	-	3	3	2.50
Буков жълъд	3	2	5	4.17
Семена, от неопределен вид	3	2	5	4.17
Боровинки	-	2	2	1.67
Дрян	-	2	2	1.67
Козина	-	2	2	1.67
Костилки от джанка	-	1	1	0.83
Круши	-	1	1	0.83
Овес	-	1	1	0.83
Растителен произход, листа, неопределени до вид	3	1	4	3.33

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

Състав	Брой екскременти пролет 2021 г.	Брой екскременти есен 2021 г.	Общ брой екскременти пролет и есен 2021 г.	Процент (%)
Тиква	-	1	1	0.83
Месо	-	1	1	0.83
Общо	**25**	**95**	**120**	**100**

Източник: ИАОС – НСМСБР

Обобщено за двата сезона, данните показват, че в установените екскременти, най-голям е процентът на растителната храна (97.5%) и в по-малка степен са установените храна от животински произход (2.5%). По отношение на хранителното поведение са регистрирани 8 типа поведение, представени в таблица 3.

Табл. 3. Хранително поведение на кафявата мечка по сезони и обобщено за 2021 г., брой

Тип хранителна дейност	пролет 2021 г.	есен 2021 г.	Общо	процент %
Разровен мравуняк	8	3	11	61.11
Търсене на дървесни ларви		1	1	5.56
Маркирано чакало		1	1	5.56
Обърнати камъни		1	1	5.56
Огъната мрежа на хранилище		1	1	5.56

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

Отпечатък от лапа на дъски на хранилище		1	1	5.56
Счупени дънери от сухо дърво		1	1	5.56
Унищожено съоръжение за подхранване на дивеча		1	1	5.56
Общо	**8**	**10**	**18**	**100**

Източник: ИАОС – НСМСБР

Най-голям е процентът на разровените мравуняци (61.11%), останалите хранителни дейности са регистрирани по веднъж в рамките на проведените наблюдения. Най-голям брой екскременти и хранителни дейности са регистрирани на територията на Западни Родопи, Рила планина и Средна Стара планина.

Подобни резултати за хранителна дейност и хранително поведение са установени от ИАОС за предишни години, които са посочени в Националните доклади за състоянието и опазването на кафявата мечка на ИАОС: https://eea.government.bg/

4.2.2. Бърлоги и леговища. Размножаване, развитие и оцеляемост на малките:

В наши условия размножителния период е като цяло от края на май до началото на юли. Често се наблюдава как няколко мъжки следват една женска, която дори може все още да е с малко. Женските са полово зрели на 3-4 години, мъжките на 5-6. Женската ражда през януари, веднъж на 2-3 години до 2-3 малки, които следват майка си 2 години (Гънчев 1989; Спиридонов, Спасов 2015). Нови изследвания у нас показват, че зимуването става обикновено в сърцевината на индивидуалните територии (Todorov et al. 2020). Бърлогите обикновено са в район близо до горната граница на гората и на места, където трудно може да се пристъпи (в Средна Стара планина обикновено над 1000 и до 1800 м). Най-често те са в пещери с дълбочина 2-3 м, постлани с клонки, листа, мъх и треви, като често е доста дебел слой достигащ до 20-30 см. Новородените са тежки между 200 и 500 грама и напускат бърлогите обикновено през април достигайки до 4-5 кг. В края на първата година достигат до 30 кг, втората година удвояват размера си, а през третата година достигат вече до 90 кг (Гънчев, 1987, 1989; Спиридонов, Милева, 1987; Спиридонов и др., 1987; Spassov et al., 2000; Спасов 2007). Според изследване проведено в Стара планина, мечетата от първата година заемат сравнително висок процент от популацията (16%), докато мечетата от втората година представляват 7% от цялата популация, което говори за висока смъртност на младите в тази възраст (Гънчев 1989). Както изглежда, висока е и смъртността на малките в третата година,

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

когато трябва да се научат да преживяват сами.

4.3.Разпространение

4.3.1. Исторически преглед.

Находки на *Ursus arctos* са известни от България още от плейстоцена. В холоценско време (последните почти 12 000 год.) костни останки от вида са намерени из цялата страна. Около 40 такива находища са известни от ранния неолит до началото на 20 век (Spassov, Spiridonov 1999; Mizumachi et al. 2020; Boev 2020).

Римски източници, датиращи от втори век пр.н.е. от Монтана и Сталийска Махала (северозападна България), описват масов лов на мечки и зубри, с участието на повече от една римска кохорта, както и транспортирането на десетки мечки по Дунава, за римските арени.

През Средновековието мечките все още обитават големи площи в планините, в равнините и в горите. Мечката вероятно е съществувала в Лудогорието до XIX век. Данни събирани от К. Иречек Irechek, както и получени чрез въпросник до Държавните лесничейства 1989-1990 г (Ж. Спиридонов и Л. Милева, непубл.), дават представа за разпространението на вида в края на 19-ти век . През 1920 -те и 1930 -те години видът постепенно изчезва от районите на Източна и Западна Стара планина Планини. и разпространението му става подобно на сегашното (Spassov, Spiridonov 1999; Genov, Gănčev 1987) (Фиг. 2).

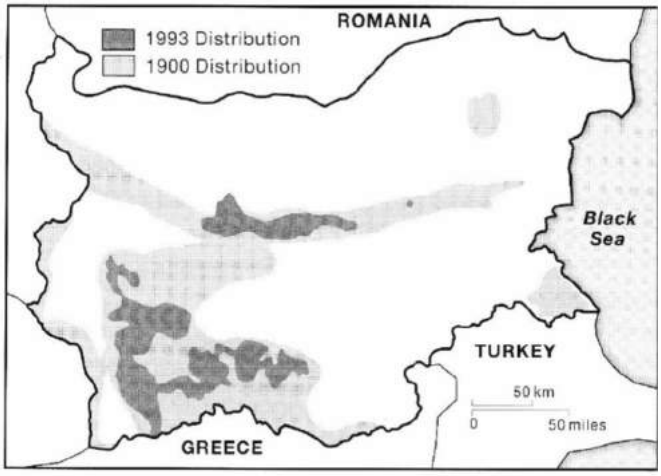

Фиг. 2. Минало разпространение на мечката в България от началото на 20 век до началото на 90-те години на века (по Spassov, Spiridonov 1999)

4.3.2. Съвременно разпространение.

От втора половина на 20 век насам основните локални популации на мечката в България са, както следва:

1. Рило-Родопска популация (в Западни и Средни Родопи над 700-1000 м, в Рила и Пирин над 1000 м, но в граничните райони на Ю. Пирин и Славянка и в значително по-ниски

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

части)

2. В Средна Стара планина, над 600-800 м., разпространена от Златишко-Тетевенския до Тревненския балкан (Спиридонов, Спасов 1985; Spiridonov, Spassov 1990; Spassov, Spiridonov 1999).

Към днешна дата има данни за редовни хранителни миграции на мечки от старопланинската популация (включително и на млади мечки) в райони с по-ниска височина като с. Велчево, с. Добротан, с. Врабево, както и в съседни райони, които са с надморска височина между 300 и 400 метра (по данни от ДЛС "Русалка"). Спорадично присъствие (хранителни миграции) има и в други ниски райони, предоставящи хранителни ресурси като районите на с. Стефаново (арх. резерват Старо Стефаново)) и с. Малиново (Приложение 6). Подобни хранителни миграции и то на значителни разстояния мечките правят, благодарение на опустяването на териториите (ниска човешка активност) особено в гладни години. През октомври 2023 г. (по данни на Н. Николов и П. Петров) много мечки от високата планина в района на Габрово са слезли, поради липса на храна, в м. Дебели Дял. По същото време е заснета мечка с две мечета край с. Садовец, Плевенско (по данни на Л. Асенов). Подобна поява, свързана със сезонни, принудителни, хранителни миграции, погрешно бива тълкувана като разпространяване на вида върху нови територии или като разселване поради увеличаване на популацията.

Старопланинската популация не е напълно изолирана от Рило-Родопската (Spassov et al. 1999). Генетично проучване доказва придвижване на индивиди между двете субпопулации – установено е придвижването на 2 мъжки индивида между Средни Родопи и северните склонове на Централен Балкан в рамките на 4 месеца (юни/юли – септември) (Frosch et al. 2014) (Фиг. 3).

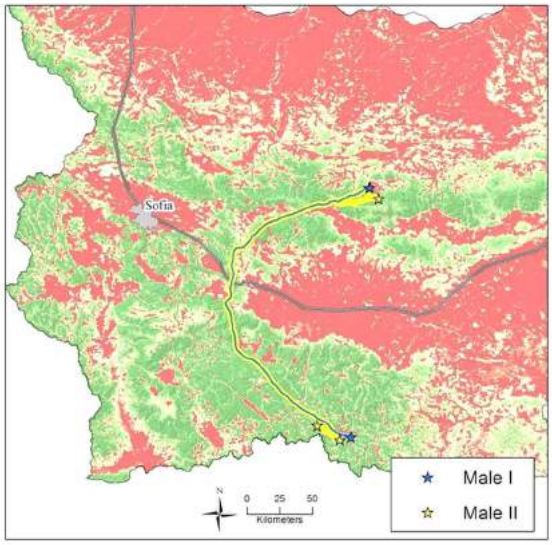

Фиг. 3. Придвижване на индивиди между двете субпопулации от Средни Родопи и Централен Балкан (северни склонове) (Frosch et al 2014)

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)", с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

Малък брой мечки обитават средните части на Средна гора, а единични мечки се появяват в Ихтиманска Средна гора и могат да се появят в Деветашкото плато и Ловешкия предбалкан (вероятно, където се поставени хранителни станции). Мечки се появяват (предимно инцидентно) и по западната граница на България – планините Осогово, Влахина, Малешевска и в Трънско и Брезнишко. Няколко мечки обитават трайно Западна Стара планина (Чупрене). Не е ясно дали става дума за мигранти по билото на Стара планина от изток, или от Карпатите, през Източна Сърбия, но има наблюдение на мечка, преминала от И. Сърбия в района на Годечко (може да става дума за движения в двете посоки), а следи на мечка са наблюдавани наскоро и в Ботевградско. Интерес представлява наблюдавана женска с две малки, атакувала пчелин до с. Забел (Трънско) края на 29-30 август 2021 и заснета неколкократно с фотокапани, което опровергава донякъде хипотезата за разселване на млади индивиди, достигащи до граничните западни райони. Мечка е наблюдавана и до село Расник - Вискяр планина (ноември 2021) от парапланеристи (Ал. Дуцов лични наблюдения). Напоследък мечката е усвоила райони в Котленския Балкан и има данни за спорадично достигане до Върбишки проход (Спасов, Н., В. Иманов, непубл.) и край Ардино, И. Родопи. (Spassov et al., 1999; Спасов 2007), а отделни индивиди са наблюдавани и по на изток.

Според националната оценка мечката обитава територия в страната от 12826,185 км^2, разпростираща се в Алпийския и в Континенталния регион (Спиридонов и др. 2013). Това е площ, за която няма данни да е намаляла и която е достатъчна за поддържането на жизнена популация. По-голямата част от популацията на вида обитава Родопите и националните паркове Ц. Балкан, Рила и Пирин. На практика съществуващата мрежа от защитени територии покрива 100% от сърцевините зони, важни за размножаването и зимуването на вида. Коридорите за миграция са от изключителна важност за опресняване на генетичния материал в популациите.

4.3.3. Разпространението на вида в и извън Натура 2000.

Популацията на вида обитава голям брой натура зони. Размножителни популации мечката има в следните Натура зони (Спиридонов и др. 2013):

1. Рило-Родопска популация. В Натура зоните: Витоша, Рила, Рилски манастир, Пирин, Среден Пирин-Алиботуш, Западни Родопи и Средни Родопи. Части от тази популация има в свързаните с тях зони: Верила, Кресна-Илинденци, Река Места.
2. Старопланинска популация. В зоните: Централен Балкан, Ц. Балкан - буфер, Българка, Твърдишка и Котленска планина. Части от тази популация има в свързаната с тях зона Средна гора.

Единични индивиди са регистрирани в следните зони, чието основно значение е ролята им на биокоридори за разселване или инициални нуклеуси за формиране на локални популации: Западна Стара планина и Предбалкан, Кървав камък, Земен. Има, обаче, и сигурни данни за присъствие в зоните Яденица и Осогово.

Популацията на кафявата мечка е защитена от мрежата НАТУРА 2000, в зони по Директива за птиците и Директива за местообитанията мечката е посочена като вид с постоянно или временно присъствие и тези зони са от съществено значение за опазване на вида, осигуряване на зони за преминаване и размножаване. Опазването на местообитанията в

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

тези зони и забранат за промяна на предназначението за ползването на териториите са от съществено значение за подсигуряването на дългосрочното опазване и оцеляване на вида. Зоните с постоянно и спорадично присъствие на кафява мечка са: BG0000399 Българка, BG0000308 Верила, BG0000113 Витоша, BG0000304 Голак, BG0001043 Етрополе – Байлово, BG0001040 Западна Стара планина и Предбалкан, BG0001012 Земен, BG0000298 Конявска планина, BG0000117 Котленска планина, BG0000366 Кресна – Илинденци, BG0001017 Кървав камък, BG0000294 Кършалево, BG0000636 Ниска Рила, BG0001022 Орановски пролом – Лешко, BG0001011 Осоговска планина, BG0001375 Острица, BG0000209 Пирин, BG0001307 Плана, BG0001039 Попинци, BG0001021 Река Места, BG0000495 Рила, BG0000496 Рилски манастир, BG0001030 Родопи – Западни, BG0001031 Родопи – Средни, BG0000313 Руй, BG0001013 Скрино, BG0001028 Среден Пирин – Алиботуш, BG0001389 Средна гора, BG0000211 Твърдишка планина, BG0000494 Централен Балкан, BG0001493 Централен Балкан – буфер, BG0000372 Циганско градище, BG0000301 Черни рид и BG0001386 Яденица. Като 6 от тях се припокриват със зони по Директивата за птиците.

Към настоящия момент не всички зони имат планове за управление на НАТУРА 2000 зоните, което затруднява адекватното прилагане на мерките за опазване на популациите и местообитанията защитени от съответните зони.

4.3.4. Балканската популация на мечката. Трансгранични локални популации, свързани с българската популация.

Фиг. 4. Трансгранични популации по южната и югозападната граница на България (по Spassov 2003 & Спасов 2007).

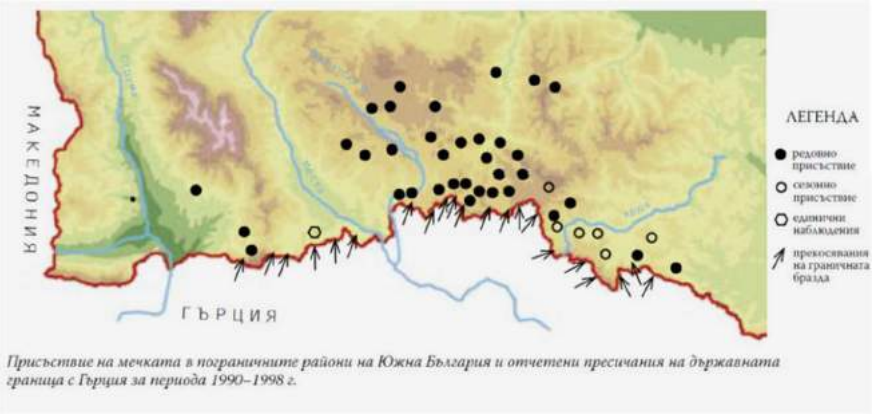

Присъствие на мечката в пограничните райони на Южна България и отчетени пресичания на държавната граница с Гърция за периода 1990–1998 г.

Трансгранична популация с Гърция обитава на значителна територия от Славянка до района на Златоград в З. Родопи, където са регистрирани регулярни преминавания на границата в двете посоки (Spassov 2003). Отделна малка трансгранична популация (България/Сърбия) съществува в Западна стара планина (вж. т. 3.1). Според някои данни от 90-те год. (Меловски Л., лично съобщение) мечки са съобщавани в Р. С. Македония, в района на Малешевска планина, което означава, че когато видът присъства в този граничен район на България (което напоследък е само спорадично), той преминава и на запад в граничните територии на Р. С. Македония. Подобна локална популация, обаче е твърде ниска по

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

численост и само спорадична през последните десетилетия, заради бракониерството (Спиридонов, Спасов, 2015; Сербезов, Спасов, 2023).

В географско отношение Балканската метапопулация се простира от Тревненско-Котленския балкан до Източните Алпи, включваща и локалните популации в Словения, Австрия и Италия (популация с над 3100 мечки по наши изчисления от 2007 г. (Спасов 2007). В генетическо отношение тези локални популации от България до Абруцо (Италия) са еднородни и представляват хомогенна по произход и генофонд популация (Mizumachi et al. 2020), леко повлияна на места у нас от развъжданите (70-те – 80-те години) карпатски мечки (Nowak et al. 2014). На Балканите популацията на мечката е силно разпокъсана и може да бъде обединена в два основни нуклеуса (вж. fig. 2 в: Spassov 2003, също Chapron et al. 2014), между които съществува възможен (Pylidis 2015), но несигурен днес преход в района на С. Македония (вж. по-подробно, вкл. численост на източната и западната балканска популации, в т. 3.1.):

- източен, обхващащ предимно рило-родопско-старопланинската популации, обитаващи България и неголяма територия от С. Гърция (отделни мечки, обитават трансгранична територия в З. Стара планина).
- западен, обхващащ динаро-пиндската (динаро-източно алпийската) планинска популация (около 2400–2500 индивида по наши изчисления от 2007 г. (Спасов 2007). Изглежда, Динарската популация е прекъсната в Албания, в района на река Дрина, но няма сигурни изследвания по този въпрос (Спасов 2007). (вж. по-подробно за балканската метапопулация, вкл. други данни за числеността на източната и западната балканска популации, в т. 3.1.).

Фиг. 5. Разпространение на Кафявата мечка в южната част на Балканския полуостров (по Spassov 2003)

4.3.5. Численост на мечката в България. Исторически преглед.

Според първото специално изследване на състоянието на вида – анкета от 1934 г., числеността възлиза на около 300–366 мечки, а убитите мечки за годината са 32 (Кацаров,

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

1935). Около средата на миналия век, когато разпространението е до голяма степен сходно със сегашното, анкетните данни говорят за около 450 мечки към 1959 г. (Русков, 1961; Ruskov, Markov, 1974). Посочените данни не са особено точни, но те дават идея за състоянието на популацията през първата половина на 20-ти век и показват тенденция на увеличение, в резултат на взетите мерки за защита на вида. Според оценките за числеността на българската популация в края на 70-те години, максимална численост по това време е около 600 мечки (Спиридонов, Спасов, 1985; Genov, Gancev, 1987). Оценката за средата на 80-те години (Spassov, Spiridonov 1999) сочи численост от 700-750 индивида. Според анализите от края на 90-те години в България обитават вероятно под 700 мечки (Спасов 2007). Трябва да се отбележи, че данните за числеността между 70те- 90те години са може би малко завишени, предвид неточностите на методиката на отчитането, основаваща се главно на съществуващите тогава данни за средната плътност на популацията в различните хабитати и за индивидуалните територии на обитание. Едва ли можем да се съмняваме, обаче, в данните за явната тенденция на увеличение на популацията до края на 80-те години. Тази тенденция се дължи на третирането на мечката тогава като ловен вид и произлизащите от това взети мерки: изкуствено подхранване, изкуствено развъждане и пускане на млади мечки в природата (предимно от карпатската популация), както и силното ограничаване на бракониерството. Всичко това води несъмнено до постигане на максималната за последните сто години численост, но заедно с това и до редица отрицателни за популацията ефекти (достигане на свръх популация в редица райони и генетическо замърсяване на уникалната от гледна точка на биоразнообразието на вида в Европа, местна популация (вж. Гл. 4.3.3.). Данните за самия край на 20-ти и началото на 21 век са доста противоречиви. В резултат от бракониерството популацията през 90-те години не се е увеличила, а по-скоро е намаляла (Spassov et al. 2000). Според някои източници, основаващи се на данните от официалната таксация, изнасяна от Министерството на земеделието и горите, между 2001 и 2004 г. числеността е между 800 и 900 индивида с явна тенденция към постоянно нарастване (Генов и др., 2005), но тези данни изглеждат доста преувеличени. Анализите на числеността, направени при подготовката на червената книга на Р. България 2015 (електронно издание 2011) сочат към 2006-2007 г. численост от около 550 мечки, от които 150-190 в Ц. Балкан, 300-350 в Рило-Родопския масив и 25-30 мечки в останалите местообитания в страната (Спиридонов, Спасов 2015). Независимо от възможната спорност на точността на представените експертни оценки, проследяването на анализите и на данните за числеността показва несъмнено, че липсата на предишния силен контрол води от 90-години насам към постепенно намаляване на числеността на вида в страната. След известен спад около границата на 20/21 век, между 2006-7 г. и 2012 г., числеността изглежда остава за няколко години на едно и също ниво (това личи и от данните на ИАОС – НСМСБР (2019), получени от националния мониторинг: Към 2012 г., в доклада за целевия вид Кафява мечка по проекта Натура 2000, числеността е оценена на 470 – 540 индивида (Спиридонов и др. 2013), но изглежда, че тук (по наше мнение – Н.С.) е недооценена числеността в родопското местообитание, поради което приблизителната експертна оценка, спомената в същия източник (500-600 индивида) ни се струва по-меродавна и съвпадаща с посочените по-горе данни от Червената книга. Още една оценка от същото време (към 2012) дава сходни цифри:

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

численост от 530-590 индивида като част от Източнобалканската популация с обща площ заета от популацията 18900 кв. км (постоянно присъствие) и 2100 кв. км спорадично присъствие и категоризирана като стабилна (Chapron et al 2014).

Във връзка с генетичен анализ на популацията от кафява мечка за периода 2008 – 2012 са събрани и анализирани 368 проби от екскременти на мечка основно от района на Родопите и малко от Централен Балкан, въз основа на които са установени общо 136 уникални индивида на базата на 13 микросателитни локуса, определен е пола на базата на митохондриална ДНК и се доказват две генетични линии. На базата на тези данни популацията на мечките в Родопите се оценява на 206-334 индивида (Frosch et al. 2014), но тази оценка се основава на неголям брой проби, поради което, показва значителна статистическа грешка и съдейки по качеството на местообитанията, вероятно е завишена. Оценката, направена на основата на специално разработен за целта статистически продукт (Gurov et al., 2017) дава численост от 210 мечки за родопската популация.

Данните на ИАОС – НСМСБР за националния мониторинг, макар да изглеждат занижени (националният мониторингът не покрива цялостно местообитанията на мечката, а събирането и анализът на следите все още не успява да отчете всички оставени следи по време на монитирането) показват тенденция на намаляване на числеността за периода 2011-2021 г., като от 2018 г. (когато е регистрирана най ниската численост за целия период) до 2021 г. се наблюдава слаба тенденция на увеличение на числеността на вида, но като цяло тя е сравнително ниска и за изследвания период (Фиг. 6). В таблица 4 са посочени числеността на кафявата мечка, за периода 2011-2021 г., по географските територии, а във фигура 7 е представена тенденцията в числеността на кафявата мечка, в основните географски територии за мониторинг, в периода 2011-2021 г.

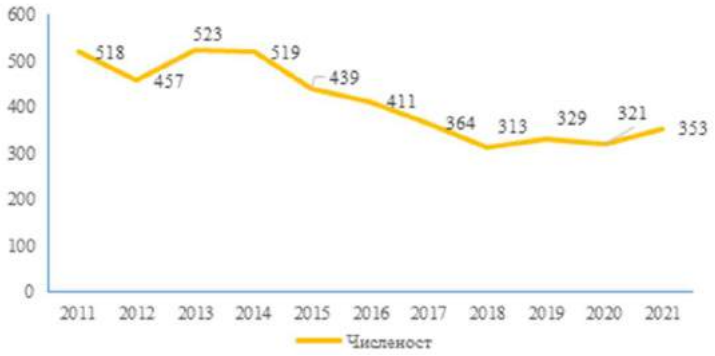

Фиг. 6. Численост на кафявата мечка в България по години, според оценката от националния мониторинг (По данни на ИАОС – НСМСБР (2021))

Табл. 4. Числености на кафява мечка за периода 2011-2021 г., по географски територии, брой

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

Година / Географска територия	Средна Стара планина	Западни Родопи	Рила	Пирин	Витоша, Верила и Плана планина	Обща численост
2011	72	306	99	33	8	518
2012	97	247	73	31	9	457
2013	82	333	66	34	8	523
2014	109	261	91	48	10	519
2015	91	227	83	30	8	439
2016	65	249	65	22	10	411
2017	76	185	69	20	14	364
2018	81	172	49	9	2	313
2019	60	191	38	17	23	329
2020	42	196	55	19	10	321
2021	64	212	50	21	6	353

Фиг. 7. Тенденция в числеността на кафявата мечка, установена в географските територии за мониторинг на вида, в периода 2011-2021 г.

Най-нова оценка е направена (SERBEZOV R. & N. SPASSOV, 2023) на основата на данните от националния мониторинг 2017-2022, с използване на статистическата методика, описана в Gurov et al. (2017). Към така получената средна цифрова оценка на числеността (малко над 400 индивида) е добавен от нас допълнителен брой индивиди по експертна преценка. Той включва направените пропуски, мечките от отделните райони, които не са влезли в териториите на ежегодния мониторинг за тези години, както и скитащите мечки (общо около 80-90 индивида). По този начин числеността на популацията на мечката към 2017-2020 г. е оценена на около/към 500 индивида (есенно преброяване). Цитираните най-нови данни за динамиката на популацията на кафявата мечка, потвърждават данните за сериозен спад на числеността, регистриран чрез системата за национален мониторинг.

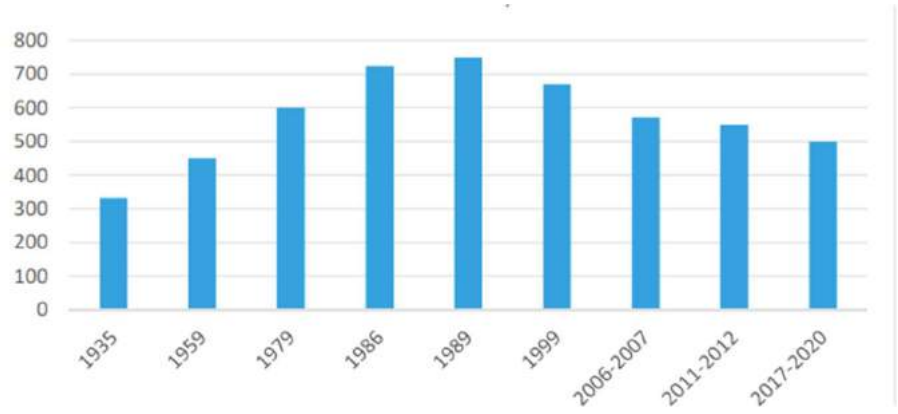

Фиг. 8. Динамика на числеността на популацията на кафявата мечка в България от 30-те години на XX век до 2020 г.

4.4. Състояние на популацията

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

В обобщение можем да отбележим отново, че въпреки непълната сигурност на конкретните данни, от тридесетте години до края на 80-те, числеността на вида показва явна тенденция към увеличение и достига практически двойно увеличение), въпреки отрицателния ефект на гледаните и пускани в природата през 70-те и 80-те години млади мечки и то главно карпатски (вж. по-горе). От 90-та до днес числеността показва обратна тенденция. Към 2005-7 г. Числеността на мечката доста рязко спада, а известен спад се наблюдава и през последните години. Днес числеността на вида (макар според нас да е по-висока от тази давана от ИАОС – 320-350 инд.) е към/около 500 индивида и едва ли е много по-висока от числеността през 50-те години. Докато природозащитното състояние на вида в доклада за целевия вид U. arctos по проекта „Картиране и определяне природозащитното състояние на бозайници“ на Натура - България бе оценено през 2013 г. като благоприятно (Спиридонов и др. 2013), макар и в минимума на параметрите за това състояние, то в момента има някои основания за тревога по отношение на състоянието на популацията на вида. Затова при последното оценяване на природозащитното състояние в рамките на задължителното докладване по Чл. 17 на Директивата на местообитанията (2019 г.), мечката е поставена в Неблагоприятно незадоволително състояние (U1).

4.5. Екология на вида (вж. и по-горе: Биология)

4.5.1 Изисквания към местообитанията

Мечката обитава места разположени далече от човешко присъствие. У нас основните предпочитани местообитания днес са старите, предимно планински гори в средните и високите горски пояси (над 600-1000 m). В по-ниските части (Централен Балкан, Южен Пирин), предпочитани местообитанията са буково-габърови и дъбови гори, предимно по стръмни и скалисти ждрела. Наличието на скали, сипеи и открити пространства влияе благоприятно на мечото присъствие. Най-важен фактор е наличието на жълъди от бук или дъб , както и тревната растителност и сезонното зреене на храстите от шипка, бъз, дрян, малина, къпина, глог и леска. Друго местообитание са добре оформени групи от иглолистна растителност, с много добре развит подлес, треви и наличие на много горски плодове. Често това са смесени гори и с присъствие на широколистни видове, като бреза, върба, калина и явор. Временни, сезонни местообитания може да бъдат високопланинските открити терени около или над горната граница на гората. Там мечките, привлечени от пашата на добитък или от зреенето на боровинките през лятото и есента, могат да използват за временни убежища храстови формации (хвойна и клек) и обрасли, скалисти долове, , а това са и места за направа на бърлога. (Гънчев 2003; Спасов 2007; Спиридонов, Спасов 2015). Според релефните и растителни особености Гънчев (1988а; 1989) определя три типа местообитания на мечката по южните склонове на Средна Стара планина:I тип. Местообитания, разположени над средната горна граница на гората, характеризиращи се предимно от тревни и храстови съобщества, отделни скални масиви и силно пресечен терен. Ролята на тези местообитания нараства в късна есен и напролет. II тип. Терени между 800 и 1800 м н.в., обхващащи скални масиви и ждрела, и намиращи се основно в зоната на буковите гори и осеяни, главно в разредените участъци с малинови и къпинови насаждения. III тип. Местообитания под 800 м н.в., характеризиращи се с по-мек релеф и обхващащи обширни горски комплекси, предимно от дъб. Тези местообитания имат особено значение през пролетта и началото на лятото, но в тях

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

мечката се старае да избягва районите с по-развита стопанска дейност, които тук са по-силно застъпени.

Според своето качество, местообитанията могат да бъдат обособени в 4 групи (Спиридонов и др. 2013):

- В 1-ва група "Най-важни за мечката гори" са включени типовете гори: "Букови", "Дъбови" и двата производни от тези видове гори от 1-ви и 2-ри възрастов клас "Широколистни гори с участие на дъб", "Широколистни с участие на бук", "Иглолистно-букови" и "Иглолистно-дъбови".
- Във 2-ра група "Важни за мечката гори" са горите от 2-ра възрастова група на типовете на широколистни и иглолистни гори с дъб и съответно с бук, типовете "Други широколистни гори" и "Иглолистни гори" и комбинации между тях от 1-ви възрастов клас.
- В 3-а група "Гори с малко значение за мечката" от 2-ри възрастов клас са типовете "Иглолистни гори" и "Други широколистни гори" и комбинациите между тях.
- В 4-та група "Гори със слабо значение за мечката" попадат всички млади гори от типовете "Други широколистни гори" и "Иглолистни гори" и комбинациите между тях.

Важен фактор за присъствие на мечката са така наречените коридори, свързващи отделните места за хранене и почивка, както и отсъствието на безпокойство особено по време на отглеждане на малките (Dečak et al, 2005).

Карта на потенциалното местообитание на мечката на национално ниво (фиг. 9) е създадена на основата индуктивен модел, комбиниращ реално установените локации на вида и еко-географски фактори, определящи разпространението му. Използвана е програмата MaxEnt version3.3.k (за повече подробности вж. Приложение 7 към основния доклад по Натура 2000. България).

Фиг. 9. Карта на потенциалното местообитание на мечката според индуктивния модел (MaxEnt) на национално ниво. Проект Натура 2000 (по Спиридонов и др. 2013).

4.5.2. Сезонна и денонощна активност, индивидуални територии, летаргия:

Изследване на денонощната активност на мечката у нас показва, че зрелите мъжки

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)", с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

имат два пика на активност – по изгрев и към 19-20 ч., докато съвсем младите мъжки и женските с малки показват висока активност в светлата част на деня, възможно за избягване на срещите с териториалните самци (Тодоров, 2020). Според други наблюдения, свързани с регистриране на голям брой пресичания на българо-гръцката граница между 1990 и 1998 г., денонощната активност на мечките (пресичането на границата) е най-висока вечер – между 20 и 24 часа (Spassov, 2003), което може да има връзка с човешката активност. Докато мечките с малки са особено активни през деня, самостоятелните женски имат най-висока активност между 19.0-0.3 ч. (Mertzanis et al 2005). Според анализирани данни за атаките над домашни животни, това се случва най-често между 22 и 4.0 часа (Genov, Wanev, 1992). Според Гънчев (1989) най-висока е сезонната активност на мечката през пролетта. В една или друга степен това съвпада с най-висока сезонната активност, отчетена чрез преминаването на кльона на българо-гръцката граница, установена в периода май до юни, което от своя страна съвпада с брачния период (Spassov 2003; Спасов 2007). Най-новите изследвания с помощта на радиотелеметрични методи, проведени у нас, показват че индивидуалните територии силно варират (от 24.6 до 605.1 кв. км) и зависят от пола и възрастта на индивида. При мъжките, според изследваните случаи, те са средно около 190 кв. км., а при женските около 80 кв. км. (Gavrilov et al. 2008; Todorov et al. 2020). Според няколкогодишни наблюдения в З. Родопи (с. Буйново и Кожари и съседни територии в Гърция), приблизителният диаметър на територията на много едър възрастен мечок е бил между 200 и 300 км, а основната (сърцевинната) обитавана територия изглежда е заемала 140-150 кв. км. площ (Spassov, Ivanov 2016). В Северна Гърция (според 4 проследени индивида с радио-нашийници), размерът на индивидуалните територии на възрастните мъжки варира през пролетта от 105 до 181 км2, а като цяло - от 102 км2 до 507 км2 (Kanellopoulos et al. 2006). Според наблюдения в гръцката част на Родопите, женските с малки изминават дневна дистанция от 0.15-8.5 km, чиято дължина зависи често от антропогенното безпокойство. Мечките с малки са почти два пъти по-активни през деня от самостоятелните женски и обхождат до 6 пъти по-голяма индивидуална (фамилна) територия (Mertzanis et al 2005).

Липсата на активност съвпада със зимния сън, а у нас (по данни на Р. Гънчев, 1989 за Стара планина и Б. Киров, лично съобщ. за Родопите) този процес започва към края на декември (най-рано при бременните женски и тези с малки – понякога в началото на декември) до януари, като зависи от зимата. Според други данни (Todorov et al. 2020) хибернирането започва още през ноември. Радио-проследявана мечка от граничния район на З. Родопи е заспивала към края на декември (Mertzanis et al 2005). Състоянието на „летаргия“ напуска мечката обикновено през март. При по-мека зима тя може да не изпада в „летаргия“ или не в толкова дълбок сън. Мъжките в този период може да не правят бърлога, а само временни лежанки и често продължават да бъдат активни. При топло време са наблюдавани (в Стара планина и в Рила) следи на женски мечки с второгодишно малко, дори и през януари (Спасов 2007; К. Георгиев, лично съобщение).

4.5.3. Вътревидови и междувидови взаимоотношения

В големия ареал на разпространението си кафявата мечка влиза в различни взаимоотношения, често пъти конкурентни, с различни хищници и копитни животни. В повечето случаи тези взаимоотношения имат нищожно отрицателно влияние върху начина на

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

живот на този едър хищник. В далечния изток на Русия враг на кафявата мечка може да бъде тигърът, а в северните части на Азия и С. Америка вълците могат да бъдат конкурент по отношение на плячката (мършата) и враг по отношение на младите мечки и мечетата (Гептнер и др. 1967; Ballard et al. 2003). В нашите условия мечката на практика няма естествени конкуренти и врагове (по-често тя отнема плячката на вълците: Койчев, 2021) и на практика единствената опасност за нея е човекът и неговите дейности.

Мечките имат самотен начин на живот. Зрелите индивиди имат индивидуални територии и териториите на зрелите мъжки, които могат да бъдат много големи, могат да припокриват тези на няколко женски, а също да се кръстосват в една или друга степен с тези на други мъжкари. При срещи се наблюдават йерархически отношения, при които възрастните мъжки имат най-висок статут. Мечките могат да се съберат само при наличието на обилна храна върху малка площ (в търсене на сезонна храна индивидите могат да правят хранителни миграции от много десетки километри) или по време на брачния период. Той трае 10-30 дена. По това време (по данни от Кавказ) мъжкият и женската могат да са заедно 3-5 дена. Във Витошкото дивечово стопанство са заснети от нас самец и самка, хранещи се заедно на място за изкуствено подхранване, през юни, по време на брачния период (вж. Природно богатство на ПП Витоша. Юбилеен сборник. 2017. НПМ-БАН). Конкуренцията за женската е силна и през брачния период могат да бъдат наблюдавани струпвания на няколко мъжки, преследващи женска. Вътревидовите отношения могат да бъдат причина за смъртността на малките и младите индивиди, понякога на женските или на по-слаби самци (известен ни е случай в Средна Стара планина на майка, убита от мъжкар при защита на мечето). В брачния период между мъжките често се наблюдават стълкновения, понякога с фатален край. Канибализмът е характерен за кафявата мечка, а инфантицидът (практикуван от зрелите мъжки) е част от размножителната стратегия при този вид. По тази причина мъжките са опасни за малките и както изглежда, една от причините женските с малките да обитават по-малки индивидуални територии е намаляването на срещите с агресивни самци, опасни за мечетата. Мъжките, обаче, разпознават женските, с които вече са имали размножителни отношения и изглежда не убиват малките на женските, с които са копулирали през предишната година. Допуска се, че когато женските приемат да се размножават не с „най-качествения“ мъжки, а с повече от един мъжки, това е размножителна стратегия за намаляване на риска от инфантицид, тъй като промискуитета кара мъжките да „объркат“ бащинството и да толерират женските, с които са имали полови отношения и с това и техните малки (Барышников 2007; Steyaert et al. 2021).

4.6. “Тесни места” в жизнения цикъл на ида.

Тук можем да причислим:

- Склонността ѝ да избягва човека и местата с активна антропогенна дейност (видът е „беглец от цивилизацията“, силно зависим от фактора безпокойство: Спиридонов, Спасов 1985; Dečak et al, 2005; Спасов, 2007). Една от причините за фрагментацията на ареала

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

на вида в страната (частичната изолация на старопланинската популация, например), както и за присъствието на значителни територии, приемани за територии с влошено качество по отношение на характерните местообитания на вида, се дължат до голяма степен на тази особеност в поведението на мечката. Тук е нужно да включим и обстоятелството, че родилните бърлоги и въобще бърлогите за прекарване на неблагоприятния зимен период се намират обикновено в скалисти места, най-често около границата на гората, но във всички случаи в глухи, непристъпни места, далеч от човешката дейност, а тези места намаляват поради фрагментация на местообитанията.

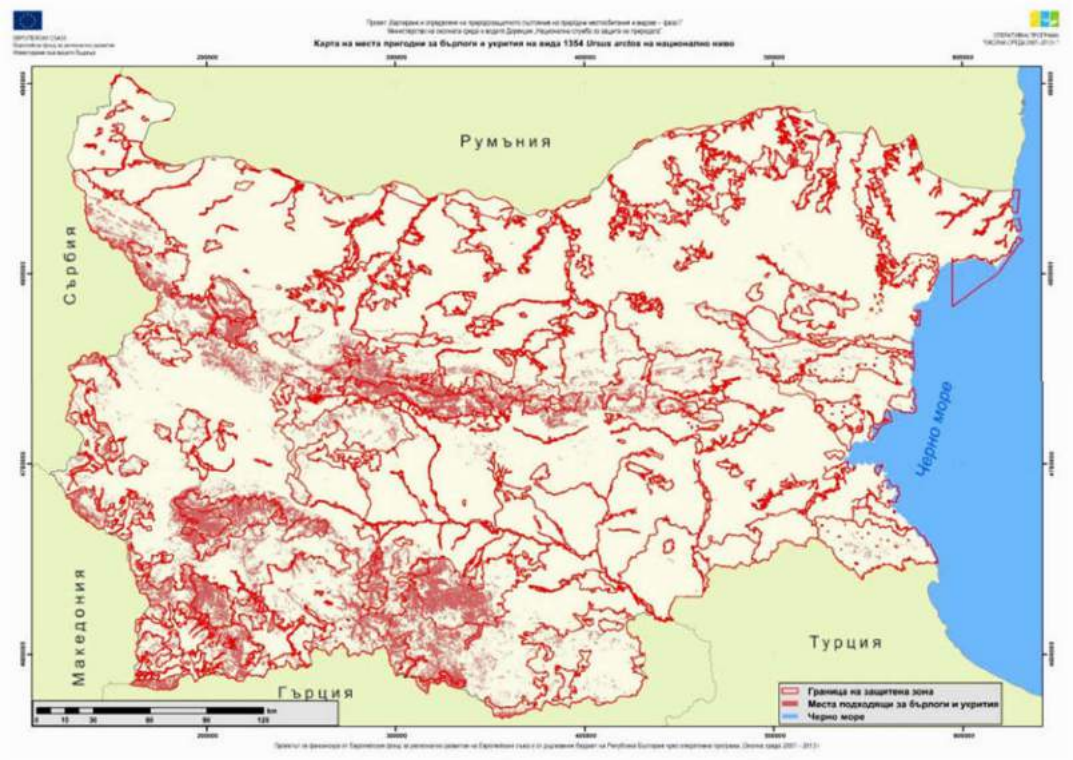

Фиг. 10. Карта на териториите годни за мечи бърлоги според индуктивния модел (MaxEnt) с места пригодни за бърлоги на национално ниво (по Спиридонов и др. 2013).

- Голямата смъртност на младите (през първите 3 години от жизнения цикъл на вида: Гънчев 1989; Steyaert 2021), която в условията на силна антропогенна преса може да се окаже важен допълнителен фактор за намаляване на числеността

- Хищническото поведение, което мечката проявява, особено в определени сезони и което бива стимулирано от свободната паша на добитък в планинските условия, както и използването на меда като допълнителен източник на храна. Всичко това поражда и активизира антагонистичните отношения – мечка-стопани и е един от факторите водещи до спонтанно бракониерство.

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

Всички тези въпроси са разгледани на съответните места в плана за действие.

4.7. Данни за отглеждане на вида на затворено

По информация от месец март 2023 г. в зоологически градини в страната се отглеждат 32 екземпляра кафяви мечки. Те са разпределени в 11 зоологически градини, които са посочени в таблицата по-долу.

Таблица 5. Брой на кафяви мечки отглеждани в зоологически градини в България

Зоологическа градина	Лиценз		Мъжки екземпляри	Женски екземпляри	Общо
Име	Дата на издаване	Валидност			
Център за защита на природата и животните, Добрич	10.06.2019 г.	Юни 2024 г.	1	1	2
Зоокът „Павликени“	22.10.2020 г.	Декември 2025 г.	1	0	1
Зоопарк „Айтос“	16.11.2021г.	Ноември 2026 г.	0	2	2
Общинска дейност зоопарк — гр. Ловеч	19.08.2019 г.	Август 2024 г.	3	3	6
Зоопарк - Благоевград	07.05.2021 г.	Май 2026 г.	1	2	3
Зоопарк — Спасителен център „Варна“	30.09.2019 г.	Септември 2024 г.	0	1	1
ОП „Зоологическа градина — София“	20.07.2020 г.	Август 2025 г.	1	2	3
Зоопарк „Кайлъка“	02.07.2019 г.	Юли 2024 г.	1	1	2
Зоокът Димитровград	09.07.2019 г.	Август 2024 г.	1	1	2
Зоопарк Кюстендил	Без лиценз	-	1	0	1
Зоопарк Стара Загора	14.06.2022 г.	Юни 2027 г.	7	2	9

Съгласно § 1, т. 21 от ЗБР „Зоологическа градина" е постоянно заведение, където животни от диви видове се държат с цел да се показват пред публика в продължение на повече от 7 дни в годината, с изключение на циркове, магазини за животни и други заведения, които не показват пред публика значителен брой животни или видове. Дейността в зоологическите градини се извършва въз основа на лиценз, издаден от Министерството на околната среда и водите, съгласно чл. 62, ал. 1 от ЗБР.

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

Статусът на зоологическите градини се определят от ДИРЕКТИВА 1999/22/ЕО НА СЪВЕТА от 29 март 1999 година относно държането на диви животни в зоологически градини, която е хармонизирана в ЗБР. Директивата за зоологическите градини предоставя законодателна рамка на държавите-членки на ЕС, за лицензиране и инспекция на зоологическите градини, относно тяхната роля за опазването на дивите животни и биологичното разнообразие, съгласно член 9 от Конвенцията за биологичното разнообразие (1992 г.).

ДИРЕКТИВА 1999/22/ЕО на СЪВЕТА е приета с цел да се насърчат защитата и опазването на видовете диви животни чрез укрепване на ролята на зоологическите градини в съхраняването на биологичното разнообразие, като се предвиди обща основа за законодателството на държавите-членки на Европейския съюз, относно лицензирането и инспектирането на зоологическите градини, държането на животни в зоологическите градини, обучението на персонала и образованието на посещаващата ги общественост. Директива 1999/22 / ЕО е тясно свързана с:

- **ДИРЕКТИВА 2009/147/ЕО на ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ и на СЪВЕТА** от 30 ноември 2009 година относно опазването на дивите птици, и **ДИРЕКТИВА 92/43/ЕИО на СЪВЕТА** от 21 май 1992 година за опазване на естествените местообитания и на дивата флора и фауна, относно опазване на природните местообитания и на дивата фауна и флора, които забраняват залавянето и държането, както и търговията с голям брой видове, като се предвиждат изключения поради специфични причини, като научни изследвания и образование, повторно заселване, повторно въвеждане и развъждане;

- **РЕГЛАМЕНТ (ЕИО) № 338/97 на СЪВЕТА** от 9 декември 1996 г. относно защитата на видове дива фауна и флора чрез регулиране на търговията с тях изисква доказателства за наличността на адекватни съоръжения за подслоняване и грижа на живи екземпляри от голям брой видове, преди техният внос в Европейската общност да бъде разрешен; като имат предвид, че Регламентът забранява излагането пред обществеността за търговски цели на екземпляри от видове, включени в приложение А на същия, освен ако е било предоставено изрично изключение за образователни, научни или размножителни цели;

За държавите-членки на ЕС директивата представлява основни рамка относно: опазването на биологичното разнообразие; лицензиране на зоологическите градини; контрол на зоологическите градини; условията при които се отглеждат животните; средовото обогатяване в загражденията; биологични и екологични особености на отглежданите животни; висок стандарт на ветеринарна помощ и хранене; висок стандарт на размножителна и развъдна дейност; предотвратяване на бягството на животни; проникване на външни вредители и паразити и др.

Изисквания на директивата са с широк обхват и дава възможност на държави-членки пластично да се решават специфичните свои проблеми.

ДИРЕКТИВА 1999/22 / ЕО на СЪВЕТА е приета през 1999 г. и влиза в сила през

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

април 2002 г. Тогава ЕС се състои от 15 държави-членки. Всички държави-членки са задължени да транспонират изискванията на директивата в националното законодателство и от април 2005 г. България става член на Европейския съюз от 2007 г., като преди това е транспонирала директивата в:

- Раздел VIII. „Опазване на растителни и животински видове извън естествената им среда“ от Глава трета. на Закон за биологично разнообразие;
- Наредба № 1 от 9 май 2006 г. за условията и реда за лицензиране на зоологическите градини;
- Наредба № 6 от 23 октомври 2003 г. за минималните изисквания и условия за отглеждане на животни в зоологически градини и центрове за отглеждане и размножаване на защитени видове животни.

Съгласно чл. 3 на Директива 1999/22 / ЕО е необходимо да се осигури подслоняване на животните при условия, които целят да задоволят биологичните и консервационни изисквания на отделните видове според основните изисквания за средата при които следва да се отглеждат. За тази цел МОСВ е приело Наредба № 6/ 23.10.2003, където са посочени общите и специални изисквания за средата, при които се отглеждат отделните видове животни.

Съгласно чл. 4 на Директива 1999/22 / ЕО функционирането на зоологическите градини е възможно след издаване на съответните лицензи, което се предхожда от инспектиране. В съответствие на директивата МОСВ е издало Наредба № 1/09.05.2006 г.

Зоологически градини като спасителни центрове

Ролята на спасителни центрове съгласно § 1, т. 35 от ЗБР изпълняват според заповедта на министъра на околната среда и водите следните зоологически градини: ОП „Зоологическа градина - София“; Зоопарк Стара Загора и Зоопарк - Спасителен център „Варна“.

Зоологическите градини изграждат колекции за предимно представителни, обществени и образователни нужди. Дейностите по спасяване, възстановяване на животни в беда и евентуално връщане в природата са по-ограничени. В тази връзка посочените зоологически градини са оторизирани при необходимост постъпилите животни да бъдат лекувани, рехабилитирани и възстановявани. До сега в спасителните центрове не са постъпвали екземпляри от вида кафява мечка. Единствено Парк за мечки Белица е извършвал дейности по временно приютяване, лекуване, възстановяване и реадаптация на изоставени диви мечета, но регистриран като център за отглеждане на кафяви мечки по чл. 62б от ЗБР на 24.03.2008 г. Информация за дейностите на парка е посочена в Приложение9.

Консервационни дейности по опазване на вида в зоологическите градини и спасителните центрове

Според чл. 3 на Директива 1999/22 / ЕО зоологически градини следва да прилагат

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

консервационни мерки, като участие в научни изследвания, консервационни ползи от които се натрупват за видовете, и/или обучението в съответни консервационни умения, и/или обмен на информация относно съхранението на видовете и/или където е подходящо, размножаване в плен, повторно заселване или повторно въвеждане на видове в дивата природа.

Консервационни дейности по опазване на вида в зоологическите градини и спасителните центрове не са извършвани досега, затова предлагаме примерна програма за планиране на подобни дейности.

Примерна програма

Същността на програмата е осигуряване на хуманно отношение и грижи за пострадали, иззети и отглеждани при неподходящи условия диви животни. Рехабилитация и освобождаване на екземпляри от защитения вид кафява (в зависимост от състоянието им), което да допринесе за поддържане на биоразнообразието в съществуващите екосистеми. Особено важно е да се обърне внимание към местните екосистеми и местообитания.

Дейности (примерен модел)

1. Спасяване, грижи и транспортиране на нуждаещите диви животни.
2. Първично ветеринарномедицинско обслужване на приетите диви животни, етологично обгрижване на животните.
3. *Постъпилите животните често са в стрес или дистрес. Първата задача на центъра би била да се намали напрежението в тях, чрез ветеринарномедицински и етологични терапии.*

Осигуряване на здравна помощ при необходимост за приетите животни.

4. Осигуряване на рехабилитация, рекреация и специализирани възстановителни процедури за приетите животни.
5. Осигуряване на приетите диви животни на постоянни или временни обитания с условия близки до естествените им местообитания.
6. Реинтродукция на възстановените животни по възможност в местообитанието, където са намерени.
7. Осигуряване на постоянно пребиваване на животните, чието състоянието не позволява да бъдат освободени в природата.
8. Спазване на стандартите за биобезопасност и опазване на околната среда по време на работа с минимално въздействие върху средата, в която се намира зоологическата градина или центъра.
9. Изготвяне на протоколи на действие за вида относно: спасяване, грижи и транспортиране на нуждаещите се индивиди; осигуряване на ветеринарномедицинска помощ на приетите животни; рехабилитация и възстановяване на приетите диви животни; освобождаване в природата на възстановените животни или осигуряване на постоянно

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

пребиваване на животните.

Изготвяне на програма за подготовка на всеки екземпляр кафява мечка за самостоятелен живот в естествена среда, ако позволява състоянието на животното.

10. Извършване на оценка способностите на всяко животно да живее самостоятелно в естествената си среда, при подготовката за неговото освобождаване в природата.

11. Всички планирани действия за освобождаване на животни в дивата природа да се съобразят с Глава трета от Наредба № 4 от 8 юли 2003 г. за условията и реда за издаване на разрешителни за въвеждане на неместни или повторно въвеждане на местни животински и растителни видове в природата.

Поддържане на естествените "диви" инстинкти и поведение на приетите диви животни, освен ако състоянията им изискват друго и спазване стандартите за хуманно отношение и да осигурява условия за естествено поведение на приети животни по време на престоя на затворено.

12. Организиране и провежда на мониторинг на освободени екземпляри в природата.

13. Разработване на програми за сътрудничество с местните висши училища, за укрепване на общественото съзнание на населението, за доброволно включване и подпомагане спасяването и отглеждането на мечки в беда;

14. Организиране на постоянно обучение на професионалния персонал и доброволците участващи в консервативните дейностите свързани с вида кафява мечка.

5. ЗАПЛАХИ И ЛИМИТИРАЩИ ФАКТОРИ

При оценката на влиянието на заплахите, въздействията и лимитиращите фактори върху популацията на кафявата мечка е използван и „Списък на въздействията и заплахите за видовете и природните местообитания“ в Референтен портал за докладване по член 17 от Директивата за местообитанията (“List of pressures and threat” in: Reference portal for reporting under Article 17 of the Habitats Directive - http://cdr.eionet.europa.eu/help/habitats_art17).

Този справочен портал съдържа документи, свързани с информацията, предоставена във форматите на доклади по член 17 от Директивата за местообитанията за периода 2013-2018 г.

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

Както беше посочено по-горе, на територията на България кафявата мечка на практика няма естествени врагове. Не съществуват и други значително въздействащи отрицателни фактори, освен антропогенното въздействие, което влияе отрицателно основно в две посоки:

Пряко унищожаване чрез нелегален лов и умишлени действия за нелегално елиминиране на проблемни мечки.

1. Разрушаване и фрагментация на местообитанията и съответното намаляване на областта на разпространение, причинени от строителство, събиране на горски плодове и гъби, сечи, интензивен туризъм, интензивен лов с кучета в мечите местообитания.
2. Безпокойство, причинено от антропогенни въздействия.

5.1. Неподлежащи на управление фактори

5.1.1. Популационно-биологични фактори: естествени заплахи (преживяемост на мечетата до двегодишна възраст)

Естествените заплахи за възрастните мечки са относително малко. Основно те са свързани с вътревидовите конкурентни отношения между мъжките индивиди (териториални конфликти). Смъртността при младите, обаче е висока, свързана е включително и с канибализъм. Това се илюстрира, например, от съотношението между броя на мечетата от втората година, към броя на родените през настоящата година. Според някои данни (Гънчев Р. 1989) мечетата от втората година са около 40% от тези от първата година. Това е естествен процес, свързан с динамиката на възрастовата структура на популацията на кафява мечка.

5.1.2. Конкуренция от страна на други видове

В условията на България мечката на практика няма естествени врагове и конкуренти (виж т. 4.5.3).

5.1.3. Климатични промени – уязвимост на вида

В последните години се наблюдават климатични промени, можещи да окажат въздействие върху хабитата и биологията на вида. Повишават се средните температури през зимните месеци, което изглежда се отразява на хибернацията на мечките, все по-често се наблюдават мечки, включително с малки през м. януари, което влияе негативно върху естествената биология на вида и създава нови заплахи за него. Всичко това кореспондира с общото глобално затопляне на климата на планетата. По-конкретно:

1. Климатичните аномалии свързани с промяната на климата предизвикват промяна на местоположението, размера и/или качеството на местообитанието на кафявата мечка.

- Периодите, в които температурите надвишават и излизат от нормалния диапазон на вариация, предизвикват промени в местообитанията на кафявата мечка и намаляване на хранителните запаси на хабитата ѝ.

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

• Периодите, в които валежите спадат под нормалните граници водят до намаляване на хранителните запаси необходими за популацията на вида.

2. Липсата на синхрон между биологичните и екологични процеси, дължащи се на изменението на климата може да създаде проблеми при хибернацията на кафявата мечка и водят до нарушаване на целия ѝ биологичен цикъл.

5.1.4. Съществени социално-икономически промени

Социално-икономическите и демографски промени през последните десетилетия водят до обезлюдяване на планинските и полупланинските райони и закриване на редица индустриални производства и специфични форми на поминък. В такива райони на намаляване на човешкото присъствие, мечките престават да изпитват естествения си страх от човека, навлизат в населените места, което създава условия за конфликт между мечките и човека (Спасов и др. 2022). Същевременно видът сам ограничава присъствието си в район или място, където усеща безпокойство, тъй като мечката предпочита да живее в глухи и затънтени места, далеч от хорското присъствие.

5.2. Подлежащи на управление фактори

5.2.1. Влошаване и разрушаване на местообитания

Това е един от основните отрицателно въздействащи фактори. За основа на анализа на състоянието на местообитанията са използвани данните за състоянието на популацията на кафявата мечка, включени в Националния доклад са състоянието на околната среда, приет от Министерския съвет на Р. България през 2021 г. Числеността на кафявата мечка е избрана за един от основните индикатори за състоянието на биоразнообразието в България. Мониторингът ѝ следва утвърдена национална методика и се извършва ежегодно по маршрутен метод, в представителни територии.

При липсата на подобен модел (частично такъв е направен в доклада на целевия вид U. arctos по проекта Натура 2000 (Спиридонов и др. 2013)), сме се позовавали на описанието на местообитанията, представено в „Оценка на числеността на кафявата мечка (Ursus arctos) в България за периода 2011 - 2019 г. (Част 4.5. Екология на вида) поставена на сайта на ИАОС“. Според нея националният мониторинг следва класификацията в кодове от системата на CORINE LAND COVER. Доколкото Европейската агенция по околна среда (EEA) използва системата на EUNIS при докладванията по Директивата за местообитанията, се наложи превръщане на тези кодове в класове местообитания по EUNIS, следвайки референтния наръчник, предоставен от Европейската агенция (https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/data/eunis-habitat-classification-1/documentation/eunis- clc.pdf).

В резултат анализите в тази точка следват следната кодификация (второ ниво по EUNIS): широколистни гори (41), иглолистни гори (42), смесени гори (43), умерено континентални ерикоидни храсталаци (31), растителни съобщества на храсти и треви, включващи сухи тревни съобщества върху варовик (34), сухи тревни съобщества върху

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

силикатен терен (35), влажни ливади (36), мезофилни тревни съобщества (37), както и всички други местообитания, с акцент върху скалните местообитания, като сипеи (62) и скални клифове (63). При анализа на тези местообитания са използвани данните от последното докладване (2018 г.) за състоянието на видовете и местообитанията, дължим според чл. 17 на Директивата за местообитанията. Анализът включва данните само за Алпийския и Континенталния биогеографски региони, тъй като мечката не се среща в Черноморския биогеографски регион.

Доколкото основните местообитания на мечката попадат главно в горски и тревни съобщества за целите на този анализ са използвани и данни от мониторинга на обикновените видове птици в горите и земеделските земи, съответно индекса на горските видове и тези на земеделските земи.

Основната част от популацията на мечката попадат в Алпийския биогеографски район с площ на местообитанията 9935 кв. км. Тази площ е достатъчно голяма и качеството и е добро и подходящо за дългосрочното оцеляване на вида. (Спиридонов и др. 2013). Пок по данни от този източник Нямаме данни за по-значителни територии с влошено качество свързана с основните популации на мечката след времето на приемането на Натура 2000 зоните.

Същевременно, данните от Доклада за състоянието на околната среда, така и данните за състоянието на обикновените видове птици, сочат, че част от местообитания на вида са в неблагоприятно състояние.

Гори

Като цяло, местообитанията на кафявата мечка се намират в защитени зони по директивата за местообитанията, в каквито попадат 55% от всички гори в България. Същевременно към 25% от популацията на вида обитава НП Ц. Балкан, Рила и Пирин, и ПП Рилски манастир, Българка и Витоша, където се намира 20-25 % от популацията. В тях горските местообитания се опазват и не показват влошаване. Прегледът на данните от последните докладвания сочи, обаче, че от всички 65 горски типа хабитати, само 16 са в добро природозащитно състояние и не изискват специални мерки за опазване. Това са предимно западно понтийските букови гори (91S0), мизийските букови гори (91W0), и гръцките букови гори с *Abies borisii-regis* (9270).

Всички останали са в неблагоприятно състояние по отношение на перспективите за бъдещето. В този смисъл, приемаме, че като цяло горските хабитати на кафявата мечка са застрашени. Това се потвърждава и от Индекса на обикновените видове птици в горите, който е намалял с 13% от 2017 г.

Ако през 1993 г. горите с възраст над 100 г. в България са представлявали 15% от

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

всички гори[1], то към момента само 4%, са вековните, първични гори, които са защитени като такива, според Географската информационна система за горите в България (https://gis.wwf.bg/mobilz/#/24.37871/42.81456/12), разработена и поддържана от Световния фонд за природата - България (WWF), в сътрудничество с Изпълнителната агенция по горите (ИАГ). Посочените 4% са горите във фаза на старост, които отговарят на определен набор от изисквания и критерии, но всъщност освен тях има наистина и други гори, които са на възраст над 100 години, но те са обект на стопанисване и след определен период от време в тях предстои провеждането на окончателната фаза на сечта, т.е., изсичането на дърветата, които са над 100 годишни и освобождаване с това (според горско-стопанските принципи) на площта за развилото се следващо поколение, т.е. въпреки, че формално съществуват повече гори с възраст на първия етаж над 100 години, те имат в перспектива по-малко значение като пълноценни местообитания за мечката. Географската информационна система позволява да се онагледи и първичното ползване в горите след 2013 г. Както се вижда, във всички гори в планинските райони сечите са планирани на практика до самите граници на строгите резервати или националните паркове (https://gis.wwf.bg/mobilz/#/24.41367/42.76953/12). От това следват два основни извода:

- добрите местообитания на мечката стават все по-фрагментирани;
- постоянното присъствие на хора и тежка техника, прокарването на горски пътища увеличават фактора безпокойство.

През последните 10 години, в резултат от усилията на ИАГ и множество неправителствени организации, в България беше изработена стратегия за опазване на вековните гори. Над 50% от тези гори не попадат в защитени територии и беше постигнато съгласие за определяне на зони за опазване на горите във фаза на старост. Те трябва да представляват поне 10% от площта на естествените гори в Натура 2000 зоните. Тази стъпка в положителна посока би трябвало да се задълбочи. Всички гори, попадащи в ареала на кафявата мечка, би трябвало да бъдат включени в списъка и съответно управлявани като гори във фаза на старост.

На практика определянето на горите във фаза на старост се определя по инициатива на Министерство на земеделието и храните, като със заповед на министъра са определени над 1 080 000 дка върху държавни горски територии.

Същевременно следва да се отбележи, че според Global Forest Watch (https://www.globalforestwatch.org/) – глобалната система за наблюдение на горите, която показва промяната в горската покривка, се установява, че сравнително е незначителна промяна горите в България в сравнение с другите европейски страни https://www.globalforestwatch.org/map/?map=eyJjZW50ZXIiOnsibGF0Ijo1NC44NjY0NjMxNDA5NzMyNiwibG5nIjoxOS43NDUwNjU3Mzc1NzY0OH0sInpvb20iOjMuNjQ0MTc2NzUwNzUwODU1fQ%3D%3D .

[1] Biodiversity Support Program. 1994. Conserving Biological Diversity in Bulgaria: The National Biological Diversity Conservation Strategy. Washington, D.C.: Biodiversity Support Program c/o World Wildlife Fund

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

Съобщества на откритите пространства около или над горната граница на гората

Тук се включват две по-големи групи местообитания:

1. умерено континентални ерикоидни съобщества (Heath and Scrub) и
2. тревни съобщества (Grasslands).

Както и при горите, откритите пространства, местообитания на мечката се намират основно в границите на Натура 2000. Всички местообитания от групата на умереноконтиненталните ерикоидни съобщества, важни за мечките, се намират в границите на Натура 2000. При тревните съобщества такива са почти 80% от местообитанията.

Групата на умереноконтиненталните ерикоидни съобщества е представена в България само от 4 типа местообитания (4060, 4070, 4080, 5130). Първите три са с малко покритие, докато четвъртия - Съобщества на Juniperus communis върху варовик, покрива голяма площ от високопланинската безлесна зона. Местообитанията от този тип предоставят горски плодове (шипки, дренки, боровинки, глог и др.), които са важна част от диетата на кафявата мечка. Според данните от последното докладване по чл. 17 от Директивата за местообитанията, те са в неблагоприятно/ лошо (U1) състояние.

Групата на тревните съобщества е представена в България от 9 типа местообитания (6150, 6170, 6210, 6230, 62D0, 6410, 6430, 6510 и 6520). Местообитанията от този тип включват в себе си и така наречените нелесопригодни площи или голини в горите, които по същество са тревни съобщества. Според данните от националния мониторинг на мечката, тревата съставлява 21% от диетата на вида.

Според данните от последното докладване по чл. 17 от Директивата за местообитанията само местообитание 6520 Планински сенокосни ливади е в добро консервационно състояние, а всички останали местообитания са в неблагоприятно/ лошо (U1) състояние.

Значителното влошаване на състоянието на местообитанията на откритите пространства се дължи на неадекватното прилагане на Подмярка 10.14 Традиционни практики за сезонна паша (пасторализъм) от ОСП. Тъй като към момента на стартиране на мярката само трите национални парка в България - Рила, Пирин и Централен Балкан разполагат със служители на място, които да осъществяват контрол на място и достоверни дигитални карти на тревните съобщества, прилагането на тази мярка се ограничи само до техните територии. Издаването на разрешителни за паша не е съобразено с капацитета на пасищата, поради което на места се стигна до преизпасване, утъпкване, повърхностна ерозия и рудерализация. Мярката води и до засилено присъствие на домашни животни, хора и пастирски кучета, които допринасят за фрагментацията на местообитанията и за увеличаване на безпокойството.

Заплахата от продължаване на влошаването на местообитанията на откритите пространства около или над горната граница на гората е висока.

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

Местообитания в близост до урбанизирани зони

Включването на този тип „местообитания“ се налага от факта, че в България традиционно, както по-големите, така и по-малките населени места, разполагат с т.н. вилни зони. Това са сравнително спокойни места, които се ползват сезонно или само през почивните дни. Обикновено са засадени с овощни дървета, а напоследък все по-усилено ползвани за създаване на пчелини. Такива територии са често посещавани от мечката, особено в периодите на недостиг на естествена храна.

5.2.2. Пряко унищожаване и преследване.

1. 5.2.2.1. Бракониерство

Бракониерството е днес между най-силно въздействащите, а вероятно – най-силно въздействащият върху популацията на мечката отрицателен фактор. То е до голяма степен свързано с фактора конфликт със фермери и стопани, разгледан по-долу.

Причините за нелегалния лов (бракониерството) са най-вече:

- отслабването на организирания държавен/институционален контрол през последните десетилетия (след социално-икономическите промени от 1989) в сравнение с предишните периоди. Тук трябва да се споменат: 1.) Неефикасността на действията на правоохранителните органи: няма нито един ефективно осъден за бракониерство на мечка, което обезсмисля усилията охранителните и контролни органи на МЗХ, МОСВ и ИАГ; и 2.) Липсата на ефикасен контрол в “частни дивечови стопанства”, взели под аренда или концесия ловни територии от държавата);
- промяната на отношението към мечката в редица ловни стопанства, където липсата на икономически интерес към вида след премахването на квотите за отстрел я прави от полезен за стопанството дивеч, във вече „ненужен“, дори вреден за стопанските дейности вид - консуматор на храна, предвидена за подхранване на ловните копитни. Честата неефикасност в действието на механизмите за отпускане на компенсации на щетите и за стимулиране на превантивната охрана, свързани с административни трудности. Това кара редица стопани, собственици на кошери и добитък да търсят начини сами да ликвидират проблема с мечки, представляващи вредители на стопанствата им и да прибягват към саморазправа за защита на стопанствата си;
- Трябва да се обърне внимание на това, че има конкретно разписана нормативна база за реда на оценка и изплащане на компенсации, но не е още приета. Липсват специализирани структури извън РИОСВ - Смолян, оборудвани и обучени за работа с хищници. Спрени са и програмите за безвъзмездно предоставяне на електропастири в районите с чести нападения на стопанства от кафяви мечки, което води до нерегламентирана разправа с набедените кафяви мечки (всъщност с тези, на които попаднат).
- Липсата на природозащитно възпитание и на информираност за поведението на безопасност при срещи с мечка сред голяма част от населението, което е в контакт с местообитанията на мечката. Тук може да се включи и реакцията на страх у въоръжени (легално или нелегално) ловци, при внезапна среща с мечката;

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

- Ловът за трофеи или органи, който макар и доста ограничен, съществува (понякога поръчителите са от чужбина).

Според някои данни, получени от горски служители (нямаме разрешение да ги цитираме), само в Родопите годишно биват убивани нелегално към 40 мечки, а в Централен Балкан вероятно поне 25-30 индивида. Съществуват и индиректни данни за незаконен отстрел на мечки, като изчезване на индивиди с GPS-GSM нашийници по време на редовни дни за лов на дива свиня или преустановяване на сигналите от нашийника поради унищожаване на предавателя (В. Тодоров, лично съобщение): *Женски индивид маркиран на 22.09.2007 г. с нашийник изчезва, но по-късно е намерен нашийника,, срязан и окървавен, в НП Централен Балкан; През 2012 година екип на СДП-Балкани освобождава млада мъжка мечка в района на Добростански Рид, чийто нашийник по-късно е открит затрупан с камъни в района на Тъмраш. Тези случаи, недвусмислено доказват незаконното убиване на мечки.*

Според предоставените данни от Министерство на Вътрешните Работи за периода от 01.01.2008 г. до 31.12.2018 г. са установени общо 8 случая на незаконно убити мечки: 7 случая на извършено престъпление по чл. 237 от НК – незаконен лов на мечка. Един случай на извършено престъпление по чл. 278д от НК – противозаконно притежание на кожа от мечка.

2. 5.2.2.2. Режим за ползване на изключения при отстраняване на „проблемни“ мечки

Съгласно действащото законодателство в Република България, кафявата мечка е строго защитен вид, чието унищожаване и или улавяне е забранено с изключение на случаите посочени в чл. 49. ал. 1, т. 2 от ЗБР и регламентирани в **Наредба № 8 от 12.12.2003 г. реда и за условията за издаване на разрешителни за изключенията от забраните, въведени със Закона за биологичното разнообразие за животинските и растителните видове от приложение № 3, за животинските видове от приложение № 4, за всички видове диви птици, извън тези от приложение № 3 и приложение № 4 и за използване на неселективните уреди, средства и методи за улавяне и убиване от приложение № 5, издадена от министъра на околната среда и водите и министъра на земеделието и горите.**

Съгласно чл. 49, ал. 1 , т. 2 от ЗБР, изключения от правилото по чл. 48 от същия закон се допуска с писмено разрешение на министъра на земеделието, храните и горите – за мечката

Разрешителни за отстрел се издават от Министерството на земеделието и горите, се допускат в следните случаи:

1. за защита на видове от дивата флора и фауна и за запазване на природни местообитания;
2. за предпазване от сериозно увреждане на селскостопански култури, добитък,

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

гори, води, рибарници и други видове имоти;

3. в интерес на общественото здраве и безопасност, включително на въздушния транспорт или други причини от първостепенен обществен интерес;

4. за целите на научните изследвания и обучението, подпомагане на устойчивото развитие на популациите и при въвеждане на неместни или повторно въвеждане на местни видове и необходимата за тази цел селекция, включително и за изкуствено размножаване на растения.

Броят на издадените разрешителни и съответно реализираните такива са посочени в таблицата на база на получената информация по реда на ЗДОИ :

Таблица 6: Брой на издадените разрешителни за отстрел

Година	Разрешителни	Реализирани (брой)	Издал	Отменени
008	17	4	МОСВ	
009	8	4	МОСВ	
010	10	5	МОСВ	
010	5		МЗХ	2
011	21	1	МЗХ	4
012	12	1	МЗХ	1
013	0		МЗХ	
014	0		МЗХ	
015	3	2	МЗХ	
016	1		МЗХ	
017	3		МЗХ	
018	2		МЗХ	
бщо	**82**	**17***		**7**

Част от Посочените разрешителни са за улов и маркиране, както и за преместване

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

и прогонване на проблемни животни издадени на СДП-Балкани и РИОСВ- Смолян.

РИОСВ – Стара Загора съобщават за един реализиран отстрел през 2009 г. въз основа на Разрешително издадено от МОСВ. Отстреляни са и 1 индивид през 2011 и един през 2012 с разрешителни издадени от МЗХ.

РИОСВ Смолян, за периода 2008-2018 отчитат издадени 37 разрешителни, от които 17 са реализирани.

При анализа на този фактор трябва да се обърне внимание на следните проблеми:

• в някои стопанства се създават изкуствени условия за получаването на „свръхпопулация“. Подхранването на дивеча с концентриран фураж, привлича мечки от различни съседни райони и увеличава по такъв начин плътността на вида на ограничена площ (в някои случаи мечката бива привличана незаконно с мармалад, мед или дори мърша). Създалата се локална „свръхпопулация“ дава „законни основания“ за справяне с проблема, който са създали, чрез отстрел на набелязаните екземпляри по пътя на изключенията;

• съществува диспропорция в броя на издадените разрешителни в различните години, като през последните години се наблюдава намаляване на броя на разрешителните поради отпадането на вида като ловен; това подчертава необходимостта от системно прилагане на единна методика за оценка на популацията на мечката по места, както и ясна дефиниция за определяне на „проблемни“ мечки.

5.2.3. Безпокойство

Факторът „безпокойство“ влияе много сериозно върху българската популация на вида (Спиридонов, Спасов 1985; Гънчев 1989; Dečak et al, 2005; Спасов 2007; Спасов и др. 2022), доколкото мечката предпочита по-непристъпни места за живот. Видът сам ограничава присъствието си в район или място, където усеща безпокойство. Родилните бърлоги и въобще бърлогите за прекарване на неблагоприятния зимен период, се намират обикновено в скалисти места, най-често около границата на гората, но във всички случаи в глухи, непристъпни места, далече от човешката дейност, а тези територии в планината постоянно намаляват. Така наречените „проблемни“ мечки са често резултат от безпокоеното на мечката в естествените ѝ местообитания и нарушаването на начина на живот на мечката.

Събираните от нас през годините данни ни водят до анализи показващи, че проникването на човека и неговите дейности в районите обитавани от мечката водят до различни форми на безпокойство и влияят отрицателно върху оцеляемостта на мечката и активизират конфликта човек-мечка (Спиридонов, Спасов 2015). Такива дейности могат да бъдат: несъобразените с местообитанията на вида активни сечи (виж по-долу); интензивния и неконтролиран туризъм като например моторен туризъм; брането на горски плодове, билки и гъби без спазването на определено поведение в дивата природа от страна на човека (виж по-долу); ловната активност. Тя може да се превърне в сериозен фактор на безпокойство и може да накара мечките с малки да удължават и променят дневните си маршрути (Mertzanis et al. 2004). Изследванията на денонощната активност на мечката показват също и промяна на денонощния пик на активност за избягване на безпокойството в следствие на лова (Тодоров 2020).

В допълнение факторът безпокойство може да бъде свързан и със следните

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

антропогенни дейности:

- Прибиране на реколтата и обработката на земите с неподходяща техника;
- Добива на дървен материал особено в райони с висока плътност на популацията на мечката;
- Транспорт за целите на дърводобива и туризма, включително прокарването на горски пътища;
- Развитие на пътната, електрификационната и водоснабдителна инфраструктура.

5.2.4. Въздействие на социално икономически фактори от управляем характер

Социално икономическите фактори от управляем характер, включват фактори като: конфликтът хищник-човек (фермери и пастири, събирачи на билки и горски плодове, пчелари, туристи и др.); недостатъчната съгласуваност между европейските програми за опазване на природата и регионално развитие (Обща селскостопанска политика, развитие на транспортната инфраструктура и др.); специфични форми на туризъм и рекреация; недостатъчната екологична култура и информираност по отношение на мечката, особено по отношение на поведението при среща с животни в планината и на предотвратяването на конфликтите.

Във връзка с изредените фактори трябва отново да се обърне внимание на някои въздействия, отбелязани в т. „Безпокойство“ и водещи до усилване на конфликта мечка-човек като:

1. Допуснати пропуски и действия при управление популациите на дивеча и съответните местообитания, например: хранене на дивеч в близост до горско-планински селища, изграждане на огради за дивеч,несъобразени с местообитанията на мечката и др. дейности, които могат да предизвикат мечките да търсят храна към населените места.
2. Ловна активност с голям брой ловци и кучета, която може да доведе в редица райони до безпокойство за вида, особено на мечки с малки.
3. Събирането (законно или незаконно) на диви растения и животни, мед (вкл. вадене на мед от кошери извън населените места), плодове и диви гъби, което може да доведе до случайни срещи с мечки и понякога до конфликтни ситуации.
4. Предприемане, от страна на някои стопани, фермери и местни хора на самоволни, в редица случаи, действия с цел ликвидиране на проблемните мечки за решаване на проблемите с набезите и щетите. Мечката е хищник и възникването на конфликта с фермери и стопани, в определени ситуации е неизбежен. Причините за разрастването на този конфликт са отбелязани в т. 5.2.2.1. Не рядко стопаните взимат решение сами да отстранят проблемния индивид, особено когато липсват или са трудно осъществими формите на компенсации и адекватни законови мерки (вж. по-горе). Тенденциозното обявяването на появата на проблемна мечка (стръвница), без да има сигурност, че е установен проблемния индивид води също до неправилното отстраняване на индивиди.
5. Несъобразяването на програмата за пасторализма с местообитанията на мечката може да доведе до прекомерно натоварване на тези местообитания с домашни животни и овчарски кучета, в определени моменти и с присъствието на хора и техника и до усилване на конфликта мечка – стопанин.

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

Липсват постоянно действащи информационни програми в населените места с местообитания на кафява мечка, относно щетите от тях и съответните превантивни меки. Повишаването на информираността на хората в мечите хабитати е решаваща стъпка и вероятно един от най-ефективните механизми за опазването на мечката.

5.2.5. Фрагментация на местообитанията (включително разрушаване на биокоридори)

Фрагментирането на местообитанията е една от основните заплахи за вида, водещо до изолиране на локалните популации. Биокоридорите са териториални връзки между локалните популации. Главни биокоридори са тези, които могат да свържат Рило-Родопската и Старопланинската субпопулации, които са в една или друга степен изолирани. Опасността от разрушаването на биокоридорите между ключови популации: Витоша – Рила – Пирин; Стара планина - Рила - Родопи през Средна гора и Рила - Пирин – Родопите се обуславя от строежа на транспортните коридори и урбанизацията в местообитанията водят до изолирането на локалните популации. В България подбалканското шосе между София и Бургас, както и магистралата София–Пловдив създават пречки за нормален контакт между рило-родопската и средно-старопланинската популация. Транспортните връзки между България и Гърция, най- вече магистрала „Струма", както и урбанизацията по долината на р. Места и Родопите ще доведат до фрагментация на местообитанията на вида. Същото се отнася до проходите Юндола (между Рила и Родопите), Предела (между Рила и Пирин) и др. Всички тези места са „екологични коридори“, свързващи локалните популации, които без тях ще останат „затворени“ в изолираните си планински местообитания. Съществува опасност от изолирането на микро популацията на Централен Балкан, което представлява специфична заплаха за запазването популацията в България. Това може да породи възможности за инбридинг и последваща дегенерация.

5.2.6. Случайни фактори

Случайните фактори, оказващи влияние на популацията на кафявата мечка в България, са много и е трудно да бъдат обхванати в цялост и предвидени.

Стихийни събития, непредвидими по своя характер – наводнения, земетресения, свлачища, лавини, пожари и др. Поради непредвидимия характер на подобни събития, не могат да се вземат превантивни мерки. Редкият им и случаен характер не оказва влияние на популациите.

Незащитена инфраструктура – незащитени шахти, канали, галерии, мини, водохранилища и други. Много често подобна инфраструктура е изоставена и безстопанствена, попадналите вътре диви животни не могат да излязат и стават жертва на удавяне, глад или вследствие на получени травми. Съобщавани са единични такива случаи, повечето не биват регистрирани поради липсата на посещаемост и мониторинг на подобни съоръжения.

Отрови, поставени за други животни. Поставянето на отрови, макар и незаконна, е трудно доказуема и честа практика за „справяне“ с хищници, причиняващи загуби на

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

животновъдите. Най-често отрова се поставя в убити животни от вълци и по-рядко за премахване на чакали, лисици, порови и др. Отровните примамки нямат селективност и причиняват мъчителна смърт на хранилите се с тях животни. Често странични жертви са мършоядни птици (всички защитени от законодателството) и мечки. За справяне с проблема беше разработена и приета Стратегия за борба с отровите с конкретни предвидени мерки за предотвратяване на случаи на отравяне в дивата природа.

В заключение, цялостният ефект случайните фактори не може да бъде оценен поради липса на данни.

5.3. Оценка на заплахите

За оценка на заплахите е използвана оригинална методика, която въвежда мерна единица за заплахи, формулирана като: относителен брой извадъчни единици с наличие на дадена заплаха/влияние в проценти. Изборът на дадените параметри отразява неблагоприятните влияния и заплахи за вида в изследваните местообитания. За изчисляване на относителната тежест на заплахите е въведена следната формула:

$$F(\%) = \frac{n*\mu}{N} * 100, \text{ където} \qquad (1)$$

n - означава брой пробни площи (гридове 10x10 км), в които е регистрирана заплахата/влиянието,

N - общ брой пробни площи в изследваните местообитания за дадено ниво на анализ,

μ - е коефициент на тежест, зависещ от степента на значимост на заплахата (*L* = ниска значимост, *M* = средна значимост, *H* = висока значимост) и приема стойности в интервала (0,1). Например, при *H* (висока значимост), μ ≈ 0,90; при *M* (средна значимост), μ ≈ 0,50 и при *L* (ниска значимост), μ ≈ 0, 20.

Интегрираната заплаха за изследваните местообитания се изчислява в проценти по формулата:

$$F(\%) = \sum_{i=1}^{k} \frac{n_i*\mu_i}{N} * 100 \text{ , където } k \text{ е броя на заплахите.} \quad (2)$$

Референтни стойности: Референтните стойности са изготвени по експертна оценка за влиянията и заплахите върху състоянието на популацията на кафявата мечка (Ursus arctos). Праговите стойности на заплахите и влиянията са разделени в 3 класа, които определят състоянието съответно като: „благоприятно“, „неблагоприятно-незадоволително“ или „неблагоприятно-лошо“; степента на значимост на заплахите и влиянията е: L = ниска значимост, M = средна значимост, H = висока значимост.

Таблица 7. Оценка на заплахите

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

Влияния и заплахи	Тежест	Благоприятно	Неблагоприятно - незадоволително	Неблагоприятно - лошо
Заплахи от неуправляем характер				
Естествени заплахи (преживяемост на мечета до двегодишна възраст)	***L***	**0 - 60%**	**60 - 70%**	**Над 70%**
Климатични промени	***M***	**0 - 20%**	**21 - 50%**	**Над 50%**
Социално икономически промени	***H***	**0 - 10%**	**11 - 30%**	**Над 30%**
Заплахи от управляем характер				
Влошаване и разрушаване на местообитанията	***H***	**0 - 10%**	**11 - 30%**	**Над 30%**
Бракониерство	***H***	**0 - 10%**	**11 - 30%**	**Над 30%**
Режим за ползване на изключения при отстраняване на „проблемни“ мечки	***L***	**0 - 25%**	**25 - 40%**	**Над 40%**
Безпокойство	***M***	**0 - 20%**	**21 - 50%**	**Над 50%**
Социално икономически фактори – конфликт хищник-човек	***H***	**0 - 10%**	**11 - 30%**	**Над 30%**

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

Социално икономически фактори – инфраструктура за туризъм и рекреация	***M***	**0 - 20%**	**21 - 50%**	**Над 50%**
Социално икономически фактори – недостатъчната съгласуваност между европейските програми за опазване на природата и регионално развитие	***M***	**0 - 20%**	**21 - 50%**	**Над 50%**
Социално икономически фактори – недостатъчната екологична култура и информираност	***H***	**0 - 10%**	**11 - 30%**	**Над 30%**
Фрагментация на местообитанията (включително разрушаване на биокоридори)	***H***	**0 - 10%**	**11 - 30%**	**Над 30%**

Референтните стойности на параметрите за оценка са предложени в резултат на натрупания опит от националния мониторинг провеждан от 2011 г. 2021 г. и опита от изследванията на популацията на кафявата мечка и местообитанията и. Във връзка с оценката на влиянието на заплахите, въздействията и лимитиращите фактори върху популацията на мечката бе променен полевия формуляр на мониторинг на кафявата мечка (ИАОС) за да може по време на мониторирането да се отразят наличните заплахи в местообитанието ѝ. Промените са съобразени със „Списъка на въздействията и заплахите за видовете и природните” (List of pressures and threat) , което ще синхронизира посочените от

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

нас заплахи с тези от списъка на ЕС.

6. ПРЕДПРИЕТИ МЕРКИ ЗА ОПАЗВАНЕ

Предишният план за управление предвижда изпълнението на серия от мерки, групирани в няколко категории. Изпълнението на част от тях не може да бъде потвърдено, основно поради липсата на индикатори за предвидените резултати. Дейностите по опазване на местообитанията са разгледани отделно, както и тези за повишаване на информираността. Дейностите свързани с проблемните мечки и с минимизирането и компенсацията на щетите не са изпълнявани систематично през целия период на прилагане на плана.

Реализираните, макар някои от тях частично, дейности са **:**

Разработване и прилагане на национална програма за мониторинг:

- Разработена е методика за мониторинг за определяне числеността на мечата популация в страната, прилагана ежегодно от 2011 г. до момента.
- Предоставяни са някои резултати от проучвания (ДНК анализи, телеметрия и др.).
- Предоставена е частична информация за състоянието на местообитанията и коридорите за връзка.

Мерки срещу бракониерството:

- Извършвани са проверки на ловци, ловуващи дива свиня в мечите местообитания
- Разработени и прилагани са някои мерки (например финансови обезщетения за щети и награди за горските служители) за предотвратяване на бракониерство.

Мерки за ограничаване нерегламентираното изхвърляне на битови отпадъци:

Осъществени са пилотни мерки, свързани с ограничаване нерегламентираното изхвърляне на битовите отпадъци (например демонстрационно въвеждане на специални контейнери за боклук, ликвидиране на нерегламентирани сметища и др.),основно във връзка с дейностите,предприемани по Натура 2000.

Опазване на местообитанията: в момента това включва защитените зони по Натура 2000, националните и природни Паркове и специализираните, стопанисващи дивеча структури на Министерството на земеделието и храните.

6.1. Защитени територии и зони от националната екологична мрежа от значение за опазването на вида

Както е посочено в точка 4.3. основните местообитания на кафявата мечка попадат почти напълно в мрежата НАТУРА 2000. Видът е посочена като временно или постоянно присъстващ в 41 зони по Директивата за местообитанията и Директива за птиците.

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

В таблица 8 са посочени, защитените зони и националните (в червено) и природни паркове (в оранжево), съвпадащи напълно със ЗЗ, в които попада сегашната територия обитавана от мечки.

Таблица 8. Защитени зони обитавани от мечки

Биогеогр. Район	Зона Код	Зона Име	Гори ха	Гори ср. възраст	Тревни ха	Храсталаци ха
LP	BG0000209	Пирин	16,762.16	11.54	,083.31	8,631.45
LP	BG0000211	Твърдишка планина	10,271.25	4.7	0.33	36.06
LP	BG0000308	Верила	1,023.61	3.95	37.10	31.91
LP	BG0000366	Кресна Илинденци	6,007.49	6.41	38.89	
LP	BG0000372	Циганско градище	5,688.67	6.17	10.16	6.55
LP	BG0000399	Българка	11,116.07	5.41	34.59	57.40
LP	BG0000494	Централен Балкан	37,744.25	25.35	2,303.74	13,562.32
LP	BG0000495	Рила	26,785.82	06.69	6,542.73	38,235.16
LP	BG0000496	Рилски манастир	9,105.84	07.72	5,761.05	7,218.87
LP	BG0000625	Изворо	1.37	7.77		
LP	BG0000626	Круше	69.72	7.00	47.56	
LP	BG0000636	Ниска Рила	23,123.17	0.11		
LP	BG0001021	Река Места	7,144.57	2.41	,083.44	618.43
LP	BG0001028	Среден Пирин - Алиботуш	25,113.33	1.37	,549.20	1,045.60
LP	BG0001030	Родопи Западни	173,115.00	6.81	0,128.79	1,037.36
LP	BG0001031	Родопи Средни	34,719.11	0.97	,888.40	210.46

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

Биогеогр. Район	Зона Код	Зона Име	Гори ха	Гори ср. възраст	Тревни ха	Храсталаци ха
LP	BG0001040	Западна Стара планина и Предбалкан	11,758.40	1.87	8.59	2,844.97
LP	BG0001043	Етрополе - Байлово	105.95	84.33		384.25
LP	BG0001386	Яденица	11,633.36	90.28	199.97	3.37
LP	BG0001389	Средна гора	14,002.48		2,100.95	
LP	BG0001493	Централен Балкан - буфер	65,089.10	80.71	6,068.11	385.66
LP	Извън ЗЗ		215,681.80	63.40	4,525.38	1,389.06
	ОБЩО АЛП.		**706,062.52**	68.49	**114,632.28**	**75,698.88**
ON	BG0000113	Витоша	10,232.79	76.71	5,488.00	2,234.12
ON	BG0000117	Котленска планина	9,881.74	50.00	278.45	
ON	BG0000134	Чокльово блато	10.46	55.00	40.30	
ON	BG0000136	Река Горна Луда Камчия	1.88	0.00	1.15	
ON	BG0000192	Река Тунджа 1	6.87	0.00	164.40	
ON	BG0000194	Река Чая	15.00	0.00		
ON	BG0000209	Пирин	225.38	72.73	2.97	
ON	BG0000211	Твърдишка планина	4,782.57	55.00	142.61	
ON	BG0000224	Огражден Малешево	59.84	8.00		
ON	BG0000261	Язовир Копринка	6.65	15.33	107.46	
ON	BG0000281	Река Белица	27.49	48.00	0.87	
ON	BG0000294	Кършалево	1,519.85	59.30		2.55
ON	BG0000298	Конявска планина	2,143.95	79.57	141.56	1.84
ON	BG0000301	Черни рид	788.84	49.91		

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

Биогеогр. Район	Зона Код	Зона Име	Гори ха	Гори ср. възраст	Тревни ха	Храсталаци ха
ON	BG0000304	Голак	2,676.76	63.51	327.06	
ON	BG0000308	Верила	3,456.03	75.57	707.84	
ON	BG0000313	Руй	2,260.29	58.92	185.11	96.45
ON	BG0000366	Кресна Илинденци	6,317.15	61.23	3,348.48	53.20
ON	BG0000399	Българка	1,213.04	15.56	178.93	25.79
ON	BG0000429	Река Стряма	46.13	56.93	51.48	
ON	BG0000494	Централен Балкан	315.20	40.00		
ON	BG0000495	Рила	2.01	5.83		
ON	BG0000578	Река Марица	13.94	24.02	8.30	
ON	BG0000617	Река Палакария	136.95	63.95	436.51	
ON	BG0000618	Видима	105.07	76.40	58.88	
ON	BG0000636	Ниска Рила	2,166.19	84.62	8,486.85	
ON	BG0001011	Осоговска планина	3,835.13	47.02	1,186.43	5,674.78
ON	BG0001012	Земен	2,946.11	75.52	13.26	323.76
ON	BG0001013	Скрино	919.45	58.92	230.92	
ON	BG0001017	Кървав камък	4,781.50	55.19	2.11	45.57
ON	BG0001022	Орановски проход - Лешко	128.39	55.19		
ON	BG0001028	Среден Пирин - Алиботуш	4,686.63	66.11	2,279.29	47.63
ON	BG0001030	Родопи Западни	59.59	53.33		2.64
ON	BG0001031	Родопи Средни	7,780.22	54.91	1,980.06	123.21
ON	BG0001039	Попинци	2,607.79	100.44	62.60	2.86

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

Биогеогр. Район	Зона Код	Зона Име	Гори ха	Гори ср. възраст	Тревни ха	Храсталаци ха
ON	**BG0001043**	Етрополе - Байлово	578.36	65.33	5.15	227.36
ON	**BG0001307**	Плана	1,943.85	56.09	122.21	
ON	**BG0001375**	Острица	373.64	62.25	2,470.81	310.57
ON	**BG0001386**	Яденица	505.61			
ON	**BG0001389**	Средна гора	7,423.06	82.41	1,908.42	
ON	**BG0001493**	Централен Балкан - буфер	12,584.65	58.09	2,642.31	
ON	**Извън ЗЗ**		96,453.26	68.49	2,372.32	180.92
	Извън ЗЗ				0.12	
	ОБЩО КОНТ.		196,019.31		35,433.19	9,353.25
БЩО			902,081.83		150,065.47	85,052.13

24.72% от местообитанията на в Алпийския биогеографски район и 41.11% от тези в Континенталния биогеографски регион не са включени в ЗЗ. В същото време 23.71% от популацията на мечката е сравнително сигурно защитена в границите на националните и природни паркове. Останалата значителна част от територията на разпространение, попадаща в зоните за опазване, определени по Директивата за местообитанията и не може да се счита за адекватно защитена, тъй като повечето зони все още нямат заповеди за обявяване или планове за управление. Антропогенният натиск върху вида в тези територии е значителен, въпреки че съществува принципна забрана за промяна на предназначението за ползване на териториите.

От значение са и зоните, свързващи популациите в Стара планина, Витоша, Рила, Пирин и Родопите и гарантиращи връзка с популациите в Гърция и Македония; в този смисъл това са основните биокоридори за кафявата мечка.

Таблица 9. Зони свързващи мечите популации

BG0000308	Верила
BG0000366	Кресна Илинденци
BG0000636	Ниска Рила
BG0001021	Река Места
BG0001028	Среден Пирин - Алиботуш

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

BG0000308	Верила
BG0000366	Кресна Илинденци
BG0001043	Етрополе - Байлово
BG0001386	Яденица
BG0001389	Средна гора
BG0000224	Огражден Малешево
BG0000211	Твърдишка планина
BG0000298	Конявска планина
BG0000301	Черни рид
BG0000304	Голак
BG0000308	Верила
BG0000313	Руй
BG0000366	Кресна Илинденци
BG0000636	Ниска Рила
BG0001011	Осоговска планина
BG0001013	Скрино
BG0001028	Среден Пирин – Алиботуш
BG0001307	Плана

Опазването на тази част от мечата популация, обитаваща защитените територии, обявени по ЗЗТ. (обхващащ 23.76% от територията на разпространение на вида в страната) може да бъде прието за по-сигурно.

Досегашният План за действие предвижда серия от дейности за опазване на местообитанията. Голяма част от тях са свързани с въвеждане на ограничения пред планирането и развитието на стопански дейности и строежа на инфраструктура. Част от мерките не са изпълнявани системно, извън рамките на проект LIFE EX-TRA (LIFE07 NAT/IT/000502). Те остават актуални за изпълнение в сегашния период, а именно:

Оценка на Националния план за развитие на комбинирания транспорт в Република България до 2030 в светлината на опазване на местообитанията и био-коридорите на кафявата мечка;

На базата на оценката МОСВ да изработи план за изграждане на зелени мостове и подлези в основни конфликтни точки по магистралите и високо скоростните пътища и да го съгласува с Министерството на транспорта и съобщенията;

Досегашният План за действие предвижда някои дейности, свързани със сериозни нормативни промени, които не са изпълнени и остават актуални:

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

Планът препоръчва „Обявяване на био-коридори между ключови популации: Витоша-Рила-Пирин; Стара планина-Рила-Родопи и Рила-Пирин-Родопи и включването им в Натура 2000“ и отразяване на био-коридорите в националния Кадастър. Тази мярка не е подробно разписана и не е ясно кои части от био-коридорите на мечката са включени в Натура 2000 мрежата (големи части от териториите остават невключени в мрежата).

6.2. Капацитет на всяка от защитените зони за опазването на вида

Работното задание изисква „Да се направи оценка на капацитета на всяка една от защитените зони за опазване на вида в тях, както и на зависимостта им от състоянието на популациите с гранични защитени територии или зони“. Доколкото капацитетът на териториите зависи до голяма степен от качеството на местообитанията сме разгледали въпроса в **т. 5.2.1 Влошаване** на местообитанията, както и в предходната **точка 6.1.1**, която представя данни за основните типове местообитания по защитени зони от националната мрежа Натура 2000. За целите на осъвременяване на Плана за действие за опазване на кафявата мечка, приемаме, че отчетеното природозащитно състояние на съответните типове местообитания може да се счита за достатъчно значим индикатор за капацитета на Натура 2000 мрежата за опазване на вида.

Горски екосистеми - 902,081.83 ха или 79.33% от всички територии. Те са представени от следните типове хабитати:

За капацитета на отделните типове местообитания съдим по процентното им покритие в мрежата, докладваното през периода 2013-2018 природозащитно състояние и средната възраст на горите (използвана е информация от базата данни на ИАОС, предоставена по реда на официално искане за достъп до информация през август 2022 г).

Таблица 10: Състояние на горските съобщества според данни от националното докладване по чл. 17 от Директивата за местообитанията, за периода 2013-2018 г.

Тип	Горските съобщества	Площ	%	ALP (2018)	Ср. възраст
9110	*Luzulo-Fagetum* beech forests	5 274.00	0.58	U1	90.05
9130	*Asperulo-Fagetum* beech forests	180 720.55	20.03	U1	86.79
9150	Medio-European limestone beech forests	56 564.07	6.27	U1	82.95
9170	*Galio-Carpinetum* oak-hornbeam forests	127 798.41	14.17	U1	57.34
9180	* *Tilio-Acerion* forests of slopes, screes and ravines	4 170.62	0.46	U1	56.29
91AA	* Eastern white oak woods	5 262.80	0.58	U1	51.02
91BA	Moesian silver fir forests	24 059.20	2.67	U1	95.41
91CA	Rhodopide and Balkan Range Scots pine forests	194 133.12	21.52	U1	58.21

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

Тип	Горските съобщества	Площ	%	ALP (2018)	Ср. възраст
91D0	* Bog woodland	28.96	0.00	U1	107.14
91E0	* Alluvial forests with *Alnus glutinosa* and *Fraxinus excelsior*	753.59	0.08	U1	22.25
91G0	*Carpinus* and *Quercus* mesic deciduous forest[2]	16 224.38	1.80	FV	54.51
91H0	* Pannonian woods with *Quercus pubescens*	8 452.18	0.94	U1	50.81
91I0	* Euro-Siberian steppic woods with *Quercus* spp	750.92	0.08	U1	75.20
91M0	Pannonian-Balkanic turkey oak –sessile oak forests	28 108.26	3.12	FV	56.37
91W0	Moesian beech forests	91 337.18	10.13	FV	80.80
91Z0	Moesian silver lime woods	698.73	0.08	FV	55.64
9260	*Castanea sativa woods*	77.79	0.01	U1	69.84
9270	*Hellenic beech forests with Abies borisii-regis*	594.89	0.07	FV	92.11
92A0	*Salix alba* and *Populus alba* galleries	22.24	0.00	U1	12.41
92C0	*Platanus orientalis* and *Liquidambar orientalis* woods (*Platanion orientalis*)	216.12	0.02	U1	77.41
92D0	Southern riparian galleries and thickets	13.01	0.00	U1	0.00
92A	*Salix alba* and *Populus alba* galleries	597.21	0.07	U1	46.26
9410	*Acidophilous Picea forests of the montane to alpine levels (Vaccinio-Piceetea)*	113 259.28	12.56	U1	83.70
9530	** (Sub-) Mediterranean pine forests with endemic black pines*	24 734.93	2.74	U1	65.14
9560	* Endemic forests with *Juniperus* spp	262.25	0.03	U1	58.15
95A0	High oro-Mediterranean pine forests	17 931.86	1.99	U1	114.06

В допълнение горите между 90 и 100-годишна възраст са само 3.32%, докато тези между 80 и 90-годишна възраст са 48.89%, което следва да се анализира за влиянието върху местообитанията на мечката.

Тревни екосистеми 150 065.47 ха или 13.20% от всички местообитания. В рамките на Натура 2000 мрежата са обхванати 99.40% от тях. Те попадат в следните типове

[2] за отбелязване е, че местообитание 91G0 *Carpinus* and *Quercus* mesic deciduous forest е докладвано в благоприятно природозащитно състояние в континенталния район, където обхваща едва 12854.96 х

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

местообитания:

Таблица 11: Състояние на тревните съобщества според базата данни на ИАОС

Тип местообитание	Площ	%	Състояние по докладването от 2018
6110	618.79	0.41	U 1
6150	19 485.42	12.96	U 1
6170	2 553.04	1.70	U 1
6210	13 721.19	9.12	U 1
6220	4 418.10	2.94	U 1
6230	43 483.76	28.92	U 1
62A0	4 896.56	3.26	U 1
62D0	34 918.01	23.22	U 1
6410	627.41	0.42	U 1
6420	11.09	0.01	F V
6430	5 238.62	3.48	U 1
6510	4 727.31	3.14	U 1
6520	15 679.03	10.43	F V

Групата на тревните съобщества е представена в България от 13 типа местообитания, които включват в себе си и така наречените нелесопригодни площи или голини в горите, които по същество са тревни съобщества. Както се вижда от таблицата около 90% от тревните местообитания са в неблагоприятно природозащитно състояние.

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

Според данните от националния мониторинг на мечката (достъпни на официалното интернет страница на ИАОС), тревата съставлява 21% от храната на вида (вж. също по-горе гл.: Храната на мечката). Значителното влошаване на състоянието на местообитанията на мечката в откритите пространства се дължи на неправилно прилагане на Подмярка 10.14 Традиционни практики за сезонна паша (пасторализъм) от ОСП. Тъй като към момента на стартиране на мярката само трите национални парка в България - Рила, Пирин и Централен Балкан разполагат със служители на място, които да осъществяват контрол на място и достоверни дигитални карти на тревните съобщества, прилагането на тази мярка се ограничи само до техните територии, опазващи 24% от популацията. Издаването на разрешителни за паша не е съобразено с капацитета на пасищата, поради което на места се стигна до преизпасване, утъпкване, повърхностна ерозия и рудерализация. Мярката води и до засилено присъствие на домашни животни, хора и пастирски кучета, които допринасят за фрагментацията на местообитанията и за увеличаване на безпокойството. Заплахата от продължаване на влошаването на местообитанията на откритите пространства около или над горната граница на гората е висока.

В този смисъл прилагането на Плана за действие, по конкретно на „Планиране и оценка на бъдещи действия по земеделие и животновъдство в места обитавани от мечки“ не е напълно ефективно.

Умерено континентални ерикоидни съобщества 85 052 ха или 7.487% от всички местообитания. Те попадат в следните типове хабитати

Таблица 12: Състояние на умереноконтиненталните ерикоидни съобщества според данни от националното докладване по чл. 17 от Директивата за местообитанията, за периода 2013-2018 г.

Тип местообитание	Площ	%	Състояние по докладването от 2018
4060	34 601.88	40.68	U1
4070	47 281.59	55.59	U1
4080	17.83	0.02	U1
4090	432.79	0.51	U1
40A0	346.56	0.41	U1
40B0	2.47	0.00	U1
40C0	0.06	0.00	U1
5130	522.07	0.61	U1
5210	1 846.75	2.17	U1

Всички местообитания от групата на умереноконтиненталните ерикоидни съобщества, важни за мечките, се намират в границите на Натура 2000. При тревните съобщества такива

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

са до 80% от местообитанията.

Групата на умереноконтиненталните ерикоидни съобщества е представена в България от няколко основни типа местообитания, най-важният от които са съобществата на Juniperus communis върху варовик, който предоставя горските плодове (шипки, дренки, боровинки, глог и др.), които са важна част от диетата на кафявата мечка. Според данните от последното докладване по чл. 17 от Директивата за местообитанията, те са в неблагоприятно/ лошо (U1) състояние.

Фигурата по-долу (фиг. 12) показва общото състояние на различните типове местообитания в България по данни на Европейската агенция по околна среда, на базата на последните докладвания по Чл. 17 от директивата за местообитанията.

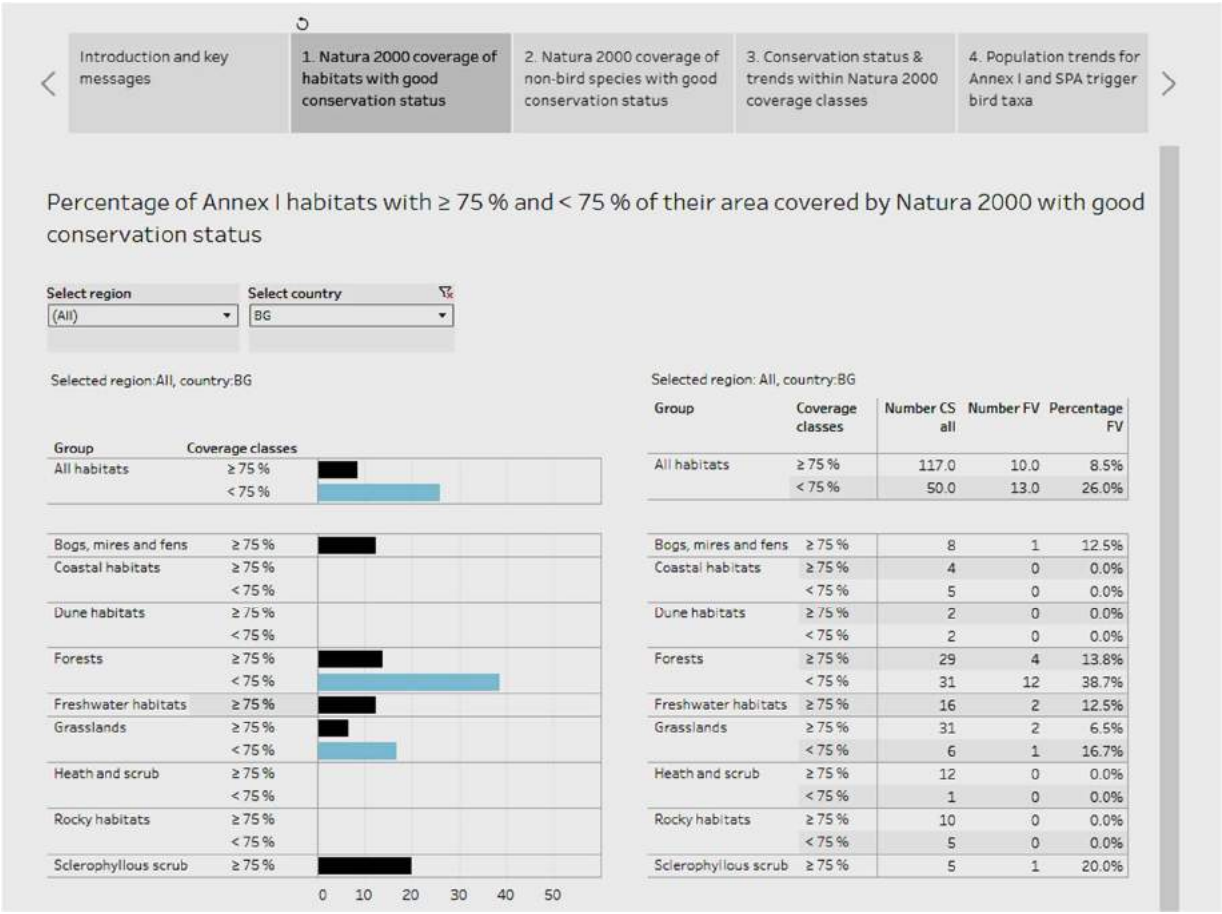

Фиг. 12. Консервационен статус на местообитанията по биогеографски региони

6.3. Опазване в специализирани стопанисващи дивеча структури на Министерството на земеделието

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

Роля за опазването на мечката имат структурите на ИАГ, на чиято територия видът обитава. По-долу посочената информация отразява данните на МЗХ към 2006 г. (според инж. Ал. Обретенов).

Таблица 13 Определените допустими запаси на мечката в ловоустройствените проекти по административни единици (ЛС, ГС, ДЛС, ДДБ, НП, ДЛ, ДДС, УОГС) към 2006 година, автор Александър Обретенов

№	Административна единица	Година	Обитавана площ от мечки /ха/	Действителен запас /бр./	Среден бонитет
1	ЛС “Мазалат”	1981	36100	71	I
		1982	36100	76	
		1983	36100	74	
		1984	36100	70	
		1985	36100	58	
2	ЛС “Кормисош”	1989	33000	41	I
3	ДЛС “Чепино”	1990	30050	13	II
4	ГС “Ракитово”	1990	2909	5	I
5	ГС “Черни Вит”	1991	4898	15	I
6	ГС “Благоевград”	1991	10065	11	II
7	ГС “Розино”	1991	7993	8	I
8	ГС “Михалково”	1992	6367	25	I
9	ГС “Пазарджик”	1993	5146	3	II
10	ГС “Разлог”	1993	5200	10	I
11	ГС “Якоруда”	1993	3137	6	I
12	ГС “Росица”	1993	12090	42	I
13	ДДБ “Предела”	1993	1315	4	I
14	НП “Пирин”	1993	38512	90	I
15	ГС “Самоков”	1994	41050	91	II
16	ГС “Белица”	1994	4288	5	I
17	ГС “Чехльово”	1996	14342	7	II

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

№	Административна единица	Година	Обитавана площ от мечки /ха/	Действителен запас /бр./	Среден бонитет
18	ГС “Г. Делчев”	1996	10372	24	I
19	ГС “Хвойна”	1996	17735	9	II
20	ГС “Селище”	1996	13575	3	III
21	ГС “Лъки”	1996	24967	29	I
22	ГС “Троян”	1997	7780	12	I
23	ГС “Априлци”	1997	12172	31	I
24	ГС “Рибарица”	1997	16953	12	II
25	ГС “Места”	1997	20127	7	II
26	ГС “Борима”	1997	3785	2	II
27	ГС “Боровец”	1997	18936	19	II
28	ДЛ ”Беглика”	1998	13566	1	II
29	ДЛ “Борово”	1998	15274	8	II
30	ДЛ “Славейно”	1998	14625	9	II
31	ДЛ “Шир.поляна”	1998	11445	9	II
32	ДЛ “Велинград”	1998	17551	6	II
33	ДЛ “Г. Делчев”	1998	2397	3	I
34	ДЛ “Сандански”	1998	14382	19	II
35	ДЛ “Витошко”	1998	4002	7	I
36	УОГС “Юндола”	1998	4917	5	II
37	ДЛ “Девин”	1999	7969	4	I
38	ДЛ “Кричим”	1999	6672	4	I
39	ДЛ “Пловдив”	1999	8666	5	II
40	ДЛ “Гърмен”	2000	14033	10	II
41	ДЛ “Твърдица”	2001	2968	3	II
	ОБЩО			**675**	

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

6.4. Преки природозащитни мерки, изследователски мерки и мониторинг

В периода от приемане на предишния План за действие (2008 год.) са изпълнени няколко проекта. Те са основно финансирани от националния бюджет (ПУДООС), Финансовия механизъм на европейското икономическо пространство, Фонд за подкрепа на НПО в България и Програмата LIFE на Европейската комисия.

Събирането на информация за състоянието на кафявата мечка и нейните местообитания се извършва основно чрез националния мониторинг, провеждан от ИАОС всяка година, в рамките на НСМСБР. Във връзка с това ИАОС възлага проект за изготвяне на методически документи и софтуер за обработка на събраните данни от мониторинга, които се изпълнява от екип от Институт по информационни и комуникационни технологии и Националния природонаучен музей при БАН (последният етап е завършен през 2020). Състоянието на кафявата мечка е възприето като основен индикатор в Националната програма за мониторинг на околната среда. Индикаторът представлява моментна оценка на числеността на вид от българската фауна (кафява мечка), изчислена на база реални данни от мониторинг за конкретен регион, екстраполирани чрез биологични и математически методи за цялата територия на страната. Създадена е и е приложена и утвърдена методика за определяне на структурата на популацията на мечката по пол и възраст, чрез корелация с размера на следите, както и свързана с нея статистическа методика за определяне на числеността на популацията на мечката. С това е създаден програмен продукт със съответен алгоритъм за установяване числеността на кафявата мечка и нейната възрастова структура в страната и в отделни райони. Териториите на субпопулациите се определят по вече известните им граници. Размерът на индивидуалните територии и съответно определянето на числеността на националната популация се прави на основата на качеството на горските местообитания, оценени според различната хранителна биопродуктивност на широколистните, иглолистните и смесените гори при различна възраст. Математическите методи включват филтрация на първичните данни за установяване на уникалните следи, прилагане на статистическия метод Монте Карло за намаляване на субективната грешка в резултат на измерванията при полевата работа, методи за изчисление на стандартното отклонение, дисперсията, доверителния интервал; екстраполация на данните на национално ниво, на база пригодните местообитания на мечката, чрез изчисляване на 4 коефициента за всеки тип пригодно местообитание. Методиката е подробно описана в следните два експертни доклада:

- *„Експертен доклад за числеността на кафявата мечка за 2011 г. (Спасов, Спиридонов)“*
- *„Експертен доклад за числеността на кафявата мечка за 2011 г. (Атанасов, Гюров)“.*

Този програмен продукт позволява установяване на числеността на мечката чрез събраните теренни данни от провеждания ежегоден национален мониторинг.

Освен ежегодния мониторинг на популацията на кафявата мечка, в периода след

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

приемане на Плана за действие и като част от неговото прилагане, са изпълнявани следните основни проекти:

Намаляване на заплахите за кафявата мечка и нейните местообитания чрез прилагане на мерки от Плана за действие за вида с участие на местни общности и подкрепата на националната общественост. Този проект, изпълняван от Фондация „Информация и природозащита“ е ф**инансиран чрез** Финансовия механизъм на европейското икономическо пространство, Фонд за подкрепа на НПО в България. Основните цели на този проект са да се създадат условия за увеличаване популацията на кафявата мечка успоредно с устойчивото развитие на страната ни чрез: Повишаване на знанията и уменията на местните общности за намаляване на конфликта човек-мечка; Намаляване на антропогенните заплахи и осигуряване на по-добри условия за обмен на генен материал между популациите в района на един от най-важните за мечата популация у нас коридори - между Пирин, Рила и Родопите. **Дейностите по проекта предвиждат:**

- Събиране на информация, създаване на база данни за кафявата мечка и нейните местообитания и изработване на популярни послания за всяка целева група;
- Провеждане на национална кампания за популяризиране ценностите на мечите популации и техните естествени местообитания и привличане на подкрепа за опазването им;
- Разработване и прилагане на програми за интерактивно обучение на местната общност от района на действие на Проекта;
- Провеждане на „Празник на мечката” и регионална медийна кампания за привличане на подкрепа в опазването на кафявата мечка в района на Проекта.

Цялата информация по проекта е публикувана в интернет (http://brownbearbg.info/).

Проект LIFE EX-TRA (LIFE07 NAT/IT/000502; LIFE EX-TRA), финансиран по Програмата LIFE на Европейската Комисия. Той е насочен към подобряване на знанието на хората занимаващи се с консервационна биология за основните значими положения за опазването на хищниците като: биологични параметри, взаимодействието им с други видове, управление на конфликти и участие на заинтересованите страни в процеса на опазване на едрите хищници. Проектът продължи 4 година, от януари 2009 г. до март 2013 г. Партньори по този проект в България са Министерството на околната среда и водите и Сдружение за дива природа - Балкани. Проектът има следните специфични цели:

- Да се пренесат най-добрите практики, опит и поуки от предишни проекти в нови страни;
- Да се засили сътрудничеството със заинтересованите страни в мерките за опазване на едрите хищници;
- Да се засили използването на добре работещи методи за предотвратяване на щети в целевите области;
- Да предоставят на отговарящите за хищниците национални и местни органи на управление необходимите знания за справяне с конфликти;
- Да се придобие необходимия опит за управление на конфликти, причинени от

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

привикнали с изкуствени източници на храна и с хората, мечки;

- Да осигури знание за контрола на бездомните кучета;
- Да се осигури капацитет за управление на дивеча в численост и плътност достатъчна за поддържане на стабилна популация на вълка;
- Да се подобри отношението на местните заинтересовани страни към опазването на вълците и мечките.

В рамките на този проект популацията в България е изследвана систематично, включително чрез радиотелеметрия и прилагане на ДНК анализ. Създадена е работна група, включваща представители на заинтересованите ведомства, научни институции и неправителствени организации. Част от работата и е била обсъждането на случаите с поява на проблемни мечки и начините за разрешаването им.

Анализ съществуващата система за изплащане на обезщетения при установяване на щети от мечка.

Щетите от кафява мечка се изплащат въз основа на чл. 79, ал. 2 от Закона за лова и опазване на дивеча.

Собствениците на увреденото имущество имат право да получат обезщетение от Министерството на околната среда и водите, тъй като мечката е защитен вид и убиването на екземпляри е забранено от закона. Процедурата за това е следната:

I. Потърпевшото лице или кметът на населеното място уведомява директора на Регионалната дирекция по горите (РДГ), на чиято територия е установена щетата чрез заявление в свободен текст в деня на откриване на щетата или в първия следващ работен ден.

II. Директорът на РДГ назначава комисия за установяване на щети, причинени от дивеча, в състав:

1. Представител на ТП ДГС/ДЛС;

2. Представител на общинската администрация;

3. Представител на стопанисващия дивеча;

4. Ощетеното лице;

5. Представител на съответната РИОСВ (например — Смолян, Хасково, Стара Загора и т.н);

6. Други лица имащи отношение към подаденото заявление.

III. Комисията извършва оглед на терен, определя размера на щетата, определя размера на обезщетението (на база пазарни цени или налични документи за покупка) и изготвя протокол;

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

IV. В случай, че не може да се определи категорично причинителя на щетата, се изисква допълнителна експертиза.

V. Потърпевшото лице получава обезщетението от МОСВ по банков път срок от един месец.

1. Протоколът се предоставя на членовете на комисията;

2. Копие от заявлението на ощетеното лице и заверено копие от протокола се изпраща в тридневен срок на съответното РДГ за сведение Представителя на РИОСВ, придвижва документацията до МОСВ за определяне и изплащане на компенсацията.

Изплащането на щетите от МОСВ търпи развитие от 2007 година до настоящия момент, като времето за обработка и изплащане на щетите реално е намалено многократно.

Нивото на щетите е различно в различните структури на МОСВ.

В Националните паркове е най-ниско, поради липсата на населени места и наличие на пашуващи животни само в определени територии. Най-високо е нивото на регистрирани щети на територията на РИОСВ- Смолян. Причините са най-вероятно комплексни - голяма територия (Област Смолян, част от Благоевградска Област, част от Област Пловдив и част от Област Кърджали), с изцяло планински терен. На територията на РИОСВ Смолян е единствената функционираща Група за Бързо Реагиране, което повишава ефективността на регистрирането на щетите и популяризира практиката сред населението.

Както е видно в Приложение 14, Таблица 1 (Регистрирани щети от кафява мечка на територията на Р. България, за периода 2008-2022 г от всички териториални подразделения на МОСВ.) и графиката на Фиг.1 (Регистрирани щети по РИОСВ и Национални паркове 2008-2022 г.) през периода за който са подадени данни, броя на регистрираните щети се увеличава. Това се дължи, както на подобряването на осведомеността сред местното население, така и на повишаването на ефективността на системата за компенсация. Известни флуктуации през годините се наблюдават, като може да се дължи на промени в числеността и плътноста ан популации, както и на биотични и абиотични фактори, като масово плодоносене на някои видове растения, смъртност сред дивите прасета от африканска чума, изместване на сезоните и климатични аномалии. Липсват системни проучвания, които да могат да дадат научно обоснован отговор, и изказаните по-горе твърдения са само експертни предположения.

Информация за регистрираните щети и изплатените компенсации по регионални структури е представено в Приложение 14.

6.5. Повишаване осведомеността за вида и необходимостта от опазването му

В периода от приемане на предишния План за действие (2008 год.) са изпълнени няколко проекта за повишаване на осведомеността за вида. Те са основно финансирани от националния бюджет (ПУДООС), Финансовия механизъм на европейското икономическо пространство, Фонд за подкрепа на НПО в България и Програмата LIFE на Европейската комисия.

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

Основните проекти, за които има информация са:

„Намаляване заплахите за кафявата мечка и нейните местообитания, чрез прилагане на мерки от Плана за действие за вида, с участие на журналисти от национални **и местни медии и подкрепата на националната общественост**". Този проект е финансиран от Министерството на околната среда и водите, чрез ПУДООС и е изпълняван в рамките на 2011 година от Фондация „Информация и природозащита". Една от основните му цели е да се създадат условия за информиране на заинтересованите страни за кафявата мечка и основните мерки от Плана за действие за вида. Освен повишаването на знанията и уменията на местните общности, необходими за намаляване на конфликта човек-мечка, дейностите в проекта са насочени към подобряване на координацията между неправителствените организации, държавна администрация и представители на бизнеса при опазването на вида и местообитанията му. Дейностите по проекта са:

- Прес-тур – пътуване за журналисти до Родопите, район с най-много щети и най-добри примери за компенсацията им, както и примери за развитие на специализиран туризъм за наблюдение на кафява мечка;
- Неформални срещи с представители на националните медии;
- Поредица от прессъобщения и разпространението им до всички национални и регионални медии;
- Осигуряване на поредица от радио, телевизионни и вестникарски репортажи в национални медии;
- Създаване и поддържане на тематична група в социалните интернет мрежи.
- Мониторинг на медийното отразяване на анализа и прилагане на поуките от този проект

Намаляване на заплахите за кафявата мечка и нейните местообитания чрез прилагане на мерки от Плана за действие за вида с участие на местни общности и подкрепата на националната общественост. Този проект, изпълняван отново от Фондация „Информация и природозащита" е **финансиран чрез** Финансовия механизъм на европейското икономическо пространство, Фонд за подкрепа на НПО в България. Основните цели на този проект, споменат по-горе, са да се създадат условия за увеличаване популацията на кафявата мечка успоредно с устойчивото развитие на страната ни чрез: Повишаване на знанията и уменията на местните общности за намаляване на конфликта човек-мечка; Намаляване на антропогенните заплахи и осигуряване на по-добри условия за обмен на генен материал между популациите в района на един от най-важните за мечата популация у нас коридори - между Пирин, Рила и Родопите. **Дейностите по проекта предвиждат:**

- Събиране на информация, създаване на база данни за кафявата мечка и нейните местообитания и изработване на популярни послания за всяка целева група;
- Провеждане на национална кампания за популяризиране ценностите на мечите популации и техните естествени местообитания и привличане на подкрепа за опазването им;
- Разработване и прилагане на програми за интерактивно обучение на местната

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)", с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

общност от района на действие на Проекта;

• Провеждане на „Празник на мечката" и регионална медийна кампания за привличане на подкрепа в опазването на кафявата мечка в района на Проекта.

Проект LIFE EX-TRA (LIFE07 NAT/IT/000502; LIFE EX-TRA), финансиран по Програмата LIFE на Европейската Комисия. Споменатият и по-горе проект е насочен към подобряване на знанието на хората занимаващи се с консервационна биология за основните значими положения за опазването на хищниците като: биологични параметри, взаимодействието им с други видове, управление на конфликти и участие на заинтересованите страни в процеса на опазване на едрите хищници. Проектът продължи 4 година, от януари 2009 г. до март 2013 г. Партньори по този проект в България са Министерството на околната среда и водите и Сдружение за дивата природа Балкани. и има следните специфични цели:

• Да се пренесат най-добрите практики, опит и поуки от предишни проекти в нови страни;

• Да се засили сътрудничеството със заинтересованите страни в мерките за опазване на едрите хищници;

• Да се засили използването на добре работещи методи за предотвратяване на щети в целевите области;

• Да предоставят на отговарящите за хищниците национални и местни органи на управление необходимите знания за справяне с конфликти;

• Да се придобие необходимия умение за управление на конфликти, причинени от привикнали с изкуствени източници на храна и с хората, мечки;

• Да осигури знание за контрола на бездомните кучета;

• Да се осигури капацитет за управление на дивеча в численост и плътност достатъчна за поддържане на стабилна популация на вълка;

• Да се подобри отношението на местните заинтересовани страни към опазването на вълците и мечките.

В България са създадени и два музея, посветени на този вид. **Музеят на мечката на Витоша, изграден е през 2004 г. в района на Дендрариума на мяст**ото на полуразрушен, изоставен пътен кантон, който Дирекцията на Природен парк "Витоша" ремонтира и възстанови. В музея са представени начинът на живот и биологията на кафявата мечка. Тук посетителите се запознават с видовете мечки, с разпространението на кафявата мечка в България, с нейните местообитания и годишен цикъл, с факторите, които превръщат мечките в стръвници, както и с правилното поведение в планината при среща с мечка. Представени са и някои традиционни народни вярвания, свързани с мечката. През 2015 г. експозицията на музея е обновена по Оперативна програма "Околна среда 2007 – 2013 г."

Вторият музей е **Музеят на мечката** в село **Триград** е създаден по идея на Костадин Хаджийски. Намира се встрани от пътя близо до входа на пещерата Дяволското гърло. Посетителите могат да чуят записи с автентичен рев на мечки, вълци, лисици, както и да видят

отливки на стъпки на различни диви животни. В музея са визуализирани и пресъздадени интересни факти, свързани с живота на кафявата мечка. Интерактивната изложба позволява на посетителите да научат повече за поведението на едрите хищници, техните местообитания, жизнен цикъл, опасности, свързани с тяхната популация, и съвети за поведение при среща с тях.

Информация за вида може да се намери и на уеб страниците на неправителствените организации като WWF България (какво да правим при среща с мечка, както и обща информация за вида), както и на страницата ЧЕТИРИ ЛАПИ (помощ за мечката). Допълнително, информацията е предоставена на интернет страницата на Организацията Бран, където са събрани редица специализирани и научно популярни материали, включително и видео материали, илюстриращи поведението на мечката.

7. НЕОБХОДИМИ ПРИРОДОЗАЩИТНИ ДЕЙСТВИЯ

Представените в тази точка мерки следват описаните в Точка 5 Заплахи и лимитиращи фактори, които от своя страна са свързани с описанието на Биологията и екологията на вида, както и установените промени в местообитанията на мечката.

7. 1. Законодателни и управленски мерки

Мярка 7.1.1: Възстановяване на дейността и функциите на Националната комисия за кафявата мечка, като комисията следва да се формира със съвместна заповед на Министъра на околната среда и водите и Министъра на земеделието и храните. Структурата на комисията включва служители на МОСВ/НСЗП/ИАОС, МЗХ/ИАГ, РИОСВ/ДНП чиито заплати и командировъчни средства, трябва да се предвидят, за да може съответната дейност, да се включи в работните им програми. Освен тях в работата на Комисията се включват експерти/специалисти от БАН, СУ, специализирани НПО, НЛРС-СЛРБ, ловни сдружения и други заинтересовани страни (в Приложение 12 е разписано предложение за структура и функции на националната комисия). Бюджетът е изчислен на базата на заплащане на петима служители, за две седмици годишно, всяка година за десетгодишния срок на действие на плана; включени са и съответните дължими осигуровки (5 души х 2 седмици х 1000 лв. х 10 г.). Предвидено е заплащане за трима външни експерти за същите периоди от време (3 души х 2 седмици х 1000 лв. х 10 г). Командировъчните средства са изчислени на базата на две двудневни пътувания за екип от осем души за десетгодишния период на действие на плана (8 души х 40 лв. х 2 дни х 50 лв. пътните средства х 10 г.). Общ бюджет - 480000 лв.

Националната комисия координира задачи свързани с изпълнението на Плана за действие за опазване на кафява мечка (*Ursus arctos* Linnaeus, 1758) в България 2024 -2033 г., включващи:

- Изготвяне на годишна програма за изпълнение на дейностите по настоящия план;

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

- Обсъждане на дейностите за провеждания от ИАОС ежегоден мониторинг на базата на следи от жизнената дейност и вземане на решения (ако е необходимо);
- Дейности свързани с оценка на състоянието на популацията на кафявата мечка в страната, проследяване на тенденциите, чрез генетичен мониторинг и генетичен анализ;
- Осъвременяване на методиката за определяне на „проблемни мечки“ и приемането ѝ на Националната комисия за мечката и създаване на Протокол за определяне на „проблемни мечки“, като примерна методика е представена в Приложение № 8;
- Съдействие при създаване на спешни екипи за действие при екстремни ситуации, свързани с „проблемни“ кафяви мечки;
- Планиране на годишните дейности за опазване, управление и възстановяване на местообитанията;
- Дейности, свързани с прогонване, улавяне и преместване в други територии на проблемни животни или извършване на контролиран отстрел. Изготвяне на указания с добри международни практики с цел безопасно улавяне и транспортиране;
- Дейности за популяризиране знанията за вида;
- Други приоритетни дейности и проблеми възникващи с времето.

Изпълнител: МОСВ, МЗХ и ИАГ

Мярка 7.1.2: Оценка на Националния план за развитие на комбинирания транспорт в Република България до 2030 в светлината на опазване на местообитанията и био коридорите на кафявата мечка и приемане на **План за изграждане на зелени мостове и подлези в основни конфликтни точки по магистралите и високо скоростните пътища, железопътна и електропреносна инфраструктура** (включващ смекчаващи мерки – ефективни ограждения, пътна сигнализация, регулиране на скоростта, звукови и светлинни съоръжения прогонващи животни при наличие на МПС), съобразен с Ръководството за Планиране на пътища (Permeability of Roads for Animals, 2002; Trans European Wildlife Networks). Дейността включва оценка на настоящия план от гледна точка на опазване на биоразнообразието и в частност мечката и изготвяне на дигитална карта на „проблемните точки“ на потенциален конфликт с ключови за мечката местообитания и екологични коридори на базата на съществуващи дигитални модели, както и разработване и приемане на Национален план за изграждане на зелени мостове и подлези, регулиране на скоростта, пътна сигнализация, звукови и светлинни съоръжения, прогонващи животните в основни конфликтни точки по магистралите и високо скоростните пътища. Бюджетът на мярката включва заплащане на експерти за оценка стратегическия документ и разработване на плана (инженери, биолози) и организиране на обществени обсъждания (наем на зали и подготовка на материалите). Бюджетът е ориентировъчен и включва заплащане за труд на експерти, включително архитекти и инженери (150000 лв.), материали, включително дигитални модели (40000 лв.) и наем на зали за обществени осъждания (10000 лв.).

Изпълнител: МОСВ, МРРБ, НПМ-БАН, ИБЕИ-БАН, ВУЗ, НПО и други

Мярка 7.1.3: Включване в Плановете за управление на зоните от екологичната мрежа

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

НАТУРА 2000, опазващи кафявата мечка на специфични мерки, свързани с нейното опазване, като например дейности, предвиждащи опазване на местообитанията чрез подобряване начина на ползване на територията, подобряване на естествената хранителна база, чрез стимулиране на възобновяването на естествената горска растителност с разнообразни видове (избягване на монокултурите) дървета и храсти с различен период на плододаване. Включване в Плановете за управление мерки за подобряване на природозащитното състояние на вида 1354 Ursus arctos чрез изпълнение на превантивни мерки срещу щети: поставяне на електропастири, обезопасяване на пчелини и др.; идентифициране на проблемни индивиди и предприемане на действия за ограничаване на щетите от тях чрез закупуване на специализирано оборудване за проследяване, обезопасяване, ДНК изследвания и др. (Мярка 74 от НРПД 2021-2027 г.). Дейностите са предвидени за изпълнение в Националната приоритетна рамка за финансиране на Натура 2000 и са предвидени за финансиране в Мярка 7.2.1.8 и Мярка 7.2.1.9 от Плана за действие за вида Кафява мечка. Бюджетът на мярката включва заплащане на експерти за предоставяне на съответната информация за различните превантивни мерки (биолози, лесовъди, специалисти по селско стопанство и животновъдство – общо 10 души), за 25 територии (10 х 25 х 1000 лв.), организиране на обществени обсъждания (наем на зали, пътуване на екипите, изготвили предложенията, материали - 25 територии х 1000 лв.). Общ бюджет - 275 000 лв.

Изпълнител: МОСВ, НПМ-БАН, ИБЕИ-БАН, ВУЗ, НПО и други

Мярка 7.1.4: Актуализиране на Стратегическия план за Програмата за развитие на селските райони (ПРСР), за да се гарантира мирното съжителство и избягването на конфликти с кафявата мечка в основните местообитания; съгласуване на финансовите механизми за подпомагане на земеделието и животновъдство (включително пчеларството) в местообитания на кафява мечка, така че да не се осигурява финансиране на животновъдство, пчеларство, земеделие от фондове на ЕС без ефективна програма за предотвратяване (намаляване) на евентуални щети от мечки, която да включва мерки, като охрана с електропастир, използване на обучени овчарски кучета, охрана на имуществото и животните, включително със системи от камери и от фотокапани и др. Бюджетът на мярката включва заплащане на един експерт, тъй като по-голямата част от информацията ще бъде осигурена в рамките на изпълнението на предишната мярка, 1 експерт х 3 месеца х 2000 лв.

Изпълнител: МЗХ, МОСВ със съдействието на НПО и други

Мярка 7.1.5: При предвидени плащания по Стратегическия план за развитие на земеделието и селските райони за периода 2023 – 2027 г. да се ограничат потенциалните отрицателни въздействия върху мечката посочени в Приложение 13. Да не се планират плащания по агроекологични мерки посочени като такива с потенциално отрицателно въздействие върху мечката, без предвиден план за избягването им и съответния контрол по изпълнение на плана.

Бюджет: Определя се след одобряване и стартиране на механизма за развитие на земеделието и селските райони за периода 2023 – 2027 и обявяването на бюджета на

механизма.

Изпълнител: МЗХ и МОСВ

7.2. Преки природозащитни мерки

7.2.1. Мерки за прякото опазване и възстановяване на вида

Мярка 7.2.1.1: Осъвременяване на методиката за определяне на „проблемни мечки“ и приемането ѝ на Националната комисия за мечката и създаване на Протокол за определяне на „проблемни мечки“. Примерна методика е представена в Приложение № 8. Мярката включва консултации със специалисти биолози от научни и академични институции (БАН, ЛТУ и СУ), специалисти по лова и опазване на дивеча (ДГС ДЛС) и представители на НПО, специализиращи в опазването на мечката. Особено важно е преди утвърждаването на методиката и съответния протокол на национална да се проведе кръгла маса, което ще гарантира това, че и двата документа са приемливи за всички заинтересовани страни. Бюджетът е изчислен на базата на заплащане и на четирима служители, за три месеца; включени са и съответните дължими осигуровки (4 души х 3 месеца х 1000 лв.). Предвидени са и средства за допълнителни консултации със специалисти от БАН и НПО (2 души, по два месеца, по 2000 лв.), организиране на две национални кръгли маси за около 30 участника (наем на зали, пътуване на специалисти от провинцията, материали - 2 кръгли маси х 3000 лв.). Общ бюджет - 26 000 лв.

Изпълнител: МОСВ, ИАГ, ДГС, ДЛС, ИАОС, РИОСВ, НП, ПП, институти на БАН, ЛТУ, СУ, ВУЗ, НЛРС-СЛРБ, НПО и други

Мярка 7.2.1.2: Създаване на спешни екипи за действие при екстремни ситуации, свързани с „проблемни“ кафяви мечки, при извършване на преместване на екземпляри, прогонване и други дейности за намаляване и превенция на конфликти. Осигуряване на финансиране за дейността им. С цел оптимизация на усилието и на база на разпределението на регистрираните щети през последните 10 години, предлагаме обособяване на три центъра. Дейността включва създаване на три основни бази за спешна реакция в Стара планина - ДНП “Централен Балкан”, Рила и Пирин - РИОСВ Благоевград и Родопи - РИОСВ Смолян. • Комисии за проверка и определяне на щети нанесени от кафява мечка или Регионални групи (Групи за бързо реагиране), последните се създават при висока честота на щетите, когато регионалните структури не са в състояние да поемат натоварването. Предложение за структурата и начина на функциониране са посочени в Приложение 12. Тези центрове функционират при повишаване на конфликтни ситуации (10 и повече щети) в съответния регион.

Мярката включва формиране на екипи от обучени специалисти в поне три ключови точки – НП Централен Балкан, НП Рила/НП-Пирин/РИОСВ-Благоевград и РИОСВ Смолян, към които при нужда се присъединяват и експерти от специализираните НПО и БАН; те трябва да декларират готовността и възможността си да участват, и задължително съгласуват

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

дейността си с РИОСВ, ДНП, ДЛС, и РДГ. При преценка от страна на МОСВ и ИАГ в интервенциите се включват представители на изброените регионални структури.. Ключовите точки са определени на базата на анализ на информацията за издадените разрешителни за отстрел на мечки (виж т. 5.2.2.2). декларираните щети.

Бюджетът на мярката е изчислен на десетгодишна база и включва заплащане на специалистите, включени в екипите, за фактическото време в което са заети.

РИОСВ - Смолян – средно 150 случая за щети на година – 150 дни х 2 експерта х 10 години х 300 лева на ден.

РИОСВ - Благоевград (включително паркова територия на НП Рила и НП-Пирин) – средно 35 случая на година – 35 дни х 2 експерта х 10 години х 300 лева на ден..

ДНП Централен Балкан (включително прилежащи територии на РИОСВ-Велико Търново, РИОСВ-Плевен, РИОСВ-Стара Загора и РИОСВ-Пловдив) – средно 35 случая на година - 35 дни х 2 експерта х 10 години х 300 лева на ден.

Общ бюджет - 1 320 000 лв.

Изпълнител: ДНП "Централен Балкан", РИОСВ - Смолян, РИОСВ - Благоевград със съдействието на ловните стопанства, ДГС, ДЛС, НЛРС-СЛРБ, Ловно-рибарски сдружения, НПМ-БАН, ИБЕИ-БАН, НПО и други

Мярка 7.2.1.3: Прогонване, улавяне и преместване в други територии на проблемни животни или извършване на контролиран отстрел. Дейността включва създаване на три основни бази за спешна реакция в Стара планина - ДНП "Централен Балкан", Рила и Пирин - РИОСВ - Благоевград и Родопи - РИОСВ - Смолян, оборудвани с фургони и клетки за преместване, пушки за упояване и устройства за изстрелване на проектили за прогонване на мечки (гумени проектили, звуково-светлинни, съдържащи капсаицин и др.), както и необходимите консумативи за тях (бутилки със сгъстен газ, проектили, муниции и др.). Към мярката се включва използване GPS-GSM нашийници за проследяване на проблемните индивиди. Бюджетът на мярката включва закупуване на съответното оборудване и е изчислен на базата на актуални цени на фургони за превоз на мечки, клетки (3 х 40000 лв.), както и съответните хонорари за екипите на трите бази (3 специалисти х 3 дни х 300 лв. х 2 пъти годишно, за 10 години х 3 бази). Закупуване на пушка за упояване - 6500 лева за брой = 19500 лв. за трите бази, консумативи - упойки, стрели, балони CO^2 - 130 лева за изстрел = 500 х 130 = 6500 лв. Осигуряване на пневматичен маркер за гумени, оцветяващи или топчета с капсаицин - 1400 лева х 3 = 4200 лв., консумативи за 50 случая годишно - 6700 лева. Осигуряване на GPS-GSM нашийник - Радио нашийник (GPS collar) – 6000 лева или видео нашийник GPS-GSM /GPS- Iridium – възможност за препрограмиране и получаване на данни за активност и температура – 9000 лева (6000 х 15 бр. = 90000 лв.). Общ бюджет - 408900 лв.

Предложение за структурата на групите за спешни случаи са посочени в Приложение 12.

Изпълнител: МОСВ, ДГС, Ловни стопанства, Дирекции на НП, РИОСВ и други

Мярка 7.2.1.4: Обучение по оценка и разпознаване на щети причинени от кафява мечка на новопостъпили служители на регионалните структури (РИОСВ и ДНП) и структурите на ИАГ ангажирани в регистрацията на проблемно поведение причинено от кафява мечка. Подготовка на ръководство за полево оценяване на щети от мека (едри хищници) - еднократен бюджет от 2000 лева и 2000 лева за издаване и разпространение. Обучение на новопостъпили служители - пътни, дневни и хонорар за 2 дена обучение - 800 лева; не повече от 10 пъти за 10 годишния период - 8000 лева. Общ бюджет - 12000 лв.

Изпълнител: МОСВ, МЗХ, ИАГ, БАН, СУ, ВУЗ, НПО и други

Мярка 7.2.1.5: Обучение и въвличане на медиатори. В райони с чести конфликти между населението и мечките (чести срещи при туризъм, бране на гъби и билки, регистрирани повече от 4 сигнала на месец за щети върху кошери, овошки, домашни животни или друго имущество) се наемат Медиатори от съответната структура на МОСВ (ДНП, РИОСВ) или на ИАГ (ПП, РДГ). Мярката предвижда обучение на хора, които да служат за посредници между местното население, отговорните институции специалистите по опазване на природата от съответните административни единици, при изясняване на възможностите за справяне с конкретна проблемна мечка, без да се налага отстраняването и режим на изключение.Те представляват своеобразни „говорители“ на мечката, представящи обективните обстоятелства, предизвикали нетипичното за мечката поведение, за да се гарантира, че нанесените щети няма да бъдат преекспонирани в публичното пространство, печатните и електронни медии, така че да се редуцира възможността за създаване на негативни отношонеие хората в останалата част от страната. Ролята на тези медиатори е съществена и предполага те да бъдат избрани между местните лидери – хора с признат авторитет в общността.

Бюджетът на мярката включва тридневно обучение на група от 15 души от специалисти по медиация и природозащита 4500 лв. (заплащане на обучителите 3 души х 1500 лв. за разработване на материалите и провеждане на обучението (първоначално)); последващи 3 опреснителни обучения за 10 г. по 600 лв х 3 обучители = 1800 лв.; пътни, квартирни и дневни за обучителите 3 обучители х 3 дни х 120 лв х 4 обучения = 4320 лв. (1 първоначалмо и 3 опреснителни за 10 години); заплащане на медиаторите за фактическата медиация (15 души х 3 дни х 300 лв. х 2 пъти годишно х 10 години = 270000 лв.), пътни, дневни и квартирни за медиаторите за 15 души х 100 лв. х 2 пъти годишно х 3 три дни х 10 г. = 90000); наем на зала за 3 дни за обучение (1200 лв.). Общ бюджет - 370620 лв.

Изпълнител: МОСВ (ДНП, РИОСВ), ИАГ (ПП, РДГ), БАН, СУ, ВУЗ, НПО и други

Мярка 7.2.1.6: Провеждане на ежегодно обучение на спешните екипи за действие при екстремни ситуации, свързани с нападение кафяви мечки. Мярката включва първоначалното обучение на екипа за ползване на оборудването и техниките за улавяне и преместване на мечки, както и провеждането на опреснителни курсове. Бюджетът на мярката включва

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

заплащане за трима експерти от НПМ на БАН, Университети и НПО, които да провеждат обученията и да подготвят обучителни материали – ръководство за действие при нападение от мечки; предвидени са и командировъчни средства за обучителите и за командировъчни средства за обучаемите – по десет души на сесия във всяка една от базите. Предвидено е да се провеждат по една обучителна сесия годишно в базите, които ще се оборудват за спешна реакция при регистриране на нападения от мечки. Бюджетът е изчислен на базата на разходите по подобни проекти: заплащане на експерти – 27 000 лв. (3 души х 3 дни х 300 лв. на ден х 1 сесия годишно х 10 години); командировъчни за експерти – 7800 лв. (3 души х 4 дни х 1 сесия х 40 лв. на ден х 10 г., които включват и разходи за път 300 лв. х 10 години); командировъчни за обучаеми - 36000 лв. (30 души х 3 дни х 40 лв. на ден х 1 сесия х 10 години). Общ бюджет - 70800 лв.

Изпълнител: МОСВ, ИАГ, БАН, СУ, ВУЗ, НПО и други

Мярка 7.2.1.7: Създаване на единна база данни (файл) достъпен за МОСВ и всички негови структури, в които да бъдат вписани всички регистрирани щети на територията на страната в унифициран формат (дата, място, единна координатна система, вид на щетата, становище на комисията, поискана сума, одобрена за изплащане (да/не) и други според нуждите на МОСВ за адекватен анализ на моментното състояние). Целта е да се улесни анализа на моментното състояние или за конкретен период от страна на отговорните за вземане на решения звена на МОСВ, както и насочване и планиране на специфични действия в "горещи" зони с висока концентрация на проблеми. Не е необходим бюджет, извършва се от служителите на МОСВ.

* Препоръчва се формата за регистриране на щетите използван в РИОСВ Смолян.

Изпълнител: МОСВ/НСЗП (чрез РИОСВ и ДНП) и ИАОС

Мярка 7.2.1.8: Поодобряване на природозащитното състояние на вида 1354 Ursus arctos чрез изпълнение на превантивни мерки срещу щети: поставяне на електропастири, обезопасяване на пчелини и др.; идентифициране на проблемни индивиди и предприемане на действия за ограничаване на щетите от тях чрез закупуване на специализирано оборудване за проследяване, обезопасяване, прогонване, ДНК анализ на физиологични материали, оставени от животното на мястото на щетата, ДНК изследвания и др. (Мярка 74 от НПРД - 2021 - 2027 г.). До 2027 г. Мярката е предвидена за финансиране в Националната приоритетна рамка за действие за финансиране на Натура 2000. За периода 2028 - 2033 г. е необходим бюджет от 1500000 лв. Мярката е предвидена да се финансира със средствата от държавния бюджет и от европейските фондове при споделено управление, посредством Програма „Околна среда" 2021 – 2027 г. чрез Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР).

Изпълнител: МОСВ, МЗХ, РИОСВ, БАН, ВУЗ , НПО и други

Мярка 7.2.1.9: Компенсация за щети, причинени от кафява мечка – съгласно чл. 79,

ал. 2 от Закона за лова и опазване на дивеча. Мярката ще се прилага само при доказани случаи на щети от кафява мечка. До 2027 г. Мярката е предвидена за изпълнение в Националната приоритетна рамка за действие за финансиране на Натура 2000 (Мярка 73 от НПРД - 2021 - 2027 г.). Необходим бюджет за периода 2028 - 2033 г. за изпълнение на Плана за действие - 1 200 000 лв. Източниците на финансиране Националния бюджет. Щетите ще се изплащат по Наредба за реда за установяване и изплащане на обезщетения за щети от кафява мечка (в проект) по чл. 79, ал. 2, от Закона за лова и опазване на дивеча.

Изпълнител: МОСВ, РИОСВ, ДНП, МЗХ и ИАГ

Мярка 7.2.1.10: Създаване на слой в GIS във Мярка 7.2.1.7, на базата на събираната информация за щетите от всички структури на МОСВ (РИОСВ, ДНП) на база данните от годината, който да бъде използван в комбинация със съществуващите модели на разпространение и пригодност на местообитанията на кафявата мечка в България. Целта е визуализиране на конфликтните зони, навременно отразяване на промени в разпространението на вида в страната (поява в нови местообитания), планиране на конкретни природозащитни действия в районите с висока концентрация на щетите за даден период от време, насочване на конкретни информационни и природозащитни действия в райони с новопоявили се индивиди от вида. Препоръчителен формат на събираните данни: населено място, географски координати, дата, вид на щетата (вид животно, кошер, овошки, инфраструктура, други), брой (унищожени/повредени единици), стойност на щетата, коментари. За изпълнението на мярката може да се предвидят средства за географско интерпретиране на данните - 2000 лв. за всяка година. Общ бюджет - 20 000 лв.

Изпълнител: МОСВ (чрез РИОСВ и ДНП), ИАОС, БАН, НПО и други

Мярка 7.2.1.11: Опазване на вида, във връзка с ограничаване на бракониерството и борбата с него включва следните действия:

- Предоставяне на електропастири на стопани, фермери и пчелари с цел да се намали натиска на вида кафява мечка върху фермите, стопанствата и пчелините, предвидено за финансиране в Мярка 7.2.1.8;
- Предоставяне овчарски кучета на стопани и фермери свободно отглеждащи животни с цел предпазване стадата;(Предложение за въвеждане на охрана на стадата от домашни животни в райони обитавани от вълци и мечки - наличие на пастир и кучета за охрана на стадата. Да бъде добавено като задължително условие в мерки като “Пасторализъм” във връзка с Мярка 7.2.2.1;
- Провеждане срещи (най-малко 10 на година) с местните общности и целевите групи за повишаване природозащитната информираност за вида, поведение при среща с мечка, инструктажи за безопасност, както и преки ползи от наличие защитения вид в района (екотуризъм, етикет на местни продукти и други). ;
- Създаване междуведомствена координационна група (служители от МОСВ МЗХ, ИАГ, МВР, Прокуратура и др.) във връзка с провеждане на активни проверки в горещи райони на бракониерство и щети;

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

- Картиране и обезопасяване срещу достъп на диви животни на всички легални депа за битови отпадъци с 4-6 линеен електропастир, който да ограничи достъпа до антропогенна храна на мечки, лисици, язовци, диви свине и други диви животни. Обезопасяване срещу мечки на контейнери за сметосъбиране до хижи, единични сгради в местообитания на мечки, планински курорти и малки населени места;
- Въвеждане на задължителни проверки на дружинките по време на лова на дива свиня на случаен принцип, за отстреляни видове извън разрешените, използване на непозволени муниции и магазин с различен от позволения брой муниции, както и използването на забранени уреди за увеличаване на светлината;
- Изграждане на системи за регистриране на изстрели и/или системи от фотокапани със SIM - карта в "горещи зони" на потенциално бракониерство.

Изпълнението на мярката за електропастири и овчарски кучета е посочено в Мярка 7.2.1.8. Изпълнението на мярката по отношение на координационната група не изисква допълнителни средства, тъй като дейността ще се изпълни от служители на ведомствата, в рамките на определения бюджет на ведомствата за съответната година. Бюджетът на мярката за провеждане на срещите е изчислен за 10 срещи годишно за 10 години, т. е. 10 срещи х 10 години х 1500 лева – 150000 лева. Средствата за картиране и обезопасяване на сметища - 500 000 лв. - 200 (екстраполирано поради липса на данни) сметища по 3 км електропастир със соларно захранване (средно 2500 лева с монтаж). Бюджет за изграждане на две системи за регистриране на изстрели за 2 х 25 контролни точки - 670000 лв. Бюджет за изграждане на 2 системи от фотокапан със SIM - карта в "горещи зони" на потенциално бракониерство с 2 х 20 фотокапани - 24000 лв. Въвеждане на задължителни проверки на дружинките по време на лова на дива свиня на случаен принцип. Изпълняват се от контролните органи - РДГ, Полиция (Служба КОС), РИОСВ за защитени видове. Общ бюджет - 1344000 лв.

Изпълнител: МОСВ, МЗХ, МВР, ИАГ, РИОСВ, ДНП, БАН, СУ, ВУЗ, НПО и други.

7.2.2 Преки природозащитни мерки за опазване и възстановяване на местообитанията на вида

Мярка 7.2.2.1: Създаване на дигитален регистър на пасищата в местообитанията на мечката в Натура 2000 и определяне на продуктивността и пасищният им капацитет с цел преформулиране на Подмярка 10.14 Традиционни практики за сезонна паша (пасторализъм), която в момента не се управлява напълно адекватно. Необходимо е развитие на ситуацията с пасторализма като допустима дейност за финансиране в рамките на Стратегическия план за развитието на земеделието и селските райони за териториите на националните паркове. Мярата обхваща съществуващите около 50 000 ха тревни екосистеми и предвижда дигитализация на тревните съобщества и определяне на пасищния капацитет, на базата на продуктивността на пасищата. Бюджетът на мярката включва дигитализация на съществуващите карти на типовете тревни местообитания, за териториите, където такива липсват - 50 000 лв. (сумата е определена на базата на актуални цени за подобна работа към март 2023 год.) и определяне на пасищния капацитет по разработена и утвърдена от ИБЕИ -

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)", с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

БАН методика, изпълнявана в рамките на два полеви сезона - 512000 лв. (хонорари за екип от около 20 души х 4 месеца х 2000 лв. х 2 сезона = 320000 лв.; командировъчни средства и пътни - 20 души х 15 дни х 4 месеца х 2 сезона х 80 лв. = 192000 лв.). Общ бюджет - 562000 лв.

Изпълнител: МОСВ, МЗХ, ИАГ, ИАОС и ИБЕИ

Мярка 7.2.2.2: Разработване и поддържане на съвременен дигитален модел на разпространение и пригодност на местообитанията на мечката (Habitat Suitability and Distribution Model). Мярката включва редица специфични дейности:

- осъвременяване на наличния цифров модел за разпространението на мечката, като се включат параметрите: тип местообитание (Приложение I на Директивата за местообитанията), структура на ландшафта, надморска височина, пътна инфраструктура, населени места, горски пътища
- изработване на цифров модел на хранителните местообитания по параметри за биопродуктивността на местообитанията (жълъди, горски плодове, треви, насекоми и пр.)
- определяне на индекс на пригодност

Бюджетът на мярката включва заплащане за труд на експерти и съответните командировъчни средства, както следва:

- осъвременяване и доразвиване на наличния цифров модел за разпространението на мечката на 1137199.43 ха: 50 000 лв. (сумата е определена на базата на актуални цени за подобна работа към март 2023 год.)
- определяне хранителната стойност/ продуктивността на горските местообитания (жълъди, горски плодове, насекоми), тъй като за местообитанията в тревните съобщества, задачата ще бъде изпълнена в рамките на мярка 7.2.2.1: 256 000 лв. (хонорари за екип от около 20 души х 4 месеца х 2000 лв. = 160000 лв.; командировъчни средства за 20 души х 15 дни х 4 месеца х 80 лв. = 96 000 лв.)
- определяне на индекс на пригодност: 30 000 лв.

Общата стойност за изпълнение на мярката е 336 000 лв.

Изпълнител: МОСВ, МЗХ, ИАГ, РДГ, ДП, ДГС, ДЛС, ИАОС, ИБЕИ-БАН, НПМ-БАН, СУ, НПО и други

Мярка 7.2.2.3: Картиране и дигитализиране на всички видове съществуваща инфраструктура (пътна, жп, електропреносна). Мярката ще се изпълнява на базата на съществуващи географски бази данни изработени по проекти, финансирани от държавата и по изпълняваните проекти, финансирани чрез финансовите механизми на ЕС и ЕИП. Целта е да се създаде базата за оценката на ефекта на инфраструктурата върху местообитанията на мечките – фрагментация, безпокойство и др., предвидена в Мярка 7.2.2.5. Данните следва да се предоставят от МОСВ, ИАГ (горски пътища), МРРБ (пътна и железопътна инфраструктура), МЕ (надземна електропреносна мрежа). Изпълнението на мярката изисква наемането на компания, специализираща в изработване на дигитални модели и ГИС. Бюджетът на мярката е изчислен на базата на актуална информация от подобни проекти,

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

изпълнявани към 2023 г. и включва и закупуването на дигитални данни, когато това е необходимо. Той възлиза на 150 000 лв.

Изпълнител: МОСВ (съществуващи проекти), ИАГ (горски пътища), МРРБ (пътна и железопътна инфраструктура) и МЕ (електропреносна с-ма)

Мярка 7.2.2.4: Оценка на проблемни зони по републиканската пътна мрежа съвместно с АПИ за описване на конфликтни зони – сблъсъци с мечки (и други диви животни). Мярката ще се базира на ГИС анализ, осъществен в рамките на предходната мярка; ще се използват и данните, събирани в рамките на Мярка 7.3.6. Бюджетът на мярката включва изплащане на хонорари на специалисти, която се равнява на 24 000 лв. (4 специалисти х 3 месеца х 2 000 лв.).

Изпълнител: МОСВ, АПИ, ИАГ, БАН, ВУЗ, НПО и други

Мярка 7.2.2.5: Изпълнение на Националния план за изграждане на зелени мостове и подлези, регулиране на скоростта, пътна сигнализация, звукови и светлинни съоръжения, прогонващи животните в основни конфликтни точки по магистралите и високо скоростните пътища. Създаване на свързаност на био коридорите на мечката в основни конфликтни точки по магистралите и високо скоростните пътища.

Мярката включва изграждане на пет пилотни и демонстрационни проекта. Мярката предвижда изпълнение на 5 пилотни проекта за съответните съоръжения. Бюджетът на мярката предвижда възлагане на изпълнението на съответните проекти и е изчислен на базата на данни от подобни проекти, изпълнявани в различни страни и възлиза на 2 500 000 лв. Изпълнението на мярката ще продължи 10 години.

Изпълнител: МОСВ, АПИ, МРРБ, БАН, НПО

Мярка 7.2.2.6: Действията, насочени към подобряване на естествените местообитания на целевия вид – кафява мечка, в ареалите на разпространението, съответстващи на типове местообитания - умереноконтиненталните ерикоидни съобщества, както следват: 4060 „алпийски бореални ерикоидни съобщества“, 4090 „ендемични оро-средиземноморски съобщества от ниски бодливи храстчета“, 5130 „съобщества на Junipericus communis върху варовик“, 5210 „храсталаци с Junipericus spp.“ и тревните типове местообитания, както следва: 6150 „силикатни алпийски и бореални тревни съобщества“, 6170 „алпийски и субалпийски варовикови тревни съобщества“, 6210 „полуестествени сухи тревни и храстови съобщества върху (Festudo-Brometalia)”, 6230 „богати на видове картълови съобщества върху силикатен терен в планините“, 62D0 „оро-мизийски ацидофилни тревни съобщества“, 6410 „ливади с Molinia на карбонатни, торфени или глинести почви (Molinion caeruleae)“, 6430 „хидрофилни съобщества от високи треви в равнините и в планински до алпийски пояс“, 6510 „низинни сенокосни ливади“, 6520 „планински сенокосни ливади“:

За целите на подобряване на тревни местообитания:

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

- **7.2.2.6.1** „Подобряване/поддържане на природозащитното състояние на храстови типове природни местообитания чрез управление на пасищни системи“, Мярката е предвидена за изпълнение в Националната приоритетна рамка за действие (Мярка 25) за финансиране на Натура 2000. Изпълнението на мярката е финансово подкрепено по линия на Стратегическия план за развитие на земеделието и селските райони 2023 – 2027 г. (СПРЗСР) чрез Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони (ЕЗФРСР);

- **7.2.2.6.2** „Подобряване на природозащитното състояние на деградирали храстови природни местообитания чрез премахване на неблагоприятни влияния или практики, възпрепятстващи естественото възобновяване на храстовите ценози“, „Подобряване/поддържане на природозащитното състояние на храстови типове природни местообитания чрез управление на пасищни системи“.Мярката е предвидена за изпълнение в Националната приоритетна рамка за действие (Мярка 26) за финансиране на Натура 2000 . Изпълнението на мярката е финансово подкрепено по линия на Програма „Околна среда“ 2021 – 2027 г. чрез Европейски фонд за регионално развитие (ЕФРР);

- **7.2.2.6.3** „Подобряване/поддържане на природозащитното състояние на тревни типове природни местообитания чрез екологосъобразно управление на пасищни и ливадни системи“. Мярката е предвидена за изпълнение в Националната приоритетна рамка за действие (Мярка 32) за финансиране на Натура 2000. Изпълнението на мярката е финансово подкрепено по линия на Стратегическия план за развитие на земеделието и селските райони чрез Европейски фонд за гарантиране на земеделието (ЕФГЗ) и Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони (ЕЗФРСР).

За целите на подобряване на горски местообитания:

- **7.2.2.6.4** „Екосистемни услуги от горите“ Мярката е предвидена за изпълнение в Националната приоритетна рамка за действие (Мярка 50) за финансиране на Натура 2000 и е прогнозирана за реализация с финансовата подкрепа на СПРЗСР чрез ЕЗФРСР.

- **7.2.2.6.5** „Възстановяване на горски природни местообитания чрез залесяване с типични видове“ (като в тази мярка е планирано интервениране, спрямо хабитата на кафявата мечка, само за следните природни местообитания: 91E0 „Алувиални гори с Alnus glutinosa и Fraxinus excelsior“ и 92A0 „Крайречни гори от Salix alba и Populus alba“). Мярката е предвидена за изпълнение в Националната приоритетна рамка за действие (Мярка 51) за финансиране на Натура 2000 и е прогнозирана за реализация с финансовата подкрепа на СПРЗСР чрез ЕЗФРСР.

Предвидените за изпълнение дейности в Мярка 7.2.2.6 и подмерки: 7.2.2.6.1, 7.2.2.6.2, 7.2.2.6.3, 7.2.2.6.4, 7.2.2.6.5 са предвидени за изпълнение в Националната приоритетна рамка за действие за Натура 2000.

Изпълнител: МЗХ, МОСВ, ДНП, ПП, ДГС, РИОСВ, ДЛС, Ловни стопанства, собственици на гори, ливади, пасища и земи, и други

7.3. Изследвания и мониторинг на популацията

Мярка 7.3.1: Разработване на протоколи и внедряване на генетични методи за установяване и мониторинг на вида кафява мечка (*Ursus arctos*) - http://eea.government.bg/bg/bio/opos/activities-results/gienietichni-mietodi-za-analiz). Във връзка с нуждите от оценка на състоянието на популацията на кафявата мечка в страната, проследяване на тенденциите и за целите на докладването е необходимо да се въведе генетичен мониторинг на популацията, като най-точния известен до момента метод за периодична оценка и калибриране на данните от стандартния ежегоден мониторинг на вида. Мярката предвижда разработване на детайлни протоколи за събиране и съхранение на генетичен материал от целевия вид и прилагане на терен на протокола за генетични изследвания на кафявата мечка. Тези протоколи, ще се базират на цитираният детайлен доклад, като ще се осъвремени частта, описваща територията, която следва да се проучи. За получаването на надеждни резултати и осигуряване на достатъчна извадка от проби в целия ареал на разпространение на вида е необходимо ангажирането на всички заинтересовани страни (дирекциите на националните и природни паркове, РИОСВ, ИАГ, ДГС, ДЛС, НЛРС-СЛРБ, Ловно-рибарски сдружения, както и специалисти от БАН, университетите и НПО). Предвижда се провеждане на (онлайн) обучение на ангажираните със събиране на пробите и събиране на генетичен материал в рамките една една календарна година (преди появата на новото поколение), в териториите, определени в изпълнение на Мярка 7.2.1.1, като основни местообитания на мечката. Генетичният мониторинг се провежда минимум веднъж на три години, като се събират генетични проби еквивалентни на минимум двукратния размер на предполагаемата популацията от мечки оценена с алтернативни методи на мониторинг в изследвания район, а за предпочитане три пъти повече с цел повишаване на точността, в рамките на един размножителен цикъл.

Генетичният мониторинг за първия тестов период в рамките на НАТУРА 2000 е съфинансиране по Мярка 74 на НРПД, за проби събрани от животни които са предполагаемо загубили страх от хора и/или извършват регулярно щети на домашни животни, пчелини, овошки, имущество и други. Бюджетът включва осигуряване на консумативи, материали, организация, координация, съхранение на пробите, заплащане на специалисти и пътни, дневни и командировъчни разходи, анализ на събраните проби и статистическа обработка на резултатите, географско интерпретиране на резултатите и др. Бюджет за първото проучване - 1600000 лв. плюс съфинансиране от мярка 74 от НРПД извън НАТУРА 2000. За последващите 3 верификации по 2300000 или общо 6900000 на базата на подобни проекти.

Общият бюджет за изпълнение на мярката е 8500000 лева за повторение през три години в рамките на действие на плана.

Изпълнител: МОСВ, ИАОС, ИАГ, ДЛС, ДГС, НПМ-БАН, ИБЕИ-БАН и други

Мярка 7.3.2: Поддържане на национална база данни за регистрирано присъствие на вида в и извън постоянните местообитания. Мярката включва осъвременяване на базата

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

данни, поддържана от ИАОС, като се изисква интегриране на системите за подаване на сигнали за „проблемни мечки“, поддържани в момента от РИОСВ, осъвременяване на таксационните данни от горите и пр. Изпълнението на мярката не изисква бюджет извън този на ИАОС, но времето, което съответният служител ще посвещава на работа по тази задача е бюджетирано, за да може тя да се включи към работното му задание (1 човек х 2 дни месечно х 12 месеца х 10 години х 70 лв.). Общият бюджет от 16800 следва да се включи в този на ИАОС.

Изпълнител: МОСВ, ИАОС,ИАГ, ДНП, ДПП, БАН, НПО и други

Мярка 7.3.3: Актуализация на софтуера за мониторинг. Мярката предвижда актуализация на програмния продукт на всеки три години, в зависимост промените на разпространението на популацията на кафява мечка и изискванията на докладването на данни в ЕС (Приложение 10 и Приложение 11). Бюджетът на мярката включва възлагане на актуализацията на специализирана компания и възлиза на 60 000 лв. (четири актуализации х 20 000 лв. всяка). Общ бюджет - 80000 лв.

Изпълнител: ИАОС

Мярка 7.3.4: Верификация на утвърдената методика за национален мониторинг, провеждан ежегодно от ИАОС на базата на следи от жизнената дейност, чрез генетичен мониторинг (Capture-Mark-Recapture) на базата на изготвената в рамките на задачите на Мярка 7.3.1 методика и проведеното обучение на екипите на Дирекциите на националните и природни паркове, РИОСВ, ДГС, ДЛС, НПО и ИАОС. На база на получените данни, ще се въведе коефициент на корекция на получените данни от ежегодния мониторинг по следи от жизнената дейност. Бюджетът на мярката включва заплащане за експертен труд на специалисти по математическо моделиране и експерти зоолози. Общият бюджет на мярката възлиза на 100 000 лв. (10 000 лв. за 10 години).

Изпълнител: МОСВ, ИАОС, ДНП, ДПП, НПМ-БАН, ИБЕИ-БАН, БАН, НПО и други

Мярка 7.3.5: Изготвяне и поддържане на интерактивна карта на разпространението на вида и ключовите размножителни местообитания, която да бъде на разположение на отговорните институции като основа за вземане на управленски решения – оценки за въздействие на инфраструктурни проекти, ОВОС, планирана инфраструктура и др. Целта на мярката е да гарантира запазването на ключовите размножителни местообитания и коридорите, осигуряващи връзка между популациите, да бъдат запазени от промени в трайното ползване и промяна на местообитанията на вида. Самите ключови размножителни територии (известни родилни бърлоги) няма да бъдат свободно достъпни, т.е. ще бъдат въведени нива на достъп до информацията. Поддържането на картата е свързано и с администрация на данните, които ще постъпват в изпълнение на дейностите по Мярка 7.3.6. Бюджетът на мярката включва разходи за изготвяне на картата (25 000 лв.) и поддръжка 50 000 лв. (5 000 лв. за 10 години). Общ бюджет 75000 лв.

Изпълнител: МОСВ, ИАОС, ДНП, ДПП, БАН, НПО и други

Мярка 7.3.6: Интегриране на модул за кафявата мечка към съществуващи платформи за събиране на данни чрез „Гражданска наука“, в която да може да се подава информация, придружена с локация и снимков материал за присъствие на кафява мечка, вкл. бракониерски убити мечки. В момента съществуват няколко платформи за събиране и обработка на данни за биоразнообразието, напр. платформата smartbirds, поддържана от БДЗП или спаси гората, поддържана от WWF България. Бюджетът на мярката включва разработване на модула, както и поддръжка на модула 10 г. Общият бюджет на мярката възлиза на 41 000 лв.

Изпълнител: МОСВ, ИАОС, ДНП, ДПП, БАН, НПО и други

Мярка 7.3.7: Продължаване на ежегодното провеждане на мониторинга на състоянието на популацията по стандартизирана методика, с цел дългосрочно проследяване на тенденциите в популацията. Мярката предвижда прилагане на вече разработената методика. Бюджетът на мярката е изчислен за десет години и включва изследване по маршрутния метод на предварително определени територии (най-малко 155). Екипът за изпълнение на мярката трябва да включва специалисти от ИАОС, Дирекциите на националните и природни паркове, РИОСВ и ДГС, както и специалисти от БАН и НПО. Въпреки че заплащането за труда на специалистите от държавните структури би трябвало да е предвидено във възнагражденията им, сумите са включени, за да се гарантира вписването на задачите по мониторинга в работните им задания. Бюджетът на мярката включва осигуряване на заплащане на специалисти и командировъчни средства и е изчислен за десетгодишния период на действие на плана. Бюджетът за заплащане на специалистите възлиза на 840 000 лв. (заплащане на специалисти от държавните структури 60 души х 4 дни х 300 лв. х 10 години = 720 000 лв.; заплащане на специалисти от БАН и НПО 10 души х 4 дни х 300 лв. х 10 години = 120 000 лв.). Предвидените средства за командировъчни разходи (с включени средства за транспорт) за целия екип от 70 души са 336 000 лв. (70 души х 6 дни х 40 лв. х 10 години). Общият бюджет за изпълнение на мярката е 1 176 000 лв. От този бюджет за служителите от институциите може да се осигури допълнително заплащане, когато тази дейност не е вменена в длъжностни им характеристики.

Изпълнител: ИАОС, ДНП, РИОСВ, БАН, НПО, ДЛС, ДГС, НЛРС-СЛРБ, Ловно-рибарски сдружения и други

7.4. Повишаване осведомеността, природозащитната култура и уменията за опазване на вида

Мярка 7.4.1: Повишаване на осведомеността сред представители на изпълнителната и правораздавателната власт. Мярката предвижда провеждане на семинари (веднъж годишно) в рисковите райони с представители на РДГ, ДП, ДГС, ДЛС, ДНП, Представители на РИОСВ, МВР и Прокуратурата и подготвянето им за реакция и работа с местните хора. Бюджетът на мярката включва хонорари за обучителите (специалисти

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

от БАН и НПО), наем на зали, командировъчни за обучителите и представителите на изпълнителната и правораздавателната власт, на които се налага да пътуват. Обученията ще се провеждат в трите центъра, определени при изпълнение на мерките от т. 7.2.1. Бюджетът възлиза на 60 000 лв. (3 центъра х 2 000 лв. х 10 години).

Изпълнител: МОСВ, НПМ-БАН, ИБЕИ-БАН, НПО

Мярка 7.4.2: Изготвяне и поддържане на информационен модул за мечката на интернет страницата на МОСВ. Мярката предвижда събиране на цялата, вече налична, информация от вече издадени научни и информационно-образователни материали, включващи и специализирани ръководства за предотвратяване на щети, поведение при среща с мечка и др.

Бюджетът на мярката предвижда заплащане на експерт за създаване на информационен модул със свободен достъп за сваляне на информация (15 000 лв.); събиране на наличната информация (12 000 лв.) и поддържане на модула, което означава актуализация на информацията с новоизлизащи материали. (10 години х 5 000 лв.) 50 000 лв. Общият бюджет е 77 000 лв. Въпреки че заплащането за труда на специалистите от МОСВ би трябвало да е предвидено във възнагражденията им, сумите са включени, за да се гарантира вписването на задачите по изготвяне и поддържане на информационен модул в работните им задания. Възможно е за целта да се използва Българският портал за биоразнообразието (http://chm.moew.government.bg/).

Изпълнител: МОСВ, ИАОС, НПМ-БАН, ИБЕИ-БАН, БАН, НПО и други

Мярка 7.4.3: Изготвяне на печатно издание с настоящия План за действие. Мярката предвижда превода на английски и издаването на български и английски на съкратена версия на плана (около 100 стр.). Бюджетът е 10000 лв., включва издаване на 1 000 копия (500 на български и 500 на английски) на плана.

Изпълнител: МОСВ

Мярка 7.4.4: Повишаване на природозащитната култура и информираност сред широката публика. Мярката предвижда създаване на образователен пакет за различни възрастови групи - от предучилищна възраст до университетите, както и за хора, интересуващи се от учене през целия живот. Този образователен пакет ще бъде интегриран в модула по Мярка 7.4.2 за свободно ползване от преподаватели и образователни институции в цялата страна. Бюджетът на мярката включва заплащане на хонорари, авторски права, илюстрации и др. и възлиза на 1 000 000 лв.

Изпълнител: НПО със съдействието на Институти на БАН, МОСВ, МОН и други

Мярка 7.4.5: Поддържане и финансиране на съществуващите образователни центрове, свързани с опазването на мечката. Мярката предвижда да се дооборудват съществуващи Информационни центрове, създадени от природозащитни, научни институции

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

и НПО. Предвидено е и финансиране за актуализиране на експозициите им. Бюджетът предвижда средства за заплащане на хонорари, авторски права, илюстрации и др., както и капиталови разходи. Предвижда се и създаване на пътуваща изложба, която ще бъде представена на модула за мечката, където ще може да се правят заявки за гостуване. Общият бюджет възлиза на 1 000 000 лв.

Изпълнител: НПО със съдействието на Институти на БАН и МОСВ, МОН, НПО и други

Мярка 7.4.6: Подготвяне на наръчник с инструкции за предотвратяване на щетите от кафявата мечка. Мярката предвижда да се съберат методики и добри практики от Европа за опазване на овощни градини, ниви, пчелини, стада от домашни животни и др. Тази мярка ще допринесе за намаляване на конфликтите с фермери, стопани и местно население. Бюджетът предвижда хонорари, авторски права, илюстрации и др. и възлиза на 25 000 лв.

Изпълнители: МОСВ, институти на БАН, ВУЗ, НПО и други

Мярка 7.4.7: Изготвяне на наръчник с инструкции за поведение в планината при среща с диви животни за ползване от туристи. Мярката предвижда да се съберат методики и добри практики за поведение при среща с „опасни“ диви животни, като акцентът ще бъде върху мечката. Тази мярка също ще допринесе за намаляване на конфликтите с участието на мечки. Бюджетът предвижда хонорари, авторски права, илюстрации, размножаване и разпространение и др. и възлиза на 35 000 лв.

Изпълнители: МОСВ, институти на БАН, НПО и други

Мярка 7.4.8: Възстановяване и поддържане на туристическата инфраструктура, изградена в рамките на проект на Фондация „Информация и природозащита“, финансиран чрез Финансовия механизъм на европейското икономическо пространство, Фонд за подкрепа на НПО в България (т. 6.4 и т. 6.5). Бюджетът на програмата включва материали, хонорари, авторски права, илюстрации, размножаване и разпространение и др., както и капиталови разходи и възлиза на 300 000 лв.

Изпълнител: НПО със съдействието на институти на БАН и МОСВ, МОН и други

Мярка 7.4.9: Въвеждане на предупредителна система чрез служебни известия за присъствието на екземпляри на вида в населено място или в непосредствена близост. Може да се използва опита на Румъния. Договаряне с мобилните оператори за районите с присъствие на вида, където ще действа системата. Система представлява алармиране на мобилните устройства в даден район за потенциална опасност от мечка. Договаряне с операторите на мобилни мрежи за изпращане на предупреждение до съответните абонати, според нивото на опасност.

Бюджет за мярката: 1 000 000 лв.

Изпълнител: МОСВ, ИАГ, РИОСВ и ДНП

7.5. Адаптивни и смекчаващи мерки

Трябва да бъде отбелязано, че голяма част от преките природозащитни мерки посочени по-горе и свързани с опазване на вида и неговите местообитания (т. 7.2) и повишаване на природозащитната култура (т. 7.4) представляват адаптивни и смекчаващи мерки. По тази причина тези мерки тук няма да бъдат представяни повторно.

8. МОНИТОРИНГ И ОЦЕНКА НА ПЛАНА

Мониторингът и оценката обхващат всички необходими действия за проследяване изпълнението на мерките и предоставяне на навременна обратна връзка относно необходими изменения и допълнения. Важно е да се гарантира, че планът действително ще представлява адаптивен и гъвкав инструмент, който не е неизменен след приемането му, а подлежи на ревизия при необходимост.

Системата за мониторинг на настоящия план е разработена на база:

8.1. Идентифициране на областите на наблюдение на ефекта и резултатите от изпълнение на Плана

Областите на наблюдение в настоящия документ обхващат действията и аспектите, които са ключови за постигането на основната цел, подцелите и конкретните цели на дейностите.

8.2. Идентифициране на основни проблеми

За всяка област на наблюдение са определени основни проблеми, които пораждат нуждата от съответната дейност и изпълнение на поставена цел.

8.3. Определяне на индикатор

Индикаторите в настоящия план са пряко наблюдаеми елементи, които спомагат за установяване на разликите в статуса на даден феномен, в качествено или количествено отношение, в рамките на определен период от време. Индикаторите измерват параметри, които са пряко или косвено свързани с областта на наблюдение и със съответния основен проблем.

8.4. Критерии за оценка и подбор на показателите

Използваните критерии за избор на индикатори са: надеждност, уместност, чувствителност и целесъобразност.

8.5. Честота на наблюденията

Координацията при изпълнението на настоящия план е основен елемент за постигане на заложените цели. За нейното постигане е необходимо:

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

8.5.1. Да се провежда минимум една годишна работна среща на организациите и институциите, изпълняващи дейностите по плана.

8.5.2. Да се изготвят и представят подробни годишни планове и годишни доклади (дейности и финанси) за прилагането на плана. Тези планове/доклади следва се изготвят за щетите от РИОСВ/ДНП, за изключенията от Националната комисия за мечките, за мониторинга от ИАОС.

8.5.3. След приемането на плана, на втората година от неговото изпълнение, да се проведе цялостен анализ на степента на постигане на заложените цели и актуализиране на плана при необходимост.

При реализирането на плана Националната комисия за мечката следва да прецени дали документът е ефективен и дали предвидените в него дейности се изпълняват. Свикване на кръгла маса на която да присъстват специалисти и експерти от всички заинтересовани страни от Националната комисия.

Актуализирането на плана да се предвиди (при необходимост) след приключване на усилията за надеждно и максимално точно определяне на размера на популацията в страната.

8.6. Определяне на начални стойности на параметрите

В началото на изпълнение на плана МОСВ и ИАОС ще зададат начални стойности на основните параметри, които ще се следят: състояние на мечата популация (численост и плътност), консервационен статус на хабитатите (на базата на докладванията по чл. 17 на Директивата за местообитанията), регистрирани щети (на базата на подадени в РИОСВ заявления към 2023 г.), за да могат да се следят индикаторите.

Съхранение и ползване на информацията: Цялата информация, свързана с мониторинга и оценката на плана за действие се съхранява в Министерство на околната среда и водите и се предоставя, при поискване, съгласно Закона за достъп до обществената информация (Обн. ДВ. бр.55 от 7.07.2000 г., посл изм. ДВ. бр.17 от 26.02.2019 г.). Министерството информира обществеността относно основните резултати от изпълнение на плана.

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

Таблица 14. Матрица за мониторинг на проекта

	Цел	Същност на интервенцията и източници на информация	Основен проблем	Индикатор
2.3.1 Основна цел				
	Набелязване на ефективни действия за възстановяване и поддържане на оптимална популация на вида и на неговите местообитания в България.	Доклади по чл. 17, доклади на НСМСБР, научни публикации и доклади	Неблагоприятно природозащитно състояние на кафявата мечка по отношение на параметрите численост, местообитание на вида, ареал.	В края на периода: При оценка на ПС на всички ЗЗ от Натура 2000, оценени с „незадоволително неблагоприятно“, да преминат една степен по-нагоре. Общата оценка по биогеографски региони и за цялата страна да бъде благоприятна. - В НСМСБР оценката на вида за трите биогеографски региона и като цяло за страната да бъде „благоприятна“. - Регионалните научни изследвания да показват увеличаване на числеността на популацията и увеличаване на ареала
Работни цели				
7.1. Законодателни и управленски				
7.1.1	Възстановяване на дейността и функциите на Националната комисия за кафявата мечка	Структурата на комисията включва служители на МОСВ/НСЗП/ИАОС, МЗХ/ИАГ, РИОСВ/ДНП и	Липсата на ефективни канали за комуникация по въпросите на опазване на кафявата мечка	Съвместна заповед на Министъра на околната среда и водите и Министъра на земеделието и храните.

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

	Цел	Същност на интервенцията и източници на информация	Основен проблем	Индикатор
		експерти/специалисти от БАН, СУ, специализирани НПО, НЛРС-СЛРБ, ловни сдружения и др.		
7.1.2	Оценка на Националния план за развитие на комбинирания транспорт в Република България до 2030	Експертна оценка на Националния Стратегически план и изработване на План за изграждане на зелени мостове и подлези в основни конфликтни точки по магистралите и високо скоростните пътища, железопътна и електропреносна инфраструктура МС МРРБ и МТ	Често транспортната инфраструктура не е съобразена с изискванията за опазване на местообитанията и био коридорите на кафявата мечка или предвидените смекчаващи структури не са подходящи	Приети на заседание на МС промени в Националния План за развитие на комбинирания транспорт. Приет План за изграждане на зелени мостове и подлези в основни конфликтни точки по магистралите и високо скоростните пътища, железопътна и електропреносна инфраструктура.
7.1.3	Включване в Плановете за управление на зоните от екологичната мрежа НАТУРА 2000, опазващи кафявата мечка на специфични мерки, свързани с нейното опазване.	Изготвяне и приемане на планове за управление на 25 ЗЗ по Натура 2000.	Липса на планове за управление не позволява на ЗЗ да изпълняват защитната си функция.	Планове за управление на 25 зони, в които са включени специални мерки за опазване на мечката.

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

	Цел	Същност на интервенцията и източници на информация	Основен проблем	Индикатор
7.1.4	Актуализиране на Стратегическия план за ПРСР.	Избягването на конфликти с кафявата мечка в основните местообитания; съгласуване на финансовите механизми за подпомагане на земеделието и животновъдство (включително пчеларството). МЗХ и МОСВ Комисията по околна среда към НС на РБ.	Липсват конкретни изисквания към фермери, пчелари, горски стопанства да са предприели адекватни мерки за защита преди кандидатстване за субсидии.	Един актуализиран стратегически план. Субсидираните стопани прилагат превантивни мерки.
7.1.5.	Плащания по Стратегическия план за развитие на земеделието и селските райони за периода 2023 – 2027 г.	МЗХ, Стратегическия план за развитие на земеделието и селските райони за периода 2023 – 2027 г.	Да се ограничат потенциалните отрицателни въздействия върху мечката посочени в Приложение 13.	Плащания в райони с местообитания на мечки.
7.2. Пряко опазване и възстановяване на вида и на местообитанията му				
7.2.1 Пряко опазване и възстановяване на вида				

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

	Цел	Същност на интервенцията и източници на информация	Основен проблем	Индикатор
7.2.1.1	Осъвременяване на методиката за определяне на „проблемни мечки“ и приемането ѝ.	Осъвременяване на методиката, обсъждане в Национална комисия за мечката. Създаване на съвременен Протокол за определяне на „проблемни мечки“.	В момента съществува неяснота по въпроса, което позволява свободни интерпретации на проблема, повишаване на исканията за дерогации и създаване на „медиен шум“, влияещ негативно върху общественото приемане на приоритетите за опазване на мечката.	Създаване на съвременен Протокол за определяне на „проблемни мечки“.
7.2.1.2	Създаване на спешни екипи за действие при екстремни ситуации, и издаване на Заповед за структурата и функциите на екипите, която уточнява и дългосрочното им финансиране.	Конституиране на спешните екипи за извършване на преместване на екземпляри, оценка на щети и др., както и осигуряване на финансиране за дейността им.	Екипите за спешни действия, създадени в началото на изпълнението на предходния план са функционирали без ясно финансиране и нередовно.	Един екип от 7 души Около 50 проверки за 10 годишния период на действие на плана.

	Цел	Същност на интервенцията и източници на информация	Основен проблем	Индикатор
7.2.1.3	Прогонване, улавяне и преместване в други територии на проблемни животни.	Създаване и оборудване на три бази.	В момента не съществува обучена и оборудвана група за спешна реакция; има случаи на неуспешни опити за прогонване и преместване на проблемни животни.	Създадени три центъра за спешна реакция, оборудвани с необходимата техника и назначени три групи. Успешно прогонване и/или преместване на проблемни животни.
7.2.1.4	Обучение на експертите от РИОСВ/ДНП и структурите на ИАГ за оценка на щети причинени от едри хищници и събиране на биологичен материал.	Провеждане на ежегодно обучение на експертите от РИОСВ/ДНП и структурите на ИАГ за оценка на щети причинени от едри хищници и събиране на биологичен материал. Протоколи от обучението.	Необходимост от актуално обучение на персонала в горските стопанства и структурите на МОСВ, които да поемат и изпълняват ефективно програмата за оценка на щети.	Обучен екип от 15 души.

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

	Цел	Същност на интервенцията и източници на информация	Основен проблем	Индикатор
7.2.1.5	Обучаване и финансиране на медиатори.	Разработване на програма и обучаване на хора, които да служат за посредници между местното население и власти и специалистите по опазване на природата от съответните административни единици. Протоколи от обучението.	Липса на авторитетни посредници, обясняващи на местните хора възможностите за справяне с конкретна проблемна мечка, без да се налага отстраняването и в режим на изключение.	Обучени 15 медиатора. Програма за медиация. Намаляване на исканията за отстраняване на мечки и режим на изключения.
7.2.1.6	Обучение на спешните екипи за действие при екстремни ситуации, свързани с нападение кафяви мечки.	Мярката включва първоначалното обучение на екипа за ползване на оборудването и техниките за улавяне и преместване на мечки, както и провеждането опреснителни курсове. Протоколи от обучението.	Необходимост от обучени хора сред персонала в горските стопанства и структурите на МОСВ, които да изпълняват ефективно действие в случаи на поява на „проблемни мечки“.	Обучен екип от 30 души (по 10 в трите бази) Протокол за действие в случай на поява на „проблемна“ мечка.

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

	Цел	Същност на интервенцията и източници на информация	Основен проблем	Индикатор
7.2.1.7	Създаване на единна база данни (файл) достъпен за МОСВ и всички негови структури, в които да бъдат вписани всички регистрирани щети на територията на страната в унифициран формат.	Анализ на моментното състояние на щетите или анализ за конкретен период от страна на отговорните за вземане на решения звена на МОСВ, както и насочване и планиране на специфични действия в “горещи” зони с висока концентрация на проблеми.	Липса на бърз и ефективен достъп до информация за щетите от мечка и за изплатените компенсации.	Постоянно актуализиране на единна база данни. страница в портала за кафявата мечка. Бърз и ефективен достъп до информация за щетите от мечка и за изплатените компенсации. Съкращаване на времето за изплащане на компенсации. Нарастване на обществената подкрепа за опазване на кафявата мечка сред населението в районите с най-много регистрирани оплаквания с 30%.

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

	Цел	Същност на интервенцията и източници на информация	Основен проблем	Индикатор
7.2.1.8	Подобряване на природозащитното състояние на вида 1354 Ursus arctos чрез изпълнение на превантивни мерки срещу щети.	Осигуряване на средства за предотвратяване на щетите от мечки на фермери и пчелари в селските райони – закупуване на специализирано оборудване за проследяване, обезопасяване, прогонване, ДНК анализ на физиологични материали, оставени от животното на мястото на щетата, ДНК изследвания и др. (Мярка 74 от НПРД - 2021-2027г.)	В момента се осигуряват средства само от Националния бюджет. Досега нямаше възможност за финансиране от ЕФРР за предоставяне на средства за осъществяване на ефективна превенция на щети от мечки.	Намаляване до 50% на случаите на нанесени щети.

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

	Цел	Същност на интервенцията и източници на информация	Основен проблем	Индикатор
7.**2.1.9**	Компенсация за щети, причинени от кафява мечка.	Мярката ще се прилага само за при доказани случаи на щети.	В момента съществува механизъм за изплащане на компенсации за щети от мечки, но не е приет нормативен документ (изготвена от МОСВ Наредба за реда за установяване и изплащане на обезщетения за щети от кафява мечка)	Приемане на Наредба за реда за установяване и изплащане на обезщетения за щети от кафява мечка. 100% реални щети са обезщетени.
7.2.1.10	Създаване на слой в GIS във Мярка 7.2.1.7, на базата на събираната информация за щетите от всички структури на МОСВ (РИОСВ, ДНП) на база данните от годината.	Визуализиране на конфликтните зони, навременно отразяване на промени в разпространението на вида в страната.	Липса на бърз и ефективен достъп до информация за щетите от мечка.	Планиране на конкретни природозащитни действия в районите с висока концентрация на щетите за даден период от време, насочване на конкретни информационни и природозащитни действия в райони с новопоявили се индивиди от вида.

	Цел	Същност на интервенцията и източници на информация	Основен проблем	Индикатор
7.2.1.11	Опазване на вида, във връзка с ограничаване на бракониерството и борбата с него.	Система от действия: предоставяне на електропастири и овчарски кучета; повишаване природозащитната информираност на местните общности и целевите групи; изграждане на системи за регистриране на изстрели и/или системи от фотокапани със SIM - карта в "горещи зони" на потенциално бракониерство;провеждане на активни проверки в горещи райони на бракониерство и щети и др.	Регистрирани случаи на бракониерство на вида - намерени убити/ ранени индивиди, притежаване на разпознаваеми части от кафява мечка без документи доказващи произхода им, неправомерно изложени трофеи от кафява мечка в заведения и публични места.	Регистриране на случаи на бракониерство на кафява мечка от МЗХ, МОСВ и ИАГ, Ефективно осъдени за бракониерство на мечка.
7.2.2 Пряко опазване и възстановяване на местообитанията на вида				

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)", с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

	Цел	Същност на интервенцията и източници на информация	Основен проблем	Индикатор
7.2.2.1	Създаване на дигитален регистър на пасищата в местообитанията на мечката в Натура 2000 и определяне на продуктивността и пасищният им капацитет.	Преформулиране на Подмярка 10.14 Традиционни практики за сезонна паша (пасторализъм), която в момента не се управлява напълно адекватно. МОСВ, МЗХ, Общински служби по кадастър.	Мярката „пасторализъм“ не се прилага адекватно и създава условия за конфликт с мечата популация.	Дигитален регистър на около 50 000 ха тревни екосистеми. Определен пасищен капацитет за тях. Промени в подмярка Пасторализъм на ОСП. Липса на регистрирани конфликти във високопланинските пасища.
7.2.2.2	Разработване и поддържане на съвременен дигитален модел на разпространение и пригодност на местообитанията на мечката (Habitat Suitability and Distribution Model).	Осъвременяване на цифров модел и оценка на хранителната стойност на горските местообитания. Публично достъпен модел.на разпространение.	Липсва публично достъпен съвременен модел на пригодността на местообитанията в района на разпространение на мечката.	Цифров модел за разпространението на мечката на 1,137,199.43 ха и оценена тяхната пригодност.

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

	Цел	Същност на интервенцията и източници на информация	Основен проблем	Индикатор
7.2.2.3	Картиране и дигитализиране на всички видове съществуваща инфраструктура (пътна, жп, електропреносна).	Мярката ще се изпълнява на базата на съществуващи ГИС, изработени по проекти, финансирани от държавата и чрез финансовите механизми на ЕС и ЕИП. Публично достъпна дигитална карта и ГИС МОСВ, ИАГ, МРРБ, МЕ и др.	Съществуващата линейна инфраструктура създава условия за загуба и фрагментация на местообитания.	Дигитален модел на съществуващата линейна инфраструктура Свързаност на биокоридорите на мечката.
7.2.2.4	Оценка на проблемни зони по републиканската пътна мрежа съвместно с АПИ за описване на конфликтни зони – сблъсъци с мечки (и други диви животни).	ГИС анализ, осъществен в предходната мярка; ще се използват и данните, събирани в рамките на Мярка 7.3.6. Карта на проблемните зони	Съществуващата линейна инфраструктура създава условия за загуба и фрагментация на местообитания.	Свързаност на био коридорите на мечката.

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

	Цел	Същност на интервенцията и източници на информация	Основен проблем	Индикатор
7.2.2.5	Изпълнение на Националния план свързаност на био коридорите на мечката в основни конфликтни точки по магистралите и високо скоростните пътища.	Изграждане на зелени мостове и подлези, регулиране на скоростта, пътна сигнализация, звукови и светлинни съоръжения, прогонващи животните. МОСВ, АПИ, МРРБ, БАН, НПО и др.	Съществуващата линейна инфраструктура създава условия за загуба и фрагментация на местообитания.	70-100% свързаност на биокоридорите на мечката.
7.2.2.6	Действията, насочени към подобряване на естествените местообитания на целевия вид – кафява мечка, в ареалите на разпространението, съответстващи на типове местообитания.	Подобряване на тревни местообитания.Подобряване на горски местообитания.Предвидените за изпълнение дейности в Мярка 7.2.2.6 и подмерки: 7.2.2.6.1, 7.2.2.6.2, 7.2.2.6.3, 7.2.2.6.4, 7.2.2.6.5 са предвидени за изпълнение в Националната приоритетна рамка за действие за Натура 2000 (Мярка 25, Мярка 26, Мярка 32, Мярка 50 и Мярка 51)	Липсва екологосъобразно управление на системите в местообитанията. Създадени са условия за загуба и фрагментация на местообитания.	Подобряване на естествените местообитания на целевия вид – кафява мечка.

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

	Цел	Същност на интервенцията и източници на информация	Основен проблем	Индикатор
7.3. Изследвания и мониторинг				
7.3.1	Разработване на протоколи и внедряване на генетични методи за установяване и мониторинг на вида кафява мечка (*Ursus arctos*).	Разработване на детайлни протоколи за събиране и съхранение на генетичен материал. МОСВ, ИАОС, научни институции, НПО и др..	Липсва ясна „генетична“ карта на популацията на мечката. Данните от ежегодния мониторинг позволяват доста широка интерпретация.	Достоверна и дефинитивна информация за числеността и плътността на популацията на кафявата мечка. Точно определяне на тенденциите.
7.3.2	Поддържане на национална база данни за регистрирано присъствие на вида в и извън постоянните местообитания.	Осъвременяване на базата данни, поддържана от ИАОС. МОСВ, ИАОС, научни институции, НПО др.	Съществуващата база данни не е интегрирана със системата за подаване на сигнали за проблемни мечки, горската база данни на ИАГ и др.	Една актуална база данни.

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

	Цел	Същност на интервенцията и източници на информация	Основен проблем	Индикатор
7.3.3	Актуализация на софтуера за мониторинг.	Програмният продукт се актуализира на всеки три години, в зависимост промените на разпространението на популацията на кафява мечка и изискванията на докладването на данни в ЕС относно НСМСБР, ИАОС.	Софтуера за мониторинг не е обновяван от 2020 г.	Актуален софтуер за мониторинг.
7.3.4	Верификация на утвърдената методика за национален мониторинг, провеждан ежегодно от ИАОС на базата на следи от жизнената дейност, чрез генетичен мониторинг.	Съблюдаване на задачите на Мярка 7.3.1	Данните от ежегодния мониторинг позволяват доста широка интерпретация.	Достоверна и дефинитивна информация за числеността и плътността на популацията на кафявата мечка.
7.3.5	Изготвяне и поддържане на интерактивна карта на разпространението на вида и ключовите размножителни местообитания.	Запазване на ключовите размножителни местообитания и коридорите, осигуряващи връзка между популациите.	Липсва интерактивна карта, която да се ползва от отговорните институции при вземане на управленски решения – ОВОС за инфраструктурни проекти.	Работеща интерактивна карта на ареала на мечката в България. Запазване на интегритета до 100% от местообитанията

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

	Цел	Същност на интервенцията и източници на информация	Основен проблем	Индикатор
7.3.6	Интегриране на модул за кафявата мечка към съществуващи платформи за събиране на данни чрез „Гражданска наука“.	В този модул може да се подава информация, придружена с локация и снимков материал за присъствие на кафява мечка, вкл. бракониерски убити мечки.	Все още има слабо проучени райони на България както и слабо проучени територии някои извън Националната екологична мрежа Натура 2000.	Работещ модул за събиране на данни Доклади по чл. 17, доклади на НСМСБР, научни публикации и доклади.
7.3.7	Продължаване на ежегодното провеждане на мониторинга на състоянието на популацията по стандартизирана методика, с цел дългосрочно проследяване на тенденциите в популацията.	Дългосрочно проследяване на тенденциите в популацията ИАОС, Научни институции, МОСВ, НПО и др.	Все още има слабо проучени райони на България както и слабо проучени територии някои извън Националната екологична мрежа Натура 2000.	Доклади по чл. 17, доклади на НСМСБР, научни публикации и доклади. Достоверна и дефинитивна информация за числеността и плътността на популацията на кафявата мечка.
7.4. Повишаване на осведомеността, природозащитната култура и уменията за опазване на вида				
7.4.1	Повишаване на осведомеността сред представители на изпълнителната и правораздавателната власт.7	Провеждане на ежегодни обучения за кметове, МВР, прокуратура. Протоколи от обученията МОСВ, НПМ-БАН, ИБЕИ-БАН, НПО	Липса на информация сред представителите на изпълнителната и правораздавателната власт за престъпленията срещу природата.	Обучени поне 60 представители на властта. Поне шест санкционирани случая на бракониерство, причинено безпокойство.

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

	Цел	Същност на интервенцията и източници на информация	Основен проблем	Индикатор
7.4.2	Изготвяне и поддържане на информационен модул за мечката на интернет страницата на МОСВ.	Подобряване на осведомеността и природозащитната култура на целевите групи. предвижда събиране на цялата, вече налична, информация от вече издадени научни и информационно-образователни материали, включващи и специализирани ръководства за предотвратяване на щети, поведение при среща с мечка и др.	Информацията, свързана с опазване на мечката е недостатъчна и разпръсната на различни места.	Един информационен модул на страницата на МОСВ Повишаване на броя хора, добре запознати с политиките по опазване на мечката със 40-75%.
7.4.3	Изготвяне на печатно издание с настоящия План за действие.	Подобряване на осведомеността и на природозащитната култура на целевите групи.	Необходимост от създаване на положително отношение към вида и неговите местообитания.	Един план за действие в 1 000 бройки на български и английски език.

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

	Цел	Същност на интервенцията и източници на информация	Основен проблем	Индикатор
7.4.4	Повишаване на природозащитната култура и информираност сред широката публика.	Създаване на образователен пакет за различни възрастови групи.	Липса на съвременни обучителни материали, свързани с мечката, както и възможностите, които предоставя запазената меча популация за местните общности.	15 пакета образователни материали за всички степени на формалното образование и 5 пакета обучителни материали за възрастни. Повишаване на подкрепата за опазване на мечката със 55-75% в основните райони на разпространение.
7.4.5	Поддържане и финансиране на съществуващите образователни центрове, свързани с опазването на мечката.	Подобряване на осведомеността и на природозащитната култура на целевите групи.	Необходимост от създаване на положително отношение към вида и неговите местообитания.	Възстановени функции на 5 информационни центъра. Повишаване на подкрепата за опазване на мечката със 40-75% в основните райони на разпространение.
7.4.6	Подготвяне на наръчник с инструкции за предотвратяване на щетите от кафявата мечка.	Създаване на наръчник с методики и добри практики от Европа, включително с технически спецификации.	Информацията, свързана с предотвратяване на щети от мечката е недостатъчна и разпръсната на различни места.	Наръчниците свалени от поне 300 души.
7.4.7	Изготвяне на наръчник с инструкции за поведение в планината при среща с диви животни за ползване от туристи.	Създаване на наръчник с методики и добри практики от света.	Информацията, свързана с поведение в планината при среща с диви животни е недостатъчна и разпръсната на различни места.	Наръчниците свалени от поне 15 000 души. Намаляване на опасни срещи с диви животни.

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

	Цел	Същност на интервенцията и източници на информация	Основен проблем	Индикатор
7.4.8	Възстановяване и поддържане на туристическата инфраструктура, изградена в рамките на проект на Фондация „Информация и природозащита“, финансиран чрез Финансовия механизъм на европейското икономическо пространство, Фонд за подкрепа на НПО в България.	Подобряване на осведомеността и на природозащитната култура на целевите групи. НПО със съдействието на Институти на БАН, МОСВ и МОН.	Необходимост от създаване на положително отношение към вида и неговите местообитания.	Възстановени функции на 3 информационни възела. Повишаване на подкрепата за опазване на мечката с 40-75% в основните райони на разпространение.
7.4.9	Въвеждане на предупредителна система чрез служебни известия за присъствието на екземпляри на вида в населено място или в непосредствена близост.	Договаряне с мобилните оператори на мобилни мрежи за изпращане на предупреждение до съответните абонати, според нивото на опасност.	Необходимост от предпазване на местното население, туристи и хора в местообитанието на мечката.	Изграждане и функциониране на системата.

9. ВРЕМЕВА РАМКА И БЮДЖЕТ ЗА

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

ПРИРОДОЗАЩИТНИТЕ ДЕЙНОСТИ

С цел извършване на анализ на изразходваните средства за опазване на вида по изпълнените мерки в периода на действие на „Плана за действие за кафявата мечка в България 2008 - 2017“, бяха отправени писма с искане на информация съгласно ЗДОИ до всички институции и организации, определени като потенциални изпълнители на мерките в изтеклия план. Получената информация може да се определи като откъслечна и недостатъчна за извършване на пълноценен анализ. В допълнение, интересно е да се констатира, че по-голяма част от предоставените данни са количествени и отговарят на допълнително зададени въпроси до част от адресатите във връзка със: брой на регистрираните щети от мечки, поискани компенсации за изплащане на щети от кафява мечка, по видове домашни животни, кошери (пчелни семейства), овошки и селскостопански култури; брой поискани разрешителни за отстрел на кафяви мечки, издадени разрешителни за отстрел на кафява мечка и реализирани такива; регистрирани случаи на бракониерство на вида - намерени убити/ ранени индивиди, притежаване на разпознаваеми части от кафява мечка без документи доказващи произхода им, неправомерно изложени трофеи от кафява мечка в заведения и публични места.

Изводите, които могат да се направят, са в две основни направления:

1. Независимо от дефинираните ефективни и широко припознати мерки в рамките на изминалия план за действие, напредъкът по изпълнението им е незадоволителен, вероятно поради липса на механизъм за проследяване на изпълнението, обезпечаване с финансови средства и активна координационна работа, каквато изискват голяма част от мерките;

2. Една част от мерките следва да бъдат заложени в приблизително същия вид и в новия план, като се отрази динамиката на популацията, състоянието на популацията по-съвременните методи за мониторинг, промените в социално-икономическата обстановка, развитието на инфраструктурата на страната и др. Необходимо е в рамките на МОСВ да се създаде ефективен механизъм за изпълнение, финансово обезпечаване, мониторинг, контрол на изпълнението на плановете за действие, за да може те да се превърнат в реални инструменти за опазване на видовете.

3. Новите реалности изискват съвременни мерки: по Национална рамка за приоритетни действия 2021 – 2027 за възстановяване на местообитанията; за внедряване на генетични методи за установяване размера и състоянието на популацията на вида, за актуализация на софтуера за мониторинг на вида; за Верификация на утвърдената методика за национален мониторинг, провеждан ежегодно от ИАОС на базата на следи от жизнената дейност, чрез генетичен мониторинг (Capture-Mark-Recapture); за обучение и въвличане на медиаторите в райони с чести конфликти между населението и мечките; за създаване на единна база данни (файл) достъпен за МОСВ и всички негови структури, в които да бъдат вписани всички регистрирани щети на територията на страната в унифициран формат и др.

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

Таблица 15 Бюджет и времева рамка на предложените мерки.

Източници на финансиране, посочени в Таблица 15 са:

• Национално: ПУДООС; ОПОС, ПОС, ПРСР, ОПРР, НПРД за НАТУРА 2000, държавния и общински бюджет и др.

• Европейско: LIFE, Българо-швейцарска програма за сътрудничество, Норвежки финансов механизъм и др.

МЯРКА	ИЗПЪЛНИТЕЛ	ИЗТОЧНИК НА ФИНАНСИРАНЕ	ПРОГНОЗЕН БЮДЖЕТ	ГОДИНИ									
ЗАКОНОДАТЕЛНИ И УПРАВЛЕНСКИ МЕРКИ				**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**	**8**	**9**	**10**
Мярка 7.1.1: Възстановяване на дейността и функциите на Националната комисия за кафявата мечка.	МОСВ, МЗХ и ИАГ	Държавен бюджет и др.	480000										
Мярка 7.1.2: Оценка на Националния план за развитие на комбинирания транспорт в Република България до 2030.	МОСВ, МРРБ, НПМ-БАН, ИБЕИ-БАН, ВУЗ, НПО и други	Национално и европейско финансиране ЕФРР и др.	200000										

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

МЯРКА	ИЗПЪЛНИТЕЛ	ИЗТОЧНИК НА ФИНАНСИРАНЕ	ПРОГНОЗЕН БЮДЖЕТ	ГОДИНИ									
Мярка 7.1.3: Включване в Планове за управление на зоните от екологичната мрежа НАТУРА 2000, на специфични мерки за опазване на мечката.	МОСВ, НПМ-БАН, ИБЕИ-БАН, ВУЗ, НПО и други	Национално и европейско финансиране ОПОС В рамките на бюджета за ПУ (НПРД) и др.	275000										
Мярка 7.1.4: Актуализиране на Стратегическия план за ПРСР.	МЗХ, МОСВ със съдействието на НПО	Национално и европейско финансиране ОПОС/ ПРСР и др.	6000										

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

МЯРКА	ИЗПЪЛНИТЕЛ	ИЗТОЧНИК НА ФИНАНСИРАНЕ	ПРОГНОЗЕН БЮДЖЕТ	ГОДИНИ									
Мярка 7.1.5 При предвидени плащания по Стратегическия план за развитие на земеделието и селските райони за периода 2023 – 2027 г. да се ограничат потенциалните отрицателни въздействия върху мечката посочени в Приложение 13	МЗХ и МОСВ	Финансиране по Стратегическия план за развитие на земеделието и селските райони за периода 2023 – 2027 г.	Бюджетът се определя се след стартиране на механизма.										
ПРЕКИ ПРИРОДОЗАЩИТНИ МЕРКИ ЗА ОПАЗВАНЕ И ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ НА ВИДА				**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**	**8**	**9**	**10**
Мярка 7.2.1.1: Осъвременяване на методиката за определяне на „проблемните мечки“	МОСВ, ИАГ, институти на БАН, НПО и др.	Национално и европейско финансиране ОПОС/ ПУДООС и др.	26000										

МЯРКА	ИЗПЪЛНИТЕЛ	ИЗТОЧНИК НА ФИНАНСИРАНЕ	ПРОГНОЗЕН БЮДЖЕТ	ГОДИНИ									
Мярка 7.2.1.2: Създаване и финансиране на дейността на спешни екипи за действие при екстремни ситуации	МОСВ,НЛРС-СЛРБ, ДГС, Ловни стопанства, НПМ-БАН, ИБЕИ-БАН, НПО и др.	Национално и европейско финансиране ПУДООС/ ОПОС и др.	1320000										
Мярка 7.2.1.3: Прогонване, улавяне и преместване в други територии на проблемни животни или извеждане от природните местообитания	МОСВ, ДГС, Ловни стопанства, Дирекции на НП, РИОСВ и др.	Национално и европейско финансиране ПУДООС/ ОПОС и др.	408900										

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

МЯРКА	ИЗПЪЛНИТЕЛ	ИЗТОЧНИК НА ФИНАНСИРАНЕ	ПРОГНОЗЕН БЮДЖЕТ	ГОДИНИ									
Мярка 7.2.1.4: Провеждане на обучение всяка година на експертите от РИОСВ/ДНП за оценка на щети причинени от едри хищници и събиране на биологичен материал	МОСВ, МЗХ, ИАГ, БАН, СУ, ВУЗ, НПО и др.	Национално и европейско финансиране Държавен бюджет ИАОС, ИАГ, ОПОС и др.	12000										
Мярка 7.2.1.5: Обучаване и финансиране на медиатори	МОСВ (ДНП, РИОСВ), ИАГ (ПП, РДГ), БАН, СУ, ВУЗ, НПО и др.	Национално и европейско финансиране ПУДООС/ ОПОС и др.	370620										
Мярка 7.2.1.6: Провеждане на обучение всяка година на спешните екипи за действие	МОСВ, ИАГ, БАН, СУ, ВУЗ, НПО и др.	Национално и европейско финансиране ПУДООС/ ОПОС и др.	70800										

МЯРКА	ИЗПЪЛНИТЕЛ	ИЗТОЧНИК НА ФИНАНСИРАНЕ	ПРОГНОЗЕН БЮДЖЕТ	ГОДИНИ									
Мярка 7.2.1.7: Създаване на единна база данни (файл) за регистрираните щети от кафява мечка.	МОСВ/НСЗП (чрез РИОСВ и ДНП) и ИАОС	—	0										
Мярка 7.2.1.8: Подобряване на природозащитното състояние на вида 1354 Ursus arctos чрез изпълнение на превантивни мерки срещу щети.	МОСВ, МЗХ, РИОСВ, БАН, ВУЗ , НПО и др.	Национален бюджет, .Национално и европейско финансиране ОПОС/ПРСР и др. До 2027 г. Мярката е предвидена за финансиране в Националната приоритетна рамка за действие за финансиране на Натура 2000.	1500000 (2028 - 2033 г.)										

МЯРКА	ИЗПЪЛНИТЕЛ	ИЗТОЧНИК НА ФИНАНСИРАНЕ	ПРОГНОЗЕН БЮДЖЕТ	ГОДИНИ									
Мярка 7.2.1.9: Компенсация за щети, причинени от кафява мечка.	МОСВ, РИОСВ, ДНП, МЗХ и ИАГ	Национален бюджет. До 2027 г. Мярката е предвидена за изпълнение в Националната приоритетна рамка за действие за финансиране на Натура 2000.	1200000 (2028 - 2033 г.)										
Мярка 7.2.1.10: Създаване на слой в GIS във Мярка 7.2.1.7, на базата на събираната информация за щетите от всички структури на МОСВ (РИОСВ, ДНП) на база данните от годината.	МОСВ (чрез РИОСВ и ДНП) и ИАОС	Национален бюджет и др.	20000										

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

МЯРКА	ИЗПЪЛНИТЕЛ	ИЗТОЧНИК НА ФИНАНСИРАНЕ	ПРОГНОЗЕН БЮДЖЕТ	ГОДИНИ									
Мярка 7.2.1.11 Опазване на вида, във връзка с ограничаване на бракониерството и борбата с него.	МОСВ, МЗХ, МВР, ИАГ, РИОСВ, ДНП, БАН, СУ, ВУЗ, НПО и др.	Национално и европейско финансиране ПУДООС/ ОПОС и др.	1344000										
ПРЕКИ ПРИРОДОЗАЩИТНИ МЕРКИ ЗА ОПАЗВАНЕ И ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ НА МЕСТООБИТАНИЯТА НА ВИДА				**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**	**8**	**9**	**10**
Мярка 7.2.2.1: Създаване на дигитален регистър на пасищата в Натура 2000 и определяне на продуктивността и пасищният им капацитет.	МОСВ, МЗХ, ИАГ, ИАОС и ИБЕИ	Национално и европейско финансиране ОПОС/ ПУДООС или ПРСР и др.	562000										

МЯРКА	ИЗПЪЛНИТЕЛ	ИЗТОЧНИК НА ФИНАНСИРАНЕ	ПРОГНОЗЕН БЮДЖЕТ	ГОДИНИ									
Мярка 7.2.2.2: Разработване и поддържане на съвременен дигитален модел на разпространение и пригодност на местообитанията на мечката (Habitat Suitability and Distribution Model).	МОСВ, МЗХ, ИАГ, ИАОС, ИБЕИ-БАН, НПМ-БАН, СУ, НПО и др.	Национално и европейско финансиране ОПОС/ ПУДООС/ LIFE/ Хоризонт Европа и др.	336000										
Мярка 7.2.2.3: Картиране и дигитализиране на всички видове съществуваща инфраструктура (пътна, жп, електропреносна).	МОСВ, ИАГ, МРРБ, МЕ и др.	Национално и европейско финансиране ЕФРР (ОПРР)/ ОПОС и др.	150000										
Мярка 7.2.2.4: Оценка на проблемни зони по републиканската пътна мрежа съвместно с АПИ за описване на конфликтни зони – сблъсъци с мечки (и други диви животни).	МОСВ, АПИ, ИАГ, БАН, ВУЗ, НПО и др	Национално и европейско финансиране ЕФРР (ОПРР)/ ОПОС и др.	24000										

МЯРКА	ИЗПЪЛНИТЕЛ	ИЗТОЧНИК НА ФИНАНСИРАНЕ	ПРОГНОЗЕН БЮДЖЕТ	ГОДИНИ									
Мярка 7.2.2.5: Изпълнение на пет пилотни проекта за адаптиране на пътната инфраструктура.	МОСВ, АПИ, МРРБ, БАН, НПО	Национално и европейско финансиране ЕФРР (ОПРР)/ ОПОС др.	2500000										
Мярка 7.2.2.6: Действията, насочени към подобряване на естествените местообитания на целевия вид – кафява мечка.	МЗХ, МОСВ, ДНП, ПП, ДГС, РИОСВ, ДЛС, Ловни стопанства, собственици на гори, ливади, пасища и земи, и др	Мярката е предвидена за изпълнение в Националната приоритетна рамка за действие за финансиране на Натура 2000.	—										
ИЗСЛЕДВАНИЯ И МОНИТОРИНГ НА ПОПУЛАЦИЯТА				**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**	**8**	**9**	**10**

МЯРКА	ИЗПЪЛНИТЕЛ	ИЗТОЧНИК НА ФИНАНСИРАНЕ	ПРОГНОЗЕН БЮДЖЕТ	ГОДИНИ									
Мярка 7.3.1: Разработване на протоколи и внедряване на генетични методи за установяване и мониторинг на вида кафява мечка.	МОСВ, ИАОС, ИАГ, ДЛС, ДГС, НПМ-БАН, ИБЕИ-БАН и др.	Национално и европейско финансиране,НПРД за НАТУРА 2000, ОПОС, LIFE, Хоризонт Европа и др.	8500000										
Мярка 7.3.2: Поддържане на национална база данни за регистрирано присъствие на вида.	МОСВ,ИАОС, ИАГ, ДНП, ДПП, БАН, НПО и др.	Държавен бюджет (ИАОС) и др.	16800										
Мярка 7.3.3: Актуализиране на софтуера за мониторинг на всеки три години.	ИАОС и БАН	Национално и европейско финансиране, ПУДООС и др.	80000										

МЯРКА	ИЗПЪЛНИТЕЛ	ИЗТОЧНИК НА ФИНАНСИРАНЕ	ПРОГНОЗЕН БЮДЖЕТ	ГОДИНИ									
Мярка 7.3.4: Верификация на утвърдената методика за национален мониторинг, провеждан ежегодно от ИАОС на базата на следи от жизнената дейност, чрез генетичен мониторинг.	МОСВ, ИАОС, ДНП, ДПП, НПМ-БАН, ИБЕИ-БАН, НПО и др.	Национално и европейско финансиране ОПОС, LIFE и др.	100000										
Мярка 7.3.5: Изготвяне и поддържане на интерактивна карта на разпространението на вида и ключовите му местообитания	МОСВ, ИАОС, ДНП, ДПП, БАН и НПО и др.	Национално и европейско финансиране ОПОС, LIFE	75000										
Мярка 7.3.6: Интегриране на модул за кафявата мечка към съществуващи платформи за събиране на данни чрез „Гражданска наука“	МОСВ, ИАОС, ДНП, ДПП, БАН, НПО и др.	Национално и европейско финансиране ОПОС, ПУДООС, LIFE	41000										

МЯРКА	ИЗПЪЛНИТЕЛ	ИЗТОЧНИК НА ФИНАНСИРАНЕ	ПРОГНОЗЕН БЮДЖЕТ	ГОДИНИ									
Мярка 7.3.7: Продължаване на ежегодното провеждане на мониторинг на състоянието на популацията.	ИАОС, ДНП, РИОСВ, БАН, НПО и др.	Национално и европейско финансиране ОПОС, ПУДООС и др.	1176000										
ИНФОРМАЦИОННИ ДЕЙНОСТИ И ПОВИШАВАНЕ НА ПОДКРЕПАТА ЗА ВИДА				**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**	**8**	**9**	**10**
Мярка 7.4.1: Повишаване на осведомеността сред представители на изпълнителната и правораздавателната власт.	МОСВ, НПМ-БАН, ИБЕИ-БАН, НПО	Национално и европейско финансиране Държавен бюджет ИАОС и ОПОС и др.	60000										
Мярка 7.4.2: Изготвяне и поддържане на информационен модул за мечката на интернет страницата на МОСВ.	МОСВ, ИАОС, НПМ-БАН, ИБЕИ-БАН, БАН, НПО и др.	Национално и европейско финансиране Държавен бюджет ИАОС, ОПОС и LIFE и др.	77000										

МЯРКА	ИЗПЪЛНИТЕЛ	ИЗТОЧНИК НА ФИНАНСИРАНЕ	ПРОГНОЗЕН БЮДЖЕТ	ГОДИНИ									
Мярка 7.4.3: Изготвяне на печатно издание с настоящия План за действие.	МОСВ	Национално и европейско финансиране ПУДООС	10000										
Мярка 7.4.4: Повишаване на природозащитната култура и информираност сред широката публика.	НПО със съдействието на Институти на БАН, МОСВ, МОН и др.	Национално и европейско финансиране ОПОС, ОП Наука и образование за интелигентен растеж, ПРСР, ОП Водено от общностите местно развитие	1000000										

МЯРКА	ИЗПЪЛНИТЕЛ	ИЗТОЧНИК НА ФИНАНСИРАНЕ	ПРОГНОЗЕН БЮДЖЕТ	ГОДИНИ									
Мярка 7.4.5: Поддържане и финансиране на съществуващите образователни центрове, свързани с опазването на мечката.	НПО със съдействието на Институти на БАН и МОСВ, МОН, НПО и др.	Национално и европейско финансиране ОПОС, ОП Наука и образование за интелигентен растеж, ПРСР, ОП Водено от общностите местно развитие и др.	1000000										
Мярка 7.4.6: Подготвяне на наръчник с инструкции за предотвратяване на щетите от кафявата мечка.	МОСВ, институти на БАН, ВУЗ, НПО и др.	Национално и европейско финансиране, ОПОС, ОП Наука и образование за интелигентен растеж, ПРСР, ОП Водено от общностите местно развитие	25000										

МЯРКА	ИЗПЪЛНИТЕЛ	ИЗТОЧНИК НА ФИНАНСИРАНЕ	ПРОГНОЗЕН БЮДЖЕТ	ГОДИНИ									
Мярка 7.4.7: Изготвяне на наръчник с инструкции за поведение в планината при среща с диви животни за ползване от туристи.	МОСВ, институти на БАН, НПО др.	Национално и европейско финансиране ОПОС, ОП Наука и образование за интелигентен растеж, ПРСР, ОП Водено от общностите местно развитие	35000										
Мярка 7.4.8: Възстановяване и поддържане на туристическата инфраструктура, изградена в рамките на проект на Фондация „Информация и природозащита“.	НПО със съдействието на Институти на БАН и МОСВ, МОН и др.	Национално и европейско финансиране ОПОС, ОП Наука и образование за интелигентен растеж, ПРСР, ОП Водено от общностите местно развитие	300000										

МЯРКА	ИЗПЪЛНИТЕЛ	ИЗТОЧНИК НА ФИНАНСИРАНЕ	ПРОГНОЗЕН БЮДЖЕТ	ГОДИНИ									
Мярка 7.4.9: Въвеждане на предупредителна система чрез служебни известия за присъствието на екземпляри на вида в населено място или в непосредствена близост.	МОСВ, ИАГ, РИОСВ и ДНП	Национално и европейско финансиране.	1000000										
ОБЩО			**24 301 120**										

10. ПРИЛОЖЕНИЯ

Приложение 1: Списък на използваните съкращения.

АМ - Автомагистрала
АГКК - Агенция по геодезия, картография и кадастър
АПИ - Агенция "Пътна инфраструктура"
БАН - Българска Академия на Науките
ГВКС - ГОРИ с висока консервационна стойност
ГИС - Географска информационна система (gis)
ГС - Горско стопанство
ДАГ -Държавна агенция по горите
ДВ - Държавен вестник
ДГС - Държавно горско стопанство
ДДБ - Държавна дивечовъдна база
ДЛ - Държавно лесничейство
ДДС - Държавна дивечовъдна станция
ДЛС - Държавно ловно стопанство
ДНК - Дезоксирибонуклеиновата киселина
ДНП - Дирекция на национален парк
ДПП - Дирекция на природен парк
ДУ - Дивечовъден участък
ЕЗФРСР - Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕФРР - Европейския фонд за регионално развитие
ЗБР - Закон за биологичното разнообразие
ЗДОИ - Закон за достъпа до обществена информация
ЗЗТ - Закон за защитените територии
ЗЛОД - Закон за лова и опазване на дивеча
ЗТ - Защитена територия
ЗООС - Закон за опазване на околната среда
ИАОС - Изпълнителна агенция по околна среда (при мосв)
ИАГ - Изпълнителна агенция по горите
ИАГ - Изпълнителна агенция по горите
ЛД - Ловна дружина
ЛС - Ловно стопанство
ЛТУ - Лесотехнически университет
МЕ - Министерство на енергетиката
МЗХ - Министерство на земеделието и храните
МВР - Министерство на вътрешните работи
МОСВ - Министерство на околната среда и водите
МПС - Моторно превозно средство
НК - Наказателен кодекс
НП - Национален парк

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)", с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

НЛРС - СЛРБ - Национално ловно - рибарско сдружение “Съюз на ловците и риболовците в България”

НРПД - Националната рамка за приоритетни действия за Натура 2000

НПО - Неправителствена организация

НПМ - БАН - Национален природонаучен музей - Българска академия на науките

НСЗП - Национална служба за защита на природата

НСМБР - Национална система за мониторинг на биологичното разнообразие в България

ОВОС - Оценката на въздействието върху околната среда

ОСП - Обща селскостопанска политика

ОУП - Общо устройствен проект

ПП - Природен парк

ППЗЛОД - Правилник за приложение на закон за лова и опазване на дивеча

ПРСУ - Програма за развитие на селските райони

ПУ - Парков участък в национален парк

ПУДООС - Предприятие за управление на дейностите по околна среда

РДГ - Регионална дирекция по горите

РИОСВ - Регионална инспекция по околната среда и водите

СЗДП - Северозападно държавно предприятие

СЛРБ - Съюз на ловците и риболовците в България

СПРЗСР - Стратегическия план за развитие на земеделието и селските райони

РДГ - Регионална дирекция по горите

УОГС - Учебно-опитно горско стопанство

ЮЗДП - Югозападно държавно предприятие

ЕС - Европейски съюз

ЕЕС - European economic community (Европейска икономическа общност)

IUCN - The world conservation union (Световен съюз за защита на природата)

EUNIS - Европейска информационна система за природата

CITES - Конвенцията по международна търговия със застрашени видове от дивата флора и фауна

WWF - ВВФ - Световен фонд за природата

Приложение 2: Библиография

БАРЫШНИКОВ Г. Ф. 2007 Семейство медвежьи (Carnivores, Ursidae). Фауна России и сопредельных стран, нов. Сер. № 147, Млекопитающие, т. 1, вып. 5. Наука, Санкт-Петербург, 540 с.

БОТЕВ Н. 1981 Ловно стопанство. Земиздат, София.1981

БОТЕВ Н. 1985 Ловно стопанство. Земиздат, София.1985

ГЕНОВ П. & Б. ЙОРДАНОВ 1990 Мечката, вълкът и копитните на Витоша за периода 1881-1987. Фауна на Югозападна България. БАН, Т. III: 230-237.

ГЕНОВ П., А. ДУЦОВ, Б. ДАЧЕВ, И. ПЕТРОВ & В. ВАСИЛЕВ 2005 Разпространение, численост и ползване на едрите хищници в България. Наука за гората, 1:61-70.

ГЕНОВ П., А. ДАРАКЧИЕВ & К. СИРАКОВ 1990 Разпространение и численост на мечката и вълка в бившия Смолянски окръг. Международен симпозиум Дивеча и околната среда, Пампорово'89. 133-142.

ГЕПТНЕР В., Н. НАУМОВ, П. ЮРГЕНСОН, А. СЛУДСКИЙ, А. ЧИРКОВА & А. БАННИКОВ. 1967. Млекопитающие Советского Союза. Т. второй (ч. 1) Морские коровы и хищные.(Под ред. В. Гептнера и Н. Наумова). Изд. "Высшая школа", Москва, 1004 с.

ГЪНЧЕВ Р. 1987а. Размери на кафявата мечка (*Ursus arctos* L.) в Стара планина. В: Съвременни постижения на българската зоология. БАН. София, 243-245.

ГЪНЧЕВ Р. 1987б. Мечка – Човек. Лов и риболов, бр. 11.

ГЪНЧЕВ Р. 1988а Проучвания върху хранителния режим на мечката (*Ursus arctos* L.) по южните склонове на Средна Стара планина. Екология 21: 17-24.

ГЪНЧЕВ Р. 1988б. Бонитиране на местообитанията на мечката в Стара планина. Горско стопанство, 2:26-27

ГЪНЧЕВ Р. 1989 Проучване върху запасите, биологията и екологията на кафявата мечка (*Ursus arctos* L.) в Стара планина. Дисертация за получаване на научната степен "кандидат на селскостопанските науки". Висш Лесотехнически Институт. София, 128 с.

ГЪНЧЕВ Р. 1990 Изследвания върху екстериорните и соматични белези на кафявата мечка (*Ursus arctos* L 1758) в България. Historia Naturalis Bulgarica 2:67-78.

ГЪНЧЕВ Р. 2003 Проект "Опазване на биологичното разнообразие и икономически растеж"

ДАНИЛОВ Д. 1966. Основы охотоустройства, Москва.

ДИМИТРОВ Б., Н. ЯНЕВ 2007. Вероятности и Статистика, изд. Софтех, София.

ДОКЛАД НА ЧЕТИРИ ЛАПИ ЗА ЗООЛОГИЧЕСКИТЕ ГРАДИНИ В БЪЛГАРИЯ, 2021 (https://media.4-paws.org/6/2/5/4/6254f66f871fdad87dfb1413438ae813203c1847/20210413_%D0%94%D0%BE%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D0%B4%20%D0%BD%D0%B0%20%D0%A7%D0%95%D0%A2%D0%98%D0%A0%D0%98%20%D0%9B%D0%90%D0%9F%D0%98%20%D0%B7%D0%B0%20%D0%B7%D0%BE%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D0%B8%D1%87%D0%B5%D1%81%D0%BA%D0%B8%D1%82%D0%B5%20%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%B4%D0%B8%D0%BD%D0%B8%20%D0%B2%20%D0%91%D1%8A%D0%BB%D0%B3%D0%B0%D1%80%D0%B8%D1%8F%20%281%29.pdf)

ДУЦОВ А. + 23 автори. 2008. План за действие за кафявата мечка в България. Министерство на околната среда и водите. София, 159 с.

КАЦАРОВ Д. 1935 Анкета за състоянието на мечката в България през 1934 година и мерки за нейното опазване. Ловна библиотека 14.

КИРОВ Б. 1992 Дипломна работа, ВЛТИ.

КУДАКТИН А. & И. ЧЕСТИН 1987 Использование размеров следа при изучении экологии бурого медведя в горах Кавказа. В: Юдин, Б. (Ответ. редактор). Экология медведей. Наука. Новосибирск, 171-174.

КОЙЧЕВ Б. 2021. Взаимоотношения на вълка (*Canis lupus*) с други видове хищници в северния дял на Централна Стара планина. Единадесети Научен Семинар посветен на проф. д-р Емил Борисов Попов. Институт за гората – БАН, София, с. 129-134.

ОБРЕТЕНОВ А. 2000 Оптимизиране на дивечови популации, София.

ПАЖЕТНОВ В.С., 1990. Бурый Медведь. Москва, ВО Агропромиздат, 215 с.

ПЕШЕВ Ц., Д. ПЕШЕВ & В. ПОПОВ 2004 Фауна на България, Академично издателство „Марин Дринов“, 27: 482-488.

РУСКОВ М. 1957 Ловно стопанство, Земиздат, София.

РУСКОВ М. 1961 Върху разпространението на мечката (*Ursus arctos* L.) у нас. Висш лесотехнически инст., научни трудове, 9: 185-197.

СПАСОВ Н. 2007 Разред Carnivora: С. Митева, Б. Михова, К. Георгиев, Б. Петров & Д. Вансик (ред.) Бозайници, важни за опазване в България. Dutch Mammal Society VZZ Arnhem. 239-249.

СПАСОВ Н., П. ЖЕЛЕВ, Р. СЕРБЕЗОВ, А. ИГНАТОВ. 2022. Анализ на

антропогенното въздействие върху местообитанията, екологията и поведението на мечката. Доклад по зад. 9 от Споразумение между МОСВ и НПМ-БАН, рег. № Д-33-19/08.07.2022 г. за „Консултации и подпомагане на събирането, анализа и интерпретацията на данни за типове природни местообитания и видове за целите на НСМСБР и политиката за опазване на биологичното разнообразие“

СПИРИДОНОВ Ж. & Л. МИЛЕВА 1987 Проучвания върху екологията на мечката (*Ursus arctos* L.) в резерват Стара река. В: Съвременни постижения на българската зоология, БАН, 218- 221.

СПИРИДОНОВ Ж., Н. СПАСОВ & Л. МИЛЕВА 1987 Крупные млекопитающие (Macromammalia) биосферных резерватов Боатин и Царичина, 92-103.

СПИРИДОНОВ Ж. & Н. СПАСОВ 1985 Вълк, *Canis lupus* L., 1758; рис, *Felis lynx* L. 1758; мечка, *Ursus arctos* L. 1758. В: Червена книга на НР България. Т.2, Животни, Изд. на БАН, София.

СПИРИДОНОВ Ж., Н. СПАСОВ, Д. ЗЛАТАНОВА, Т. ЛЮБЕНОВ & В. ПОПОВ 2013, Общ доклад за целевия вид 1354. Кафява мечка (*Ursus arctos*). Общ доклад. Натура, България. Обособена позиция 4: Картиране и определяне природозащитното състояние на бозайници, без прилепи.

СПИРИДОНОВ Ж.& Н. СПАСОВ 2015 Кафява мечка (*Ursus arctos*).: Големански В. и др. (ред.) 2015 Червена книга на Република България Том 2. Животни. БАН & МОСВ, София.

ТОДОРОВ В. 2020 Индивидуални територии, активност и степен на синантропизация на кафява мечка (*Ursus arctos*) на територията на стара планина. Дисертация за присъждане на образователна и научна степен „Доктор“. ИБЕИ-БАН, София, 90.

BALLARD W., L. N. CARBYN & D. SMITH 2003 Wolf interactions with nonprey.In: Mech,

L. D. & Boitani, L.(Eds.), Wolves: Behavior, ecology,and conservation.Chicago, IL: University of Chicago Press. 259–271.

BARYSHNIKOV G.F., T. MANO. & R. MASUDA 2004 Taxonomic differentiation of *Ursus arctos* (Carnivora, Ursidae) from south of Okhotsk Sea Islands on the basis of morphometrical analysis of skull and teeth. Russian Journal of Theriology, 3: 77-88.

BOEV Z. 2020 Past distribution of *Ursus arctos* in Bulgaria: fossil and subfossil records (Carnivora: Ursidae). Lynx, n. s. (Praha), 51: 5–18

BOJARSKA K. & N. SELVA 2012 Spatial patterns in brown bear *Ursus arctos* diet: the role of geographical and environmental factors. Mammal Review 42: 120–143.

CALVIGNAC, S., S. HUGHES & C. HÄNNI 2009 Genetic diversity of endangered brown bear (*Ursus arctos*) populations at the crossroads of Europe, Asia and Africa. Diversity and Distribution, 15: 742-750.

CHAPRON et 76 autors 2014 Recovery of large carnivores in europe's modern human-dominated landscapes, Science, vol. 346, no 6216.

ÇILINGIR, F.G., C.A. PEKŞEN, H. AMBARLI, P. BEERLI & C.C. BILGIN 2015

Exceptional maternal lineage diversity in brown bears (*Ursus arctos*) from Turkey. Zoological Journal of the Linnean Society, doi: 10.1111/zoj.12322.

ÇILINGIR F. G., Ç. AKIN PEKŞEN, H. AMBARLI, P. BEERLI & C.C. BILGIN 2016

Exceptional maternal lineage diversity in brown bears (*Ursus arctos*) from Turkey. Zoological Journal of the Linnean Society.;176:463–477. doi: 10.1111/zoj.12322.

CORBET G. 1978 The Mammals of the Palaearctic Region. British Museum (Natural History). Cornell Univ. Press, 314 pp.

DAVISON J., S.Y.W. HO, S.C. BRAY, M. KORSTEN, E. TAMMELEHT, M. HINDRIKSON, K. ØSTBYE, E. ØSTBYE, S. E. LAURITZEN, J. AUSTIN, A. COOPER & U. SAARMA 2011 Late-Quaternary biogeographic scenarios for the brown bear (*Ursus arctos*), a wild mammal model species. Quaternary Science Reviews, 30: 418-430.

DEČAK D, A FRKOVI, M GRUBEŠI, Đ HUBER at all 2005 Brown Bear Management Plan for The Republic of Croatia, Ministry of Agriculture, Forestri and Water Management, Ministry of Culture, Zagreb.

ELLERMAN J. R. & T.C.S. MORRISON-SCOTT 1951 Checklist of Palearctic and Indian Mammals 1758 to 1946. British Museum 19: 935-937.

ERSMARK E.,G. BARYSHNIKOV,T. HIGHAM, A. ARGANT,P. CASTAÑOS,D. DÖPPES, M. GASPARIK, M. GERMONPRÉ, K. LIDÉN, G. LIPECKI A. MARCISZAK, R. MILLER, M. MORENO-GARCÍA, M. PACHER, M. ROBU, R. RODRIGUEZ-VARELA, M. ROJO GUERRA, M. SABOL, N. SPASSOV, J. STORÅ, C. VALDIOSERA, A. VILLALUENGA, J. R. STEWART & L. DALÉN 2019 Genetic turnovers and northern survival during the last glacial maximum in European brown bears Ecology and Evolution. 9: 5891–5905.

FROSCH C., A. DUTSOV, D. ZLATANOVA, K. VALCHEV, T. ERIK REINERS, K. STEYER, M. PFENNINGER & C. NOWAK 2014 Noninvasive genetic assessment of brown bear population structure in Bulgarian mountain regions. Mammalian Biology - Zeitschrift fur Saugetierkunde 79(4): 268-276.

GALBREATH G.J., C.P GROVES & L.P.WAITS 2007 Genetic resolution of composition

and phylogenetic placement of the isabelline bear. Ursus, 18: 129-131.

GÄRDENFORS U., C. HILTON-TAYLOR, G. MACE & J.P. RODRÍGUEZ 2001 The application of IUCN Red List Criteria at Regional levels. Conservation Biology 15: 1206-1212.

GAVRILOV GENADI, DIANA P. ZLATANOVA , VENISLAVA V. SPASOVA , KOSTADIN D. VALCHEV , ALEXANDAR A. DUTSOV. 2015. Home Range and Habitat Use of Brown Bear in Bulgaria: the First Data Based on GPS-Telemetry. Acta zool. bulg., 67 (4), 2015: 493-499.

GENOV P. & R. GĂNČEV 1987 Der Braunbär (*Ursus arctos* L., 1758) in Bulgarien – Verbreitung, Anzahl, Schäden. Z. Jagdwiss 33:145-153.

GENOV, P. & J. WANEV 1992 Berichte über Angriffe des Braunbären (*Ursus arctos* L.) auf Haustiere und Bienenvölker in Bulgarien. Z. Jagdwiss 38: 1-8.

GIPPOLITI S. 2016 Questioning current practice in brown bear *Ursus arctos* conservation in Europe that undervalues taxonomy. Animal Biodiversity and Conservation 39: 199-205.

GIPPOLITI S. 2020 Un approccio critico alla tassonomia del complesso *Ursus arctos*: implicazioni per la conservazione. In Guacci C. (ed.) Orso bruno marsicano. Verso una strategia di conservazione integrata. Palladino, Campobasso pp. 55-71. (In Italian).

GIPPOLITI S. & G. AMORI 2002 Mammal diversity and taxonomy in Italy: implications for conservation J. Nat. Conserv. 10, 133–143.

GIPPOLITI S. & C.P. GROVES 2020 Cryptic problematic species and troublesome taxonomists: A tale of the Apennine bear, and the Nile White Rhinoceros (pp. 509-527). In: Angelici F.M., Rossi L. (Eds.). Problematic Wildlife II. New conservation and management challenges in the Human-Wildlife interactions. Springer.

GUBAR J. 1990 Methodological guidelines for registration of the brown bear numbers. Glavnoe Upravlenie Ohotnichego Hoziaystva pri Sovete Ministrov RSFSR. Moscow, 31 p.

GUROV, T.; ATANASSOV, E.; KARAIVANOVA, A.; SERBEZOV, R.; SPASSOV, N. Statistical Estimation of Brown Bears (Ursus arctos L.) Population in the Rhodope Mountains. 2017, *Procedia Computer Science*, 108C, 2028–2037.

HIRATA D., A.V. ABRAMOV, G.F. BARYSHNIKOV & R. MASUDA 2014 Mitochondrial

DNA haplogrouping of the brown bear, *Ursus arctos* (Carnivora: Ursidae) in Asia, based on a newly developed APLP analysis. Biological Journal of the Linnean Society 111: 627-635.

HIRATA, D., T. MANO, A.V. ABRAMOV, G.F. BARYSHNIKOV, P.A. KOSINTSEV,

A.A. VOROBIEV, E.G. RAICHER, H. TSUINDA, Y. KANEKO, T. MURATA, D. FUKUI & R. MASUDA 2013 Molecular phylogeography of the brown bear (*Ursus arctos*) in northeastern Asia based on analyses of complete mitochondrial DNA sequences. Molecular Biology and Evolution, 30: 1644-1652.

HUBER D. & H. ROTH 1993 Movements of brown bears in Croatia. Acta Theriologica 38 (2): 151-159.

JAKUBIEC Z. 1993 *Ursus arctos* Linneus, 1758 – Braunbär. In: Handbuch der Saugetiere Europas. Aula Verlag GmbH, Wiesbaden. Band 5/I (Carnivora) 254-300.

KANELLOPOULOS N., G. MERTZANIS, G. KORAKIS & M. PANAGIOTOPOULOU 2006 Selective habitat use by brown bear (*Ursus arctos* L.) in northern Pindos, Greece. Journal of Biological Research 5: 23 – 33.

KACZENSKY P., G. CHAPRON, M. VON ARX, D. HUBER, C. H. ANDRÉN, & J. LINNELL 2013 Status, management and distribution of large carnivores – bear, lynx, wolf and wolverine in Europe. Instituto di Ecologia Applicata and with contributions of the IUCN/SSC Large Carnivore Initiative for Europe.

KALOS M.A. & P.A. WHITLOCK 1986 Monte Carlo Methods (Wiley Interscience, New York.

KITCHENER A.C. 2010 Taxonomic issues in bears: impacts on conservation in zoos and the wild and gaps in current knowledge. International Zoo Yearbook 44: 33-46.

LIST OF PRESSURES AND THREATS into Reference portal for reporting under Article 17 of the Habitats Directive - http://cdr.eionet.europa.eu/help/habitats_art17 .

MACKENZIE D.I., J. D. NICHOLS, A. ROYLE, K. H. POLLOCK, L. L. BAILEY & J. E. HINES 2006 Occupancy Estimation and Modeling, Elsevier Publishing. 324 pp.

MACE R.D., CARNEY D.W., CHILTON-RADANT T., COURVILLE S.A., HAROLDSON M.A., HARRIS R.B., J. JONKEL, B.N. MCLELLAN, M. MADELR, L. MANLEY, C.C. SCHWARTZ, C. SERVHEEN, G. STENHOUSE, J.S. WALLER & E. WENUM 2012 Grizzly bear population vital rates and trend in the Northern Continental Divide Ecosystem, Montana. Journal of Wildlife Management 76: 119–128.

MARTINO V. 1936 Addition to the systematics of the Yugoslavian brown bear. Lovac, Beograd 41(7-10): 168-175. (In Serbian with English summary).

MERTZANIS, G. 1999 Status and management of the brown bear in Greece. In: Servheen, C., Herrero, S. & Peyton, B. (compilers). Bears. Status survey and conservation action plan. Gland, Switzerland: IUCN/SSC Bear and polar bear specialist groups, IUCN, 72-81.

MERTZANIS Y., I. IOANNIS, A. MAVRIDIS, O. NIKOLAOU, S. RIEGLER, A. RIEGLER & A. TRAGOS 2004 Movements, activity patterns and home range of a female brown bear (*Ursus Arctos*, L.) in the Rodopi Mountain Range, Greece. Belg. J. Zool., 134 (Supplement 1): 97-108.

MERTZANIS Y., I. IOANNIS, A. MAVRIDIS, O. NIKOLAOU, S. RIEGLER, A. RIEGLER & A. TRAGOS 2005 Belg. J. Zool. 135 (2): 217-221.

MILLER G.S. 1912 Catalogue of European Mammals. British Museum, London.

MILLER S.D., G. C. WHITE, R.A. SELLERS & H.V. REYNOLDS 1997 Brown and black bear density estimation in Alaska using radiotelemetry and replicated mark-resight techniques. Wildlife Monograph 133.

MIZUMACHI K., N. SPASSOV, D. KOSTOV, E. RAICHEV,S. PEEVA, D. HIRATA, Y. NISHITA, KANEKO & R. MASUDA 2020 Mitochondrial haplogrouping of the ancient brown bears (*Ursus arctos*) in Bulgaria, revealed by the APLP method, Mammal Research 65: 413–421.

MOWAT G., D.C. HEARD & C.J. SCHWARZ 2013 Predicting grizzly bear density in western North America. PLoS ONE 8(12).

NOWAK, C.; DOMOKOS, C.; DUTSOV, A.; FROSCH, C. Molecular evidence for historic long-distance translocations of brown bears in the Balkan region.*Conservation Genetics*. **2014**, DOI 10.1007/s10592-014-0570-7

PAJENTOV V. & S. PAJENTOV 2002 Evaluation of the brown bear numbers. – Ohota and ohotnichie hozyaystvo, 3: 6-8. (in Russian).

PATITSCHNIAK-ARTS M. 1993 *Ursus arctos*. Mammalian Species 439: 1–10.

RANDI E., L. GENTILE, G. BOSCAGLI, D. HUBER & H.U. ROTH 1994 Mitochondrial DNA sequence divergence among some west brown bear (*Ursus arctos* L.) populations. Lessons for conservation. Heredity, 73: 480-489.

RIGG R., GORMAN M., 2005. Diet of Brown bears (Ursus arctos): new results from the Tatras region and a comparison of research methods. Výskum a ochrana cicavcov na Slovensku VII: 61–79.

RUSKOV M. & G. MARKOV 1974 Der Braunbär (*Ursus arctos* L.) in Bulgarien. Z. Säugetierkunde 39: 358- 368.

PROCTOR M., B. MCLELLAN, J.BOULANGER, C. APPS, G.STENHOUSE, D. PAETKAU & G. MOWAT 2010 Ecological investigations of grizzly bears in Canada using DNA from hair, 1995–2005: a review of methods and progress, *Ursus* 21(2): 169-188.

PROCTOR M. F., D. PAETKAU, B.N. MCLELLAN, G.B. STENHOUSE, K.C. KENDALL, MACE, W.F. KASWORM, C. SERVHEEN, C.L. LAUSEN, M.L. GIBEAU, W.L. WAKKINEN, M.A. HAROLDSON, G. MOWAT, C.D. APPS, L.M. CIARNIELLO, R.M.R. BARCLAY, M.S. BOYCE, C. STROBECK & C.C. SCHWARTZ 2012 Population fragmentation and inter-ecosystem movements of grizzly bears in western Canada and the northern United States. Wildlife Monographs 180: 1-46.

PYLIDIS C. 2015 Evaluating the status of brown bears in Greece (*Ursus arctos*) with the use of non-invasive genetics. University of Bristol. PhD Thesis.

SCHWARTZ C.C., M.A. HAROLDSON, G.C. S. CHERRY, K.A. KEATING, D. MOODY, & C. SERVHEEN 2006 Temporal, spatial, and environmental influences on the demographics of grizzly bears in the greater Yellowstone Ecosystem. Wildlife Monographs 161(1).

SERBEZOV R. & N. SPASSOV 2023 Status and Numbers of the Brown Bear (Ursus arctos L.) in Bulgaria, Animals, 13(8), 1412; https://doi.org/10.3390/ani13081412

SPASSOV N. 1990 Note on the colouration and taxonomic status of the bear (*Ursus arctos* L.) in Bulgaria. Historia Naturalis Bulgarica, Sofia, 2: 64-66.

SPASSOV N. 1997 Evidences for a Late Pleistocene isolation and a separate taxonomic status of the Mediterranean brown bear and the conservation value of the Balkan bear population. Historia Naturalis Bulgarica, 7: 109 - 113.

SPASSOV N. 2003 The Brown Bear in the southern Balkans. In: Krystufek, B., B. Flajsman, Huw Griffiths (eds.). Chapter 9. Living with Bears, A large European carnivore in a shrinking world. Ekoforum, Ljubljana, 229-244.

SPASSOV N. & G. SPIRIDONOV 1999 The bear in Bulgaria. in: The Bears. Status survey and conservation Action Plan. IUCN/SSC Bear Specialist Group IUCN, Gland, 309 pp.

SPASSOV N. & G. SPIRIDONOV 1999 Status and management of the brown bear in Bulgaria. In: Servheen C., Herrero S. & Peyton B. (compilers). Bears. Status survey and conservation action plan. Gland, Switzerland: IUCN/SSC Bear and polar bear specialist group, IUCN, pp. 59-63.

SPASSOV N., K. GEORGIEV, V. IVANOV & P. STOEV 1999 Study on the potential ecological corridors between the local populations of the brown bear in Bulgaria. Historia naturalis bulgarica 10: 133-146.

SPASSOV N., N. NINOV, K. GEORGIEV, R GUNCHEV & V. IVANOV 2000 Status of the Large Mammals in the Central Balkan National Park. In: Biological Diversity of the Central Balkan National Park, USAID. PENSOFT, Sofia, 425-490.

SPASSOV N. & V. IVANOV 2016 Home range, movements and activity patterns of an exceptionally large male Brown Bear (*Ursus arctos* L.) in the area of the Bulgarian-Greek border

(Western Rhodope Mts.). ZooNotes 89: 1-3.

SPASSOV N., G. SPIRIDONOV, V. IVANOV & L. ASSENOV 2015 Signs of the bear life activities and their utilization for the monitoring of the bear (*Ursus arctos* L.) in Bulgaria. Historia naturalis bulgarica 22: 73-83.

SPASSOV N., G. SPIRIDONOV, V. IVANOV & L. ASSENOV 2016 Bear footprints and their use for monitoring and estimating numbers of brown bears (*Ursus arctos* L.) in Bulgaria. Historia naturalis bulgarica, 23: 119-126.

SPIRIDONOV G. & N. SPASSOV 1990 Status of the Brown Bear in Bulgaria, Aquilo, ser. zool. 27: 71 - 75.

SPIRIDONOV G. & N. SPASSOV 1998 Large mammals (Macromammalia) of Bulgaria. In: Bulgaria's Biological Diversity: Conservation and Status Needs Assessment. Vol. I and II. (C. Meine, ed.). Washington D. C.: Biodiversity Support Programm. ISBN: 1-887531-21-1. 467 - 483. (Bulgarian version - 1993).

STEYAERT SAM M.J.G., A. ZEDROSSER, R. R. SWAISGOOD, E. FILIPCZYKOVA, B. CRUDGE, T. DUTTA, S. SHARMA, S. RATNAYEKE, S. KOIKE, M. LECLERC, A. E. DEROCHER, M. CLAPHAM, T. SPADY, B. MCLELLAN, A. ORDIZ, A. FERNANDEZ-GIL, M. DELIBES & J. E. SWENSON 2021 Mating strategy. In: Penteriani V., Melletti M. (Eds.) Bears of the world, Ecology, Conservation and Management. Cambridge University Press, 388 p.

SWENSON, J.E. F. SANDERGREN & A. SÖDERBERG 1998 Geographic expansion of an increasing brown bear population: evidence for presaturation dispersal. Journal of Animal Ecology 67: 819–82.

SWENSON J., N. GERSTL, B. DAHLE & A. ZEDROSSER 2000 Action Plan For The Conservation of Brown Bear in Europe (*Ursus arctos*), Nature and Environment 144, Council of Europe, 76 pp.

TABERLET P. & J, BOUVET 1992 Génétique de l'Ours brun des Pyrénées (*Ursus arctos*): premiers résultats. C.R. Acad. Sci. Paris 314 (ser. III): 15-21.

TABERLET, P. & J. BOUVET 1994 Mitochondrial DNA polymorphism, phylogeography, and conservation genetics of the brown bear (*Ursus arctos*) in Europe. Proc. R. Soc. Lond. 255: 195 - 200.

TEMPLE H.J. & A. TERRY 2007 The Status and Distribution of European Mammals.Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities. Viii, 48 pp.

THOMAS O. 1911 The mammals of the tenth edition of Linnaeus; an attempt to fix the types of the genera and the exact bases and localities of the species. Proceedings of the Zoological Society of London,1911: 120-158.

TODOROV V., D. ZLATANOVA & V. VALCHINKOVA 2020 Home range, mobility and hibernation of brown bears (*Ursus arctos*, ursidae) in areas with supplementary feeding. Nature Conservation Research. Заповедная наука 5(4).

VEISFELD M. & I. CHESTIN (eds.) 1993 Bears: Brown bear, Polar bear, Asian black bear. Nauka, Moscow. 214-248. (In Russian, English summary).

WILDERNESS FUND – BULGARIA 1998 Enhancements of the Balkan Bear Conservation Network. Assessment of the bear habitats quality in the transborder regions of South Balkans. Project granted by REC Budapest Unpublished finalreport.

WILSON D. & D. REEDER (eds.) 2005 Mammal Species of the World. A Taxonomic and Geographic Reference (3rd ed), Johns Hopkins University Press, 2,142 pp. http://www.press.jhu.edu). 336-339.

ZLATANOVA D., DUTSOV A., VALCHEV K., GENOV P. & VOETEN M. 2008. The Bulgarian brown bear management plan – process of creation, level of needed knowledge and challenges. Proceedings of the III Congress of Ecologists of the Republic of Macedonia with International Participation, 06-09.10.2007, Struga. Special issues of Macedonian Ecological Society, Vol. 8, Skopje, p. 235-241.

Приложение 3: Карти на минало и съвременното разпространението на вида

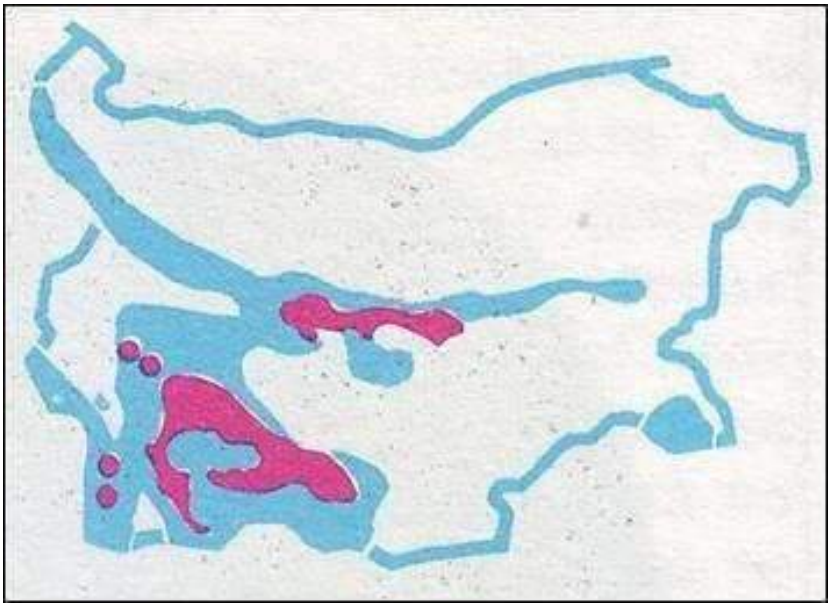

Разпространение (маркирано в червено) на вида към 80-те години на 20-ти век
(По Спиридонов, Спасов 1985 в: Червена книга на НР България)

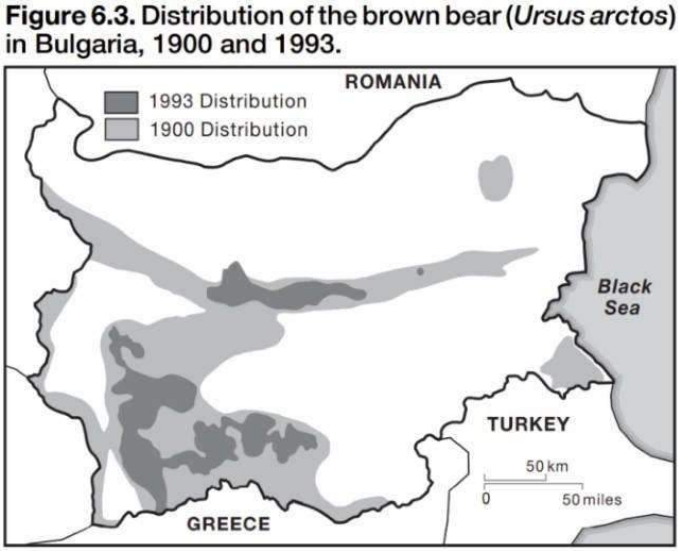

Разпространение на кафява мечка в началото и към края на 20-ти век
(по Spassov, Spirirdonov 1999, distribution 1900 – 1993)

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

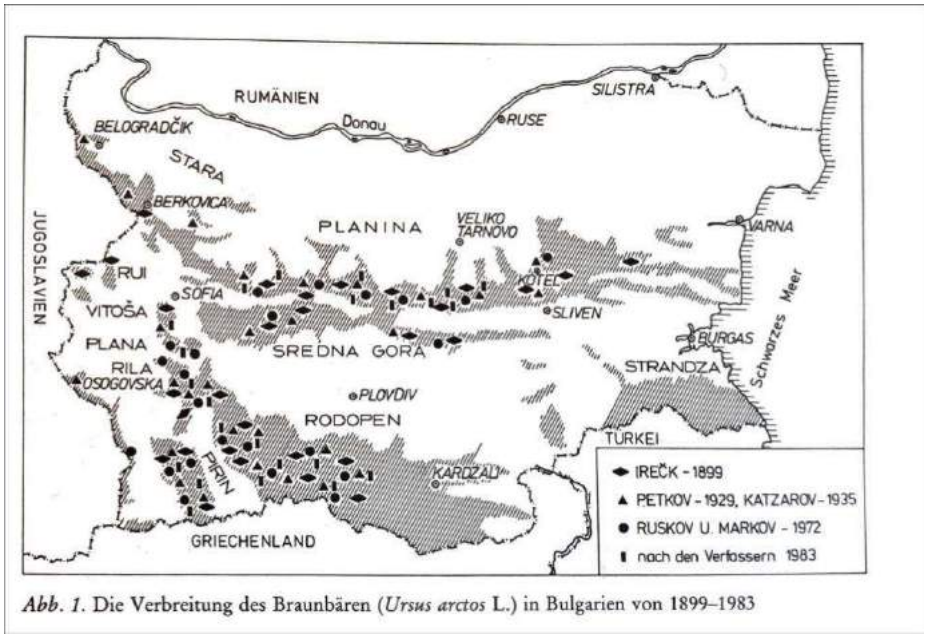

Abb. 1. Die Verbreitung des Braunbären (*Ursus arctos* L.) in Bulgarien von 1899–1983

Разпространението на мечката по данни от края на 19-ти век до 80-те години на 20 век (от Genov, Gănčev 1987).

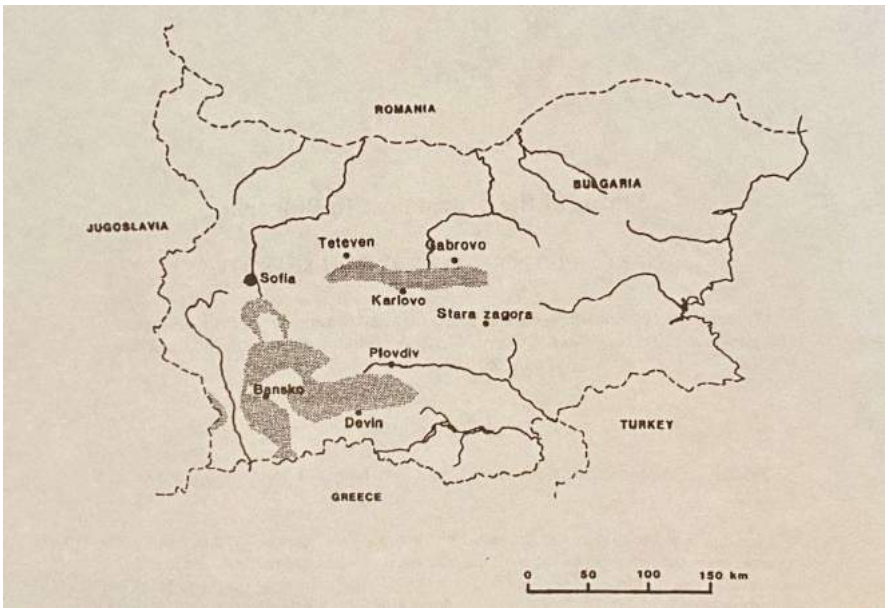

Разпространение на мечката в България към 1986 г.
(по Spiridonov, Spassov 1990)

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

Разпространение на мечката в България в края на 20 век (по Spassov, 2003)

Разпространение на кафява мечка (Spassov 2007)

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

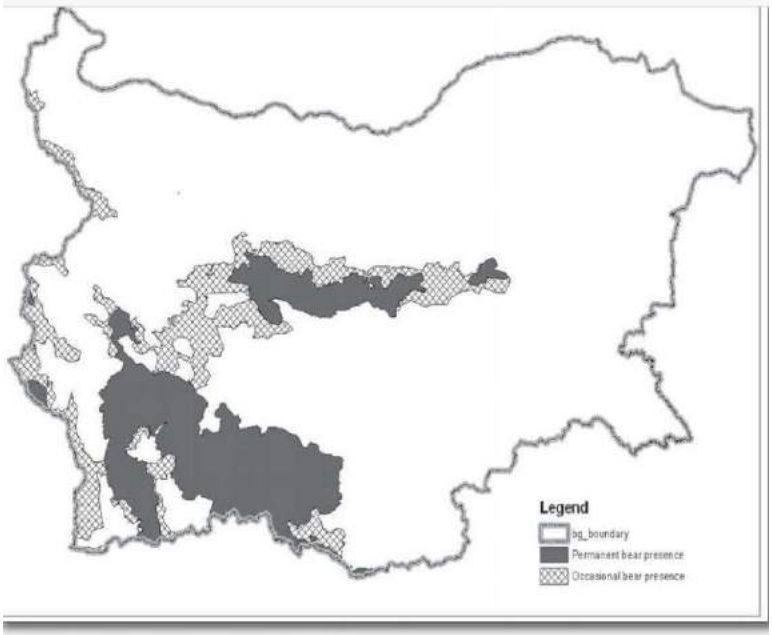

Map of brown bear distribution in Bulgaria

Разпространение на кафява мечка (по Zlatanova at al 2008)

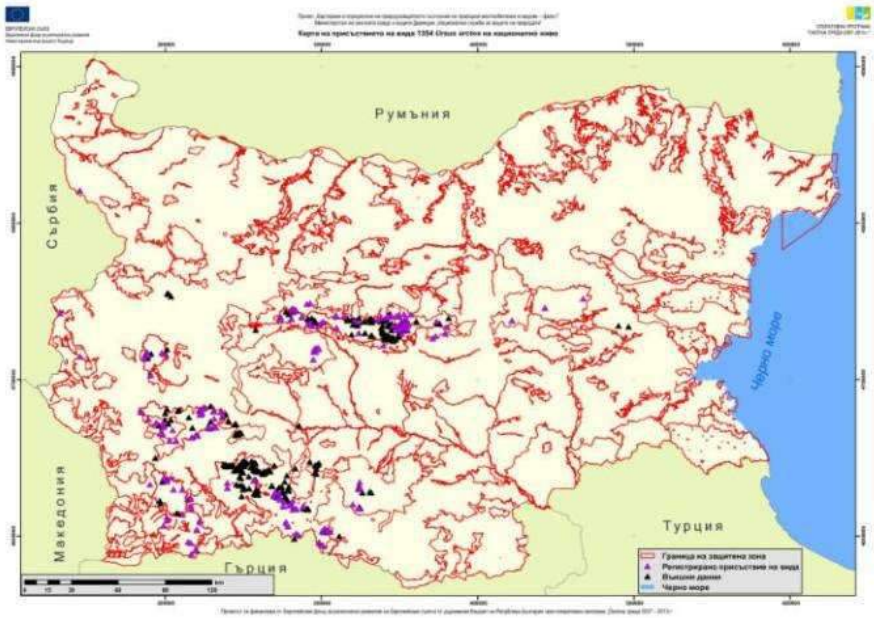

Карта на присъствието на мечката към 2013 г.
(по Спиридонов и др. 2013, Проект Натура 2000)

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

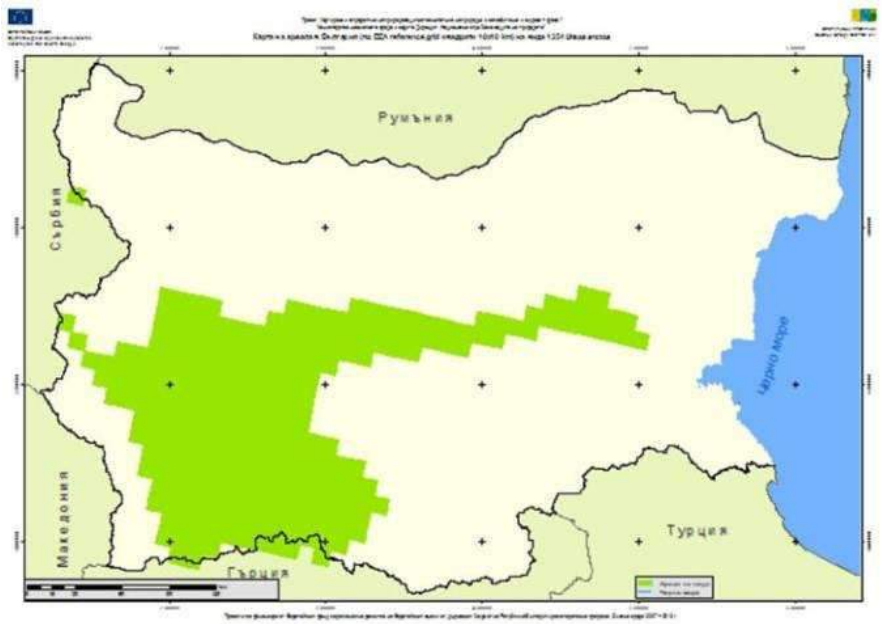

Карта на разпространението на мечката в България
(EEA reference grid квадрати 10x10 km; (по Спиридонов и др. 2013, Проект Натура 2000)

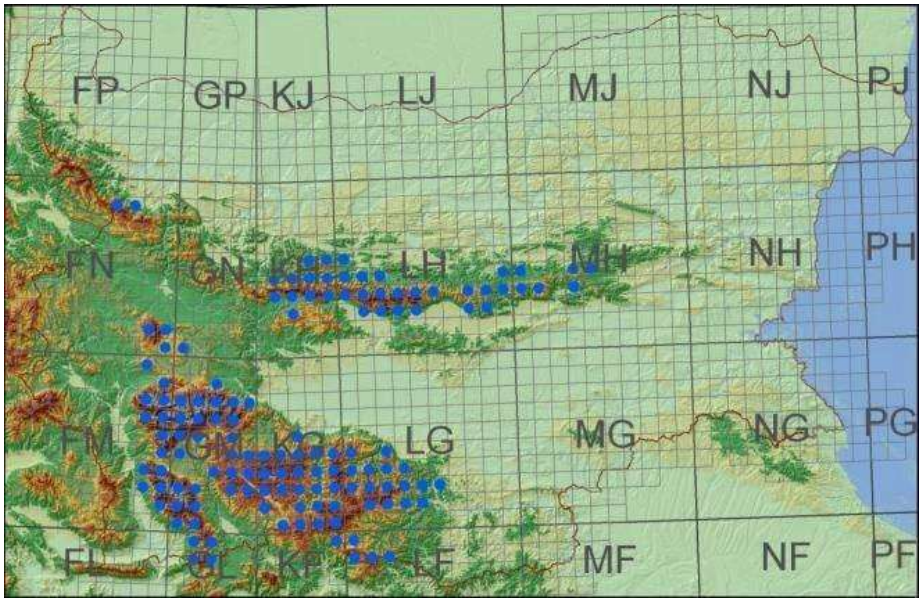

Разпространение на кафявата мечка според Червена книга на България, 2015

Приложение 4: Карти на разпространението на трансграничните популации на кафявата мечка между България и съседните с нея държави

Карти на разпространението на трансграничните популации на кафявата мечка в България и съседните с нея държави и създадените за нейното опазване защитени територии и зони Горе: по Swenson et al 1998; долу: по Spassov 2003

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

Приложение 5: Снимки на местообитания на вида в България.

Поставяне на фотокапани в района на с. Българене

Измерване на следи и екскременти

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

Мравуняк (деликатес за кафявата мечка)

Дивечово Стопанство Буйновско, над с. Кожари.
Възрастен мечок, регистриран на фотокапан.

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

Друг мечок (вероятно около 5-годишен, според следите), вървящ след първия, по същата пътека

Мечка с малко от втората година, проучващо постоянна меча маркировка в района на стопанство Буйновско, над с. Кожари.

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

Поставяне на фотокапани в района на Махала Табашка, Априлци.

Следи от нокти на мечка при чакало в поречието на р. Росица.

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

Косми от мечка при чакало в поречието на р. Росица.

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

Приложение 6: Кратки отчети по научни изследвания и проучвания, извършени в хода на разработване на плана за действие.

През периода 15 - 18 ноември 2020 г. бе проведена теренна работа от екип; Руслан Сербезов и Кирил Георгиев в Предбалкана, района на селата Българене, Стефаново и Малиново.

Екипът установи, че местообитанието, което изследва, може да изхранва отделни кафяви мечки през лятно-есенния сезон, тъй като в районът е богат на диви или подивели овошки: ябълки, круши, череши, сливи, шипки и др. Въпреки наличието на тези хранителни запаси, екипът не откри следи от присъствие на мечки. Предполагаемата причина е активната животновъдна дейност в района и туристическа дейност макар по-слаба поради пандемията, предимно в резерват Старо Стефаново.

Чрез анкетен метод бе установено, че районът на с. Малиново е посетен от майка и две едногодишни малки мечета през септември и октомври 2018 г., а на юг от района между селата Българене и Стефаново е наблюдавана мечка (вероятно мъжка) през есента на 2019 г.

Екип - Н. Спасов и А. Игнатов (с участието на М. Иванов) проведе планирано изследване с няколко командировки, в рамките на проекта (2021-2022). То бе осъществено в района на дивечовото стопанство Буйново (Западни Родопи, в близост до границата с Гърция), където мечката присъства постоянно. Цел на предвидената серия от теренни проучвания е сравняване на днешното състояние на вида с данните, получени преди десетина години. Регистрираните следи, индивидуализирани по методика, подготвяна и изпробвана от нас с години, както и получените данни от поставени фотокапани, дадоха възможност в западните части (пътят по границата към Водни пат) на дивечовъдното стопанство да бъдат установени по следи, в комбинация с фотокапани 4 мечки (женска с 2-годишно мече: шир. на предна лапа - съответно - 12 см. и 9-10 см., според грунта ; възрастен мечок: шир. пр. лапа – 15-16 см см.; млад мечок, вероятно 5-годишен – пр. лапа 14 смплощи Те обитават и съседните източни части на Буйновско стопанство, на 7-8 км по права линия. Там бяха установени и друга мечка, с едногодишно малко, а както изглежда и тригодишно мече. Направеният до момента анализ показва, че в изследвания район обитават не по-малко от 7 мечки. Това е почти същата висока численост, регистрирана от нас през 2011 г. Състоянието на вида в района (плътност и численост) е добро. Причините са свързани с подходящите местообитания в запазените стари гори, липсата на бракониерство в този район, но също и с подхранването на дивеча на хранилки, привличащо мечките в района, особено през пролетта и есента.

Съществуват индикации за намаляване на числеността на мечката в някои райони. Предварителните теренни изследвания (20-24.05.2021 г.: екип Руслан Сербезов, Кирил Георгиев) показва тенденция за намаляване на числеността на вида в районите на гр. Априлци и ДЛС Росица (Средна Стара планина) в сравнение с направените проучвания в края на 90-те години. Районът е подходящо местообитание за вида и е богат на .среда. Условия за развитието на популацията в този район са налице и тези теренни изследвания следва отново

да се проверят. Планирани са следващи теренни наблюдения и изследвания.

Бележки: **Екипът изготвил плана използва данните от мониторинга на кафявата мечка, който се провежда всяка година в цялата страна от ИАОС със съдействието на ИАГ, РИОСВ, РДГ и др. Ние изследвахме проблемни райони, които не влизат в мониторинговите площи: Предбалкана, на север от Стара планина и Западни Родопи, в близост границата с Гърция.**

Приложение 7: Получена информация по ЗДОИ за изпълнението на мерки от предходния план

МОНИТОРИНГ НА ПОПУЛАЦИЯТА

1.) Разработване методика и софтуер мониторинг на състоянието на популациите

Изпратено до ИАОС, ДАГ

Не е получено писмо от ИАОС.

2.) Организиране на работни срещи за уточняване на методите за изработване на унифицирана методика за мониторинг за състоянието на популацията

Получено писмо от ИАГ, в което няма отговор във връзка с изпълнението на тази мярка.

3.) Създаване на ефективна мрежа за мониторинг чрез използването на общи методологии: броене на майки с малки от годината и др.

Изпратено до МОСВ, НПО, ДАГ, СЛРБ

- Получено писмо от МОСВ, в което няма отговор във връзка с изпълнението на тази мярка.
- Получено писмо от НПО (WWF), съгласно което организацията не е изпълнявала дейности във връзка с тази мярка. Не са получени писма от други НПО.
- Получено писмо от ИАГ, в което няма отговор във връзка с изпълнението на тази мярка.
- Не е получено писмо от СЛРБ.

4.) Оценка на популацията по метода маркиране и повторно улавяне на базата на ДНК анализи.

Изпратено до .ИАОС, НПО, ДАГ, СЛРБ

- Не е получено писмо от ИАОС.
- Получено писмо от НПО (WWF), съгласно което организацията не е изпълнявала дейности във връзка с тази мярка. Не са получени писма от други НПО.
- Получено писмо от ИАГ, в което няма отговор във връзка с изпълнението на тази мярка.

- Не е получено писмо от СЛРБ.

5.) Маркиране на мечки с GPS-GSM яки за радиопроследяване.

Изпратено до НПО, МОСВ, ДАГ

- Получено писмо от НПО (WWF), съгласно което организацията не е изпълнявала дейности във връзка с тази мярка. Не са получени писма от други НПО.
- Получено писмо от МОСВ, в което няма отговор във връзка с изпълнението на тази мярка.
- Получено писмо от ИАГ, в което няма отговор във връзка с изпълнението на тази мярка.

6.) Регулярно предоставяне на резултати от проучвания (ДНК анализи, телеметрия и др.) на местните заинтересовани страни.

Изпратено до НПО, МОСВ, ДАГ

- Получено писмо от НПО (WWF), съгласно което организацията не е изпълнявала дейности във връзка с тази мярка. Не са получени писма от други НПО.
- Получено писмо от МОСВ, в което няма отговор във връзка с изпълнението на тази мярка.
- Получено писмо от ИАГ, в което няма отговор във връзка с изпълнението на тази мярка.

7.) Предоставяне на информация в реално време за състоянието на местообитанията и коридорите за връзка.

Изпратено до НПО, МОСВ, ДАГ

- Получено писмо от НПО (WWF), съгласно което организацията не е изпълнявала дейности във връзка с тази мярка. Не са получени писма от други НПО.
- Получено писмо от МОСВ, в което няма отговор във връзка с изпълнението на тази мярка.
- Получено писмо от ИАГ, в което няма отговор във връзка с изпълнението на тази мярка.

ДЕЙНОСТИ, ВЛИЯЕЩИ ДИРЕКТНО НА ПОПУЛАЦИЯТА

8.) Бракониерство

8.1.) Извършване на регулярни проверки на ловци ловуващи дива свиня в мечите местообитания.

Изпратено до РДГ, РИОСВ, НПО, ИАГ, ДЛ, ДДС

- Получено писмо от ИАГ, в което няма отговор във връзка с изпълнението на тази мярка.
- Получено писмо от НПО (WWF), съгласно което организацията не е изпълнявала дейности във връзка с тази мярка. Не са получени писма от други НПО.
- Получени писма от РИОСВ Благоевград, РИОСВ Монтана, РИОСВ Плевен и РИОСВ София в които няма отговор във връзка с изпълнението на тази мярка.
- Получено писмо от РИОСВ Смолян, съгласно което от страна на РИОСВ Смолян не са извършвани проверки на ловци ловуващи дива свиня в мечи местообитания.
- Получено писмо от РИОСВ Стара Загора, съгласно което за периода 2008 - 2018 г. не са извършвани регулярни проверки на ловци ловуващи дива свиня в мечите местообитания.
- Не са получени писма от РИОСВ Велико Търново, РИОСВ Пазарджик и РИОСВ Пловдив.
- Получени са писма от РДГ Берковица, Велико Търново, Кюстендил и София.
- РДГ Берковица: На територията на РДГ Берковица съществуват мечи местообитания само в ТП ДГС Чупрене (ДУ Чупрене и ДУ Стакевци) и ТП ДГС – Говежда (ДУ Кози камък, като през периода са забелязани само единични индивиди. Служителите на РДГ Берковица осъществяват контрол за превенция на бракониерството, като се извършват проверки на терен и провеждане на инструктажи за безопасност по време на ловуване. В ДУ (дивечовъдните участъци) дърводобива и достъпа на МПС е съобразен с ключовите зони и хабитатните местообитания на мечката в различните етапи от годишния жизнен цикъл. РДГ Берковица не попада в коридорите между популациите от известните местообитания.
- РДГ Велико Търново е извършвала и продължава да извършва дейности, свързани с щетите, които нанася кафявата мечка на селското стопанство и животновъдството (включително пчеларството). Средствата, които дирекцията изразходва за организиране на комисии и произтичащите от тях решения за прогонване на кафявата мечка или нейното преместване в райони, отдалечени от жилищни сгради, са средства от бюджета на РДГ. Регулярните проверки на ловци, ловуващи дива свиня в мечите местообитания, се извършват от горските инспектори по седмичния график, по който работят. Не са предвиждани и използвани други средства. РДГ Велико Търново няма планирани и изразходвани средства по изпълнените мерки в периода на действие на „План за действие за кафявата мечка в България 2008-2017 г.“
- РДГ Кюстендил се извършват регулярни проверки по Закона за лова и опазване на дивеча (ЗЛОД) и Правилника за прилагане на ЗЛОД, съгласно утвърдени графици на директора на РДГ Кюстендил. Служителите на дирекцията осъществяват контрол за превенция на бракониерството, като се извършват проверки на терен и провеждане на инструктажи за безопасност по време на ловуване. Извършват се годишни проверки на биотехническите съоръжения за подхранване и наблюдение на дивеча, заложени в ловностопанските планове и съответните ТП ДГС/ ДЛС към ЮЗДП ДП Благоевград на територията на контролна дейност на РДГ Кюстендил. В дивечовъдните участъци дърводобива и достъпа на моторни превозни средства се съобразява с ключовите зони и

хабитатните предпочитания на мечката в различните етапи от годишния жизнен цикъл. Писмена информация относно бърлогите на мечките не е налична в РДГ Кюстендил. Няма писмена информация в РДГ Кюстендил и не е създаден регистър с коридорите, през които мечките преминават през различните обекти на инфраструктурата и други, създадени от човека.

- РДГ София се извършват регулярни проверки по ЗЛОД и ППЗЛОД съгласно утвърдени графици на директора на РДГ София. Извършват се също така годишни проверки на биотехническите съоръжения за подхранване и наблюдение на дивеча, заложени в ловностопанските планове на съответните ТП ДГС/ ДЛС към ЮЗДП ДП – гр. Благоевград и СЗДП ДП гр. Враца на територията на контролна дейност на РДГ София. Ежегодно се извършват проверки на засетите дивечови ниви и състоянието на дивечови ливади, заложени в ловностопанските планове. Извършени са регулярни проверки на ловци, ловуващи на дива свиня в мечите местообитания от териториалните поделения на Северозападно държавно предприятие (5716 бр. проверки) по време на провеждане на групов лов на дива свиня в мечите местообитания.

Извършват се от страна на РДГ София специализирани акции по предотвратяване на бракониерски набези.

Ограничаване на безпокойството в зоните на разпространените коридори със сезонни миграции и хабитати, съгласно ЗЛОД и ППЗЛОД се осъществява чрез заповеди. Същите са издадени на основание постъпили заявления от собствениците на териториите, придружени с предложение от стопанисващите дивеча.

Картирането на бърлогите на мечките следва да се извършва от заинтересовани лица като НПО, ТП ДГС/ ДЛС и др. Писмена информация относно бърлогите на мечките не е налична в РДГ София.

Няма писмена информация в РДГ София и не е създаден нарочен регистър къде са коридорите, през които мечките преминават през различните обекти на инфраструктурата и други, създадени от човека.

Следва да се има предвид също така, че от месец април 2011 г. е приет нов Закон за горите, съгласно който 16 бр. РДГ към ИАГ имат контролни функции. На основание разпоредбата на чл. 163, ал. 1 от същия закон, за управление на горските територии - държавна собственост, които не са предоставени на ведомства или юридически лица, се създават държавни предприятия, като съществуващите ДГС/ ДЛС към 2011 г. стават техни териториални поделения. За периода от 2008 г. до месец април 2011 г. в РДГ София няма писмена информация относно изпълнението на заложените мерки в Плана за действие за кафявата мечка в България 2008-2017 г.

- Не са получени писма от ДЛ и ДДС.

8.2.) Разработване и прилагане на ефективна система (в т.ч. и финансова) за

стимулиране предотвратяване на бракониерство

Изпратено до МОСВ, РДГ, НПО, ИАГ, ДЛ, ДДС

- Получено писмо от МОСВ, в което няма отговор във връзка с изпълнението на тази мярка.
- Получено писмо от ИАГ, в което няма отговор във връзка с изпълнението на тази мярка.
- Получено писмо от НПО (WWF), съгласно което организацията не е изпълнявала дейности във връзка с тази мярка. Не са получени писма от други НПО.
- Получени са писма от РДГ Берковица, Велико Търново, Кюстендил и София.
- РДГ Берковица: На територията на РДГ Берковица съществуват мечи местообитания само в ТП ДГС Чупрене (ДУ Чупрене и ДУ Стакевци) и ТП ДГС – Говежда (ДУ Кози камък, като през периода са забелязвани само единични индивиди. Служителите на РДГ Берковица осъществяват контрол за превенция на бракониерството, като се извършват проверки на терен и провеждане на инструктажи за безопасност по време на ловуване. В ДУ (дивечовъдните участъци) дърводобива и достъпа на МПС е съобразен с ключовите зони и хабитатните местообитания на мечката в различните етапи от годишния жизнен цикъл. РДГ Берковица не попада в коридорите между популациите от известните местообитания.
- РДГ Велико Търново е извършвала и продължава да извършва дейности, свързани с щетите, които нанася кафявата мечка на селското стопанство и животновъдството (включително пчеларството). Средствата, които дирекцията изразходва за организиране на комисии и произтичащите от тях решения за прогонване на кафявата мечка или нейното преместване в райони, отдалечени от жилищни сгради, са средства от бюджета на РДГ. Регулярните проверки на ловци, ловуващи дива свиня в мечите местообитания, се извършват от горските инспектори по седмичния график, по който работят. Не са предвиждани и използвани други средства. РДГ Велико Търново няма планирани и изразходвани средства по изпълнените мерки в периода на действие на „План за действие за кафявата мечка в България 2008-2017 г.“
- От страна на РДГ Кюстендил се извършват регулярни проверки по Закона за лова и опазване на дивеча (ЗЛОД) и Правилника за прилагане на ЗЛОД, съгласно утвърдени графици на директора на РДГ Кюстендил. Служителите на дирекцията осъществяват контрол за превенция на бракониерството, като се извършват проверки на терен и провеждане на инструктажи за безопасност по време на ловуване. Извършват се годипни проверки на биотехническите съоръжения за подхранване и наблюдение на дивеча, заложени в ловностопанските планове и съответните ТП ДГС/ ДЛС към ЮЗДП ДП Благоевград на територията на контролна дейност на РДГ Кюстендил. В дивечовъдните участъци дърводобива и достъпа на моторни превозни средства се съобразява с ключовите зони и хабитатните предпочитания на мечката в различните етапи от годишния жизнен цикъл. Писмена информация относно бърлогите на мечките не е налична в РДГ Кюстендил. Няма писмена информация в РДГ Кюстендил и не е създаден регистър с коридорите, през които мечките преминават през различните обекти на инфраструктурата и други, създадени от

човека.

- От страна на РДГ София се извършват регулярни проверки по ЗЛОД и ППЗЛОД съгласно утвърдени графици на директора на РДГ София. Извършват се също така годишни проверки на биотехническите съоръжения за подхранване и наблюдение на дивеча, заложени в ловностопанските планове на съответните ТП ДГС/ ДЛС към ЮЗДП ДП - гр. Благоевград и СЗДП ДП гр. Враца на територията на контролна дейност на РДГ София. Ежегодно се извършват проверки на засетите дивечови ниви и състоянието на дивечови ливади, заложени в ловностопанските планове. Извършват се от страна на РДГ София специализирани акции по предотвратяване на бракониерски набези.

Ограничаване на безпокойството в зоните на разпространените коридори със сезонни миграции и хабитати, съгласно ЗЛОД и ППЗЛОД се осъществява чрез заповеди. Същите са издадени на основание постъпили заявления от собствениците на териториите, придружени с предложение от стопанисващите дивеча.

Картирането на бърлогите на мечките следва да се извършва от заинтересовани лица като НПО. ТП ДГС/ ДЛС и др. Писмена информация относно бърлогите на мечките не е налична в РДГ София.

Няма писмена информация в РДГ София и не е създаден нарочен регистър къде са коридорите, през които мечките преминават през различните обекти на инфраструктурата и други, създадени от човека.

Следва да се има предвид също така, че от месец април 2011 г. е приет нов Закон за горите, съгласно който 16 бр. РДГ към ИАГ имат контролни функции. На основание разпоредбата на чл. 163, ал. 1 от същия закон, за управление на горските територии – държавна собственост, които не са предоставени на ведомства или юридически лица, се създават държавни предприятия, като съществуващите ДГС/ ДЛС към 2011 г. стават техни териториални поделения. За периода от 2008 г. до месец април 2011 г. в РДГ София няма писмена информация относно изпълнението на заложените мерки в Плана за действие за кафявата мечка в България 2008-2017 г.

- Не са получени писма от ДЛ и ДДС.

8.3.) Предоставяне на независима (не местна) юридическа подкрепа за защита на обществения интерес срещу бракониерите

Изпратено до НПО

- Получено писмо от НПО (WWF), съгласно което организацията не е изпълнявала дейности във връзка с тази мярка. Не са получени писма от други НПО.

8.4.) Въвличане на широк кръг от заинтересовани страни при разрешаване на проблема с бракониерството

Изпратено до НПО, МОСВ, МВР, ДАГ

- Получено писмо от НПО (WWF), съгласно което организацията не е изпълнявала дейности във връзка с тази мярка. Не са получени писма от други НПО.
- Получено писмо от МОСВ, в което няма отговор във връзка с изпълнението на тази мярка.
- Получено писмо от МВР, в което няма отговор във връзка с изпълнението на тази мярка.
- Получено писмо от ИАГ, в което няма отговор във връзка с изпълнението на тази мярка.

8.4.) Създаване и управление на национална база данни при ДАГ за трофеите от мечка с протокол за оценка по CIC и снимка

Изпратено до ДАГ, МОСВ

- Получено писмо от ИАГ, в което няма отговор във връзка с изпълнението на тази мярка.
- Получено писмо от МОСВ, в което няма отговор във връзка с изпълнението на тази мярка.

8.5.) Подобряване на контрола върху процеса на регистрация на трофеите и върху излагането на трофеи на публични места

Изпратено до НПО, МОСВ, РИОСВ, МВР, ДАГ

- Получено писмо от НПО (WWF), съгласно което организацията не е изпълнявала дейности във връзка с тази мярка. Не са получени писма от други НПО.
- Получено писмо от МОСВ, в което няма отговор във връзка с изпълнението на тази мярка.
- Получени писма от РИОСВ Благоевград, РИОСВ Монтана, РИОСВ Плевен, РИОСВ Стара Загора и РИОСВ София в които няма отговор във връзка с изпълнението на тази мярка.
- Получено писмо от РИОСВ Смолян, съгласно което във връзка с процеса на регистрация на трофеите от защитени видове и излагане на трофеи на публични места, РИОСВ – Смолян се стреми да повиши информираността на гражданите чрез прессъобщения по повод констатирани нарушения за притежание, продажба и излагане на препарирани екземпляри включени в Приложение 3 от ЗБР. За периода не са констатирани неправомерно изложени трофеи от кафява мечка в заведения и публични места.
- Не са получени писма от РИОСВ Велико Търново, РИОСВ Пазарджик и РИОСВ Пловдив.
- Получено писмо от МВР, в което няма отговор във връзка с изпълнението на тази мярка.
- Получено писмо от ИАГ, в което няма отговор във връзка с изпълнението на тази мярка.

8.6.) Изготвяне и поддържане на национална база данни от МОСВ за организиране и провеждане на незаконен лов, търговия с незаконно придобити трофеи, легален внос на трофей от мечка и т.н.

Изпратено до ДАГ, МОСВ, НПО

- Получено писмо от ИАГ, в което няма отговор във връзка с изпълнението на тази мярка.
- Получено писмо от МОСВ, в което няма отговор във връзка с изпълнението на тази мярка.
- Получено писмо от НПО (WWF), съгласно което организацията не е изпълнявала дейности във връзка с тази мярка. Не са получени писма от други НПО.

9.) Показване на местните хора, че наличието на мечки в района може да носи преки ползи (екотуризъм, етикет на местни продукти и други)

Изпратено до НПО, МОСВ

- Получено писмо от НПО (WWF), съгласно което организацията не е изпълнявала дейности във връзка с тази мярка. Не са получени писма от други НПО.
- Получено писмо от МОСВ, в което няма отговор във връзка с изпълнението на тази мярка.

10.) Засилени охранителни мерки в коридорите на Средна Гора (stepping stones), които свързват двете субпопулации

Изпратено до ДАГ, МОСВ, НПО

- Получено писмо от ИАГ, в което няма отговор във връзка с изпълнението на тази мярка.
- Получено писмо от МОСВ, в което няма отговор във връзка с изпълнението на тази мярка.
- Получено писмо от НПО (WWF), съгласно което организацията не е изпълнявала дейности във връзка с тази мярка. Не са получени писма от други НПО.

ОПАЗВАНЕ НА МЕСТООБИТАНИЯТА

11.) Оценка на съществуващата инфраструктура и ефекта й върху местообитанията на мечките

Изпратено до МОСВ, НПО

- Получено писмо от МОСВ, в което няма отговор във връзка с изпълнението на тази мярка.
- Получено писмо от НПО (WWF), съгласно което организацията не е изпълнявала дейности във връзка с тази мярка. Не са получени писма от други НПО.

12.) Предварително да се оценят всички видове планирана транспортна

инфраструктура и техния ефект върху местообитанията на мечките и да се търсят начини за разрешаване на съществуващи проблемни точки

Изпратено до МОСВ, НПО, МРРБ

- Получено писмо от МОСВ, в което няма отговор във връзка с изпълнението на тази мярка.
- Получено писмо от НПО (WWF), съгласно което организацията е изпълнявала следните дейности във връзка с тази мярка:

Опазване на гори, които са местообитания на мечка в природен парк „Българка“: 1. Застъпнически дейности – загубено съдебно дело срещу решение по ОВОС и ОС на проект „Обход на Габрово с тунел под Шипка“, позволяващо изграждане на 4 км. път в най- дивата част на парка по изцяло ново трасе, с установени местообитания подходящи за родилни бърлоги; 2. Застъпнически дейности във връзка с включването на проекта в програма „Транспортна свързаност“ 2021 – 2027. Настояване за нова оценка на алтернативите за дълъг тунел и друго трасе през Прохода на Републиката във връзка с влошаването на природозащитното състояние на вида според последното докладване по чл.17 на Директива 92/43 през 2019 г.

По отношение на финансирането и изразходването на средства не е възможно да се предоставят данни. Една част от стопанствата, основно от Родопите, са подпомогнати от ВВФ финансово чрез разработване на доклади за горите с висока консервационна стойност (ГВКС) като част от процеса по горска сертификация. Тези доклади обаче включват и много други видове, освен кафявата мечка, и е невъзможно да се даде конкретна цифра. Също така за стопанствата, които са подпомагали от ВВФ, през годините са направени и специализирани обучения за мониторинг и стопанисване на ГВКС. В този случай също е трудно да се направи разграничение на разходите. По отношение на водените съдебни дела и кампаниите за застъпничество също не е възможно да се оценят изразходваните средства (такси, комуникация, заплащане на служители и външни експерти), защото те са били предоставяни по различни вътрешни проекти чрез собствени средства на организацията.

Не са получени писма от други НПО.

- Съгласно писмо от АПИ, за всички инвестиционни намерения на АПИ се провежда процедура по реда на чл. 4, ал. 1 от Наредбата за условията и реда за извършване на оценка на въздействието върху околната среда (ОВОС) и чл. 10, ал. 1 от Наредбата за условията и реда за извършване на оценка на съвместимостта на планове, програми, проекти и инвестиционни предложения с предмета и целите на опазване в защитените зони.

Инвестиционните намерения за ново строителство попадат в обхвата на Приложение 1 н приложение 2 от Закона за опазване на околната среда (ЗООС), подлежащи на процедура по преценка на необходимостта от оценка на въздействието върху околната среда (ОВОС) и процедура по ОВОС. Макар с различен обхват, и двете процедури изискват анализи и оценки на проектите по отношение на потенциално засегнати местообитания на животински видове,

независимо от природозащитния им статус, както и информация за прекъсване на миграционни коридори на защитени видове, за които съществува подобна научна информация. За проекти попадащи в непосредствена близост или в рамките на защитени зони от мрежата Натура 2000 се извършва и специализирана оценка за съвместимост, съгласно ЗБР, чийто акцент са именно видовете с природозащитен статут, какъвто е кафявата мечка и допустимостта на проектите спрямо техните местообитания. Свободното преминаване на защитени животински видове под или над пътната инфраструктура също е анализиран компонент в оценката. В заключение от експертите в съответната област се правят предложения за последващи мерки за ограничаване на негативно въздействие по отношение на всички компоненти на околната среда, включително и биоразнообразието. В резултат на проведените процедури по ЗООС и ЗБР се издава решение на компетентния орган по околна среда, в което се залагат мерки и условия със задължителен характер по отношение на реализацията на инвестиционните намерения. Условия и мерки за изпълнение на проходни съоръжения са предписани от МОСВ и се изпълняват за всички новоизграждащи се пътни обекти и особено за автомагистралите, на които се поставят мрежи, ограничаващи достъпа до пътното платно на животински видове.

13.) Включване в докладите по ОВОС оценка на влиянието на инфраструктура върху ключовите местообитания и коридорите на бъдеща инфраструктура

Изпратени писма до: МОСВ, НПО, МРРБ

- Получено писмо от МОСВ, в което няма отговор във връзка с изпълнението на тази мярка.
- Получено писмо от НПО (WWF), съгласно което организацията не е изпълнявала дейности във връзка с тази мярка. Не са получени писма от други НПО.
- Съгласно писмо от АПИ, за всички инвестиционни намерения на АПИ се провежда процедура по реда на чл. 4, ал. 1 от Наредбата за условията и реда за извършване на оценка на въздействието върху околната среда (ОВОС) и чл. 10, ал. 1 от Наредбата за условията и реда за извършване на оценка на съвместимостта на планове, програми, проекти и инвестиционни предложения с предмета и целите на опазване в защитените зони.

Съгласно писмо от АПИ, На обект АМ Хемус – участък СОП-п.в.Яна от км 0+000 до км *+460 са проектирани и изградени комбинирани проходи, с влажна и суха част за диви животни със светли вътрешни размери 2.20 м/ 4.00 м. Намират се на км 1+680, км 4+000, км 5+000 и км 8+060.

На АМ Струма Лот 1, участък Долна Диканя – Дупница, от км 305+220 до км 322+000 (дължина – 16,780 км) са изградени:

- Многовидов надлез за опазване на мечки при км 314+070 (в изпълнение на мерките по решението по ОВОС). Съоръжението се състои от 7 самостоятелни конструкции с дължина 10 м. Всяка конструкция представлява двуотворна рамка със светли отвори по

16.50 м. Гредите са от обикновен стоманобетон, а устоите – монолитни стоманобетонови стени, плоско фундирани. Върху съоръжението е изпълнен насип 70 см и монтирана шумозаглушителна ограда. По оста над надлеза има изградена система за видеонаблюдение. По време на строителството проектантът е вписал в заповедната книга на обекта 3 бр. заповеди за несъществени изменения: № 53/02.11.20212 г.; № 58/01/03.2013 г. и № 60/10.04.201 г.

Подлез за опазване на вълци при км 315+900 (в изпълнение на мерките по решението по ОВОС): Конструктивната схема на съоръжението е двуставна монолитна рамка от обикновен стоманобетон със светъл отвор 15,0 м и височинен габарит 7,0 м. Състои се от две самостоятелни части за всяко платно. Устоите и крилата са монолитни стоманенобетонни стени, плоскостно фундирани. Преходът между съоръжението и пътното платно е с монолитни преходни плочи, разположени под основните пластове на настилката. Настилката на съоръжението е от два пласта асфалтобетон – плътен асфалтобетон тип А – 6 см и сплит мастик – 4 см. Подлезът е обезопасен съгласно Технически правила за приложение на ограничителни системи за пътища по Републиканската пътна мрежа на АПИ от 2010 г.

– монтирана е единична ограничителна система със степен на задържане H2W4 и парапет за пешеходци.

Обектите са финансирани по оперативна програма „Транспорт“ 2007-2013 г. Същите са изпълнявани и изплащани на етап без единични цени и не може да бъде предоставена точна стойност на изразходваните средства за изграждане на горецитираните съоръжения.

14.) Ограничаване на безпокойството (дърводобив, достъп на МПС и др.) в ключовите зони на разпространение и коридорите, във връзка със сезонните миграции и хабитатните предпочитания на мечката в различните етапи от годишния жизнен цикъл.

Изпратено до: РДГ, НПО, РИОСВ, ИАГ

- Получено писмо от ИАГ, в което няма отговор във връзка с изпълнението на тази мярка.
- Получено писмо от НПО (WWF), съгласно което през разглеждания период на действие на “Плана за действие за кафявата мечка в България 2008-2017” WWF България е осъществявала директни консервационни дейности по отношение на този вид. Въпреки това работата в областта на застъпничеството за опазване на защитените територии и на горите с висока консервационна стойност (ГВКС) са допринесли за изпълнението на някои от изброените от вас мерки, вкл. тази мярка.

Във връзка с горската сертификация по международната система FSC са въведени следните мерки. Всички горски стопанства, сертифицирани до момента (60% от горските територии в страната), разполагат с Доклад за горите с висока консервационна стойност (ГВКС). Като част от изработването на тези доклади са идентифицирани териториите в

границите на стопанствата, които представляват местообитание на мечката, включително и подотделите в които има наличие на мечи бърлоги. Разписани са и конкретни препоръки и указания за опазване и мониторинг на мечката. Докладите за ГВКС са публични на сайтовете на стопанствата, но информацията за конкретните горски подотдели с регистрирано присъствие на вида нарочно не е посочена, поради съображения за предотвратяване на безпокойство/бракониерство. Тази информация, обаче, е налична в стопанствата и се взема предвид при планирането и осъществяването на горскостопански дейности. В ръководството за определяне, стопанисване и мониторинг на ГВКС, разработено от WWF (https://wwfeu.awsassets.panda.org/downloads/1.pdf), при наличие на бърлога на мечка, която е обитавана поне два пъти през последните 10 г. или районът е в коридор за естествената свързаност на популацията, като мерки за опазване е разписано следното: "В радиус от 300 м около бърлогата не се извършват стопански дейности. В случай на биокоридор могат да се извършват съгласувани мероприятия, според ширината на коридора. Не се допускат интензивни сечи или изграждане на дивечови огради в биокоридор по-тесен от 1000 м.".

По отношение на финансирането и изразходването на средства не е възможно да се предоставят данни. Една част от стопанствата, основно от Родопите, са подпомогнати от ВВФ финансово чрез разработване на доклади за горите с висока консервационна стойност (ГВКС) като част от процеса по горска сертификация. Тези доклади обаче включват и много други видове, освен кафявата мечка, и е невъзможно да се даде конкретна цифра. Също така за стопанствата, които са подпомагали от ВВФ, през годините са направени и специализирани обучения за мониторинг и стопанисване на ГВКС. В този случай също е трудно да се направи разграничение на разходите. По отношение на водените съдебни дела и кампаниите за застъпничество също не е възможно да се оценят изразходваните средства (такси, комуникация, заплащане на служители и външни експерти), защото те са били предоставяни по различни вътрешни проекти чрез собствени средства на организацията.

- Не са получени писма от други НПО.
- Получени писма от РИОСВ Благоевград, РИОСВ Монтана, РИОСВ Плевен, РИОСВ Стара Загора и РИОСВ София в които няма отговор във връзка с изпълнението на тази мярка.
- Получено писмо от РИОСВ Смолян, съгласно което преки действия и мерки по ограничаване на безпокойството на вида не са предприемани от РИОСВ – Смолян. Дърводобив, достъп на МПС и други дейности в горските територии са регламентирани от Закона за горите, други подзаконови нормативни документи и горскостопански планове на горскостопанските единици.
- Не са получени писма от РИОСВ Велико Търново, РИОСВ Пазарджик и РИОСВ Пловдив.
- Получени са писма от РДГ Берковица, Велико Търново, Кюстендил и София.
- РДГ Берковица: На територията на РДГ Берковица съществуват мечи местообитания само в ТП ДГС Чупрене (ДУ Чупрене и ДУ Стакевци) и ТП ДГС – Говежда (ДУ Кози камък, като през периода са забелявани само единични индивиди. Служителите на РДГ Берковица осъществяват контрол за превенция на бракониерството, като се извършват

проверки на терен и провеждане на инструктажи за безопасност по време на ловуване. В ДУ (дивечовъдните участъци) дърводобива и достъпа на МПС е съобразен с ключовите зони и хабитатните местообитания на мечката в различните етапи от годишния жизнен цикъл. РДГ Берковица не попада в коридорите между популациите от известните местообитания.

- РДГ Велико Търново е извършвала и продължава да извършва дейности, свързани с щетите, които нанася кафявата мечка на селското
- стопанство и животновъдството (включително пчеларството). Средствата, които дирекцията изразходва за организиране на комисии и произтичащите от тях решения за прогонване на кафявата мечка или нейното преместване в райони, отдалечени от жилищни сгради, са средства от бюджета на РДГ. Регулярните проверки на ловци, ловуващи дива свиня в мечите местообитания, се извършват от горските инспектори по седмичния график, по който работят. Не са предвидени и използвани други средства. РДГ Велико Търново няма планирани и изразходвани средства по изпълнените мерки в периода на действие на „План за действие за кафявата мечка в България 2008-2017 г.“
- От страна на РДГ Кюстендил се извършват регулярни проверки по Закона за лова и опазване на дивеча (ЗЛОД) и Правилника за прилагане на ЗЛОД, съгласно утвърдени графици на директора на РДГ Кюстендил. Служителите на дирекцията осъществяват контрол за превенция на бракониерството, като се извършват проверки на терен и провеждане на инструктажи за безопасност по време на ловуване. Извършват се годипни проверки на биотехническите съоръжения за подхранване и наблюдение на дивеча, заложени в ловностопанските планове и съответните ТП ДГС/ ДЛС към ЮЗДП ДП Благоевград на територията на контролна дейност на РДГ Кюстендил. В дивечовъдните участъци дърводобива и достъпа на моторни превозни средства се съобразява с ключовите зони и хабитатните предпочитания на мечката в различните етапи от годишния жизнен цикъл. Писмена информация относно бърлогите на мечките не е налична в РДГ Кюстендил. Няма писмена информация в РДГ Кюстендил и не е създаден регистър с коридорите, през които мечки преминават през различните обекти на инфраструктурата и други, създадени от човека.
- От страна на РДГ София се извършват регулярни проверки по ЗЛОД и ППЗЛОД съгласно утвърдени графици на директора на РДГ София. Извършват се също така годипни проверки на биотехническите съоръжения за подхранване и наблюдение на дивеча, заложени в ловностопанските планове на съответните ТП ДГС/ ДЛС към ЮЗДП ДП – гр. Благоевград и СЗДП ДП гр. Враца на територията на контролна дейност на РДГ София. Ежегодно се извършват проверки на засетите дивечови ниви и състоянието на дивечови ливади, заложени в ловностопанските планове.

Извършват се от страна на РДГ София специализирани акции по предотвратяване на бракониерски набези.

Ограничаване на безпокойството в зоните на разпространените коридори със сезонни миграции и хабитати, съгласно ЗЛОД и ППЗЛОД се осъществява чрез заповеди. Същите са издадени на основание постъпили заявления от собствениците на териториите, продружени с предложение от стопанисващите дивеча.

Картирането на бърлогите на мечките следва да се извършва от заинтересовани лица като НПО. ТП ДГС/ ДЛС и др. Писмена информация относно бърлогите на мечките не е налична в РДГ София.

Няма писмена информация в РДГ София и не е създаден нарочен регистър къде са коридорите, през които мечките преминават през различните обекти на инфраструктурата и други, създадени от човека.

Следва да се има предвид също така, че от месец април 2011 г. е приет нов Закон за горите, съгласно който 16 бр. РДГ към ИАГ имат контролни функции. На основание разпоредбата на чл. 163, ал. 1 от същия закон, за управление на горските територии – държавна собственост, които не са предоставени на ведомства или юридически лица, се създават държавни предприятия, като съществуващите ДГС/ ДЛС към 2011 г. стават техни териториални поделения. За периода от 2008 г. до месец април 2011 г. в РДГ София няма писмена информация относно изпълнението на заложените мерки в Плана за действие за кафявата мечка в България 2008-2017 г.

15.) Горите в ключови за мечката места – участъци около бърлоги, гори върху проходи, участъци биотехнически съоръжения, и др. се прекатегоризират в „защитни гори" по смисъла на Чл.4 (2) т. 5 на ЗГ

Изпратени до: РДГ, МОСВ, ИАГ

- Получено писмо от ИАГ, в което няма отговор във връзка с изпълнението на тази мярка.
- Получено писмо от МОСВ, в което няма отговор във връзка с изпълнението на тази мярка.
- Получени са писма от РДГ Берковица, Велико Търново, Кюстендил и София.
- РДГ Берковица: На територията на РДГ Берковица съществуват мечи местообитания само в ТП ДГС Чупрене (ДУ Чупрене и ДУ Стакевци) и ТП ДГС – Говежда (ДУ Кози камък, като през периода са забелявани само единични индивиди. Служителите на РДГ Берковица осъществяват контрол за превенция на бракониерството, като се извършват проверки на терен и провеждане на инструктажи за безопасност по време на ловуване. В ДУ (дивечовъдните участъци) дърводобива и достъпа на МПС е съобразен с ключовите зони и хабитатните местообитания на мечката в различните етапи от годишния жизнен цикъл. РДГ Берковица не попада в коридорите между популациите от известните местообитания.
- РДГ Велико Търново е извършвала и продължава да извършва дейности, свързани с щетите, които нанася кафявата мечка на селското стопанство и животновъдството (включително пчеларството). Средствата, които дирекцията изразходва за организиране на комисии и произтичащите от тях решения за прогонване на кафявата мечка или нейното преместване в райони, отдалечени от жилищни сгради, са средства от бюджета на РДГ. Регулярните проверки на ловци, ловуващи дива свиня в мечите местообитания, се извършват от горските инспектори по седмичния график, по който работят. Не са предвидени и

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)", с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

използвани други средства. РДГ Велико Търново няма планирани и изразходвани средства по изпълнените мерки в периода на действие на „План за действие за кафявата мечка в България 2008-2017 г.“

- От страна на РДГ Кюстендил се извършват регулярни проверки по Закона за лова и опазване на дивеча (ЗЛОД) и Правилника за прилагане на ЗЛОД, съгласно утвърдени графици на директора на РДГ Кюстендил. Служителите на дирекцията осъществяват контрол за превенция на бракониерството, като се извършват проверки на терен и провеждане на инструктажи за безопасност по време на ловуване. Извършват се годипни проверки на биотехническите съоръжения за подхранване и наблюдение на дивеча, заложени в ловностопанските планове и съответните ТП ДГС/ ДЛС към ЮЗДП ДП Благоевград на територията на контролна дейност на РДГ Кюстендил. В дивечовъдните участъци дърводобива и достъпа на мотрони превозни средства се съобразява с ключовите зони и хабитатните предпочитания на мечката в различните етапи от годишния жизнен цикъл. Писмена информация относно бърлогите на мечките не е налична в РДГ Кюстендил. Няма писмена информация в РДГ Кюстендил и не е създаден регистър с коридорите, през които мечките преминават през различните обекти на инфраструктурата и други, създадени от човека.
- От страна на РДГ София се извършват регулярни проверки по ЗЛОД и ППЗЛОД съгласно утвърдени графици на директора на РДГ София.

Извършват се също така годипни проверки на биотехническите съоръжения за подхранване и наблюдение на дивеча, заложени в ловностопанските планове на съответните ТП ДГС/ ДЛС към ЮЗДП ДП – гр. Благоевград и СЗДП ДП гр. Враца на територията на контролна дейност на РДГ София. Ежегодно се извършват проверки на засетите дивечови ниви и състоянието на дивечови ливади, заложени в ловностопанските планове.

Извършват се от страна на РДГ София специализирани акции по предотвратяване на бракониерски набези.

Ограничаване на безпокойството в зоните на разпространените коридори със сезонни миграции и хабитати, съгласно ЗЛОД и ППЗЛОД се осъществява чрез заповеди. Същите са издадени на основание постъпили заявления от собствениците на териториите, продружени с предложение от стопанисващите дивеча.

Картирането на бърлогите на мечките следва да се извършва от заинтересовани лица като НПО. ТП ДГС/ ДЛС и др. Писмена информация относно бърлогите на мечките не е налична в РДГ София.

17.) Планиране на бъдещо увеличаване на местата със специален защитен режим с цел защитаване на ключови местообитания, коридори за преминаване и свързаност на популацията и места от бъдеща значимост

Изпратени до: НПО, МОСВ

- Получено писмо от НПО (WWF), съгласно което организацията не е изпълнявала дейности във връзка с тази мярка. Не са получени писма от други НПО.
- Получено писмо от МОСВ, в което няма отговор във връзка с изпълнението на тази мярка.

18.) Разработване и прилагане на дългосрочна стратегия за развитие на горските екосистеми, чрез подпомагане на естественото възстановяване, опазване на смесените гори и масивите жълъдо-образуващите дървета и други видове значими за мечката

Изпратени писма до: ДАГ, НПО, МОСВ, ИАГ

- Получено писмо от ИАГ, в което няма отговор във връзка с изпълнението на тази мярка.
- Получено писмо от НПО (WWF), съгласно което организацията не е изпълнявала дейности във връзка с тази мярка. Не са получени писма от други НПО.
- Получено писмо от МОСВ, в което няма отговор във връзка с изпълнението на тази мярка.

19.) Разработване на предложения подпомагащи интеграцията на екологичните проблеми в регионалното и местно планиране.

Изпратено до: МОСВ, НПО, ИАГ

- Получено писмо от МОСВ, в което няма отговор във връзка с изпълнението на тази мярка.
- Получено писмо от ИАГ, в което няма отговор във връзка с изпълнението на тази мярка.

20.) Отразяване на коридорите за връзка в националния кадастър.

Изпратено до: НПО, РИОСВ, ИАГ, Агенция по кадастър

- Получено писмо от НПО (WWF), съгласно което организацията не е изпълнявала дейности във връзка с тази мярка. Не са получени писма от други НПО.
- Получени писма от РИОСВ Благоевград, РИОСВ Монтана, РИОСВ Плевен, РИОСВ Стара Загора и РИОСВ София в които няма отговор във връзка с изпълнението на тази мярка.
- Получено писмо от РИОСВ Смолян, съгласно което от страна на РИОСВ – Смолян не са предоставени данни за отразяване на коридорите за връзка в националния кадастър.
- Съгласно получено писмо от Агенцията по геодезия, картография и кадастър, В кадастралната карта и кадастрални регистри (КККР) не подлежат на отразяване граници и не се съдържат други данни за коридорите, свързващи съществуващите в страната локални мечи популации и коридорите за връзки с мечите популации на Република Северна Македония, Сърбия и Гърция (коридори за връзка). Тези данни са специализирани данни по смисъла на

чл. 32, ал. 1, т. 1 от ЗКИР и като такива и на основание чл. 2, ал. 4 от същия закон се отразяват върху специализирана карта. Изработването на специализираните карти и регистри се възлага и приемането им се организира от органите и лицата по чл. 32, ал. 1 от ЗКИР. Копие от приетите специализираните карти и регистри се предават на АГКК. В АГКК няма предадени специализирани карти и регистри по чл. 32 от ЗКИР, съдържащи данни за коридорите за връзка съгласно „Плана за действие за кафявата мечка в България 2008-2017 г.“.С оглед гореописаното, АГКК не разполага с исканата от Вас информация за изпълнението на посочената мярка, източника на финансиране и стойността на изразходваните за целта средства.

21.) Изготвяне на ръководни насоки за планиране на рекреационните дейности и големите инфраструктурни обекти

Изпратено до: НПО, МОСВ, ДАГ

- Получено писмо от НПО (WWF), съгласно което организацията не е изпълнявала дейности във връзка с тази мярка. Не са получени писма от други НПО.
- Получено писмо от МОСВ, в което няма отговор във връзка с изпълнението на тази мярка.
- Получено писмо от ИАГ, в което няма отговор във връзка с изпълнението на тази мярка.

22.) Оценяването на съществуващото земеделие и животновъдство и тяхното влияние върху местообитанията на мечката

Изпратено до: НПО, МОСВ, ДАГ

- Получено писмо от НПО (WWF), съгласно което организацията не е изпълнявала дейности във връзка с тази мярка. Не са получени писма от други НПО.
- Получено писмо от МОСВ, в което няма отговор във връзка с изпълнението на тази мярка.
- Получено писмо от ИАГ, в което няма отговор във връзка с изпълнението на тази мярка.

23.) Планирането и оценката на бъдещи действия по земеделие и животновъдство в места обитавани от мечки

Изпратено до: МОСВ, НПО, ДАГ

- Получено писмо от МОСВ, в което няма отговор във връзка с изпълнението на тази мярка.
- Получено писмо от НПО (WWF), съгласно което организацията не е изпълнявала дейности във връзка с тази мярка. Не са получени писма от други НПО.
- Получено писмо от ИАГ, в което няма отговор във връзка с изпълнението на тази мярка.

24.) Осигуряване на финансиране на животновъдство, пчеларство, земеделие

от фондове на ЕС без ефективна програма за предотвратяване (намаляване) на евентуални щети от мечки

Изпратено до: МОСВ, НПО, ДАГ, МЗХ

- Получено писмо от МОСВ, в което няма отговор във връзка с изпълнението на тази мярка.
- Получено писмо от НПО (WWF), съгласно което организацията не е изпълнявала дейности във връзка с тази мярка. Не са получени писма от други НПО.
- Получено писмо от ИАГ, в което няма отговор във връзка с изпълнението на тази мярка.
- Не е получено писмо от МЗХ.

25.) Обявяване на био- коридори между ключови популации: Витоша – Рила – Пирин; Стара планина-Рила-Родопи и Рила -Пирин – Родопите и включването им в Натура 2000

Изпратено до: НПО, МОСВ

- Получено писмо от НПО (WWF), съгласно което организацията не е изпълнявала дейности във връзка с тази мярка. Не са получени писма от други НПО.
- Получено писмо от МОСВ, в което няма отговор във връзка с изпълнението на тази мярка.

26.) Пълна забрана на изграждането на ски писти, спортни съоръжения и други инфраструктурни елементи в ключовите местообитания на вида

Изпратено до: НПО, МОСВ

Получено писмо от НПО (WWF), съгласно което организацията не е изпълнявала следното във връзка с тази мярка:

1. Опазване на гори, които са местообитания на кафявата мечка в Национален парк „Пирин“: 1. Застъпнически дейности – спечелено съдебно дело и кампания срещу промяната на план за управление на НП „Пирин“ 2004 - 2013, която би позволила разширяване на ски-съоръженията в сегашната зона за туризъм.
2. Застъпнически дейности – спечелено съдебно дело и кампания срещу решението на МОСВ да не се извършва екологична оценка и оценка за съвместимост на проекта за актуализация на план за управление на НП „Пирин“, който предвижда значително увеличение на допустимата антропогенна намеса в парка, включително изграждане на нови спортни съоръжения.
3. Застъпнически дейности – заведено съдебно дело срещу съгласуване на поддържащи и възстановителни дейности в горите в националния парк, които реално представляват санитарни сечи срещу повреди причинени от естествени фактори, и които причиняват безпокойство.

По отношение на финансирането и изразходването на средства не е възможно да се

предоставят данни. Една част от стопанствата, основно от Родопите, са подпомогнати от ВВФ финансово чрез разработване на доклади за горите с висока консервационна стойност (ГВКС) като част от процеса по горска сертификация. Тези доклади обаче включват и много други видове, освен кафявата мечка, и е невъзможно да се даде конкретна цифра. Също така за стопанствата, които са подпомагали от ВВФ, през годините са направени и специализирани обучения за мониторинг и стопанисване на ГВКС. В този случай също е трудно да се направи разграничение на разходите. По отношение на водените съдебни дела и кампаниите за застъпничество също не е възможно да се оценят изразходваните средства (такси, комуникация, заплащане на служители и външни експерти), защото те са били предоставяни по различни вътрешни проекти чрез собствени средства на организацията.

Не са получени писма от други НПО.

Получено писмо от МОСВ, в което няма отговор във връзка с изпълнението на тази мярка.

27.) Горскостопански дейности технологично изискващи използване на голямо брой техника и хора да бъдат провеждани в периода извън критичните за вида месеци (декември-15 юли)

Изпратено до: ДАГ, МОСВ, НПО

- Получено писмо от ИАГ, в което няма отговор във връзка с изпълнението на тази мярка.
- Получено писмо от МОСВ, в което няма отговор във връзка с изпълнението на тази мярка.
- Получено писмо от НПО (WWF), съгласно което през разглеждания период на действие на "Плана за действие за кафявата мечка в България 2008-2017" WWF България е осъществявала директни консервационни дейности по отношение на този вид. Въпреки това работата в областта на застъпничеството за опазване на защитените територии и на горите с висока консервационна стойност (ГВКС) са допринесли за изпълнението на някои от изброените от вас мерки, вкл. тази мярка.

Във връзка с горската сертификация по международната система FSC са въведени следните мерки. Всички горски стопанства, сертифицирани до момента (60% от горските територии в страната), разполагат с Доклад за горите с висока консервационна стойност (ГВКС). Като част от изработването на тези доклади са идентифицирани териториите в границите на стопанствата, които представляват местообитание на мечката, включително и подотделите в които има наличие на мечи бърлоги. Разписани са и конкретни препоръки и указания за опазване и мониторинг на мечката. Докладите за ГВКС са публични на сайтовете на стопанствата, но информацията за конкретните горски подотдели с регистрирано присъствие на вида нарочно не е посочена, поради съображения за предотвратяване на безпокойство/бракониерство. Тази информация, обаче, е налична в стопанствата и се взема предвид при планирането и осъществяването на горскостопански дейности. В ръководството за определяне, стопанисване и мониторинг на ГВКС, разработено от WWF (https://wwfeu.awsassets.panda.org/downloads/1.pdf), при наличие на бърлога на мечка, която е обитавана поне два пъти през последните 10 г. или районът е в коридор за естествената

свързаност на популацията, като мерки за опазване е разписано следното: “В радиус от 300 м около бърлогата не се извършват стопански дейности. В случай на биокоридор могат да се извършват съгласувани мероприятия, според ширината на коридора. Не се допускат интензивни сечи или изграждане на дивечови огради в биокоридор по-тесен от 1000 м.”.

По отношение на финансирането и изразходването на средства не е възможно да се предоставят данни. Една част от стопанствата, основно от Родопите, са подпомогнати от ВВФ финансово чрез разработване на доклади за горите с висока консервационна стойност (ГВКС) като част от процеса по горска сертификация. Тези доклади обаче включват и много други видове, освен кафявата мечка, и е невъзможно да се даде конкретна цифра. Също така за стопанствата, които са подпомагали от ВВФ, през годините са направени и специализирани обучения за мониторинг и стопанисване на ГВКС. В този случай също е трудно да се направи разграничение на разходите. По отношение на водените съдебни дела и кампаниите за застъпничество също не е възможно да се оценят изразходваните средства (такси, комуникация, заплащане на служители и външни експерти), защото те са били предоставяни по различни вътрешни проекти чрез собствени средства на организацията.

Отговори на допълнително зададените въпроси:

МВР: За периода от 01.01.2008 г. до 31.12.2018 г. са установени общо 8 (осем) регистрирани случая на намерени убити/ ранени кафяви мечки, притежаване на разпознаваеми части от кафява мечка без документи, доказващи произхода им, неправилно изложени трофеи от кафява мечка в заведения и публични места, както следва:

- 7 случая на извършено престъпление по чл. 237 от НК – незаконен лов на мечка
- 1 случай на извършено престъпление по чл. 278д от НК – противозаконно държане на кожа от мечка.

ИАГ: Съгласно чл. 49, ал. 1 , т. 2 от ЗБР, изключения от правилото по чл. 48 от същия закон се допуска с писмено разрешение на министъра на земеделието, храните и горите – за мечката.

Брой поискани разрешителни за отстрел на кафяви мечки, издадени разрешителни за отстрел на кафява мечка и реализирани такива:

- За 2010 г. са издадени 5 бр. разрешителни за отстрел на кафява мечка в страната: № РД 49-238/19.11.2010 г. (отменено), № РД 49-236/19.11.2010 г., № РД 49-237/19.11.2010 г. (отменено), № РД 49-235/19.11.2010 г., № РД 49-269/15.12.2010 г.,
- За 2011 г. са издадени 21 бр. разрешителни за отстрел на кафява мечка в страната. Реализиран е отстрел на 1 бр. кафява мечка: № РД 49-86/04.04.2011 г.; № РД 49-402/10.10.2011 г.; № РД 49-100/07.04.2011 г.; № РД 49-92/06.04.2011 г.; № РД 49-379/12.09.2011 г.; № РД 49- 103/07.04.2011 г.; № РД 49-104/07.04.2011 г. (отменено); № РД 49-105/07.04.2011 г. (отменено); № РД 49-438/16.12.2011 г.; № РД 49-85/04.04.2011 г.; № РД 49-98/07.04.2011 г.; № РД 49- 272/13.07.2011 г.; № РД 49-413/21.10.2011 г.; № РД 49-97/07.04.2011 г.; № РД 49-96/07.04.2011 г.; № РД 49-101/07.04.2011 г. (отменено); № РД 49-

102/07.04.2011 г. (отменено); № РД 49- 344/18.08.2011 г.; № РД 49-99/07.04.2011 г.; № РД 49-407/19.11.2011 г.; № РД 49-414/21.10.2011 г.

- За 2012 г. са издадени 12 бр. разрешителни за отстрел на кафява мечка в страната. Реализиран е отстрел на 1 бр. кафява мечка. № РД 49-139/03.05.2012 г.; № РД 49-140/03.05.2012 г.; № РД 49-372/31.08.2012 г.; № РД 49-263/17.07.2012 г. (отменено); № РД 49-204/05.06.2012 г.; № РД 49-494/12.11.2012 г.; № РД 49-443/17.10.2012 г.; № РД 49-143/03.05.2012 г.; № РД 49-141/03.05.2012 г.; № РД 49-144/03.05.2012 г.; № РД 49-144/03.05.2012 г.; № РД 49-324/07.08.2012 г.; № РД 49-242/03.05.2012 г.
- За 2013 г. и 2014 г. не са издавани разрешителни за отстрел на кафява мечка.
- За 2015 г. са издадени 3 бр. разрешителни за отстрел на кафява мечка в страната. Реализиран е отстрел на 2 бр, кафяви мечки. № РД 49-172/05.05.2015 г.; № РД 49-373/23.09.2012 г.; № РД 49-385/25.09.2015 г.;
- За 2016 г. е издадено 1 бр. разрешително за отстрел на кафява мечка в страната. Не е реализиран отстрел. № РД 49-431/08.11.2016 г.; За 2017 г. са издадени 3 бр. разрешителни за отстрел на кафява мечка в страната. № РД 48-23/18.09.2017 г.; № РД 48-30/19.10.2017 г.; № РД 48-34/10.11.2017 г.;
- За 2018 г. са издадени 2 бр. разрешителни за отстрел: № РД 48-49/27.06.2018 г.; № РД 48-55/28.06.2018 г.;

По отношение на Брой на регистрираните щети от мечки, Поискани компенсации за изплащане на щети от кафява мечка, по видове домашни животни, кошери (пчелни семейства), овошки и селскостопански култури и Регистрирани случаи на бракониерство на вида – намерени убити/ ранени индивиди, притежаване на разпознаваеми части от кафява мечка без документи доказващи произхода им, неправомерно изложени трофеи от кафява мечка в заведения и публични места, Ви информираме, че в ИАГ не е налична такава информация. Информация по горните въпроси може да намерите в МОСВ или съответната РИОСВ. В тази връзка и на основание чл. 32, ал. 1 от ЗДОИ, заявлението е препратено по компетентност до МОСВ.

МОСВ: Щети по година, брой, вид

- 2018 г.:
  - овце (овце 94 броя/ овца ранена 5 броя/ овни 4 броя/ шилета 12 броя/ агне 1 брой)
  - говеда (крави 13 броя/ говедо 1 брой/ телета 6 броя)
  - кози (яре 1 брой) коне 2 броя
  - зайци 12 броя
  - пчелини 30 щети
  - ловно-рибарски инвентар 1 щета ябълки 2100 кг

- 2019 г.:
  - овце (овце 77 броя/ овца ранена 5 броя/ овни 6 броя/ шилета 5 броя/ агне 4 броя)
  - говеда (крави 36 броя/ бикове 2 броя/ говеда 2 броя/ телета 14 броя/ вол 1 брой)

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

- кози 10 броя
- коне 6 броя
- магаре 1 брой
- кокошки (бройлери 13 броя пчелини 52 броя
- ловно-рибарски инвентар 1 брой
- селскостопански инвентар 2 броя ябълки 1500 кг
- джибри 120 литра; плодни дървета 1 брой

- 2020 г.:

- овце (овце 71 броя/ овни 2 броя/ шилета 4 броя/ агнета 8 броя/ овен ранен 1 брой/ агнета ранени 2 броя)
- говеда (крави 29 броя/ говеда 3 броя/ биче 1 брой/ телета 23 броя/ теле ранено 1 брой) кози (кози 4 броя/ яре 1 брой)
- коне (коне 16 броя/ кон ранен 1 брой) мулета (муле 1 брой/ муле ранено 1 брой) пчелини 22 щети
- ловностопански инвентар 2 броя фотокапан 1 брой
- ябълки 4360 кг

- До август 2021 г.:

- овце (овце 19 броя/ шиле 1 брой)
- говеда (крави 11 броя/ говеда 3 броя/ телета 12 броя/ теле ранено 1 брой) кози (кози 2 броя/ яре 1 брой)
- коне 9 броя
- пчелини 38 щети ловностопански инвентар 4 броя горскостопански инвентар 1 брой

МОСВ не е контролен орган за последните 5 години, в министерството е постъпила официална информация за четири случая на бракониерство на кафява мечка от района на Родопите. В допълнение, следва да се посочи, че най-пълната и точна информация може да бъде получена от директорите на РИОСВ, на чиято територия се среща кафявата мечка, именно РИОСВ Благоевград, Велико Търново, Монтана, Пазарджик, Плевен, Пловдив, Смолян, Стара Загора, София и Хасково.

➢ РИОСВ Благоевград“

Брой на регистрираните щети от мечки

Поискани компенсации за изплащане на щети от кафява мечка, по видове домашни животни, кошери (пчелни семейства), овошки и селскостопански култури

- 2008 г. – една щета – не са изплащани компенсации (нанесена щета пчелни семейства) 2009 г. – 3 щети на обща стойност 1320 лв. (нанесена щета пчелни семейства)
- 2010 г. – 4 щети на обща стойност 1176 лв. (нанесена щета на крава 3 екз./ нанесена щета пчелни семейства)

- 2011 г. – 6 щети на обща стойност 1970 лв. (нанесена щета на крава 6 екз.)
- 2012 г. – 2 щети на обща стойност 1352 лв. (нанесена щета пчелно семейство/ нанесена щета крава 1 екз.)
- 2013 г. – 5 щети на обща стойност 4780 лв. (нанесена щета на крава 3 екз. и 1 екз. теле/ нанесена щета пчелни семейства)
- 2014 г. – 9 щети на обща стойност 4390 лв. (нанесена щета ябълки/ нанесена щета на крава 2 екз./ нанесена щета пчелни семейства)
- 2015 г. – 3 щети на обща стойност 2670 лв. (нанесена щета пчелни семейства) 2016 г. – не са регистрирани щети.
- 2017 г. – 6 щети на обща стойност 16149 лв. (нанесена щета пчелни семейства на двама собственика/ нанесена щета на крава 3 екз. и 1 екз. теле/ нанесена щета ябълки върху две ябълкови градини)
- 2018 г. – 3 щети на обща стойност 4146 лв. (нанесена щета ябълки върху две ябълкови градини/ нанесена щета пчелно семейство)

Дадената стойност на щетите е база предложения, изпратени на МОСВ за изплащането им.

Брой поискани разрешителни за отстрел на кафяви мечки, издадени разрешителни за отстрел на кафява мечка и реализирани такива

➢ В РИОСВ – Благоевград няма налична информация за поискани разрешителни за отстрел на кафяви мечки, издадени разрешителни за отстрел на кафява мечка и реализирани такива.

Регистрирани случаи на бракониерство на вида - намерени убити/ ранени индивиди, притежаване на разпознаваеми части от кафява мечка без документи доказващи произхода им, неправомерно изложени трофеи от кафява мечка в заведения и публични места.

През юли 2009 г. е убита мечка до р. Косовска, землище на с. Влахи, общ. Кресна. През август 2007 г. са отнети в полза на държавата 4 броя кожи от кафява мечка, изложени в заведение за хранене механи в гр. Банско.

През периода е отнета в полза на държавата и 1 бр. кожа на кафява мечка от хотел Бриони – гр. Кресна.

➢ РИОСВ Монтана:

На територията на РИОСВ – Монтана до настоящия момент няма регистрирани щети от мечки

До настоящия момент в РИОСВ – Монтана няма подадени искания за компенсации за изплащане на щети от кафява мечка, по видове домашни животни, кошери (пчелни семейства), овошки и селскостопански култури.

В РИОСВ – Монтана не са подавани заявления за разрешителни за отстрел на кафяви мечки, както и не са издавани и реализирани такива.

На територията на РИОСВ – Монтана няма регистрирани случаи на бракониерство на кафява мечка (намерени убити/ ранени индивиди). В инспекцията не е постъпвала информация за притежаване на разпознаваеми части от кафява мечка без документи доказващи произхода им. Не са постъпвали сигнали за неправомерно изложени трофеи от кафява мечка в заведения и публични места.

➢ РИОСВ Плевен:

За периода 2008-2022 година на територията на РИОСВ-Плевен са подадени общо 33 сигнала за щети. През 2010, 2015 и 2017 година не са регистрирани щети. Щетите са на 1 говедо, 2 коня, 112 кошери/пчелни семейства, 145 овошки, 41 кокошки, 1 автоматична хранилка и 4 броя материални щети върху сгради и съоръжения. Изплатените суми са 28 718.5 лева. Част от щетите не са установени поради липса на доказателства. За периода няма регистрирани случаи на бракониерство на кафява мечка (намерени убити/ ранени индивиди). В инспекцията не е постъпвала информация за притежаване на разпознаваеми части от кафява мечка без документи доказващи произхода им. Не са постъпвали сигнали за неправомерно изложени трофеи от кафява мечка в заведения и публични места.

➢ РИОСВ Смолян:

За периода в териториалния обхват на РИОСВ – Смолян са регистрирани общо 681 щети от кафява мечка върху селскостопанско имущество.

За периода 2008-2018 г. на територията на РИОСВ – Смолян са регистрирани 623 броя сигнали за нападения на защитения вид на селскостопанско имущество (домашни животни, кошери (пчелни семейства), овошки и селскостопански култури), както следва:

Овце – 231 броя щети; коне – 23 броя щети; домашни свине – 20 броя щети; говеда – 71 броя щети; кози – 20 броя щети; магарета – 5 броя щети; зайци – 4 броя щети; кучета – 6 броя щети; трайни насаждения (череши, арония и други) – 10 броя щети; пчелини – 233 броя щети. За всички сигнали са проведени комисии по реда на чл. 79 от ЗЛОД. За всички доказани щети от кафявата мечка са изготвени и изпратени до МОСВ предложения за обезщетяване на собствениците по средни пазарни цени. Общата стойност на изготвените от страна на РИОСВ – Смолян предложения за обезщетения са на обща стойност 441 570 лева. Освен гореописаните щети, за периода са регистрирани сигнали за щети от нападения на кафява

мечка над ловни чакали , диви свине, селскостопански и жилищни сгради и други.

На територията на РИОСВ – Смолян за периода 2008-2018 г. са издадени 37 броя разрешителни за отстрел, като 17 броя от тях са реализирани.

На територията на РИОСВ – Смолян за периода са регистрирани 9 сигнала за намерени убити/ ранени индивиди.

- Убити при самозащита, след опит за упояване и поставяне на радио gps нашийник – 1 случай;
- Убити по време на групов лов на дива свиня, вследствие на самозащита при нападение над ловец – 2 случая;
- Доказани случаи на убити с огнестрелно оръжие мечки, без да е разкрит извършител – 1 случай;
- Намерени мъртви мечки, без да е изяснена причината за смъртта – 3 случая, като при един от тях, екземпляра е заровен с почва;
- Уловено с примка мече, което впоследствие е освободено – 1 случай;
- Намерени живи малки мечета останали без майка – 1 случай. Със съдействието на МОСВ и фондация „Четири лапи“, мечетата са изпратени за доотглеждане в центъра за рехабилитация на кафяви мечки Арктурос в Гърция.

Териториалният обхват на РИОСВ – Смолян до 2010 г. включва цялата територия на област Смолян и община Лъки от област Пловдив. След 2010 г. териториалният обхват на инспекцията включва цялата територия на област Смолян, община Лъки от област Пловдив, община Ардино от област Кърджали и община Сатовча от област Благоевград.

По отношение на общата оценка на щетите, същите са направени на 100% по средни пазарни цени. В РИОСВ – Смолян няма информация каква част от изпратените предложения за обезщетяване са одобрени и изплатени.

➢ РИОСВ София:

Брой регистрирани щети от мечка:

По постъпили заявления в РИОСВ – София с вх. № 1257/23.09.2014 г. и № 1448/16.10.2014 г. на ТП ДГС „Костенец“ за установяване на нанесени щети от кафява мечка в ПИ №000440, м. Заешки връх, землище на с. Пчелин, община Костенец – установени са две щети в пчелин на Светослав Русинов и са изпратени писма до МОСВ за определяне на обезщетения в размер на 710 лв. и 413 лв.

Информация за стойността на обезщетенията за щети, нанесени от мечка, може да бъде предоставена по компетентност от МОСВ, където се изплаща щетите за територията на цялата страна.

В инспекцията няма информация за поискани разрешителни за отстрел на кафяви

мечки, както и за издадени разрешителни за отстрел на кафява мечка и реализирани такива.

Относно бракониерство на мечка: Получен сигнал № С-12/09.01.2017 г. предлагана в olx.bg, за противозаконно притежание и предлагане за продажба на кожа от мечка. Изпратено е писмо до СДВР за установяване на лицето, предлагащо кожата за продажба. С писмо вх. № 6558/ 17.05.2017 г. СДВР ни уведомява, че не е установен подателя на обявата.

Постъпил сигнал № С-94/18.04.2017 г. за изложена в къща за гости череп с меча кожа в с. Гълъбовци, общ. Сливница. Извършена е проверка на място от РИОСВ – София, съставен е акт за административно нарушение.

Всички данни от извършван мониторинг на мечка се събират и обобщават от ИАОС.

➢ РИОСВ Стара Загора:

Брой регистрирани щети от мечки и поискани компенсации за изплащане на щети от кафява мечка, по видове домашни животни, кошери (пчелни семейства), овошки и селскостопански култури:

Дата на регистриране на щетата	**Вид щета (вид животно, кошер, овошка)**	**Брой убити/ ранени животни или унищожени кошери/ овошки**	**Локация на нанесената щета**	**Стойност на щетата**
13.04.2017 г.	пчелни кошери	3 бр. пчелни кошера и пити мед	землище с. Скобелево, общ. Павел баня, обл. Стара Загора	1 150 лв.
18.08.2017 г.	телета	5 бр. телета	землище с. Енина, общ. Казанлък, обл. Стара Загора	3 500 лв.

Брой отстрелян индивид	№ на разрешително	Къде е отстрелян?
1 бр. на 01.11.2009 г.	№ 206/05.06.2009 г. на МОСВ	местност „Курита“ на територията на ДЛС „Мазалат“, с. Горно Сахране, общ. Павел Баня
1 бр. на 07.12.2011 г.	№ РД 49-407/19.10.2011 г. на МЗХ	местност Широка поляна на територията на ДЛС Мазалат, с. Горно Сахране, общ. Павел Баня
1 бр. на 26.11.2012 г.	№ РД 49-142/03.05.2012 г. на МЗХ	местност Караборуй на територията на ДЛС Мазалат, с. Горно Сахране, общ. Павел Баня

Регистрирани случаи на бракониерство на вида – намерени убити/ ранени индивиди, притежание на разпознаваеми части от кафява мечка без документи доказващи произхода им, неправомерно изложени трофеи от кафява мечка в заведения и публични места:

- Сигнал за изложена меча кожа на публично място в гр. Мъглиж, общ. Мъглиж.

Предприети мерки: На 02.08.2012 г. е извършена проверка в заведение в гр. Мъглиж, общ. Мъглиж. Установено е наличие на меча кожа в двора на заведенеито. Съставен е акт за административно нарушение по ЗБР и кожата е отнета в полза на държавата. С разпореждане на МОСВ кожата е предадена за унищожаване на екарисаж.

- Сигнал за намерен труп на кафява мечка в землището на с. Енина, общ. Казанлък на 23.11.2017 г.

Предприети мерки: Извършена е незабавна проверка от служители на РИОСВ – Стара Загора и е установено на място, че в местност Картала в землището на с. Енина, общ. Казанлък има мъртва кафява мечка – мъжки екземпляр на възраст около 3 години. Мъртвата мечка е с gps – gsm нашийник, чрез който е била маркирана и наблюдавана от Сдружение за дива природа Балкани. На огледа са присъствали и служители на ТП ДГС – Казанлък, ДНП Централен балкан и Сдружение за дива природа Балкани.

При огледа на трупа на мечката е установено наличие на рана в областта на корема. В района на мястото, където е намерена мъртвата мечка няма обхват на gsm оператор, което прави невъзможно уведомяването на органите на най-близкото поделение на МВР. В тази връзка трупът на кафявата мечка е транспортиран с превозно средство Toyota Hilux на СДП Балкани до Казанлък, по случая е образувано досъдебно производство и е назначено извършването на аутопсия в Тракийския университет – Стара загора.

До приключване на производството трупът на мечката се съхранява при подходящи условия в Спасителния център за диви животни, гр. Стара Загора.

След проведено разследване, извършителят на деянието не е разкрит. С Постановление, на 22.01.2018 г. Окръжна прокуратура гр, Стара Загора спира наказателното производство, а трупът на мечката се отнема в полза на държавата. Делото, ведно с постановлението е изпратено на РУ – Казанлък за провеждане на оперативно издирвателни мероприятия за установяване на неразкрития извършител.

След съгласуване с МОСВ трупът на мечката е предаден на БАН.

- Сигнал за видян мъртъв екземпляр от вида кафява мечка в землището на с. Скобелево, общ. Павел баня на 08.05.2018 г.

Предприети мерки: извършена е незабавна проверка на посоченото място в сигнала, но не е открит труп.

- Сигнал за хваната в примка кафява мечка в землището на с. Скобелево, общ. Павел баня на 24.09.2018 г.

Предприети мерки: Извършена е проверка на място, при която е установено, че на 3 км западно от селото, на дупка в телена мрежа на черешова градина е поставена примка, в която е уловена кафява мечка. Животното е на възраст около 3 г., женски екземпляр, във видимо добро здравословно състояние. Уловено е за задна дясна лапа. Мечката е освободена от примката

Приложение 8: Дефиниция и степенуване на признаците, категоризиращи една мечка като проблемна

Едно възможна дефиниция, която степенува признаците, определящи една мечка като проблемна:

- Систематично приближава населените места, но бяга при приближаване на човека.
- Систематично приближава населените места и не бяга при приближаване на хора.
- Позволява приближаването на човек до 15 метра преди да избяга.
- Повреждa овошки и/или селскостопански култури, които не са оградени и осигурени срещу нападения от мечки.
- Повреждa овошки и/или селскостопански култури, които са оградени и осигурени срещу нападения от мечки.
- Напада и убива домашни животни или разрушава кошери извън населените места, без животните да са охранявани или оградени.
- Напада и/или убива домашни животни или разрушава кошери извън населените места, които са охранявани от кучета и/или оградени.
- Напада и/или убива домашни животни или разрушава кошери извън населените места в присъствието на пастир.
- Напада и/или убива домашни животни или разрушава кошери в непосредствена близост или в рамките на населеното място, при липса на хора в района.
- Напада и/или убива домашни животни или разрушава кошери в непосредствена близост или в рамките на населеното място, в присъствие на хора.
- Извършва фалшиво нападение на човек (хора) – атакува и спира на няколко метра преди човека след което си тръгва.
- Напада човек и причинява наранявания или смърт.

Други:

- Храни се на места за изхвърляне на смет в близост до населени места.
- Нарушава целостта на постройки.

Индивидите от популацията, проявяващи поведение описано по-горе са обект на прогонване, улавяне и преместване в други територии или отстраняване от природните местообитания и отстрел при липса на успех с приложените мерки и за корекция на поведението.

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

Приложение 9: Парк за мечки Белица

От 2000 до 2021 година в парка са отглеждани 38 мечки от които 31 бивши танцуващи, 6 от зоопаркове и една конфискувана от частен имот. Към 2023 в парка живеят 17 мечки.

Паркът за танцуващи мечки е създаден с цел да приюти всички официално регистрирани танцуващи мечки от територията на България към 2000 година. За реализация на тази задача се ангажират Фондация 'ЧЕТИРИ ЛАПИ" и Фондация Бриджит Бардо. Тази си цел парка постига през 2007 година когато и последните три „танцуващи" мечки са спасени.

Друга насока на дейностите в парка и тези на Фондация „ЧЕТИРИ ЛАПИ" е ориентирана и към опазване вида кафява мечка в местообитанията им. Бяха успешно приютени временно диви мечета до преместването им в база за реадаптация на мечета сираци. Бързата комуникация и действие даде шанс на 6 мечета да се завърнат в тяхната естествена среда. Успешната реинтродукция беше извършена съвместно с органите на МОСВ.

Паркът е регистриран като център за отглеждане на кафяви мечки по чл. 62б от ЗБР на 24.03.2008 г.

Паркът за танцуващи мечки е създаден през 2000 година. Той е съвместен проект на Фондация „ЧЕТИРИ ЛАПИ" и Фондация Бриджит Бардо, както и община Белица. Проектът е реализиран в Рила планина на 10 км от град Белица на надморска височина от 1300 - 1350 м с обща площ от 120 декара. Поради местоположението си парка предоставя близка до естествена среда за вида кафява мечка, а именно иглолистни, широколистни и смесени гори, тревисти и храстови местообитания. Ландшафтът на терена е разнообразен от равнинни терени до силно пресечени. На територията си центърът разполага с различни хабитати, които са предпоставка за доброто отглеждане на вида.

В парка още от самото създаване се въвежда начин на отглеждане по последни модернизирани стандарти съгласувани с експертизи от Европа. Заложено е хуманното отношение към животните (animal welfare). Въвежда се средовото обогатяване и тренирането на животни с медицинско насоченост с цел да се намали стреса по време на ветеринарни прегледи. Паркът спазва и развива качествените Стандарти на Фондация „ЧЕТИРИ ЛАПИ"за отглеждане на мечки.

Здравословното състояние на мечките се наблюдава непрекъснато, като при нужда се вземат мерки в които се включват ветеринарни лекари специализирали за диви животни както от страната така и от Европа. За ветеринарно медицинските нужди са изградени специални помещения в които да се извършват медицински интервенции на място, като за по-сложни манипулации центърът използва услугите на водещи клиники, за тези цели паркът разполага със специализиран транспорт.

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)", с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

Храненето на животните се извършва по диета която е съобразена с вида и условията при които живее. Правят се оценки от ветеринари за моментното състояние на отделните индивиди и диетата се адаптира според случая. За храна е изграден склад със хладилна камера за запазването на качеството ѝ.

В паркът са изградени басейни с различни размери, които да задоволят нуждите от питейна вода и местообитание за къпане и игра.

Паркът работи по образователна програма за запознаване на посетителите с проблематиката на отглеждане на диви животни на затворено в случая кафява мечка, както и предизвикателствата това да се осъществява. Основна практика е лекция от екскурзовод който задължително придружава посетителите и дава информация за парка, неговото функциониране, цели и същност.

Във времето паркът, развивайки дейността по своята основна цел започна да развива и други дейности които да подпомогнат мечките отглеждани на затворено, както в България така и на Балканския полуостров.

Започната бе програма за съдействие за намиране на решение на проблеми в зоологическите градини в България, които нямат лиценз или не могат да се справят с проблемите относно кафява мечка, най-често унаследени от предходните години. Успешното съдействие с Министерството на околната среда и водите доведе до няколкото добри практики на временно или постоянно преместване на индивиди, подпомагане с ветеринарна експертиза или опит натрупан от парка при отглеждане на мечки. Паркът успешно взаимодейства с зоологическите градини в Добрич, Плевен, София и други.

Извън България, в Косово, Сърбия, Албания, Хърватска, Украйна и други, Паркът за мечки Белица подпомогна различни казуси и бе част от решенията на проблеми на мечки отглеждани незаконно. Много от транспортите на мечки бяха извършени от екипа на парка, който е с огромен опит в спасяването и транспортирането на мечки, както на къси, така и на дълги разстояния.

След успешното справяне с проблема „танцуващи“ мечки, сега паркът има възможност и опита да се обърне към мечки отглеждани в плен в неподходящи условия или незаконно на територията на Балканския полуостров. В частност за България взаимодействието между парка – Фондация „ЧЕТИРИ ЛАПИ“ и Министерство на околната среда и водите ще даде една перспектива за мечки отглеждани в плен на територията на страната, да живеят в среда подходяща за вида.

Отглеждане на животните преди да постъпят в Парка за мечки Белица (© FOUR PAWS)

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

Отглеждане на животните в условията на Парк за танцуващи мечки, община Белица

Дейности по поддръжката на Парка за мечки Белица (© FOUR PAWS)

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

Приложение 10: Методика за оценка популацията на кафявата мечка

Методика за оценка популацията на кафявата мечка (*Ursus arctos* Linnaeus, 1758) (изготвена от: Руслан Сербезов, проф.Тодор Гюров, проф. Николай Спасов)

Численото оценяване популацията на кафявата мечка в България се извършва с помощта на статистически оценки на базата на данни (следи) за дейността на мечката (които ще наричаме извадки), получени по маршрутния метод. Маршрутният метод е описан в „Методика за мониторинг на кафява мечка в България съгласно НСМБР и Плана на действие на кафявата мечка“.

Целта на представената методика е да опише параметрите, по които се оценява числеността на кафявата мечка и средната плътността /гъстота/ на популацията в изследваните пробни площи. Да се посочат праговите /референтни/ стойности на числеността и плътността на ниво биогеографски регион (алпийски и континентален), на ниво планина (географски обособена територия) и на национално ниво (местообитание на вида в страната).

Мониторингови територии на местообитанието на кафявата мечка

Мониторингова територия	Биогеографски регион	Брой ETRS квадрати 10x10 км /пробни площи/	Брой маршрути
Западни Родопи	Алпийски	67	134
Средна Стара планина	Алпийски	25	50
Рила	Алпийски	27	54
Пирин	Алпийски	10	20
Витоша	Континентален	5	10
Верила	Континентален	3	6
Плана	Континентален	2	4
Котленска планина	Континентален	4	8

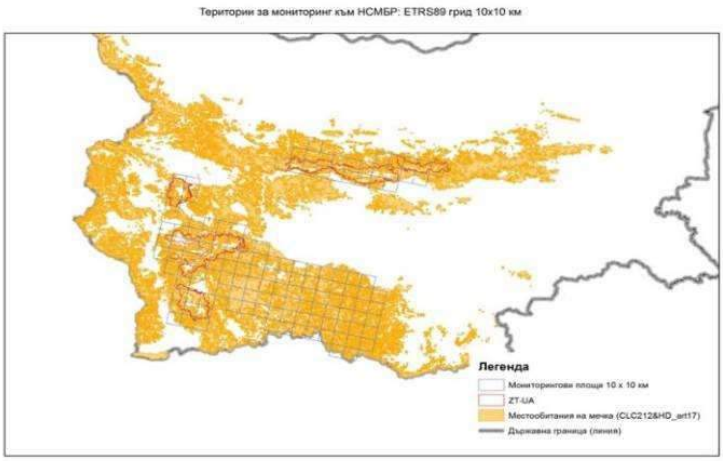

Територии за мониторинг на кафявата мечка

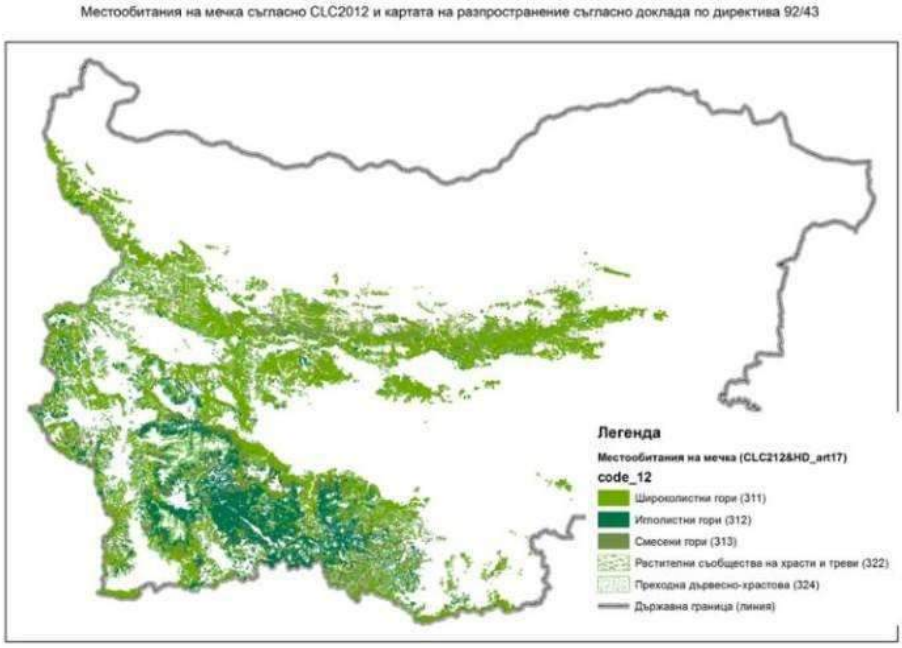

Типове гори на местообитанията на кафявата мечка в България, съгласно класификацията на Корине Земно покритие

Местообитанията на кафявата мечката могат да се класифицират в 5 типа гори. За

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

целта се използва класификацията на Корине Земно покритие. Така в рамките на дадена пробна площ (квадрат с 10 х 10 км) се срещат следните типове гори:

1. Широколистни гори (311);
2. Иглолистни гори (312);
3. Смесени гори (313);
4. Растителни съобщества на храсти и гори (322) и Преходна дървесно-храстова (324)
5. Други - сумарната площ на всички останали типове горски площи от хабитата на кафявата мечка по корине в рамките на квадрата.

Прилагането на методиката дава възможност да се определи плътността на индивида и по 5-те типа гори.

Приложение 11: Програмен продукт: „Оценка на състоянието на популацията на кафявата мечка в България на базата на математически, статистически и биологични анализи на данни от национален мониторинг“

Програмният продукт е изготвен от Руслан Сербезов, проф. Тодор Гюров, проф. Николай Спасов.

Този програмен продукт е изготвен на база Методиката за оценка популацията на кафявата мечка (Приложение 10) и се използва от ИАОС.

Функционални и технически възможности на програмния продукт:

Софтуерното приложение може да работи с пространствени файлове, описващи местата за мониторинг - ETRS гридове 10 х 10 км, както и пространствени слоеве на класовете от класификацията на Корине Земно покритие 2012 година. Първични данни се въвеждат в табличен вид с разширения: .xml, .xlsx или .xls формат.

Създадена е възможност за добавяне на нови места за мониторинг – ETRS квадрати10х10 км от пространствения слой за България, публикуван на референтния портал на ЕК https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/data/eea-reference-grids-2/ .

Създадена е възможност за редакция и добавяне на географски територии, обитавани от мечката (планини или географски области) в България, както и редакция и допълване на площите с гори и други класове от класификацията на Корине Земно покритие.

Софтуерното приложение извършва верификация по размер на следите, като сигнализира, че близки по размер следи е възможно да принадлежат на един и същ индивид при условие, че разстоянието е по малко от 20 километра и следите са пресни и са установени

в рамките на 7 календарни дни. Приложението предоставя възможност (чрез сигнализиране с цвят) на експерт, в зависимост от данните за размерите и разстоянието, да определи дали следите са на едно и също животни или са на различни животни. При наличие на следи с еднакви и близки размери (+/- 0,5 см) приложението прави оценка на разстоянието между следите, което се изобразява на карта. Когато сходните по размер пресни следи са установени в период по-дълъг от 7 календарни дни от дата на намиране на съответната следа, програмата ги игнорира, като потенциално принадлежащи на един и същ индивид.

Продуктът извършва оценка на числеността и плътността на кафява мечка на ниво: планина (географски обособена територия; биогеографски регион и национално ниво, като на ниво планина предоставя и оценка на числеността и плътността на вида на ниво тип гора, съгласно класовете от Корине Земно покритие 2012.

Определени са референтни стойности за числеността на кафявата мечка за всяко от посочените по горе нива (планина- географски обособена територия, биогеографски регион, национално ниво), като в зависимост от крайните резултати може да се посочи състоянието на вида: благоприятно, неблагоприятно - незадоволително, неблагоприятно - лошо, липса на информация. Референтни стойности и съответните функции са заложени в приложение, за да извършва необходимите изчисления, като след извършване на статистическият анализ на подадените към софтуерният продукт данни, приложението може да изобрази в коя категория попадат получените резултати – численост на вида за съответното ниво на изследване, както и статическата грешка, съгласно използвания метод.

Създадена е възможност за оценка на влиянието на заплахи и въздействия върху числеността на кафявата мечка. Определени основните заплахи които имат пряко отношение върху числеността и състоянието на вида в България, които са хармонизирани със „Списъка на въздействията и заплахите за видовете и природните местообитания" (List of pressures and threat) [. Изготвени са референтните стойности по експертна оценка за влиянията и заплахите върху състоянието на популацията на кафявата мечка (Ursus arctos). Праговите стойности на заплахите и влиянията са разделени в 3 класа, които определят състоянието съответно като: „благоприятно", „неблагоприятно-незадоволително" или „неблагоприятно-лошо"; степента на значимост на заплахите и влиянията е: L = ниска значимост, M = средна значимост, H = висока значимост, които са заложени в софтуерния продукт и дават възможност да се прецизира оценката на числеността на популацията.

Софтуерното приложение прави оценка на възрастовата структура на популацията на кафява мечка. Корелации между размерите на лапите, възрастта и теглото на мечката е заложено в продукта, като се използва за основа шест възрастови категории мечки, пропорции женски и мъжки екземпляри (F;M) и популационна пропорция.

Създадена е възможност за въвеждане на други типове данни – например данни от фотокапани, съобщения на експерти или данни от научни публикации или доклади.

Ръководство за работа с програмен продукт: „Оценка на състоянието на популацията на кафявата мечка в България на базата на математически, статистически и биологични анализи на данни от национален мониторинг“ се описват последователно инструкциите за настройка и работа с продукта, необходими при обучение на специалисти и биолози от Изпълнителна агенция по околна среда (ИАОС). Това ръководство се намира в приложение № 1 на плана.

Приложение 12: Предложение за структура и ред за функциониране на Национална Комисия за кафявата мечка, комисии за проверка и определяне на щети (регионални групи) и спешни екипи.

Характеристики и структура на групите :

- Национална комисия за кафява мечка;
- Комисии за проверка и определяне на щети нанесени от кафява мечка или Регионални групи (Групи за бързо реагиране). Регионалните групи, се формират при наличие на повече щети за определен район и според наличното финансиране, наличен квалифициран персонал и др. Регионалните групи заместват представителите на РИОСВ/ДНП и/или РДГ в регистрацията на щетите.
- Спешни екипи.

Национална Комисия: следва да се формира със съвместна заповед на Министъра на околната среда и водите и Министъра на земеделието и храните. Структурата на комисията включва служители на МОСВ/НСЗП/ИАОС, МЗХ/ИАГ, РИОСВ/ДНП чиито заплати и командировъчни средства, трябва да се предвидят, за да може съответната дейност, да се включи в работните им програми. Освен тях в работата на Комисията се включват експерти/специалисти от БАН, СУ, специализирани НПО, НЛРС-СЛРБ, ловни сдружения и други заинтересовани страни.

Националната комисия координира задачи свързани с изпълнението на Плана за действие за опазване на кафява мечка (Ursus arctos

Linnaeus, 1758) в България 2024 -2033 г., включващи:

- Изготвяне на годишна програма за изпълнение на

  дейностите по настоящия план;

- Обсъждане на дейностите за провеждания от ИАОС ежегоден мониторинг на базата

  на следи от жизнената дейност и вземане на решения (ако е необходимо);

- Дейности свързани с оценка на състоянието на

популацията на кафявата мечка в страната, проследяване на тенденциите, чрез

генетичен мониторинг и генетичен анализ;

· Осъвременяване на методиката за определяне на „проблемни мечки“ и приемането ѝ на Националната комисия за мечката и създаване на Протокол за определяне на „проблемни мечки“, като примерна методика е представена в Приложение № 8;

· Съдействие при създаване на спешни екипи за действие при екстремни ситуации, свързани с „проблемни“ кафяви мечки;

· Планиране на годишните дейности за опазване, управление и възстановяване на местообитанията;

· Дейности, свързани с прогонване, улавяне и преместване в други територии на проблемни животни или извършване на контролиран отстрел. Изготвяне на указания с добри международни практики с цел безопасно улавяне и транспортиране;

· Дейности за популяризиране знанията за вида;

· Други приоритетни дейности и проблеми възникващи с времето.

Комисиите за проверка и определяне на щети нанесени от кафява мечка - регистрира и изготвя документацията свързана със щети нанесени от кафява мечка.

Членове на Комисиите за проверка и определяне на щети нанесени от кафява мечка, за територията на РДГ и РИОСВ са : представител/и на съответното РИОСВ и/или членовете на Групата за бързо рагиране; представители на съответното Държавно горско стопанство и/или на Държавното ловно стопанство, на чиято територия е настъпила щетата; ощетеното лице или негов законен (упълномощен) представител като то е без право на глас

При възможност в комисията могат да се включат и представители на местната власт, на чиято

територия е настъпила щетата; Областна дирекция по безопасност на храните (ОДБХ) или друга регионална структура на Министерството земеделието и храните с подходяща квалификация; Министерство на вътрешните работи .

Комисиите за проверка и определяне на щети нанесени от кафява мечка, за територията на РДГ и РИОСВ се определя със заповед на директора на съответното РДГ.

Ако щетата е нанесена на територията на Национален парк, в състава на комисиите се включват представител/и на ДНП;представител/и на местната власт, на чиято територия е настъпила щетата; представител/и на друга регионална структура на Министерството земеделието с подходяща квалификация, ощетеното лице или негов законен (упълномощен) представител, без право на глас.

Посочената по-горе Комисията се формира със заповед на директора на съответната дирекция на Национален парк.

Комисията следва да извършва проверка на мястото на настъпване на щетата не по-късно от три дни след получаване на сигнала за щета.

При извършене на проверката комисията издава Констативен протокол (по образец), който се подписва от всички членове на комисията.

Регионалната група **(Група за бързо реагиране или аналогична)** ще включва експерти, които живеят и работят в района и могат да реагират бързо в случай на нужда – от РДГ (представител на стопанисващия територията) и и/или, представители на МОСВ - РИОСВ или НП, ветеринарен лекар/експерт, хора с авторитет в местните общности, които могат да комуникират добри практики, да намалят напрежението и др. експерт обучен да разпознава премортални и постмортални признаци за причинителя на смъртта при щети на домашни животни, независим експерт, ако е наличен и при преценка от директор на РИОСВ/НП.) Регионалната група се сформира при наличие на голям обем щети и при невъзможност на служителите на РИОСВ/НП и РДГ да поемат повишения обем от работа. Регионалната група участва в комисията за проверка и определяне на щетите, като представител/ заместващ служителите не РИОСВ/НП и/или РДГ.

Членове на Комисиите за проверка и определяне на щети нанесени от кафява мечка, за територията на РДГ и РИОСВ са : представител/и на съответното РИОСВ и/или членовете на Групата за бързо реагиране; представители на съответното Държавно горско стопанство и/или на Държавното ловно стопанство, на чиято територия е настъпила щетата; ощетеното лице или негов законен (упълномощен) представител като то е без право на глас

При възможност в комисията могат да се включат и представители на местната власт, на чиято

територия е настъпила щетата; Областна дирекция по безопасност на храните (ОДБХ) или друга регионална структура на Министерството земеделието и храните с подходяща квалификация; Министерство на вътрешните работи .

Комисиите за проверка и определяне на щети нанесени от кафява мечка, за територията на РДГ и РИОСВ се определя със заповед на директора на съответното РДГ.

Ако щетата е нанесена на територията на Национален парк, в състава на комисиите се включват представител/и на ДНП; представители на местната власт, на чиято територия е настъпила щетата; представител/и на друга регионална структура на Министерството земеделието с подходяща квалификация, ощетеното лице или негов законен (упълномощен) представител, без право на глас.

Посочената по-горе Комисията се формира със заповед на директора на съответната дирекция на Национален парк.

Комисията следва да извършва проверка на мястото на настъпване на щетата не по-късно от три дни след получаване на сигнала за щета.

При извършване на проверката комисията издава Констативен протокол (по образец), който се подписва от всички членове на комисията.

Директорът на съответната РИОСВ/ДНП прави предложение до Министъра на околната среда и водите за пълно или частично обезщетяване на щетата на основание заключението на комисията. Към предложението се прилагат:

1. оригинал на Констативния протокол, с който е установена щетата;

2. оригинални документи, доказващи стойността на щетата, вкл. фактури, касови бележки, използвани справки, обосновка и начин за формулирането на стойността и количеството на щетата и др.;

3. документи, доказващи собствеността на ощетеното лице върху увреденото и/или унищожено имущество;

4. номер на банковата сметка за изплащане на обезщетението;

5. снимки в електронен формат и/или други материали, документиращи щетата, от който е видно обхвата и обема на щетата;

6. извадки от действащи ловоустройствени проекти за проверка за съответствие, при щети причинени на ловностопански съоръжения (хранилки, камери и др.);

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

7. други относими документи,

След получаване на предложението Министерство на околната среда и водите извършва проверка на документацията.

Стойността и количеството на обезщетението да се определя от комисиите на база на: справки за средни пазарни цени, средния добив и др. за определен период от време (например три месеца, шест месеца) направени от съответния РИСОВ/ДНП. За тези справки следва да се използва агропазарна информация към МЗХ и/или наличните публични данни (ако са приложими).

По отношение на тайните насаждения следва да се използва наличната нормативна база.

За остойностяване на щетата могат да се използват и фактури или други релевантни и законни документи за определяне на цената;

Комисията може да постанови и изплащане на частично обезщетение при условие, че проверката установи, че има и друг други фактори, различни от кафява мечка, за настъпването на щетата; размерът и/или стойността на щетата могат да бъдат определени само частично; или по-други относими причини.

В комисията по установяване на щетите, освен представителите на гореизброените институции може да се включват още: (доброволно и при изявено желание) -представител на НПО или научен експерт; и представител на местно ловна сдружение.

Комисиите за оценка на щети и на Регионалната група следва да са съставена от членове обучени да оценява щети от едри хищници и способни да реагират в кратки срокове.

Вероятно ще са необходими минимум 3 регионални групи, които да покриват свързани с мечките проблеми своевременно на територията на цялата страна. Регионалните групи се формират с писменото решение на съответното РИОСВ/ДНП/РДГ, в което се упоменават функциите, правомощията и периода за който са валидни. Регионалните групи се сформират за ефективна оценка и регистрация на щетите и подобряване процеса на изплащане на компенсации. Тези групи се формират при необходимост. След оценка на капацитета за обработване на щети от съответното РИОСВ/ДНП/РДГ и при положение, че обработката на щети не може да да бъде поета от експертите на РИОСВ/ДНП. Тяхното финансиране се осигурява допълнително, извън бюджета на регионалните структури.

Спешните екипи се формират със заповед на министрите на Министерство на околната среда и водите и Министерство на земеделието и храните, в което се упоменават функциите, правомощията и периода за който са валидни. Те изпълняват само функции по превенция на

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

конфликти, прогонване и преместване на проблемни животни и други.

Функции на спешния екип – незабавна реакция на всички свързани с мечки проблеми като:

- Нападение на домашни животни, кошери и овошки.
- Мечки загубили страх от хора, търсещи храна в близост до населени места и/или в присъствието на хора, мечки използващи отпадъци в населените места или в непосредствена близост до тях.
- Уловени живи или убити мечки в резултат на нелегални дейности.
- Намерени мъртви мечки с неизяснена причина за смъртта.
- Мечки жертви на трафик.
- Други

Посещават мястото възможно най бързо (препоръчително в рамките на 24/48 часа) след подаден сигнал за: щети причинени от мечка, друг инцидент с проблемна мечка или при намерена хваната в капан мечка или мъртва мечка, със съмнения за човешка намеса.

Спешният екип оглежда мястото на събитието, записва всички налични следи, документира всички видими признаци, прогонва или упоява проблемни индивиди, аутопсира на място или събира трупния материал за последващо проучване.

Правят предложение към Националната комисия за мерки за справяне с проблемни мечки според събраните данни. При спешност, реагират веднага за решаване на проблема.

Препоръчват (предписват) локални превантивни мерки (напр. изчистване на сметища и др.), поставяне на електопастри и др. за намаляване на проблемите

Незабавно вземат или назначават дейности и мерки при освобождаване от капани или при други условия довели до щета на екземпляри, както и лечение на ранени такива.

Решенията във всички комисии се вземат при наличие на минимум 4-ма членове на групата само след консенсус от страна на всички подписали протокола или назначението. При липса на консенсус решенията се взимат от Националната комисия след запознаване с материалите и протоколите изготвени от регионалната група.

За поддържане на експертното ниво на членовете на регионалните групи ежегодно се провежда опреснителен курс, както и курс за обучение на нови оценителите на щети.

За справяне с проблемна мечка групата за спешен случай може при неотложност да вземе следните мерки – първоначално сплашване, ако тази мярка не е ефективна, тогава могат да се вземат други мерки като: улавяне и маркиране на проблемната мечка за по лесно проследяване, преместване на друго място, улавяне и поставяне в неволя (зоопарк или друго), ако това е възможно и като крайна мярка: отстрел. Мерките трябва да са насочени в посока опазване на живота и здравето на хората, опазване на вида и решаване на конфликта “човек-мечка”.

При наличие на повече случаи едновременно от наличните действащи спешни екипи, ситуацията се описва от регионална група описана по-горе.

За функционирането на групите за спешни случаи трябва да се осигури финансиране, което да покрива разходите – пътни, дневни и др.

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

Приложение 13: Анализ на вероятните отрицателни въздействия на интервенциите и дейностите от Стратегическия план за развитие на земеделието и селските райони за периода 2023 – 2027 г. (СПРЗСР) върху 1352 Кафявата мечка Ursus arctos L. 1758.

Кафявата мечка е е най-едрия представител на разред Хищници в България. България все още поддържа популация от няколко стотин индивида, обитаваща основно големите планини, където са съхранени големите горски масиви и стари гори на страната, значителна част от които – в националните паркове. Като вид, нуждаещ се от големи индивидуални територии на обитание, мечките неминуемо влизат в конфликт хищник – човек, мечката е подложена на силно антропогенно въздействие и множество заплахи като бракониерство, деградация на местообитанията и безпокойство.

Според Спиридонов, Спасов 2015 (Червена книга на Република България. 2015; Електронно изд. 2011 (http://e-ecodb.bas.bg/rdb/bg/vol2/Urarctos.html).) мечката е Застрашен вид EN (Endangered) - критерий C2a(i) според категориите и критериите на IUCN.

Мечката е включена в Приложение II (Строго защитени видове от фауната) на Конвенцията за опазване на дивата европейска флора и фауна и природните местообитания (Бернска конвенция

CITES. Мечката е включена в Приложение II на CITES

Конвенция за биологичното разнообразие

Европейската директива за опазване на естествените местообитания и на дивата флора и фауна (Директива 92/43), Приложение II (растителни и животински видове от значение за Общността, чието съхраняване изисква обявяването на специални защитени зони), и

Приложение IV (растителни и животински видове от интерес за Общността, които се нуждаят от строга защита),

Според Закона за биологичното разнообразие (Чл. 37, Приложение № 3), мечката е защитен вид. Видът е означен и със „*” в приложение 3 на ЗБР и за него се прилагат разпоредбите на чл. 278д от Наказателния кодекс - Който противозаконно унищожи, повреди, държи, придобие или отчужди екземпляр от европейски или световно застрашени диви гръбначни животни или екземпляр от вид по Приложение № 3 към Закона за биологичното разнообразие, означен със знак (*), се наказва с лишаване от свобода до пет години, както и с глоба от пет хиляди до двадесет хиляди лева

Анализът ще се извърши за всеки отделен вид и хабитат.

Видът Ursus arctos е предмет на опазване в 35 защитени зони по Директива 92/43/ЕИО

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

(виж т. 3 от ДОСВ).

Следните интервенции от СПРЗСР имат неутрално или положително въздействие върху вида:

Следните интервенции от СПРЗСР имат неутрално или положително въздействие върху вида:

II.А.1 - Биологично производство;
II.А.13 - Горско екологични дейности в горите;
II.Г.6 - Инвестиции в основни услуги и дребни по мащаби инфраструктура в селските райони;
II.Г.13 - Намаляване загубата на биологично разнообразие, опазване на горските местообитания и намаляване на незаконните дейности в горските територии;;
II.Г.7 - Запазването на духовния и културния живот на населението в селските райони;
II.Г.3 - Инвестиции за неселскостопански дейности в селските райони;
II.А.2. - Хуманно отношение към животните и антимикробна резистентност;
II.А.15. - Устойчиво управление на пасища в земеделски земи с ВПС;
I.Д2 - Инвестиции в лозаро-винарския сектор;
II.А.6. - Опазване на местни породи (автохтонни), важни за селското стопанство;
II.А.8. - Поддържане на местообитанията на червеногушата гъска (Branta ruficollis), Кръстат (царски) орел и Египетски лешояд в орнитологични важни места в обработваеми земи;
II.А.9 - Създаване и възстановяване на екологичната инфраструктура;
II.А.4. - Насърчаване използването на култури и сортове, устойчиви към климатичните условия;
II.А.10. - Използване на устойчиви практики и сортове, отглеждане при специфични условия;
II.А.11 - Насърчаване намалението на употребата на продуктите за растителна защита и торове през контрол в краен продукт;
II.А.5. - Опазване на застрашени от изчезване местни сортове, важни за селското стопанство;
II.А.12. - Насърчаване на естественото опрашване;
II.Г.1 - Инвестиции в земеделските стопанства;
II.Ж.3 - Подкрепа на организации на производители или групи от производители;
II.Г.2 - Инвестиции за преработка на селскостопански продукти;
II.И.1. - Консултантски услуги и повишаване на консултантския капацитет;
II.Б.1. - Плащания за райони, изправени пред природни или други специфични ограничения;
II.Ж.1. - Подкрепа за оперативни групи в рамките на Европейското партньорство за иновации;
II.И.2. - Професионално обучение и придобиване на знания;

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

II.Д.2. - Подпомагане на много малки земеделски стопанства;

II.Д.1. - Стартова помощ за установяване на млади земеделски стопани в селското стопанство;

II.Ж.4 - Популяризиране и подкрепа на схеми за качество, признати от Съюза или от държавите членки, както и тяхното използване от земеделските производители;

II.Ж.2. - Сътрудничество за къси вериги за доставка и местни пазари;

I.В.1.1 - Еко схема за поддържане на биологично земеделие (земеделски площи);

I.В.1.2 - Еко схема за поддържане на биологично земеделие (селскостопански животни);

I.В.3 - Еко схема за запазване и възстановяване на почвения потенциал – насърчаване на зелено торене и органично наторяване (promotion of green manure and organic fertilisation);

I .В.4 - Еко схема за намаляване използването на пестициди;

I. В.5 - Еко схема за екологично поддържане на трайните насаждения;

I. В.2 - Еко схема за поддържане и подобряване на биологичното разнообразие и екологичната инфраструктура;

I. В.6 - Еко схема за екстензивно поддържане на постоянно затревените площи

I.В.7 - Еко схема за поддържане и подобряване на биоразнообразието в горски екосистеми;

I.В.8 - Еко схема за разнообразяване на отглежданите култури; ;

I.В.9 - Еко схема за буферни екологични ивици;

I.Б.1 - Обвързано с производството подпомагане за млечни крави;

I.Б.10 - Обвързано с производството подпомагане за овце и кози от застрашени от изчезване породи;

I.Б.11 - Обвързано с производството подпомагане на доходите – плодове;

I.Б.12 - Обвързано с производството подпомагане на доходите –плодови насаждения до встъпването им в плододаване;

I.Б.13 - Обвързано с производството подпомагане на доходите за зеленчуци (домати, краставици, корнишони и патладжани);

I.Б.14 - Обвързано с производството подпомагане на доходите за зеленчуци (пипер); I.Б.15 - Обвързано с производството подпомагане на за зеленчуци (моркови, зеле, дини и пъпеши);

I.Б.16 - Обвързано с производството подпомагане на доходите за зеленчуци (картофи, лук и чесън);

I.Б. 17 - Обвързано с производството подпомагане на доходите за оранжерийно производство;

I.Б.18 - Обвързано с производството подпомагане на доходите за плодове и зеленчуци в планинските райони;

I.Б.19 - Обвързано с производството подпомагане на доходите за протеинови култури; I.Б.2 - Обвързано с производството подпомагане за млечни крави включени в развъдни програми;

I.Б.3 - Обвързано с производството подпомагане за месодайни крави;

I.Б.4 - Обвързано с производството подпомагане за месодайни крави включени в

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

развъдни програми;

I.Б.5 - Обвързано с производството подпомагане за крави от застрашени от изчезване породи;

I.Б.7 - Обвързано с производството подпомагане за биволи;

I.Б.8 - Обвързано с производството подпомагане за овце и кози включени в развъдни програми;

I.Г.1 - Интервенции в сектор „Плодове и зеленчуци—;

I.А.1 - Основно подпомагане на доходите за устойчивост;

I.А.2. - Допълнително преразпределително подпомагане на доходите за устойчивост; I.А.3. - Плащания за малки земеделски стопани;

I.А. 4 - Допълнително подпомагане на доходите за млади земеделски стопани;

I.Е. 5 - Инвестиции в материални и нематериални активи;

I.Е.8 - Сътрудничество със специализирани органи за изпълнението на изследователски програми в областта на пчеларството и пчелните продукти;

I.Е.9 - Популяризиране, комуникация и маркетинг, включително действия за наблюдение на пазара и дейности, насочени по-специално към повишаване на осведомеността на потребителите относно качеството на пчелните продукти;

I.Е.1 - - Консултантски услуги, техническа помощ, обучение, информация и обмен на добри практики, включително чрез работа в мрежа, за пчелари и пчеларски организации;

I.Е.6 - Действия за подпомагане на лабораториите за анализ на пчелните продукти, загубата на пчели или спада на производителността, както и потенциално токсичните за пчелите вещества;

I.Е.7 - Действия за запазване или увеличаване на наличния брой пчелни кошери в Съюза, включително развъждане на пчели;

I.Е. 5 - Инвестиции в материални и нематериални активи;

I.Г.2 - Интервенции в сектор "Мляко и млечни продукти";

I.Д. 2 - Инвестиции в лозаро-винарския сектор;

I.Д.4 - Информиране в държавите членки;

I.Д.8 - Насърчаване на винения туризъм;

I.Д.1 - Преструктуриране и конверсия на лозята;

I.Д. 3 - Популяризиране в трети държави.

I.Д.5 - Инвестиции в екологични съоръжения.

Изброените по-горе интервенции не оказват отрицателно въздействие върху благоприятния природозащитен статус на вида, тъй като не водят до безпокойство, прогонване или загуба на индивиди, до фрагментиране или влошаване качеството на местообитанията на кафявата мечка, до загуба на площи или други негативни въздействия.

Следните интервенции могат да доведат до отрицателно въздействие върху вида:

II.Г.10 - Залесяване и възстановяване;

II.Г.12 - Подобряване на здравословното състояние и устойчивостта на горските

екосистеми чрез подпомагане провеждането на сечи в горските територии;

II.Г.11 - Предотвратяване на щети по горите от горски пожари, природни бедствия и катастрофични събития;

II.Г.14 - Първична преработка на дървесина;

II.АЕ.3. - Възстановяване и поддържане на деградирали пасищни територии;

II.А.7 - Традиционни практики за сезонна паша (пасторализъм);

II.В.1. - Плащания за земеделски земи в зони от Натура 2000;

II.Г.4 - Възстановяването на земеделски потенциал след природни бедствия или катастрофични събития и инвестиции в подходящи превантивни действия;

II.Г.5 - Инвестиции в инфраструктура за напояване;

I.Б. 6 - Обвързано с производството подпомагане за говеда в планински райони;

I.Б.9 - Обвързано с производството подпомагане за овце и кози в планински райони;

Видове отрицателни въздействия, до които различните интервенции могат да доведат:

II.Г. 10 – възможно безпокойство при отглеждане на малките, прогонване и промяна на характера на местообитанията, като източник на храна. Мозаичните и разнообразни екосистеми предлагат разнообразна храна през различните сезони;

II.Г. 2 – безпокойство, прогонване на индивиди, нарушаване и фрагментиране на местообитания, нарушаване на миграционни коридори. възможно безпокойство при отглеждане на малките, прогонване и промяна на характера на местообитанията, като източник на храна. Мозаичните и разнообразни екосистеми предлагат разнообразна храна през различните сезони, мъртвата дървесина предлага множество безгръбначни източник н аценен протеин.;

II.Г. 11 - безпокойство, прогонване на индивиди, нарушаване и фрагментиране на местообитания, нарушаване на миграционни коридори; промяна на характера на местообитанията;

II.А. 14 - безпокойство, прогонване на индивиди, нарушаване и фрагментиране на местообитания, нарушаване на миграционни коридори. възможно безпокойство при отглеждане на малките, прогонване и промяна на характера на местообитанията, като източник на храна;

II.А. 7 - безпокойство, прогонване на индивиди, прогонване на видовете – потенциална храна и създаване на предпоставки за конфликти с човека – нападения на домашни животни и бракониерство, като превенция на конфликта;

II.АЕ. 3- – възможно безпокойство при отглеждане на малките, прогонане и промяна на характера на местообитанията, като източник на храна. Мозаичните и разнообразни екосистеми предлагат разнообразна храна през различните сезони;

II.В. 1- промяна в характера на екосистемата, зауба на места за хранене и укритие, безпокойство;

II.Г. 4- – възможно безпокойство при отглеждане на малките, прогонане и промяна на характера на местообитанията, като източник на храна. Мозаичните и разнообразни екосистеми предлагат разнообразна храна през различните сезони, пожарите създават условия

за естествена сукцесия и разнообразни растителни видове;

II.Г. 5 - безпокойство, прогонване на индивиди, нарушаване и фрагментиране на местообитания, нарушаване на миграционни коридори, промяна на водния режим в отдалечени райони. Ценни за мечката;

I.Б. 6 безпокойство, прогонване на индивиди, прогонване на видовете – потенциална храна и създаване на предпоставки за конфликти с човека – нападения на домашни животни и бракониерство, като превенция на конфликта;

I.Б. 9 - безпокойство, прогонване на индивиди, прогонване на видовете – потенциална храна и създаване на предпоставки за конфликти с човека – нападения на домашни животни и бракониерство, като превенция на конфликта;

Таблица - Обобщена информация за вероятно отрицателно въздействие и засегнатите защитените зони

Код и вид интервенция от СПРЗСР	**Защитена зона, за която се прилага интервенцията и не се очаква вероятно значително въздействие (степен 1 и 2)**	**Защитена зона, за която се прилага интервенцията и се очаква вероятно значително въздействие (степен 3)**
II.Г.10 - Залесяване и възстановяване	BG0000113, BG0000117, BG0000209, BG0000211, BG0000294, BG0000298, BG0000301, BG0000304, BG0000308, BG0000313, BG0000366, BG0000372, BG0000399, BG0000494, BG0000495, BG0000496, BG0000636, BG0001011, BG0001012, BG0001013, BG0001017, BG0001021, BG0001022, BG0001028, BG0001030, BG0001031, BG0001032, BG0001039, BG0001040, BG0001043, BG0001307, BG0001375, BG0001386, BG0001389, BG0001493	
II.Г.12 - Подобряване на здравословното състояние и устойчивостта на горските екосистеми чрез подпомагане провеждането на сечи в горските територии	BG0000113, BG0000117, BG0000209, BG0000211, BG0000294, BG0000298, BG0000301, BG0000304, BG0000308, BG0000313, BG0000366, BG0000372, BG0000399, BG0000494, BG0000495, BG0000496, BG0000636, BG0001011, BG0001012, BG0001013, BG0001017, BG0001021, BG0001022, BG0001028, BG0001030, BG0001031, BG0001032, BG0001039, BG0001040, BG0001043, BG0001307, BG0001375, BG0001386, BG0001389, BG0001493	

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

Код и вид интервенция от СПРЗСР	Защитена зона, за която се прилага интервенцията и не се очаква вероятно значително въздействие (степен 1 и 2)	Защитена зона, за която се прилага интервенцията и се очаква вероятно значително въздействие (степен 3)
II.Г.11 - Предотвратяване на щети по горите от горски пожари, природни бедствия и катастрофични събития	BG0000113, BG0000117, BG0000209, BG0000211, BG0000294, BG0000298, BG0000301, BG0000304, BG0000308, BG0000313, BG0000366, BG0000372, BG0000399, BG0000494, BG0000495, BG0000496, BG0000636, BG0001011, BG0001012, BG0001013, BG0001017, BG0001021, BG0001022, BG0001028, BG0001030, BG0001031, BG0001032, BG0001039, BG0001040, BG0001043, BG0001307, BG0001375, BG0001386, BG0001389, BG0001493	
II.Г.14 - Първична преработка на дървесина	BG0000113, BG0000117, BG0000209, BG0000211, BG0000294, BG0000298, BG0000301, BG0000304, BG0000308, BG0000313, BG0000366, BG0000372, BG0000399, BG0000494, BG0000495, BG0000496, BG0000636, BG0001011, BG0001012, BG0001013, BG0001017, BG0001021, BG0001022, BG0001028, BG0001030, BG0001031, BG0001032, BG0001039, BG0001040, BG0001043, BG0001307, BG0001375, BG0001386, BG0001389, BG0001493	
II.АЕ.3. - Възстановяване и поддържане на деградирали пасищни територии	BG0000113, BG0000117, BG0000209, BG0000211, BG0000294, BG0000298, BG0000301, BG0000304, BG0000308, BG0000313, BG0000366, BG0000372, BG0000399, BG0000494, BG0000495, BG0000496, BG0000636, BG0001011, BG0001012, BG0001013, BG0001017, BG0001021, BG0001022, BG0001028, BG0001030, BG0001031, BG0001032, BG0001039, BG0001040, BG0001043, BG0001307, BG0001375, BG0001386, BG0001389, BG0001493	

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

Код и вид интервенция от СПРЗСР	Защитена зона, за която се прилага интервенцията и не се очаква вероятно значително въздействие (степен 1 и 2)	Защитена зона, за която се прилага интервенцията и се очаква вероятно значително въздействие (степен 3)
II.A.7 - Традиционни практики за сезонна паша (пасторализъм)	BG0000113, BG0000117, BG0000209, BG0000211, BG0000294, BG0000298, BG0000301, BG0000304, BG0000308, BG0000313, BG0000366, BG0000372, BG0000399, BG0000494, BG0000495, BG0000496, BG0000636, BG0001011, BG0001012, BG0001013, BG0001017, BG0001021, BG0001022, BG0001028, BG0001030, BG0001031, BG0001032, BG0001039, BG0001040, BG0001043, BG0001307, BG0001375, BG0001386, BG0001389, BG0001493	
II.B.1. - Плащания за земеделски земи в зони от Натура 2000	BG0000113, BG0000117, BG0000209, BG0000211, BG0000294, BG0000298, BG0000301, BG0000304, BG0000308, BG0000313, BG0000366, BG0000372, BG0000399, BG0000494, BG0000495, BG0000496, BG0000636, BG0001011, BG0001012, BG0001013, BG0001017, BG0001021, BG0001022, BG0001028, BG0001030, BG0001031, BG0001032, BG0001039, BG0001040, BG0001043, BG0001307, BG0001375, BG0001386, BG0001389, BG0001493	
II.Г.4 - Възстановяването на земеделски потенциал след природни бедствия или катастрофични събития и инвестиции в подходящи превантивни действия	BG0000113, BG0000117, BG0000209, BG0000211, BG0000294, BG0000298, BG0000301, BG0000304, BG0000308, BG0000313, BG0000366, BG0000372, BG0000399, BG0000494, BG0000495, BG0000496, BG0000636, BG0001011, BG0001012, BG0001013, BG0001017, BG0001021, BG0001022, BG0001028, BG0001030, BG0001031, BG0001032, BG0001039, BG0001040, BG0001043, BG0001307, BG0001375, BG0001386, BG0001389, BG0001493	

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

Код и вид интервенция от СПРЗСР	Защитена зона, за която се прилага интервенцията и не се очаква вероятно значително въздействие (степен 1 и 2)	Защитена зона, за която се прилага интервенцията и се очаква вероятно значително въздействие (степен 3)
II.Г.5 - Инвестиции в инфраструктура за напояване	BG0000113, BG0000117, BG0000209, BG0000211, BG0000294, BG0000298, BG0000301, BG0000304, BG0000308, BG0000313, BG0000366, BG0000372, BG0000399, BG0000494, BG0000495, BG0000496, BG0000636, BG0001011, BG0001012, BG0001013, BG0001017, BG0001021, BG0001022, BG0001028, BG0001030, BG0001031, BG0001032, BG0001039, BG0001040, BG0001043, BG0001307, BG0001375, BG0001386, BG0001389, BG0001493	
I.Б.6 - Обвързано с производството подпомагане за говеда в планински райони	BG0000113, BG0000117, BG0000209, BG0000211, BG0000294, BG0000298, BG0000301, BG0000304, BG0000308, BG0000313, BG0000366, BG0000372, BG0000399, BG0000494, BG0000495, BG0000496, BG0000636, BG0001011, BG0001012, BG0001013, BG0001017, BG0001021, BG0001022, BG0001028, BG0001030, BG0001031, BG0001032, BG0001039, BG0001040, BG0001043, BG0001307, BG0001375, BG0001386, BG0001389, BG0001493	
I.Б.9 - Обвързано с производството подпомагане за овце и кози в планински райони	BG0000113, BG0000117, BG0000209, BG0000211, BG0000294, BG0000298, BG0000301, BG0000304, BG0000308, BG0000313, BG0000366, BG0000372, BG0000399, BG0000494, BG0000495, BG0000496, BG0000636, BG0001011, BG0001012, BG0001013, BG0001017, BG0001021, BG0001022, BG0001028, BG0001030, BG0001031, BG0001032, BG0001039, BG0001040, BG0001043, BG0001307, BG0001375, BG0001386, BG0001389, BG0001493	

Библиография само към Приложение № 13

1. СПИРИДОНОВ Ж., СПАСОВ Н. 1985. Мечка, *Ursus arctos* L., 1758. В: Червена книга на Народна Република България, т. 2, Животни. Изд. На БАН.

2. ГЪНЧЕВ Р. 1989. Проучване върху запасите, биологията и екологията на кафявата мечка (Ursus arctos L.) в Стара планина. Дисертация за получаване на научната степен "кандидат на селскостопанските науки". Висш Лесотехнически Институт. София, 448 с.

3. ГЕНОВ П., А. ДУЦОВ, Б. ДАЧЕВ, И. ПЕТРОВ, В. ВАСИЛЕВ. 2005. Разпространение, численост и ползване на едрите хищници в България. Наука за гората, 1:61-70.

4. DUTSOV, A., VALCHEV, K. & TSINGARSKA, E. 2002: Large Carnivores in S.W. Bulgaria. In: Arcturos 2002: Protected Areas of the Southern Balkans – Legislation, Large Carnivores, Transborder Areas. Hellenic Ministry of the Environment, Physical Planning, and Public Works: 95-103.

5. Frosch Christiane, Aleksandar Dutsov, Diana Zlatanova, Kostadin Valchev, Tobias Erik Reiners, Katharina Steyer, Markus Pfenninger, Carsten Nowak; Noninvasive genetic assessment of brown bear population structure in Bulgarian mountain regions, June 2014; Mammalian Biology - Zeitschrift fur Saugetierkunde 79(4):268-276.

6. MERTZANIS Y, I. IOANNIS 1, A MAVRIDIS, O. NIKOLAOU, S. RIEGLER, A. RIEGLER, A. TRAGOS, 2004, Movements, activity patterns and home range of a female brown bear (Ursus Arctos, L.) in the Rodopi Mountain Range, Greece. Belg. J. Zool., 134 (Supplement 1) : 97-108 January 2004

7. МОСВ. 2008. План за действие за мечката в България (Съавтор в главите за местообитания, транспортна инфраструктура, численост и др.)

Приложение 14 Регистрирани и изплатени сигнали за щети от кафява мечка по структури на МОСВ за периода 2008-2022 година

Таблица 1. Регистрирани щети от кафява мечка на територията на р. България, за периода 2008-2022 г от всички териториални подразделения на МОСВ. Данните са обобщени за яснота говедо= теле, крава, юница, бик, вол; овца=агне, овца, коч, шиле.

година	говедо	свиня	коза	кон	кошер(и)	пчелин	магаре	овца	дива свиня	куче	материални щети	трайни насаждения	заек	МПС	фураж	хранилка	кокошка	патица	лечение	фото капан	елен лопатар
2008	12	1	3	8	71		2	39													
2009	6	1	5	4	191			56	6	4	1	422									
2010	12		5	2	116			54	1			3									
2011	4	3		1	42			37				29									
2012	23	1		2	22			77				17	9								
2013	20	1		6	51		1	47			4			1	1						
2014	10	11	1	8	98			64		2	5	1	15		2						
2015	14	6	2	6	7			49		1	2				1						
2016	20	1	1	2	10		1	38	1	1		33									
2017	44		2	4	81		3	71		2		2			1						
2018	17		1	1	25			104				2	2								
2019	57		6	6	157	22	1	91			1	12				2	30				
2020	55		5	16	14	19	1	81			1	3	1					8	3	1	
2021	77	2	9	13	133	52	1	120		2	2	102	3			3	47		4		
2022	135		21	11	72	0	0	117				1				7			10		
Общо	**501**	**27**	**61**	**90**	**1090**	**93**	**10**	**1045**	**8**	**12**	**16**	**627**	**30**	**1**	**5**	**12**	**77**	**8**	**17**	**1**	**1**

Таблица 2. Регистрирани щети от кафява мечка на територията на Национален Парк Рила , за периода 2008-2021 г. Данните са обобщени за яснота говедо= теле, крава, юница, бик, вол; овца=агне, овца, коч, шиле.

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

Година	Говедо	Кон	Овца
2008			
2009			
2010			
2011			
2012		1	
2013	2		
2014			1
2015	6	1	
2016	8		
2017	8		
2018	4		
2019	7		
2020	7		
2021	1		
2022			

Таблица 3. Регистрирани щети от кафява мечка на територията на Национален Парк Пирин, за периода 2008-2022 г. Данните са обобщени за яснота говедо= теле, крава, юница, бик, вол; овца=агне, овца, коч, шиле.

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

Година	Говедо	Кошер(И)
2008		
2009		
2010	4	
2011		
2012	1	
2013		
2014		
2015	1	4
2016		
2017		
2018		
2019		
2020		
2021		
2022		

Таблица 4. Регистрирани щети от кафява мечка на територията на Национален Парк Централен Балкан, за периода 2008-2022 г. Данните са обобщени за яснота говедо= теле, крава, юница, бик, вол; овца=агне, овца, коч, шиле.

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

Година	Говедо	Кон
2008		
2009		1
2010		
2011		
2012	5	
2013	2	1
2014	5	
2015	2	
2016	2	
2017	5	
2018	3	
2019	9	
2020	8	
2021	7	
2022		

Таблица 5. Регистрирани щети от кафява мечка на територията на РИОСВ Плевен, за периода 2008-2022 г. Данните са обобщени за яснота говедо= теле, крава, юница, бик, вол; овца=агне, овца, коч, шиле.

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

Година	Говедо	Кон	Кошер(И)	Ововшки / Градина	Материални щети	Автоматична хранилка	Кокошка
2008			1				
2009				97			
2010							
2011		1					
2012				17			
2013					3		
2014		1	2			1	
2015							
2016	1			30			
2017							
2018			2				
2019			90				
2020				1			
2021			11		1		41
2022			6				

Таблица 6. Регистрирани щети от кафява мечка на територията на РИОСВ Пловдив, за периода 2008-2022 г. Данните са обобщени за яснота говедо= теле, крава, юница, бик, вол; овца=агне, овца, коч, шиле.

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

Година	Говедо	Кошер(И)	Пчелин	Овца	Хранилка	Трайни насаждения (овощки)
2008						
2009						
2010						
2011						
2012						
2013						
2014						
2015						
2016		6				
2017		1				
2018	1					
2019	2		13			
2020	3			1		
2021	2		12		1	1
2022						

Таблица 7. Регистрирани щети от кафява мечка на територията на РИОСВ Пазарджик, за периода 2008-2022 г. Данните са обобщени за яснота говедо= теле, крава, юница, бик, вол; овца=агне, овца, коч, шиле.

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

Година	Говедо	Дива свиня	Кон	Кошер(и)	Магаре	Овца	Лечение
2008	1		7		1		
2009			1				
2010			2				
2011							
2012							
2013							
2014				20			
2015							
2016	1	1					
2017							
2018							
2019							
2020						2	3
2021				34			
2022							

Таблица 8. Регистрирани щети от кафява мечка на територията на РИОСВ Стара Загора, за периода 2008-2022 г. Данните са обобщени за яснота говедо= теле, крава, юница, бик, вол; овца=агне, овца, коч, шиле.

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

Година	Говедо	Кошер(и)
2008		
2009		
2010		
2011		
2012		
2013		
2014		
2015		
2016		
2017	5	3
2018		
2019		
2020		
2021		
2022		

Таблица 9. Регистрирани щети от кафява мечка на територията на РИОСВ Хасково, за периода 2008-2022 г. Данните са обобщени за яснота говедо= теле, крава, юница, бик, вол; овца=агне, овца, коч, шиле.

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

Година	Говедо	Кошер(и)
2008		
2009		
2010		
2011		
2012		
2013		
2014		
2015		
2016		
2017	6	47
2018		
2019		4
2020		
2021	1	
2022		

Таблица 10. Регистрирани щети от кафява мечка на територията на РИОСВ Благоевград, за периода 2008-2022 г. Данните са обобщени за яснота говедо= теле, крава, юница, бик, вол; овца=агне, овца, коч, шиле.

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

Година	Говедо	Кон	Кошер(и)	Овошки (градина)	Харнилка	Фотокапан
2008			6			
2009			12			
2010			4			
2011	2					
2012			1			
2013	5					
2014	2	4	5	1		
2015	1					
2016						
2017	3		16	2		
2018			3	2		
2019	3		17	1	3	
2020			7	2	1	1
2021	4		74	2	4	
2022	5		5			

Таблица 11. Регистрирани щети от кафява мечка на територията на РИОСВ Велико Търново, за периода 2008-2022 г. Данните са обобщени за яснота говедо= теле, крава, юница, бик, вол; овца=агне, овца, коч, шиле.

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

Година	Говедо	Кон	Кошер(и)	Овца	Елен лопатар	Материални щети	Трайни насаждения (овошки)	Заек	Кокошка
2008									
2009									
2010			2						
2011			1	3					
2012	6								
2013	1								
2014			15	3	1				
2015			3						
2016			2	1					
2017			5						
2018			2						
2019			31			1	2		
2020			7					1	
2021		1	10				2	3	6
2022									

Таблица 12. Суми на изплатени щети от кафява мечка на територията на територията на България, за периода 2011-2022 г.

Този документ е създаден по проект № BG16M1OP002-3.020-0022 „Актуализиране на план за действие за вида кафява мечка (Ursus arctos Linnaeus, 1758)“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020", съфинансирана от Европейския съюз чрез Кохезионния фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

Година	Изплатена сума в лева
2011	28299
2012	40243
2013	38401.70
2014	77587.58
2015	39294.66
2016	32324.80
2017	81644.10
2018	23265.34
2019	214054.59
2020	104697.59
2021	217805
2022	325041
Тотал	**1 222 658.36**

Фиг.1. Регистрирани щети по РИОСВ и Национални паркове 2008-2022 г.